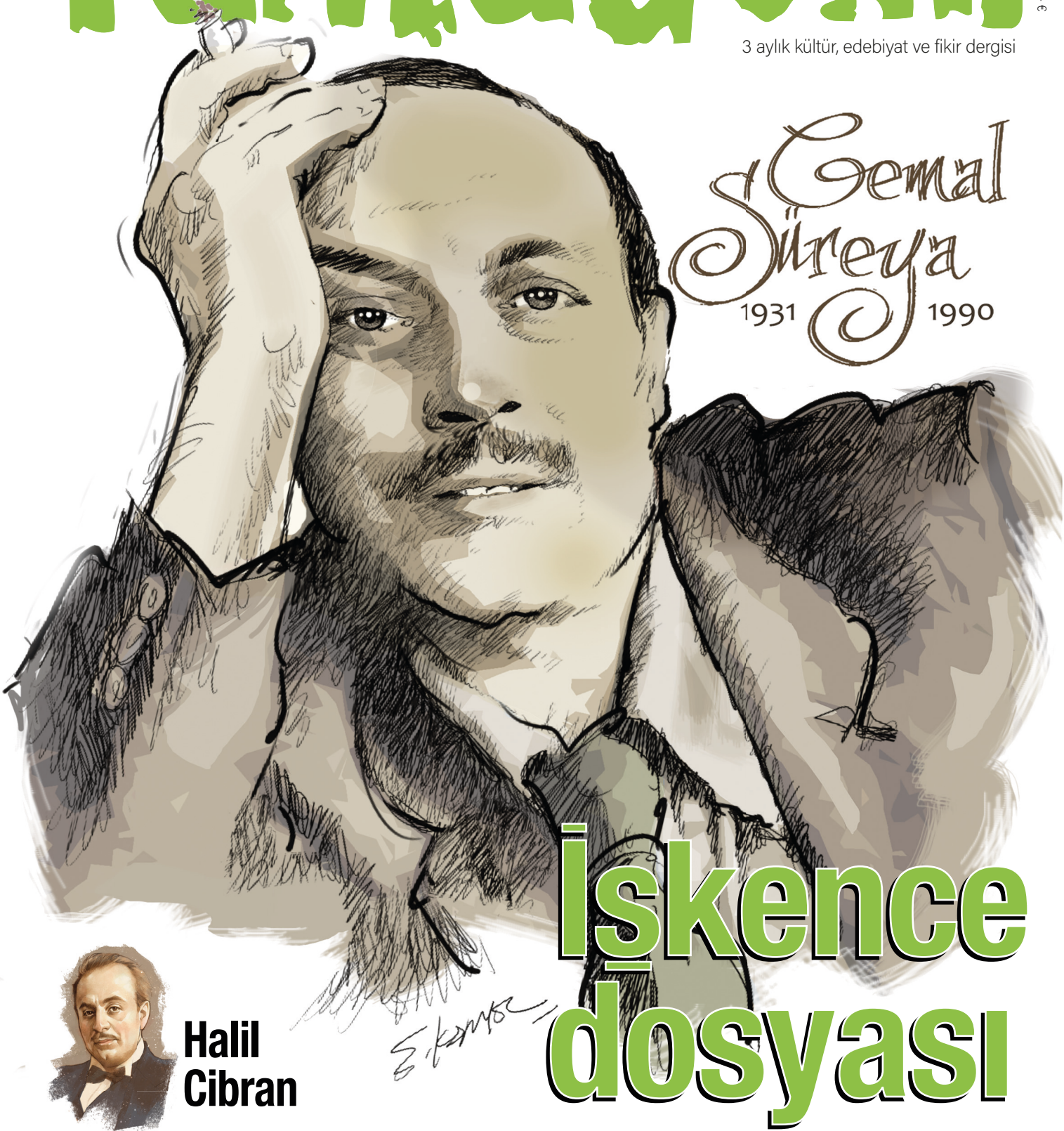

TahtaGemi

3 aylık kültür, edebiyat ve fikir dergisi

Gemal
Süreya
1931 1990

**Halil
Cibran**

İşkence dosyası

ISSN 2944-8751

Cengiz Aytmatov

Aytmatov, 1960'larda art arda yayımlanan eserleriyle Sovyet edebiyatının yükselen yıldızı haline geldi.

"Baba bak ne yaptım?"

"Baba, bak ne yaptım!" diye seslendi arkasından gelen ince bir çocuk sesi. On yaşındaki oğlu Levon, elinde küçük bir ahşap parçası tutuyordu.

Ebedî suçluluk sendromu

Bir yandan İsrail'in eylemlerini desteklerken, diğer yandan bu eylemlerin "kirli" olduğunu da kabul ediyor.

WIR BIETEN IHNEN EINEN KOMFORTABLEN AUFENTHALT IN RODGAU

📍 Am Wasserturm 12, 63110 Rodgau

Komfort in Ihrem Zimmer:

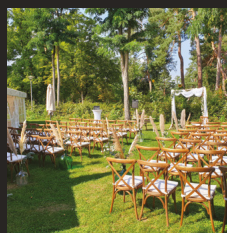
- ✓ Kostenfreies WLAN
- ✓ Klimaanlage
- ✓ Gemütliche Betten
- ✓ Modernes Badezimmer

Online buchen

Über Uns

Das Wolfschlucht in Rodgau ist seit jeher ein Ort der Gastfreundschaft. Wir bieten Ihnen eine einzigartige Atmosphäre für erholsame Aufenthalte und unver-

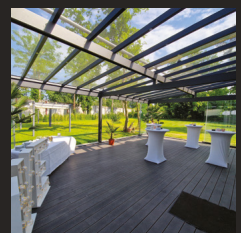
Hochzeiten

Unvergessliche
Hochzeitsfeiern

Firmenevents

Für
Geschäftsanlässe

Familienfeiern

Geburtstage,
Jubiläen & mehr.

Events & Feiern im Wolfschlucht!

Wir bieten den perfekten Rahmen für Hochzeiten, Firmen- oder private Feiern mit individuellem Service.

Social Media & Website:

📷 @wolfschlucht_hochzeitslocation

📺 @Wolfschlucht

🌐 www.wolfschlucht.com

Für Buchungen und Anfragen

(+49) 6106 28676910

Yayın Yönetmeni
Chefredakteur
Sebahattin Çelebi

Yazı İşleri Müdürü
Sabri Uçar Çalışkan

Bu sayıda katkıda bulunanlar
Mitwirkende

Kemal Yalçın | Bochum, Almanya
Talih Seval Tuncer | Essen, Almanya
Mehmet Yıldız | Moers, Almanya
Dr. Sine Aras Akten | New York, ABD
Erdal Çolak | Kopenhag, Danimarka
Gülhan Meşeli | Vorarlberg, Avusturya
Aysel Yalçın | Bielefeld, Almanya
Dilek Yılmaz | California, ABD
Enis Behiç | Malmö, İsveç
Sevim Denise Toguz | Stuttgart, Almanya
Selma Onater | Darmstadt, Almanya
Hürrem Erman | Frankfurt, Almanya
Semra Işık Aydın | Manisa, Türkiye
Fatma Yiğit Berber | İzmir, Türkiye
Muhterem Uysal | Nancy, Fransa
Erdal Pektaş | Frankfurt, Almanya
Şükrü Uyanık | Frankfurt, Almanya
Zeynep Türkyılmaz | Bursa, Türkiye
Mustafa Koç | İstanbul, Türkiye
Osman Söyler | İstanbul, Türkiye
Yoncanur Aydın | Iğdır, Türkiye
Ayşen Küçükylıdız | Antalya, Türkiye
Nahid Takizade | Tahran, İran
Ufuk Evla Bostan | Frankfurt, Almanya

Kapak İllustrasyonu
Erdoğan Karayel | Göppingen, Almanya

Youtube | @tahtagemi
Instagram | @tahtagemi

E-Mail: info@tahtagemi.net

Görsel Tasarım ve Baskı
Grafik / Druck
Werbecenter-Langen.de

Web Tasarım
Cihan Manap
Werbecenter-Langen.de

ISSN Print: 2944-8751
ISSN Online: 3052-9972

Adres: Ohmstr. 6, 63225 Langen

info@tahtagemi.net
http://www.tahtagemi.net
Tel. +49 6103 200 48 58
WhatsApp: +49 160 231 61 61

Yeni nesil yayıncılık!

Gazze'yi yerle bir eden, İran'ı nükleer silah elde ediyor diye bombalayan İsrail'in aslında bölgenin en kirlili nükleer silahlara sahip olduğunu yazıyoruz mesela. İsrail nükleer silahlanma programında Fransa'nın rolünü ve bütün bunları basına açıklayan bir İsrail vatandaşının hapsilere atılmasını dergimizden okuyacaksınız...

Dergimizi ve internet sitemizi takip edenler eminim bir şeyin farkına varmışlardır.

Yalanın, manipölasyonun cirit attığı güncel siyaset koridorlarında gezmeyoruz. Gündemimizde Türkiye siyaseti mümkün olduğunca yok.

Sadece, kültür, sanat, dünya gündemi ve tarih alanlarında kalmaya çalışıyoruz. Dünya gündemi ile ilgili çok derin analizlerimiz var.

Gazze'yi yerle bir eden, İran'ı nükleer silah elde ediyor diye bombalayan İsrail'in aslında bölgenin en kirlili nükleer silahlara sahip olduğunu yazıyoruz mesela. İsrail nükleer silahlanma programında Fransa'nın rolünü ve bütün bunları basına açıklayan bir İsrail vatandaşının hapsilere atılmasını dergimizden okuyacaksınız...

Ama diğer taraftan vatanseverlik duygusu ile Birinci Dünya Savaşı'nda Alman ordusu saflarında savaşan ve hayatını kaybeden 12 bin Yahudinin öyküsünü de dergimizde bulacaksınız. Onların ailelerine yazdıkları mektuplardaki hüznü, eminim yüreğinizi titretecek.

Büyük bir acı ile kaleme aldığımız, işkencelerle dolu darbeler tarihimize, yüz karası hikayelerini de **Tahta Gemi**'de okuyacaksınız.

İbrahim Kaypakaya..

Ayten Öztürk...

Hüseyin Kurumahmutoğlu...

Enver Karagöz...

Hepsinin hüznölendiren hikayelerini **Tahta Gemi** sayfalarında bulacaksınız...

Günöbirlilik olaylar gündemlerle ilgilenmiyoruz.

Geniş ufuklu ve **"yeni nesil yayıncılık"** sloganıyla çalışmaya devam edeceğiz.

Lütfen dergimize abone olarak destek olun. Olun ki; bu birbirinden ilginç konuları sizlere her 3 ayda bir sunabilelim.

Abonelik için internet sayfamızdaki **"Abonelik"** tuşunu tıklamanız yeterli.

Sevgi ve saygılar...

Sebahattin Çelebi

4 Kısık sesli bir hikaye: ENVER KARAGÖZ

12 Eylül döneminde işkencelerden geçen ve ses tellerini kaybeden Enver Karagöz'ün eşi Işıl Karagöz yaşadıklarını Tahta Gemi'ye anlattı:

8 Bir ruhsal yolculuğun öyküsü: Cat Stevens

10 İki Gelincik, İki Ateş!

1970'lerin Türkiye'sinde iki genç yaşam hikayesi... Biri Çorum'un yoksul topraklarından çıkmış mandolin çalan çocuk İbrahim, diğeri Dersim'den gelmiş sessiz kız Ayten.

14 İsrail'in nükleer imparatorluğu

Nükleer vizyonu hayata geçiren kişi ise Ben-Gurion'un genç ve hırslı "sihirbazı" Şimon Peres'ti. Peres, 1950'ler boyunca Avrupa'da kapı kapı dolaşarak, İsrail'in bu cüretkâr rüyası için gizli ortaklar aradı. Ve aradığı ortağı, o dönemin yükselen nükleer güçlerinden biri olan Fransa'da bulacaktı.

18 Var olmayan kitabın sarsıcı mirası

Her şey, MS 700'lü yıllarda yaşamış, "Deli Arap" lakaplı Yemenli şair ve gezgin Abdul Alhazred ile başlar. Alhazred, bilginin en tehlikeli türünün peşindeydi.

22 Bir çizimin peşinde: Kemal Yalçın

Babam gene anlattı birde anlattı. "Oğlum" dedi. "Çeyizler ananın sandığında duruyor. Dedenin vasiyeti var. Benim de vasiyetim var. Bu dünya gidiş geliş dünya. Sen git Yunanistan'a ara, bu çizimleri geri ver" dedi. Bir de "Anan

duymasın oğlum" dedi bana.

28 Saddam'ın laneti

ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde tüm dünyanın gözü önünde bir sunum yaptı. Elinde, şarbonu temsil ettiğini söylediği küçük bir şişle, uydudan çekilmiş bulanık fotoğraflar ve "güvenilir istihbarat" notları göstererek, Saddam'ın biyolojik ve kimyasal silah programlarını nasıl gizlediğini anlattı. Oysa hepsi yalan çıkacaktı

30 Tek pantolonlu yıllardan patronluğa uzanan yol

Almanya hepimizin göç hikayeleri ile dolu. Hamdi Çetinkaya, Çorum'dan Almanya'ya ve burada kendini yetiştiren bir iş adamı olma sürecine uzanan hikayesini bizimle paylaştı.

32 Amca burada değil artık!

2025 yılı Türk sanat dünyası için gerçek bir yaprak dökümü oldu. Ferdi Tayfur'dan Volkan Konak'a, Edip Akbayram'dan Filiz Akın'a... Ve son olarak İlhan Şeşen. "Amca" artık burada değil ama "gurbet türküsü"nde bıraktığı ezgiler hâlâ kulağımızda. Çünkü müzik ölmez, şarkılar ölmez.

36 United States of the Homeless

Hollywood'un Gölgesinde Bir Gerçeklik: Skid Row ve Los Angeles'ın Görünmeyen Yüzü

38 Bir açık hava hapishanesi: Dünden bugüne Gazze

Tarih sahnesine ilk çıkışı M.Ö. 15. yüzyılda Mısır

firavunlarının kayıtlarında görülür.

42 Alman sağlık sisteminde personel sorunu

44 Ahengi yakala

46 “Siz insan değilsiniz, hepiniz köpeksiniz!”

Raci Tetik, Mamak Cezaevi’nde görev yaptığı 1980-1984 yılları arasında, binlerce siyasi tutuklunun sistematik işkence görmesinden birinci derecede sorumlu tutuldu.

50 Yasaklı dilden tehdit altındaki dile Kürtçe

52 “Gitmen gerekiyorsa, git. Ama bize dön.”

Vatan İçin: Birinci Dünya Savaşı’nda Alman Ordusunda Hizmet Eden Yahudiler’in Hikâyesi

56 “Baba, bak ne yaptım!”

“Baba, bak ne yaptım!” diye seslendi arkasından gelen ince bir çocuk sesi. On yaşındaki oğlu Levon, elinde küçük bir ahşap parçası tutuyordu.

60 İki şairin aşkı: Mona Rosa

Sezai Karakoç’un meşhur Mona Rosa’sı yıllar boyunca şair tarafından kitaplarına konulmadı. Şiir özellikle üniversite gençliği arasında fotokopiyle elden ele dolaştı ve pek çok genç kızın gıpta hissini coşturdu.

66 Sözün ve Sürgünün Adamı: Cemal Süreya

Cemal Süreya yalnızca bir şair değil; şiiri hem biçimsel hem de içerik olarak dönüştüren bir dil mimarıdır. Dili kuralların dışına çıkarak çağrışımlarla zenginleşen, erotizmi ve aşkı cesurca işleyen bir şiir evreni kurar.

74 Halil Cibran

19. yüzyılın sonlarında Lübnan dağlarından Amerika’ya akan göç dalgası, edebiyat tarihinin en büyük mucizelerinden birini doğurdu: Mahcer (Göç) Edebiyatı.

78 Atina Harabeleri’nde Dervişler korusu

Viyana’nın kalbinde, 1811 yılında yazılmış gizli bir hazine: Beethoven’ın Almanca sözlerle Hz. Muhammed’i, “Büyük Peygamber” diye yücelten, Miraç’ı anlatan nadir eseri. İki asırdır sessizliğe gömülü bu müzikal şaheser, Doğu ile Batı’nın ruhani buluşmasının en şaşırtıcı tanığıdır.

82 Ebedî suçluluk sendromu

Bir yandan İsrail’in eylemlerini desteklerken, diğer yandan bu eylemlerin “kirliliği” olduğunu da kabul ediyor. Bu, Alman siyasi söyleminde nadir görülen bir açıklık örneği, ama aynı zamanda büyük bir risk alma davranışı.

86 ‘Baba, beni burada öldürecekler’

Bir MHP davası nedeniyle gözaltına alınıp yolu Ankara’ya, Mamak’ın o meşhur kapısına düştüğünde, hayatının baharından kışına savrulduğunu henüz bilmiyordu.

89 Cengiz Aytmatov

Aytmatov, 1960’larda art arda yayımlanan eserleriyle Sovyet edebiyatının yükselen yıldızı haline geldi. “Elveda Gülsarı”, “İlk Öğretmen”, “Beyaz Gemi”, “Toprak Ana” gibi eserlerinde, kolhoz (kollektif çiftlik) yaşamını, savaşın yıkımlarını ve doğa-insan ilişkisini işledi. Ancak Aytmatov’un anlatımı, basit bir Sovyet propagandasından çok öteye geçiyordu.

92 Operasyon ‘Cihat’

İslam topraklarında kirliliği bir savaş ve taktik yürüten İngilizlere karşı kitlesel bir ayaklanmanın gerekliliğine inanan bu sözlerin sahibi Alman Kaiseri II. Wilhelm’den başkası değildi.

12 Eylül döneminin Türkiye'si, pek çok hayatı derinden etkileyen, onulmaz yaralar bırakan bir devir oldu. Bu karanlık günlerde işkencelere maruz kalarak ses tellerini kaybeden edebiyat öğretmeni Enver Karagöz'ün hayat hikayesi, eşi **Işlay Karagöz**'ün güçlü anlatımıyla bir kez daha aydınlanıyor. **Tahta Gemi** dergisi olarak, işkenceyi insan haklarına yönelik büyük bir saldırı olarak görüyor ve bu tür hikâyelerin unutulmamasını bir görev addediyoruz. Bu yazı, yalnızca bir aşk ve direniş öyküsü değil, aynı zamanda insan onurunun, idealizmin ve umudun, en zorlu koşullarda bile nasıl yeşerebildiğinin dokunaklı bir kanıtı.

Artvin'den Yükselen Bir İdeal: Öğretmen Enver

Işlay Karagöz, Artvin'in sıcak ve samimi atmosferinde büyümüş, edebiyat öğretmeni Enver Karagöz ile hayatının keştiği lise yıllarını büyük bir özlemle anımsıyor. Enver, 1960'lı yıllarda görevinden alınmış, ancak yılmadan mücadelesini sürdürmüş, büyük zorluklarla yeniden Artvin Kazım Karabekir Lisesi'ne atanmıştı. Onun öğrencileriyle teneffüslerde bile ülkenin durumu ve geleceği hakkında konuşması, politikayı insani bir yaklaşımla ele alması, onu dönemin diğer öğretmenlerinden ayırıyordu. Sınıfta okuduğu şiirler ve öykülerle, özellikle de Ahmed Arif'in "**Anadolu**" şiiriyle, genç Işlay'ın dünyasında bir devrim yaratmış, henüz on yedi yaşındayken bu yirmi yedi yaşındaki genç öğretmene duyduğu hayranlık, zamanla derin bir aşka dönüşmüştü. Enver'in maaşının önemli bir kısmıyla kitaplar alıp öğrencilerine hediye etmesi ve onların okuduklarını titizlikle takip etmesi, onun sadece bir eğitimci değil, aynı zamanda bir rehber olduğunu gösteriyordu.

Üniversite yıllarına gelindiğinde Işlay'ın hayatı, Erzurum'daki faşist saldırılar nedeniyle farklı bir yöne evrilir. Bir kız öğrencinin yüzüne kezzap dökülmesi gibi dehşet verici bir hadise, annesinin Işlay'ın üniversiteye gitmesine engel olmasına neden olur. Bu durum, Işlay'ı Orman İşletmesi'nde memuriyete iter. Ancak kaderin cilvesi, Enver'in Halkevi'nde kurduğu tiyatro grubu sayesinde yollarını yeniden birleştirir. Edebiyat ve kültürle beslenen bu birliktelik, genç bir aşkın ötesinde, entelektüel bir uyanışın da başlangıcı olur.

Siyasetin Kalbinde: TÖB-DER'in Öncü Ruhü

Enver Karagöz'ün yaşamındaki en belirleyici unsurlardan biri, şüphesiz siyasi aktifliği idi. Artvin'deki Öğretmenler Derneği (TÖB-DER)'nin vazgeçilmez bir parçası olan Enver

ve arkadaşları, sadece ders saatleriyle sınırlı kalmayarak, tatillerde dahi öğrencilere ücretsiz üniversiteye hazırlık kursları verirdi. Bu özverili çaba, o dönemin zorlu koşullarında, işkence gören gençlerden beşinin hukuk fakültesini kazanarak avukat olmasına vesile olmuştu.

Bu öğretmenler, sadece okullarda değil, köy köy, mahalle mahalle dolaşarak halkla iç içe bir yaşam sürerlerdi. Her hafta sonu seminerler düzenler, hangi mahallede kimin oturduğunu, hangi dertleri olduğunu bilir, onlara destek olmaya çalışırlardı. Tarlaları imece usulüyle biçmek, su getirmek, halk odaları inşa etmek gibi devrimci pratiklerle toplumsal dayanışmayı güçlendirirlerdi. Bu, Artvin'i o dönemde ses getiren bir şehir haline getirmişti.

Işlay Karagöz, bugünden bakıldığında bu faaliyetlerin "**romantik**" gelebileceğini kabul eder, ancak bu romantizmin aynı zamanda büyük bir gerçekçilik taşıdığını da ekler. Toplumun içinde bulunduğu ekonomik zorluklar, düşük maaşlar,

Kısık sesli bir hikaye: ENVER KARAGÖZ

12 Eylül döneminde işkencelerden geçen ve ses tellerini kaybeden Enver Karagöz'ün eşi Işlay Karagöz yaşadıklarını Tahta Gemi'ye anlattı.

insanları ancak örgütlenerek ve bir araya gelerek bir şeyler başarabileceklerine inandırır. Bu, **"insanlara dokunabilmek, onlarla dayanışmak, birlikte bir amaç uğruna bir araya gelebilmek"** gibi güçlü bir idealizmi besliyordu ve Işıl Hanım için hala büyük önem taşımaktadır.

12 Eylül Darbesi: Kapıdaki Askerler ve Gözaltı Günleri

12 Eylül darbesinin gölgesi, Artvin'in üzerine de kaplar. Faşizmin yoğunlaştığı, Ankara ve İstanbul gibi büyük şehirlerde mermi seslerinin dinmediği bir ortamda, Artvin'in nispeten sakinliği bile, devrimci öğretmenlerin hedef olmasını engellemez. Işıl her an Enver'in öldürülmesinden korkmaktadır.

Darbenin ilk sabahı, annelerinin evinde uykularından bir anonsla uyanırlar. Askerler kapıyı tekmeleyerek içeri dalar. Ev sahibi, onların nerede olduğunu söylemek zorunda kalmıştır. Evleri, adeta dinamit dolu bir yer gibi kuşatılır; ellerinde silahlarla mevzilenen askerler, evin her yerine konuşlanır. Evde tek bir silah bile olmamasına rağmen, öğretmenlerin en büyük **"silahları"** olan kitapları çuvallara doldurulur.

Enver 75 gün, Işıl ise 46 gün gözaltında kalır. İlk alınanlardan oldukları için, Almanya ve İtalya faşizmini kitaplardan okuyan bu aydınlar, kurşuna dizilmeyi beklerler. Gözaltındaki tüm kadınların düşüncesi budur.

İşkencenin Karanlık Yüzü ve İnsanlık Dışı Bir Tecrübe

Enver, gözaltında acımasız işkencelere maruz kalır. Yürüyemeyecek hale gelir, Erzurum'a götürülürken bastonla yürümeye çalışmaktadır. Işıl da işkenceye maruz kalır ve en korkunç deneyimlerden biri, işkence sırasında birbirlerinin

seslerini dinletmeleridir. 12 Eylül döneminde uygulanan işkence yöntemleri, 12 Mart'tan farklı olarak, daha sistematik ve kanıt bırakmamaya yönelik, adeta bir eğitimden geçmişçesine uygulanır. Enver'e falaka yapılır, ayaklarının altındaki etler dökülür, kemikleri görünür. Diz kapaklarının durumu korkunçtur.

Işıl'a da elektrik verilir; kablolar ellerine ve ayak parmaklarına bağlanır, tenini yakar. Enver, daha sonra Işıl'ın kaldığı bölümün üst katına getirilir. Işıl, bir askerin yardımıyla Enver'i görmeye gider. Onu görünce şok olur; Enver'in üzerinde giysi yoktur, göğsünün etrafı yanıklar içindedir; Işıl'a verilen elektriğin çok daha fazlası ona uygulanmıştır. O an sadece sarırlar, **"Nasıl?"** diye sorabilirler. İkisi de ifade vermez, hiçbir arkadaşlarını ele vermezler. Direnme, onlar için esas meseledir.

Özellikle Mamak Cezaevi'nde yaşananlar, insanlık onuruna yapılan saldırının boyutlarını gözler önüne serer. Mahkûmlara hıvıllamaları emredilmesi gibi onur kırıcı uygulamalar, komutanlar tarafından **"disiplinin bir parçası"** olarak savunulur. Işıl, kendisine elektrik verilirken attığı çığlıkların Enver tarafından tecavüze uğradığı şeklinde yorumlanmasından korkar ve bu yüzden hep **"Kolum! Kolum!"** diye bağırır. Bu, işkencenin psikolojik boyutunun ne denli yıkıcı olduğunu gösteren en hassas noktalardan biridir. Işıl, eşine tecavüz edilen bir başka Enver'in hikayesini anlatırken, bu durumun bir evliliği nasıl parçalayabileceğine dikkat çeker.

Hapishane Sonrası ve Almanya'ya Uzanan Umut Yolculuğu

Enver serbest bırakılmaz, doğrudan cezaevine konur ve 4 yıl hapis yatar. Altı ay sonra gelen bir haber, bademciklerinde sorun olduğunu, hastaneye yatırıldığını bildirir. Işıl, hemen Erzurum'a gider ve Enver'in boğazında dev bir tümör olduğunu

görür. Bu tümörün, işkence sırasında ağzına zorla boşaltılan kaynar sudan kaynaklandığı ortaya çıkar. Ankara'ya sevk edilerek GATA'da kemoterapi ve ışın tedavisi görür; bu süreçte bile kelepçeyle tutuklu kalır. Işıl, aranmasına rağmen Enver'in peşinden Ankara'ya gider ve zekice bir yöntemle askeri hastanede onu ziyaret eder.

Enver'in tahliye haberi Hürriyet Gazetesi'nde yayınlandığında, Işıl hala aranmaktadır. Enver'in hapishaneden çıktığında bambaşka bir insan olarak karşısına çıktığını, yüzünün bile değiştiğini söyler Işıl. Almanya'ya geldiklerinde, Almanlar bile bu değişime şaşırır. Avrupa'daki dostları, Enver'in ölümcül hastalığı nedeniyle tahliyesi için büyük kampanyalar düzenler. Zaten kanser hastası ve 40 kiloya düşmüşken, hapishanede 40 gün açlık

iltihabına yakalanır, 42 derece ateşle ölümle burun buruna gelir. Kemoterapinin yol açtığı zehir birikimi nedeniyle ölümden döner; acil müdahale, onun hayatını kurtarır.

Almanya'da Işıl çalışmaya devam etse de, Enver sağlık sorunları nedeniyle sadece birkaç yıl sosyal danışman ve yönetici olarak görev yapar. Sesi kısıldığı için Türkçe öğretmenliği yapamaz, ancak inatla konuşmaya ve şiir okumaya devam eder. İkisi de Almanya'da bulundukları süre boyunca, Türkiye'deki hapishane koşullarının kötülüğünü anlatmak için Alman medyasına birçok röportaj verirler.

Ne yazık ki, Enver Karagöz hayatı boyunca Türkiye'ye sadece iki kere gidebilir. Üçüncü ve son gidişi kayınvalidesini toprağa vermek içindir. Onun vefatından 40 gün sonra kendisi felç geçirir ve 3 gün sonra vefat eder. Eşi ve çocukları ondan ayrıl-

grevi yapması, onun inanılmaz direncini ortaya koyar. Nitekim, kitabının adı da **"Direnci Güllü"**'dür.

Sahte pasaportlarla Almanya'ya ulaşan Işıl ve Enver için bu, hem bir kurtuluş hem de vatan hasretiyle dolu, geçen yıllara bir adımdır. Türkiye'de kalsaydı, Enver'in kesinlikle öleceğine inanır Işıl. Bağışıklık sistemi çökmüş, sık sık akciğer

mayı kabul edemezler ve kendilerine en yakın bir mezarlıkta, çiçekler içindeki doğaya teslim ederler. **Işıl Karagöz** ise bugün Türkiye'ye serbestçe gidebilmektedir.

Bu hikâye, sadece bir ailenin trajedisi değil, aynı zamanda insan ruhunun direncini ve adalet arayışının tükenmeyen gücünü de fısıldıyor. ◀

Gerçekten Sevdiysen, Kayıp Yoktur — Dönüş Vardır....

SİNE ARAS AKTEN

Aşkın Sosyolojik Anatomisini yapmaya karar verdim..

“Gerçekten sevdiysen, kayıp yoktur — dönüş vardır.” ..
bu cümle ile başlayalım..

Bu cümle, sadece duygusal bir teselli değil; aynı zamanda aşkın bireysel bellekte ve toplumsal yapıda nasıl var olmaya devam ettiğine dair güçlü bir sosyolojik gözlemdir.

Aşk, Bir Duygu Değil, Bir Yapıdır!

Sosyologlar için aşk, yalnızca bir his değil; bir kurum, bir toplumsal inşa ve bir anlamlandırma pratiğidir.

Antik Yunan'dan bugüne, aşk farklı adlarla, biçimlerle, normlarla tanımlanmış ama hep toplumun içinden çıkmıştır.

Platonik aşk, Orta Çağ'daki şövalye aşkı, modern bireysel aşk ya da dijital çağın **“like”** temelli ilişkileri...

Hepsi, zamanın ruhuna göre aşkı tanımlar, biçimlendirir ve sınırlarını çizer.

Bu bağlamda, gerçekten sevdiysen, kaybettiğin şey sadece kişi değil, bir paylaşılan anlam sistemidir.

Ama bu sistem içselleşmişse, kişi gittiğinde anlam seninle kalır.

İşte bu noktada **“kayıp yoktur, dönüş vardır.”**

Dönüş nereye? Sana, senin içine, seni yapılandıran o duygusal-manevi hafızaya.

Bellekteki Aşk — nereye kayıtlı? Kaybedilenin içselleşmesi mümkün mü?

Toplumsal hafıza teorisyeni Maurice Halbwachs, bireysel hafızanın aslında toplumsal kalıplar içinde oluştuğunu söyler.

Aşık olduğumuz kişiyi anımsarken, sadece onu değil — onunla birlikte yaşadığımız mekânları, ritüelleri, konuşma biçimlerini, hatta mevsimleri de hatırlarız.

Bu, aşkın bir toplumsal-mekânsal koreografi içinde var olduğunu gösterir.

Aşık olduğun kişi gittikten sonra bile, onunla birlikte oluşturduğun zamansal ve mekânsal düzenlemeler seninle kalır.

Bu düzenlemeler birer duygusal mimari olarak varlığını sürdürür.

Yani, aşkın **“kayıp”** hâli, aslında bir içsel yeniden inşa hâlidir.

Aşk ve Modern Birey — Yitirme Kültürü İçinde Tutunmaya çalışır mı?

Zygmunt Bauman, **“aşk da tıpkı tüketim toplumu gibi**

geçici, kırılğan ve anlık” demiştir.

Modern dünyada insanlar aşka hızlı girip hızlı çıkar. İlişkiler hızla başlar, hızla biter; bağlar kırılğanlaşır.

Ancak gerçekten sevmiş olan biri, bu kırılğanlık kültürüne karşı direnen bir hafıza taşır.

O sevgi, kişiliği dönüştürmüştür. Artık sen başka birisin.

Sevdiğin kişiyi kaybetse de, onunla kurduğun ilişki seni başka bir bireye evriltmiştir.

İşte **“dönüş”** buradadır.

Kayıp, bir sona değil, bir kendine dönüş sürecine evrilir.

Bu da aşkı, sadece bir ilişki değil, bir varoluşsal geçit hâline getirir.

Aşk, Ritüelleri ile mi var?

Kayıpların Kutsallaştırılması normal mi?

Aşk, ritüellerle yaşanır: göz göze gelmek, dokunmak, birlikte kahve içmek, mesajlaşmak, mevsim beklemek...

Bu ritüeller, kayıptan sonra kişisel mitolojiye dönüşür.

Sevdiğin kişinin sesini artık duymuyorsundur, ama o sesin bıraktığı ritmik iz içindedir.

Onunla birlikte izlediğin filmi tekrar izlemek bir acı değil; bir ma-

nevi temas hâline gelir.

Dolayısıyla, kaybedilen aşk, ruhsal bir arşive dönüşür.

Ve bu arşiv, sen fark etmeden seni şekillendirmeye devam eder.

Aşkın Dönüşü — Başkasına Değil, Kendine!!!

“Dönüş” her zaman bir yeniden buluşma değil.

Aksine, çoğu zaman bir kendiyle karşılaşma biçimidir.

Sevdiğin kişiyi kaybettikten sonra bile onun ses tonu sen-de kalır, gülüşü bir rüzgârda yankılanır, adı bir şarkıda belirir...

Bu, onun fiziksel değil, ontolojik olarak seninle olduğu anlamına gelir.

Seninle gelen her şey gibi, o da artık senin parçan olmuştur.

Bu yüzden kayıp yoktur.

Çünkü aşk, ölümsüz değildir belki, ama dönüşür — bir başka biçimde, bir başka yerde, yine seninle kalır.

Velhasılı..

Aşk, bir karşılaşma değil, bir dönüşüm halidir.

Gerçekten sevdiysen, o sevgi seni değiştirmiştir.

Ve değiştiğin şey artık, sensindir.

O yüzden kayıp diye bir şey yoktur.

Yalnızca:

Aşktan geriye kalan sen —

ve senin içindeki onun yankısı vardır.

Gri Londra gökyüzünün altında, Soho'nun kalabalık sokaklarında, 1948 yılının temmuz ayında dünyaya gelen küçük bir çocuk, ileride milyonların kalbine dokunacak seslerin taşıyıcısı olacağını henüz bilmiyordu. Steven Demetre Georgiou, Yunan Kıbrıslı bir baba ve İsveçli bir annenin oğlu olarak, kültürlerin kesiştiği bir ailede büyüdü. Babasının işlettiği *"Moulin Rouge"* adlı kafede, daha çocuk yaşta müziğin büyüsiyle tanıştı. Parmak uçlarıyla piyanonun tuşlarına ilk kez dokunduğunda, içinde uyanan melodiler hayatının akışını belirleyecekti.

Gençlik yıllarında, Beatles'ın yükselen popülaritesinden etkilenen Steven, on altı yaşında ilk gitarını eline aldı. İnce parmaklarıyla tellere dokunduğunda, sanki kadim bir dille konuşur gibiydi. West End'deki sanat okulunda eğitim görürken, çizdiği resimlerde bile müziğin ritmi hissediliyordu. Kafasında dönen melodileri kağıda döktüğünde, *"Cat Stevens"* sahne adıyla müzik dünyasına adım attı.

Yıldızın Yükselişi

1966 yılında, henüz on sekiz yaşındayken *"I Love My Dog"* ve *"Matthew and Son"* şarkılarıyla İngiliz müzik listelerinde parlayan bir yıldız oldu. Sesindeki derinlik ve şarkı sözlerindeki

Bir Ruhsal Yolculuğun Öyküsü

Cat Stevens
YUSUF İSLAM

Parıldayan sahne ışıkları ve alkışlar arasında, Cat Stevens içinde bir boşluk hissediyordu. Şöhretin zirvesindeyken bile, cevaplarını aradığı sorular vardı. Ünü ve serveti artarken, ruhu daha derin bir anlam arayışı içindeydi. Konserlerde binlerce insanın karşısında şarkı söylerken, içinde büyüyen yalnızlık duygusuyla mücadele ediyordu.

içtenlik, dinleyicileri farklı bir dünyaya taşıyordu. Melodilerindeki hüznün ve umut, sanki kadim bir bilgeliğin yankısıydı.

Ancak talih, genç müzisyen Cat Stevens'in karşısına zorlu bir sınav çıkardı. 1969 yılında, verem hastalığına yakalandı ve ölümün soğuk gölgesi üzerine düştü. Hastane odasında, beyaz duvarlar arasında geçirdiği uzun aylar, ruhunda derin izler bıraktı. Yaşamın kırılmalığını ve zamanın kutsallığını hissetti. İyileşme sürecinde, Doğu felsefesine, meditasyona ve Budizm'e merak sardı. Bu manevi arayış, müziğine yeni bir boyut kazandırdı.

1970'de *"Tea for the Tillerman"* ve 1971'de *"Teaser and the Firecat"* albümleriyle dünya çapında üne kavuştu. *"Wild World"*, *"Father and Son"*, *"Peace Train"*, *"Moonshadow"* ve *"Morning Has Broken"* gibi şarkıları, farklı kuşakların ortak hafızasına kazındı. Melodileri, ruhun en derin köşelerine dokunuyordu. Şarkılarında hem bir gezginin heyecanı hem de bir bilgenin sükûneti vardı.

İç Denizlerde Fırtına

Parıldayan sahne ışıkları ve alkışlar arasında, Cat Stevens içinde bir boşluk hissediyordu. Şöhretin zirvesindeyken bile, cevaplarını aradığı sorular vardı. Ünü ve serveti artarken, ruhu daha derin bir anlam arayışı içindeydi. Konserlerde binlerce insanın karşısında şarkı söylerken, içinde büyüyen yalnızlık duygusuyla mücadele ediyordu.

1976 yılında, hayatının akışını değiştirecek bir olay yaşadı. Malibu'da yüzerken, güçlü bir akıntıya kapıldı ve boğulma tehlikesi geçirdi. Denizin derinliklerinde, ölümle burun buruna geldiği o anlarda, *"Tanrım, beni kurtar, ve sana hizmet edeceğim"* diye dua etti. Mucizevi bir şekilde kıyıya ulaştığında, hayatını adamak üzere söz verdiği ilahi güce olan borcunu hatırladı.

Bu olaydan kısa bir süre sonra, kardeşi David, ona İslam hakkında bir kitap hediye etti. Sayfaları çevirirken, aradığı cevapları bulduğunu hissetti. Kuran'ın ayetleri, ruhundaki boşluğu dolduruyordu. 1977 yılında İslam'ı kabul etti ve *"Yusuf İslam"* adını aldı.

Sessizliğin Sesi

İslam'a geçişi, müzik kariyerinde radikal bir dönüşüm yarattı. 1978'de son albümü *"Back to Earth"* yayınladıktan sonra, müzik endüstrisinden çekildi. Gitarını bir kenara koydu ve dünyevi şöhretten uzaklaştı. Materyalist hayattan sıyrılarak, kendini İslami eğitime ve hayır işlerine adanmıştı.

Londra'da İslami okullar kurdu, yetim çocuklar için yardım kampanyaları düzenledi. Sessizliğin içinde, yeni bir ses bulmuştu. Artık sahne ışıklarının altında değil, caminin loş ışığında huzur buluyordu. Dünya, onun bu radikal değişimini anlamakta zorlandı. Eski hayranları, sevdikleri sanatçının sanattan çekilmesini kabullenemedi. Medya ise çoğu zaman

onu yanlış anladı ve karikatürize etti.

Özellikle 1989 yılında, Salman Rüşdi'nin *"Şeytan Ayetleri"* kitabıyla ilgili yaptığı açıklamalar, yanlış anlaşılmalara neden oldu. Sözleri bağlamından kopararak aktarıldı ve şiddet yanlısı biri olarak gösterilmeye çalışıldı. Oysa Yusuf, her zaman barışın ve hoşgörünün savunucusuydu.

Yeniden Doğuş

Yıllar sonra, 2000'lerin başında, müziğe yavaş yavaş geri döndü. İçindeki melodiler hiçbir zaman tamamen susmamıştı. İslami ilkelerle uyumlu olduğuna inandığı bir yaklaşımla, önce dini içerikli çocuk şarkıları, ardından da *"An Other Cup"* (2006) ve *"Roadsinger"* (2009) gibi albümlerle dünya sahnesine geri döndü.

Yusuf İslam, artık hem Doğu'nun manevi derinliğini hem de Batı'nın müzikal zenginliğini harmanlayan bir sanatçıydı. Şarkılarında sevgi, barış ve insanlık mesajları taşıyor, farklı kültürler ve inançlar arasında köprüler kuruyordu. 2006'da BBC'ye verdiği bir röportajda şöyle demişti: "Müzik, ruhumun dilidir. Allah'ın verdiği bu yetenekle, insanlara güzellik ve umut mesajı taşımak istiyorum

2014 yılında Rock and Roll Onur Listesi'ne kabul edildi, bu onun müzikal mirasının tanınması anlamına geliyordu. Törendeki konuşmasında, *"Barış Treni hâlâ hareket halinde"* diyerek, genç yaşta yazdığı şarkının mesajının hâlâ geçerli olduğunu vurguladı.

Bilgeliğin Melodisi

Bugün Yusuf İslam, hem bir müzisyen hem bir eğitimci hem de bir hayırsever olarak hayatına devam ediyor. Londra'dan Dünya'ya uzanan yolculuğunda, farklı kültürleri ve inançları bir araya getiren bir köprü oldu. Şarkılarındaki melodiler, kalplere dokunmaya ve ruhlara şifa olmaya devam ediyor. Yusuf'un hayatı, bir insanın kendini arayış yolculuğunun etkileyici bir örneği. Şöhretin parıltılı dünyasından manevi aydınlanmanın sade güzelliğine uzanan bu yolculuk, herkesin içinde taşıdığı anlam arayışını yansıtır. O, müziğiyle olduğu kadar, dönüşümüyle de insanlara ilham vermeyi sürdürüyor.

Rüzgârın tellere dokunuşunu andıran sesiyle, bize her zaman şunu hatırlatıyor: Hayat, ritimlerimizi bulduğumuz ve melodilerimizi paylaştığımız kutsal bir yolculuktur. Ve belki de gerçek barış, kendi içimizdeki barışla başlar, tıpkı onun *"Peace Train"* şarkısında söylediği gibi:

"Şimdi hepinizi barış trenine binmeye davet ediyorum,
Barış treni herkesi sevgi dolu kollarına alacak,
Gel, şimdi barış trenine bin

Bu sözcükler, Steven Georgiou'dan Cat Stevens'a, Cat Stevens'tan Yusuf İslam'a uzanan bir hayatın özeti gibi. Farklı isimlerle anılsa da, ruhunun melodisi hep aynı kaldı: İnsanlık için sevgi ve barış. ◀

İbrahim Kaypakkaya

Ayten Öztürk

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

Bazen düşünüyorum da, ideolojiler nasıl da acımasızdır gençliğe. Yirmi dört yaşındaki İbrahim'in ellerinde mandolin yerine silah, yirmi altı yaşındaki Ayten'in saçlarında çiçek yerine kara toprak... Onlar ki henüz baharın ilk nefeslerini almışlardı, henüz sevmeyi, sevmeyi, hayallerini büyütmeyi öğreniyorlardı. Ama bir çağın kasırgası aldı götürdü onları, tıpkı fırtınada kırılan genç fidanlar gibi. İbrahim daha çocukken türkü yakardı, belki şair olacaktı, belki öğretmen... Ayten sessiz bir kızdı, belki evlenecek, çocukları olacaktı... Ama tarih başka türlü yazdı onların son satırlarını. Ve biz şimdi, yarım kalan türkülerini, solmadan koparılan çiçeklerini ellerimizde tutuyoruz.

İdeolojiler büyük kelimelerdir - vatan, halk, adalet, özgürlük... Bu kelimelerin ağırlığı altında ezildiler nice gençler. Ayten'in adı gelincik demekti Zazaca'da; kırmızı, güzel ama kırılğan bir çiçek. İbrahim ise Hasanoğlu'nun yıldızıydı, geleceğin ışığı... Oysa ikisi de henüz çiçek açma yaşındaydı. Henüz aşkı,

dostluğu, mutluluğu tadacaklardı. Ama çağın çelik sesi çaldı kapılarını: **"Gel, sen de gel bu büyük kavga için!"** dedi. Ve gittiler, tereddütsüz gittiler. Bilmiyorlardı ki ideolojiler öksüz bırakır anneleri, susturur türkülerini, karartır gelecekleri. Bilmiyorlardı ki her ülkü için dökülen genç kan, aslında o ülküyü de berbat eder, çiçekleri de soldurur. Şimdi mezar taşlarının üstünde isimlerini okuyoruz ve düşünülüyor: acaba bu topraklar hangi çiçekleri açtıracaktı onlar yaşasalardı?

Gelin bu iki fidanın öyküsüne ideolojinin idraklerimize giydirdiği deli gömleklerimizi çıkararak bakmaya çalışalım.

Hasanoğlu'nın Mandolin Çalan Çocuğu

1949 yazının sıcak günlerinde, Çorum'un yoksul topraklarında bir çocuk doğar. Babasının tek çift öküzü, birkaç ineği vardır. Çocuk, büyürken hayvanları otlatır, sıcağından bunalan malları serinlik arasın diye koşturur. Ama elleri boş durmaz hiç; mandolin çalar, türkü yakar. Yaz sıcağında hayvanları ısıran sineklerden kaçarken bile şarkılar söyler:

İki Gelincik, İki Ateş!

1970'lerin Türkiye'sinde iki genç yaşam hikayesi... Biri Çorum'un yoksul topraklarından çıkmış mandolin çalan çocuk İbrahim, diğeri Dersim'den gelmiş sessiz kız Ayten. İkisi de henüz çiçek açma yaşında, ikisi de ideolojilerin kasırgasında kırılan fidanlar. Birinin adı gelincik demek Zazaca'da, diğeri türkü yakardı çocukken.

Ayten'in annesi Dilif, "30 yıldır ağlıyorum, aklım başımda yok" der. Kızının günahını onlardan sormak istiyor bâlâ.

"Aşağıdan geldi buneleğin sürüsü,
Bizim mala kondu onun yarısı,
Alınağa yakaladı birisi,
Aldı götürüyor bakın anneler."
İbrahim Kaypakaya'nın babası Ali, oğlunu anlatırken göz-
leri güler. Bu türküyü hatırladıkça o yoksul adamın yüzünde
bir ışık yanar. Oğlu daha çocukken bile farklıdır; okumaya, öğ-
renmeye, sorgulamaya meraklıdır.

Hasanoğlu Öğretmen Okulu'nda *"yeşili sevmiyorum"*
başlıklı bir kompozisyon yazar. Öğretmeni kızar: *"Peki kıızı-
lı mı seviyorsun?"* der. Çocuk henüz bilmez, ama içinde bü-
yüyen bir ateş vardır. Bu ateş, onu İstanbul Çapa'da, devrimci
gençlerle buluşturacaktır.

Dersim'den Gelen Kız

1960 yılında, Dersim'in Akpınar köyünde başka bir ço-
cuk dünyaya gelir. Babası Hıdır Öztürk, 1935 doğumlu, yedi
çocuk sahibi bir bürokrat. Küçük kızının adını Ayten koyar -
Zazaca'da gelincik demektir bu. Kırmızı, güzel, ama solar ge-
lincik çiçeği gibi...

Ayten büyürken ablası Aysel'in hikayesi evde bir gölge gi-
bi dolaşır. Aysel, öğretmen okulunu bitirmiş, ama haklarını
almamıştır. Sonra örgüte katılmış, Diyarbakır zindanında 60
gün işkence görmüş, sırrını vermemiştir. Ölüm orucuna yat-
mış, 49 gün dayanmış. Tahliye olduktan sonra tekrar gözaltı-
na alınınca dağa çıkmıştır.

Ayten ise farklıdır. Siyasetle ilgilenmez, örgütle alakası yok-
tur. *"Mazlum, kendi işine giden, gelene anasına babasına
bel bağlayan bir kişi"*dir babasının deyişiyle. Özel İdare'nin

un fabrikasında sekreter olarak çalışır. Hayatı sessiz, sade,
mütevazıdır.

İki Alev, Aynı Rüzgar

1968 rüzgarları İstanbul'da da eser. İbrahim artık Çapa'da
önder bir devrimcidir. Fikir Kulüpleri Federasyonu'nu kurar,
başkanlığa seçilir. Amerikan 6. Filosu'na karşı bildiriler yazar.
Okuldan atılır, ama mücadeleyi bırakmaz.

Fabrikalarda işçilerle, köylerde yoksullarla, her yerde hal-
kın içindedir. 15-16 Haziran büyük işçi direnişinin ön safla-
rında savaşıyor. Demir-döküm, Sungurlar, Ege Sanayi işçileri onu
kendilerinden biri olarak görür.

Ayten ise Tunceli'de sessizce yaşamını sürdürür. Ama 1992
Mayıs'ında her şey değişir. Jandarma Alay Komutanı babası
Hıdır'ı çağırır. *"Kızlarından biri dağa çıkmış, diğerleri de
çıkacakmış"* der. Hıdır büyük iyi niyetiyle kızlarını götürür
alay komutanlığına.

Kapı açılırken, zayıf sakallı bir adam masanın başında otu-
rur. Ahmet Bey der kendine. Aslında Mahmut Yıldırım'dır, kod
adı *"Yeşil"*. Kızların telefonlarını, adreslerini, çalıştıkları yerle-
ri sorar. Ayten'in de bilgilerini alır.

Buzda Kırmızı Gül

İbrahim'in yolu onu Kürdistan'a götürür. TKP-ML'yi kurar,
halk savaşının öncüsü olur. Tunceli'nin dağlarında, köylerinde
halkla konuşur, onlara destansı üslupla dünya devrimlerini an-
latır. Yorulmak bilmez, umudunu kaybetmez.

24 Ocak 1973 sabahı, Gökçek köyü Vartinik mezrasında
uyanır. Nöbetçi arkadaşı uyuya kalmıştır. Jandarma kuşatmıştır

Ayten'in kaderi daha da acıdır. 8 Ağustos'ta Elazığ mezarlığında bir çoban, topraktan çıkmış bir el görür. Ayten'dir bu. Gözleri oyulmuş, burnu kulakları kesilmiş, kafa derisi yüzülmüştür. Ailesi tanıyamaz onu. Ancak diş doktorunun taktığı diştan tanınır.

kömevi. Çatışma çıkar. Can yoldaşı Ali Haydar Yıldız şehit düşer, kendisi yaralı kurtulur.

Beş gün kar üstünde, yaralı, aç, çıplak ayaklarla dolaşır. Girdiği köylerden bazıları onu sıcak karşılar, bazıları kapısını kapatır. Sonunda öğretmen Cafer Atan ihbar eder. Yakalanır.

Ayten ise o günlerde fabrikada çalışmaktadır. 27 Temmuz 1992 akşamı, iş çıkışı fabrikadan ayrılırken beyaz bir Toros marka araç durur yanında. Dört adam iner. Birini tanır - Mahmut Yıldırım'dır. Zorla arabaya bindirirler.

Son Dans

İbrahim Diyarbakır zindanında üç buçuk ay işkence görür. Donmuş ayakları kesilir. Ama hiçbir örgütsel bilgi vermez. Savcı Yaşar Değerli defalarca Ankara'ya gidip gelir. Son kez 16 Mayıs 1973'te sorguya götürülür. 18 Mayıs'ta öldürülür. Resmi kayıtlara "intihar" yazılır.

Babası Ali, oğlunun cesedini almaya gittiğinde korkunç bir manzarayla karşılaşır. Ama Diyarbakırlı hamala 5 lira verirken adam ağlamaya başlar: "Ben almıyorum o 5 lirayı, he-lal olsun" der.

Ayten'in kaderi daha da acıdır. 8 Ağustos'ta Elazığ mezarlığında bir çoban, topraktan çıkmış bir el görür. Ayten'dir bu. Gözleri oyulmuş, burnu kulakları kesilmiş, kafa derisi yüzülmüştür. Ailesi tanıyamaz onu. Ancak diş doktorunun taktığı diştan tanınır.

Hiç Bitmeyen Şarkı

İki genç, iki farklı yol, ama aynı son. İbrahim'in "ser verip sür vermeyen" direnişi, Ayten'in "suçsuz kurban" olarak katledilişi...

Baba Hıdır bugün 89 yaşında, hâlâ adalet arıyor. Elazığ mezarlığında kızının mezarını açtırır, bir eli dışarıda kalacak şekilde anıt mezar yaptırır. "Bu el her zaman adaletin yakasından olacak" der. İbrahim'in babası Ali, 2012 yılında öldüğünde oğlunun mezarı yanına gömülür. Vasiyeti budur. Çorum'un o yoksul topraklarında ikisi birlikte yatar şimdi.

Ayten'in annesi Dilif, "30 yıldır ağlıyorum, aklım başımda yok" der. Kızının günahını onlardan sormak istiyor hâlâ.

İbrahim'in o çocuklukta türküsü bir başka anlam kazanır artık:

"Aldı götürüyor bakın anneler..."

Hangi anneler? Hangi çocuklar? Hangi acılar?

Ama İbrahim'in dediği gibi, "Bu çelik aldığı suyu umutmayacak." İki gelincik soldu belki, ama attıkları tohum toprakta. Her bahar geldiğinde yeniden açacaklar, kırmızı, asi, güzel...

Onların hikayesi, bir ülkenin karanlık yıllarının hikayesi. Ama aynı zamanda umut hikayesi de. Çünkü öyle insanlar vardır ki, ölümleriyle bile yaşamı beslerler. İbrahim ve Ayten de onlardandır işte.

"Emek geceden öper şafakla kavuşur..." ◀

M. Koç Hukuk
Tel.: +49 172 448 46 72

✉ ra.turkei@gmail.com
🌐 www.mkochukuk.com
f mkochukuk
📷 mkochukuk

**Alanlarında güvenilir
ve uzman kadromuzla
hizmetinizdeyiz.**

- **Trafik Hukuku**
(Yabancı plakalı araçların Türkiye'deki kazaları da dahil)
- **Kira Hukuku**
- **Miras Hukuku**
- **Sözleşme Hukuku**
- **İnşaat ve Gayrimenkul Hukuku**

Neu in Dreieich
Willkommen im Anka Cafe
deinem neuen Lieblingsort für Frühstück,
süße Momente und herzhafte Spezialitäten.

06103 870 01060
info@anka-cafe.de
www.anka-cafe.de
 [@anka_cafe.de](https://www.instagram.com/anka_cafe.de)

Hauptstr. 43
63303 Dreieich
Öffnungszeiten:
Mo-Do: 9:30 - 19:00 Uhr
Fr - So: 9:30 - 20:00 Uhr

Nagev'deki Sır

İsrail'in nükleer imparatorluğu

ENİS BEHİÇ MALMÖ

Negev Çölü'nün kavurucu güneşi altında, Dimona kasabası yakınlarında, modern mimarinin parlak bir anıtı gibi bir yapı yükselir. Resmîyette bir *"tekstil fabrikası"* ya da bir *"araştırma merkezi"* olarak başlayan bu yerin parlak kubbesi, Ortadoğu'nun en sıkı korunan ve en derin sırrını saklar. Bu, sadece bir reaktör değil, bir ulusun varoluş sigortası, bir caydırıcılık doktrini ve asla konuşulmayan bir gücün fiziksel tezahürüdür. Bu kubbenin adı İsrail Nükleer Araştırma Merkezi'dir, ancak tüm dünya onu tek bir kelimeyle tanıır: Dimona. Ve onun sessizliği, Ortadoğu'daki güç dengesini on yıllardır şekillendiren en gürültülü fısıltıdır.

Bu fısıltının hikayesi, küller ve umutsuzluk üzerine

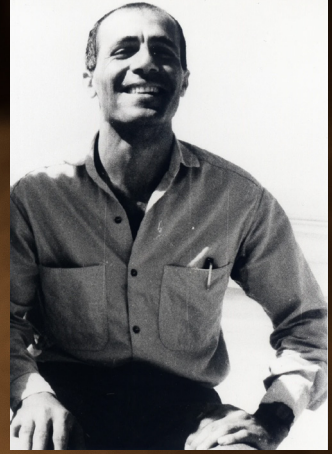
kuruludur.

"BİR DAHA ASLA" YEMİNİ

İsrail'in nükleer hırsını anlamak için, devletin kurucu felsefesine, Holokost'un travmatik mirasına inmek gerekir. Milyonlarca Yahudi'nin sistematik olarak yok edildiği Soykırım'dan sonra kurulan bu küçük devlet, *"Bir Daha Asla"* (Never Again) ilkesini ulusal güvenlik doktrininin temeline yerleştirdi. İsrail'in kurucu başbakanı David Ben-Gurion için, konvansiyonel ordular ne kadar güçlü olursa olsun, etrafı kendisinden katbe kat büyük ve düşman Arap devletleriyle çevrili bir ulusun nihai hayatta kalma garantisi olamazdı.

Ben-Gurion, 1948'de İsrail kurulur kurulmaz bilim insanlarına *"bize her şeyi getirebilecek bilimi"* geliştirmeleri talimatını

Nükleer vizyonu hayata geçiren kişi ise Ben-Gurion'un genç ve hırslı "sihirbazı" Şimon Peres'ti. Peres, 1950'ler boyunca Avrupa'da kapı kapı dolaşarak, İsrail'in bu cüretkâr rüyası için gizli ortaklar aradı. Ve aradığı ortağı, o dönemin yükselen nükleer güçlerinden biri olan Fransa'da bulacaktı.

İsrail'in nükleer programını açıklayan Mordehay Vanunu yıllarca tek kişilik hücrede kaldı

verdi. O, Yahudi halkının kaderinin bir daha asla başkalarının merhametine bırakılmaması gerektiğine inanıyordu. Eğer düşmanları konvansiyonel bir savaşla İsrail'i yok etme noktasına gelirse, ellerinde tüm denklemleri değiştirecek nihai bir koz olmalıydı. Bu koz, atom bombasıydı.

Bu vizyonu hayata geçiren kişi ise Ben-Gurion'un genç ve hırslı "sihirbazı" Şimon Peres'ti. Peres, 1950'ler boyunca Avrupa'da kapı kapı dolaşarak, İsrail'in bu cüretkâr rüyası için gizli ortaklar aradı. Ve aradığı ortağı, o dönemin yükselen nükleer güçlerinden biri olan Fransa'da bulacaktı.

GİZLİ FRANSIZ ÖPÜCÜĞÜ

1956 Süveyş Krizi, Ortadoğu'da beklenmedik bir ittifak doğurdu. Mısır lideri Cemal Abdülnasır'a karşı ortak bir

düşmanlık besleyen Fransa ve İsrail, tarihin en gizli ve en önemli stratejik işbirliklerinden birine imza attı. Fransa, kendi nükleer programında ilerlerken, İsrail'e Negev Çölü'nün ortasına dev bir nükleer reaktör ve daha da önemlisi, nükleer yakıtı yeniden işleyerek bomba yapımının temel maddesi olan plütonyum üretebilecek bir tesis kurma sözü verdi.

Anlaşma mutlak bir gizlilik içinde yürütüldü. Dimona'daki şantiye, "Oron Fosfat Tesisi" gibi sahte isimlerle kamufle edildi. Fransız mühendisler, sahte pasaportlarla ülkeye giriş yapıyor, tüm iletişim şifreli kanallardan yürütülüyordu. Amerikan keşif uçakları bölgede olağandışı bir hareketlilik tespit ettiğinde, hem İsrail hem de Fransa, tesisin tamamen barışçıl amaçlı bir araştırma merkezi olduğu konusunda ısrar etti. Ancak Dimona'nın kalbinde inşa edilen şey, barışçıl bir araştırma

merkezinden çok daha fazlasıydı. O, İsrail'in nükleer silah cephaneliğinin doğum odasıydı.

“AMİMUT” - BELİRSİZLİK DOKTRİNİ

İsrail, nükleer yeteneğe ulaştığına inanılan 1960'ların sonlarından itibaren, bugün bile devam eden benzersiz bir strateji benimsedi: Amimut (אמיתות), yani “kasıtlı belirsizlik” veya “opaklık”.

Bu doktrin basit ama dahiceydi: İsrail, nükleer silahlara sahip olduğunu asla kabul etmeyecek, ancak sahip olmadığını da asla inkâr etmeyecekti. Bu stratejinin çok katmanlı faydaları vardı:

1. Maksimum Caydırıcılık: Düşmanları, en kötü senaryoyu varsaymak ve İsrail'in nükleer silahlara sahip olduğunu düşünerek hareket etmek zorundaydı. Bu, İsrail'in varlığını tehdit edebilecek topyekûn bir saldırıyı göze almayı neredeyse imkânsız hale getirdi.

2. Silahlanma Yarışını Önleme: İsrail, nükleer gücünü resmi olarak ilan etmeyerek, komşu Arap ülkelerine anında bir nükleer silahlanma yarışına girmeleri için resmi bir gerekçe vermekten kaçındı.

3. Uluslararası Baskıdan Kaçınma: Bu belirsizlik, İsrail'in en büyük müttefiki olan ABD'nin Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması (NPT) konusundaki baskılarından kurtulmasını sağladı. İsrail, NPT'yi hiçbir zaman imzalamadı.

Bu politika, İsrail'in dış ilişkilerinde bir cambazlık sanatına dönüştü. Nükleer cephaneliğin varlığı, herkesin bildiği ama kimsenin yüksek sesle konuşmadığı, odadaki dev bir fildi.

SIR PERDESİNİ ARALAYAN ADAM

Onlarca yıl boyunca mükemmel bir şekilde işleyen bu sır perdesi, 1986'da içeriden bir adam tarafından yırtıldı. Dimona'da çalışan orta düzey bir teknisyen olan Mordehay Vanunu, vicdani bir bunalım yaşayarak tesisin gizli fotoğraflarını çekti ve ülkeyi terk etti. Amacı, İsrail'in “barışçıl” programının ardındaki gerçeği dünyaya ifşa etmektir.

Vanunu, Londra'da The Sunday Times gazetesine ulaştı. Yayınlandığı fotoğraflar ve teknik detaylar şok ediciydi. Uzmanlar, Vanunu'nun kanıtlarına dayanarak İsrail'in sadece birkaç basit bomba değil, yaklaşık 100 ila 200 termonükleer silah üretebilecek kapasiteye sahip, dünyanın en gelişmiş nükleer programlarından birine sahip olduğu sonucuna vardılar.

Ancak bu ifşaatın bedeli ağır oldu. Mossad, Vanunu'yu Roma'da bir kadın ajan aracılığıyla tuzağa düşürdü (“bal tuzağı”), kaçırdı ve gizlice İsrail'e geri getirdi. “Vatana ihanet” ve “casusluk” suçlamalarıyla yapılan kapalı bir yargılamanın ardından 18 yıl hapis cezasına çarptırıldı ve bunun 11 yılını tam bir tecritte geçirdi. Vanunu, sırrı dünyaya ifşa eden adam olarak tarihe geçti, ancak İsrail'in resmi “Amimut” politikası değişmedi.

SAMSON SEÇENEĞİ VE MODERN GÜÇ

Bugün, askeri analistler İsrail'in cephaneliğinde 90 ila 400 arasında nükleer savaş başlığı bulunduğunu tahmin ediyor. Bu cephanelik, sadece bomba sayısıyla değil, aynı zamanda onu hedefe ulaştırma yeteneğiyle de korkutucu bir güce sahip. İsrail'in,

nükleer bir saldırıya misilleme yapma kapasitesini garanti altına alan bir “nükleer üçleme” (triad) kurduğuna inanılıyor:

1. Havadan: F-15, F-16 ve F-35 gibi uzun menzilli savaş uçakları.

2. Karadan: Binlerce kilometre menzile sahip, nükleer başlık taşıyabilen Jericho serisi balistik füzeler.

3. Denizden: Almanya'dan alınan ve nükleer kapasiteli seyir füzeleri fırlatabildiği düşünülen gelişmiş Dolphin sınıfı denizaltılar. Bu denizaltılar, İsrail toprakları yok edilse bile, dünyanın herhangi bir yerinden bir “ikinci vuruş” kapasitesi sağlayarak caydırıcılığı mutlak hale getirir.

Bu ezici güç, “Samson Seçeneği” olarak bilinen, gayriresmi ve ürkütücü bir doktrinle birleşir. Adını, düşmanlarının tapınağını kendi üzerine yıkarak intihar eden İncil'deki kahraman Samson'dan alan bu teoriye göre; eğer İsrail Devleti, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalırsa, son bir eylem olarak tüm nükleer cephaneliğini düşmanlarının üzerine boşaltacak ve tüm Ortadoğu'yu kendisiyle birlikte bir cehenneme sürükleyecektir. Bu, bir şantaj değil, varoluşsal bir tehdide karşı nihai ve umutsuz bir cevaptır.

SESSİZLİĞİN AĞIRLIĞI

Bugün Dimona'daki kubbe, hâlâ sessizliğini koruyor. İsrail'in nükleer gücü, Ortadoğu'daki her stratejik hamlenin, her diplomatik krizin ve özellikle de İran'ın nükleer programına yönelik her tartışmanın görünmez ama hissedilir bir parçası. Bu, istikrarı sağlayan bir denge unsuru mu, yoksa bölgeyi sürekli bir felaketin eşiğinde tutan bir saatli bomba mı? Bu sorunun cevabı da, tıpkı Dimona'nın sırrı gibi, belirsizliğini koruyor. Kesin olan tek şey, bir halkın “Bir Daha Asla” yemininin, Negev Çölü'nün kumları altında dünyanın en tehlikeli ve en etkili surlarından birini yarattığı. Ve bu sessizliğin ağırlığı, tüm bölgenin kaderini belirlemeye devam ediyor. ◀

Ekonomiden ne kadar memnunuz?

OSMAN SÖYLER

Avrupa'da değişen dengeleri takip eden bir sürü resmi ve özel kurum var. Enflasyon oranları, ürün bazında artışlar-azalışlar, taleplerin artması ve azalması gibi sayılamayacak kadar farklı takip yönteminden bahsedebiliriz. Bunları 2020 öncesi ve sonrası diye de ayırabiliriz. 2020 yılında Avrupa ve Dünya'ya format atıldı da diyebiliriz. Hiç düşünülmeyen, "olmaz" denilenler bir anda gerçekleşti ve herkes evlerine hapsolmek zorunda kaldı. Birkaç günde geçebilecek bir durum değildi. Ekonomi, üretim çok zorlu süreçlere girdi. Her ülke kendi ekonomisini ve işadamlarını korumak için çok düşük faizli-faizsiz krediler açtı. Ama bunlar yanan kızgın sacın üzerine dökülen yağ misali kısa sürede buharlaşıp uçtu. Üretimi devam ettirebilmek ve tekrar piyasayı rayına oturtabilmek görüldüğü kadar kolay değildi ve olmadı da. Yapılan bu desteklerin tekrar geri ödenmesi gerekiyordu ama çarkını tam çeviremeyenlerden bunu tahsil edebilmek de o kadar kolay olmayacaktı ve nitekim olmadı da. İflas eden firmaların sayısı arttı ve artmaya da devam ediyor.

Sektörel bazda ele aldığımızda inşaat sektörü bu krizlerden en fazla etkilenenlerden biri oldu. Almanya genelinde sektörde iş yapan milyar euroluk şirketler ellerindeki arsa, bina ve inşaat-taki stoklarıyla beraber ödemelerini yerine getiremedikleri için battı. Mal varlığı var ama onu nakite çevirip ödeme yapamadıkları için... Ellerindeki inşaatlar tam bitmemiş, biraz daha yatırım yapsalar tamamlayabilecekler ama devam edemiyorlar. Arsalarını satmak istiyorlar ama alıcısı yok. Nereden baksan çıkmaz bir sokağa girmişler. Bu sıkıntıya da kendi hatalarından veya yanlış yönetimden dolayı girmediler. Adeta bir tsunami gibi gelen sıkıntılar milyarlarca değerindeki yılların emeğiyle meydana gelmiş firmaları bir anda bitirdi. İnşaat sektörünün %80'i piyasadan çekilmek zorunda kaldı. Peki bu sektörün tetiklediği ekonomik faydaları dikkate aldığımızda en az 40 farklı sektörü de beraberinde götürdüğünü biliyoruz. Bunların durumları da içler acısı.

Almanya her yıl belirli bir miktarda konut üretmek zorunda ama onu da nasıl yapacak? Maalesef yapamıyor. Bu da konut krizini beraberinde getiriyor. İnternete kiralık bir ev reklamı verdiğinizde 100'ün üzerinde talep geliyor. Fiyatlar ise oldukça yüksek. Emlak alımları oldukça düşük seyrediyor. Kredi faizleri %4 civarında seyrediyor. Ev almak isteyenlerde istenen kendi birikim miktarı da oldukça yüksek. Bunları aşamayınca da piyasada hareket ve canlanma olmuyor ve olmayacak da.

Geçenlerde inşaat ve emlak sektörünün geleceğini görüşmek üzere Berlin'de önemli bir toplantı yapıldı. Toplantıya Bakanlık ve konuya müdahil diğer bürokratlar ve sektör temsilcileri katıldı. Çözümün çok zor olmadığını ifade eden, konunun uzmanı arkadaşımız toplantıda neler yapılması ve hangi kararların alınmasından ziyade "Ülkenin güvenliği nasıl korunabilir?" konusunun daha ön plana çıktığını söylüyor. Bu şartları değerlendirdiğimizde inşaat ve emlak sektöründe kısa vadede bir toparlanma umudu görünmüyor diyebiliriz.

Küçük esnaf ortadan kalktı diyebiliriz. Orta sınıf ise can

çekiyor. Artık çok büyük miktardaki sermayelerle iş yapılabiliyor. Eskiden yapılan yatırımlarda insanlar önünü ve geleceğini görebiliyordu. Şu anda Ukrayna, Ortadoğu'daki kriz ve ABD'nin tutumlarındaki anlık değişim ve gümrük tarifelerinin yükseltilmesi gibi hususlardan dolayı işadamları tereddütlü ve önlerini göremez haldeler. Kısa sürede bu sıkıntıların da ortadan kaldırılabileceği zor görünmektedir.

Ekonomiyi canlandırmak hükümetin görevi. Yeni başlayan koalisyon hükümetinin de bugüne kadar yapılanlara ve açıklamalara baktığımızda çok fazla ümit vermediğini görüyoruz. Umarız yanılırız. Almanya Avrupa Birliği içerisinde lokomotif vazifesi görmektedir. Burada ki gerileme diğer ülkelere sarsıntı olarak yansıyor. Onun için ekonomisini toparlayamayan bir Almanya, Avrupa Birliği'ni de oldukça zora sokacaktır.

Rekabet alanı genişledi.

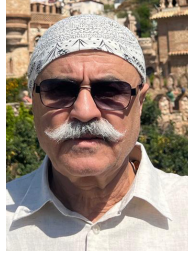
Almanya, eskiden makine, araba gibi önemli konularda yalnız olarak piyasaya hâkimdi. Geçen her zaman farklı konularda ciddi rakip ülkeler karşısına çıktı. Kendileri de ucuz üretim yapabilmek için Çin'den tutun da dünyanın farklı ülkelerinde fabrikalar kurup ortaklıklara gitti. Yalnız bu arada önceden hesap edemedikleri bir şeyle karşılaştılar. O ülkeler; Almanya'ya yaptıkları üretimlerin benzerlerini daha az fonksiyonel ve dayanıklılığı uzun olmayan taklit veya benzerlerini yaptı. Bunların sundukları ise "aynı işi bizim makinelerimizle de yapabilirsiniz ama %20-30 gibi bir fiyat ödersiniz" şeklinde piyasada oldukça kabul gördü. Çin, Tayvan, Brezilya, Türkiye gibi daha sayılabileceğimiz ülkeler rakip oldu. Bu da yüksek kârlarla satış yapmaya alışmış Alman firmalarını zorladı ve piyasadaki paylarını kaybetmelerine neden oldu. Hem kâr paylarını düşürecek hem de piyasayı kaybedeceksiniz; bunun yerine koyabileceğiniz başka bir alternatifin olmaması sıkıntının artmasına neden oldu.

Neler olmalı?

Savaş tehditlerinin olduğu yerde ekonomi ürkek olur ve yatırımlar durur. Bunları harekete geçirmesenz ortaya ciddi ekonomik krizler çıkacaktır. Dünya ekonomisi iç içe girmiş vaziyette. Bir ülkedeki sıkıntı diğer ülkelerde hemen hissediliyor. Almanya; yeni bir ekonomik programla yatırımları ve firmalarını ucuz kredi ile desteklemeli. Şu anda kredi faizleri oldukça yüksek. Eğer ciddi teşvikleri hemen yürürlüğe koyup arkasında durmazsa önleyemeyeceği ciddi ekonomik krizleri de yaşaması kaçınılmaz olacaktır.

Otomobil dünyasına öncülük eden Almanya'daki önemli markalarda ciddi sıkıntılar yaşanıyor ve çeşitli üretim merkezlerini bir araya toplayarak bazılarını kapatma yoluna gidiyorlar. Eskiden Çin marka arabasından bahsedilemezdi ama bugün yollarda adını bilmediğimiz onlarca araba markası var. Gittikçe de çoğalıyor. Fiyatları oldukça uygun, kalite ve donanımlar Alman arabalarından daha fazla, garanti kapsamı içinde sistemlerini kurmuş ve pazardan daha çok pay almaya gayret ediyorlar ve alacaklar da. Bunların hepsi Almanya'nın önünde duran ekonomik sıkıntılar.

Evet, daha bunları genişletebiliriz ama bu sayımızda bunlarla yetinelim. Gelecek sayımızda gıda, et, işlenmiş et ve döneri ele alacağız. Hoş ve esen kalın. ◀

ENİS BEHİÇ MALMÖ

Edebiyat dünyasında, yalnızca içerikleriyle değil, etraflarındaki efsanelerle de ölümsüzleşen eserler pek azdır. Ancak bir cilt eser, bir bütün olarak korku geleneğini tanımlayan bir metin olarak hizmet etmiş, kütüphane kataloglarında ve okültistler arasında avlanan bir metin olmuştur, var olmamasına rağmen. Fısıltılar ve söyleniler bu kitabın etrafındadır: Bir adamı elinde bulundurmasıyla bile deliye döndüreceği ve okumasının yok oluş olduğudur... Bu, Ölüler Kitabı'dır. Bu, bir sayfaya zincirlenmiş bir korkunun hikayesidir — insan hayal gücünün en karanlık ve en bol tezahürü.

Bunların hepsi, Howard Phillips Lovecraft'ın, 20. yüzyılın başında Providence, R.I.'den, misantropik ve hiper-dikkatli bir mektup arkadaşının huzursuz zihninden çıktı. Lovecraft, insan-cıl merkezli evren görüşümüzü ciddi şekilde rahatsız edecek bir türü tanımladı ve buna *"kozmetik korku"* adını verdi. Onun hikayelerinde korku, dolaptaki bir canavar ya da karanlıkta bir hayalet değildi. Gerçek korku, evrenin korkunç ölçeğiyle yüzleşmek ve büyük şemanın bir toz zerresinden başka bir şey olmadığını gerçeğiyle karşılaşmaktır. Bu tesadüfi ve sıklıkla düşmanca evrenin sırları, tarihi ve yasalarına sahip olan kitap, Necronomicon adlı kurgusal bir büyü kitabıydı. Bu, Lovecraft'ın soyut korkusunu fiziksel bir şeye dönüştüren, elinizde tutabileceğiniz bir lanet haline dönüştüren edebi bir ustalıktır.

Lovecraft ve "Sahte Gerçekçilik" Sanatı

Lovecraft'ın Necronomicon'unun neden bu kadar *"gerçek"* hissettirdiğinin arkasında, *"sahte gerçekçilik"* olarak tanımlanabilecek titiz bir yöntem vardı. Yazar, hikayelerinin korku

unsurlarını gerçek hayattan alınmış insanları, yerleri ve tarihleri iç içe geçirerek ustaca bir şekilde ortaya koydu. Necronomicon'un sözde çevirmenlerinden biri olan Olaus Wormius, 17. yüzyılda yaşamış gerçek bir Danimarkalı hekim ve bilim insanıydı. Tanımladığı diğer çevirmenlerden biri olan Dr. John Dee ise, 16. yüzyılda yaşamış çok disiplinli bir bilim insanı ve

Kraliçe Elizabeth I'in himayesine girmiş, simya çalışmaları yapmış, doğüstü varlıklarla konuşmuş gerçek bir tarihsel figürdür.

Lovecraft'ın hikayelerini Şam, Mısır veya Bizans gibi tanınabilir mekanlara yerleştirerek, okuyucunun gerçeklik algısını oyunlara tabi tuttu. Buna göre, Necronomicon tamamen kurgusal bir yaratım olmaktan çıkıp, *"karanlık geçmişte bir yerlerde gizlenmiş olabilir mi?"* diye kaşını kaldıran yarı-efsanevi bir şeye dönüştü. Yazar, açıklanamayan her şeyden, bilimsel aklın ötesinde yatan her şeyden duyulan derin korkusunu okuyucuya iletmeyi bu şekilde başardı.

İtina ile İnşa Edilmiş Romantik Bir Tarih

Lovecraft, 1927'de *"Necronomicon'un Tarihi"* adlı kısa bir metin yazarak kitabın orijinal mitini pekiştirdi. Bu metin, yaratılmış derin antik dönemin efsanesini temellendiren metindir.

Her şey, Yemenli bir şair ve kâşif olan Abdul Alhazred adıyla bilinen Milattan sonra 700'lerde yaşamış *"Çılgın Arap"* ile başladı. Alhazred, en tehlikeli türde bilgiye talip oldu. Babil kalıntılarında dolaştı, kimsenin cesaret edemeyeceği Arabistan'ın *"Boş Çeyrekler"* (Rub' al Khali) çölünde on yıl yalnız kaldı ve Mısır'daki Memphis'in yer altı geçitlerine indi. Efsane ayrıca, *"sütunların annesi"* Irem gibi kayıp şehirleri bulduğunu ve insanlardan önce dünyayı yöneten varlıkların sırlarını keşfettiğini de söyler.

Tüm bu deliliği topladığı anlatısına *"Al Azif"* adını verdi. Lovecraft, bu terimi böceklerin yaptığı gece sesi olarak

Kâğıda zincirlenmiş dehşet

Var olmayan kitabın sarsıcı mirası

Her şey, MS 700'lü yıllarda yaşamış, "Deli Arap" lakaplı Yemenli şair ve gezgin Abdul Alhazred ile başlar. Alhazred, bilginin en tehlikeli türünün peşindeydi. Babil'in yıkıntıları arasında dolaştı, Mısır'daki Memphis'in yeraltı dehlizlerine indi ve Arabistan'ın kimsenin girmeye cesaret edemediği "Boş Çeyrek" (Rub' al Khali) çölünde on yıl boyunca tek başına yaşadı.

yorumlanarak Araplar tarafından kullanılan bir kelime olarak tanımlar, demonların “fııldaması” olasılığı ve yasaklanmış bilginin bir metaforu olarak. Bu kitap, Alhazred için kıyame-
tin kendisiydi. Hikaye şöyle devam ediyor: Görünmez bir ca-
navar, 738 AD’de Şam’daki pazar yerinde binlerce insanın göz-
leri önünde vahşice parçalamış.

“Her nesille “Al Azif”, yüzlerce yıl boyunca gizlice el değış-
tirdi. AD 950 yılında bir bilgin, Theodorus Philates, bu met-
ni Arapçadan Yunancaya çevirdi ve Batı’da Necronomicon

olarak bilinen çalışmayı ortaya koydu. Bu isim, Yunanca
nekros (öli), nomos (yasa) ve eikon (görüntü/temsil) kelime-
lerinden türetilmiştir — “Ölülerin Yasası Görüntüsü veya
Ölüler Hakkında Yasalar”. Ancak kitabın küfür dolu doğası
Patrik Michael I’in dikkatini çekti ve tüm kopyaların ele geçi-
rilip yakılmasını emretti.

Kitabın yasaklanması onu daha da arzu edilir hale getirdi.
Olaus Wormius, 1228 baskısı için Latin çevirisini verdiği ta-
rihtir. Bu Latin kopyası Orta Çağ’da en çok kopyalanan İncil

versiyonuydu. Ancak 1232’de Papa Gregory IX, hem Latin hem de Yunanca baskıları aynı şekilde lanetledi. Bu sansür yalnızca kitabın karaborsada, gizli tarikatlarda ve demonologlar arasında daha pahalı hale gelmesine yardım etti. Lovecraft’ın yazılarına göre, birkaç kopyası, Vatikan’ın Gizli Arşivleri, Paris’teki Bibliothèque Nationale, Harvard Üniversitesi’nin Widener Kütüphanesi ve Lovecraft tarafından icat edilen kurgusal Miskatonic Üniversitesi gibi kurumlarda, yedi anahtar altında bir avuç kadar bulundu-ğu iddia ediliyor.

Sayfalar Arasında Çılgınlık

Peki neden Necronomicon bu kadar tehlikeliydi? Girdileri kolay zenginlik veya güç sunan basit büyüler değildi, klasik bir büyü kitabı gibi. Tehdit ettiği evren kozmik ilgisizlikti.

Eski Olanların Sırları: Kitap, insanlık tarihinin göz açıp kapayıncaya kadar kısa bir an olduğunu ve biz yeryüzünde yürümeye başlamadan önce onun gerçek sahiplerinin yıldızlardan gelen Eski Olanların olduğunu anlatır. Onların doğasını, tarihini ve onlara ulaşmanın yollarını (*ancak onların nasıl kontrol edilemeyeceğini*) anlatır. Bunlar arasında R’lyeh’nin, Pasifik okyanusunun dibinde yatan batık şehirde düş gören büyük Cthulhu, zaman ve mekan dışında var olan ve ağzı açık bir kapı öncesinde anahtar bekçi olan bir ot ihtiyarlığı olan Yog-Sothoth, evrenin merkezinde listelenmemiş bir kaos olarak canlı Azathoth ve bu varlıkların habercisi olan tırmanan bir varlık scarlet-hued Nyarlathotep yer alıyor.

İnsanlık önemsizdir: Kitabı okuyan karakterler, Tanrı’nın suretinde yaratılan özel varlıklar olmadıklarını, kozmik bir tesadüf olduklarını ve Kadimlerin uyanışıyla karınca yuvası gibi ezilebileceklerini öğrenirler. Bu bilgi, en ilkel destek olan **“anlam”** duygusunu yok eder ve birinin zihinsel sağlığını bozarak sadece çeperde bir hiçlik bırakan bir huzursuzluk olarak kalır.

Yasak Geometri ve Bilim: Necronomicon’un **“magick”** bilgisi, yalnızca biçim-çizgilerinde birleşen enerjiler, çizgiler ve açılar bilgisi olarak tanımlanan **“yasak”** bilgisine bağlıdır. Boyutlararası fısıldayan titreşimlerle sayıları ve zamanı bükebilen ve gezegenler dik açılı olduğunda, insanın bilmemesi gereken ve okuyucuyu deli edebilecek ya da fiziksel olarak dönüştürebilecek geometrik tablolar.

Ve işte sık sık alıntılanan beyit, bu felsefeyi popüler kültürün yıllıklarına yerleştirmiş olan:

“Ve tuhaf çağlarda ölüm bile ölebilir.”

“Ve tuhaf çağlarda ölüm bile ölebilir.”

Gerçek sözleri, **“Sonsuz yaşanabilecek olanlar ölü değildir, ve garip zamanlarda ölüm bile ölebilir.”** diye geçer.

Bu dizeler, evrenin nihai yasası olarak gördüğümüz ölümün bile geçici ve göreceli olabileceği olasılığını karşımıza çıkarıyor — en büyük korkumuzun nihayetinde kozmetik bir

şakadan ibaret olabileceği olasılığı.

Kurgudan Kentsel Efsaneye: Modern Bir Mitosun Kaynağı

Lovecraft’ın 1937’deki ölümünden sonra, Necronomicon’un mitolojisi biraz kontrolden çıktı. Bunun en önemli nedenlerinden biri, Lovecraft tarafından başlatılan bir gelenektir. Lovecraft’tan ilham alan yazar arkadaşlarına ve **“Lovecraft Çevresi”**’ne (*aralarında August Derleth, Clark Ashton Smith, Robert Bloch*) Necronomicon’u ve diğer edebi yapıları kendi hikayelerinde kullanmalarını şiddetle teşvik etti. Bu paylaşılmış dünya, Necronomicon’un sadece Lovecraft’ın kurgusal bir yaratımı olmadığını, Lovecraft’ın evreninin hayal ürünü içinde yasak bilginin gerçek bir kitabı olarak bir göz yanılması yaratmak için kullanıldı ve bir sonraki sahtekârın bir aforizma oluşturacağı bilgi talep eden bir ihtiyaç geliştirdi.

Bu ilgi, elbette sahtekârlık ve ticarileşmeye yol açtı. Piyasaya sürülen birçok sahte Necronomicon arasında, 1977 yılında sadece **“Simon”** olarak tanımlanan bir adam tarafından yayımlanan Simon Necronomicon, en kötü şöretlisi. Bu kitap, Sumer ve Babilonia metinlerinin Lovecraft’ın varlık isimleriyle bir araya getirildiği için biraz zordu (*kutulu yerine Cthulhu gibi*). Gerçekte eski belgelerin üzerine inşa edilmesi ve **“gizemli”** denmesi nedeniyle viral hale gelmesi gibi. Bugün,

birçok ezoterik çevrede hâlâ ciddiye alınan bu kitap, kurgunun gerçeği taklit edebileceğinin ve onun yerine geçebileceğinin en maddi örneğidir.

Bu hikaye, hatta dünyanın en prestijli kütüphanelerini bile etkiledi. Yale Üniversitesi Kütüphanesi ve Vatikan Kütüphanesi gibi kurumlar tarafından taleplerin olduğu iddia edilmiştir, ancak bu muhtemelen yalnızca tekrarlanan açıklamalar yerine, bu kütüphanelerin eserin ne olduğunu bildirir bazı alıntılar yaratarak daha fazla soruşturmayı caydırdığı ve bunların Necronomicon gibi yaratılmışlarda bulunduğu dair basitçe semantiklerdir.

Pop Kültürde Unutulmaz Bir Vasiyet

Necronomicon'un etkisi geniş kapsamlıydı, edebiyat ve okült dünyasının dört bir yanına uzandı.

- Sinema: Sam Raimi'nin kült korku dizisi Evil Dead, kitabı *"Naturom Demonto"* veya *"Necronomicon Ex-Mortis"* olarak insan derisiyle kaplı ve kanla yazılı en ünlü kullanımı yaptı. Bu tasvir şimdi insanların kafasında kitabın tek görseli olarak yaşıyor.

- Görsel Sanatlar: İsviçreli sürrealist sanatçı H.R. Giger, Lovecraftian kozmik korku fikirlerini *"biyomekanik"* sanatıyla *"Necronomicon"* adlı sanat kitaplarında birleştirdi. Bu eserler, Ridley Scott'un Alien filminin zamansız yaratık tasarımını doğrudan etkileyerek Lovecraftian görselleri doğrudan sinema tarihine kazıdı.

- Müzik: Özellikle metal sahnesinde, Metallica, Morbid Angel ve Nile gibi grup, Lovecraft ve Necronomicon'un gizemiyle çekilmiş, doğrudan Cthulhu mitosunu ve yasa dışı bilgilere dayalı lirik ipuçları almıştır.

- Oyun: Masaüstü rol yapma oyunu Call of Cthulhu, oyuncuların Necronomicon gibi tehlikeli metinleri inceleyerek güç kazanmalarına olanak tanıyan, ancak bunun için akıl sağlıklarını riske atan bir mekanizmaya dayanır. Bloodborne, Amnesia ve The Sinking City gibi video oyunları, Lovecraftian düşünceyi ve yasa dışı bilgiyi dijital alanda keşfetmeye devam etti.

Kitabın Ötesinde Miras

Necronomicon, nihayetinde gerçek bir kitap değildir. Yazarının dehasının, korkularının ve evren hakkındaki çılgın felsefesinin bir ürünüdür. Ancak bu kavram o kadar güçlü, o kadar etraflıca ele alınmış ve o kadar ürkütücü bir şekilde işlenmişti ki, yaratıcısının ötesine geçti ve kitlesel bilinçaltının bir parçası haline geldi.

Bu durumun baştan çıkarıcı cazibesi, insanlığın *"yasadık"* olanı sürekli tehdit etme dürtüsünde yatıyor olabilir. Bilgiye bir sınır olmalı; bu çok korkunç ve ilginç bir fikir. Necronomicon, o kapının anahtarıdır. H.P. Lovecraft'in gerçek başyapıtı, Cthulhu veya Azathoth değil ama bizzat Necronomicon'dur. Çünkü diğer tüm kurgusal canavarlar gibi, Necronomicon da yalnızca kurgu olmaktan çıkıp efsane, arayış ve gerçek dünyada bir fenomen haline geldi. Bu, sonsuz bir idealdir; kağıt ve mürekkep üzerinden doğmuş ve iyi anlatılmış bir hikayenin gerçekte daha kalıcı ve daha güçlü olabileceğini hatırlatan bir hatıra olarak var olur. ◀

YITIKÜLKE

Verlag

Sipariş için:
instagram:

www.instagram.com/sabri_ucar_caliskan/

Hocam, **Tahta Gemi**'ye hoş geldiniz. Kısaca kendinizi tanıtırmısınız? Özellikle gençlerimiz için.

Evet, ben Kemal Yalçın. 1950 yılında Denizli'nin Honaz bucağında dünyaya geldim. İlkokulu Honaz'da okuduktan sonra sınavları kazanarak parasız yatılı olarak Isparta Gönen İlk Öğretmen Okulu'nda beş yıl okudum. Ondan sonra İstanbul Çapa Yüksek Öğretmen Okulu'nu kazandım. Oraya gittim ve bu dönemde İstanbul Üniversitesi Felsefe Bölümü'nü bitirdim. Felsefe öğretmenisi oldum. Kırşehir, Kaman, İstanbul Kabataş Liseleri'nde ve Bakırköy Lisesi'nde felsefe öğretmenliği yaptım. Daha sonra öğretmenlikten ayrıldım, gazeteci oldum. Gazetem haftalık bir gazeteydi.

12 Eylül geldikten sonra gazetemiz hakkında yasaklama kararı çıktı ve benim hakkımda tutuklama kararı verildi. Türkiye'yi terk etmek zorunda kaldım. 1982 yılında Almanya'ya geldim, iltica ettim ve ilticam kabul edildi. On beş yıl Türkiye'ye gidemedim fakat bütün Türkiye'deki davalarımın beraat ettikten sonra 1995 yılında Türkiye'ye gittim ve ondan sonra sürekli olarak gidip geliyorum.

Türkiye'de yazmaya başlamıştım. Yazarlık hayatıma şiirle başladım. Bütün kitaplarımı Almanya'da yazdım. Bugüne kadar kırk kitap yazdım ve yayımladım. Kitaplarım dünyada on altı dile çevrildi. En çok tanınan kitaplarım *"Emanet Çeyiz"*, *"Seninle Güler Yüreğim"*, *"Heimatlos"*, *"Sarı Gelin"*, *"Yaşama Gücü"* ve *"Hayatta Kalanlar"*dır.

Ayrıca Süryaniler üzerine yaklaşık üç bin beş yüz sayfa yazdım. *"Seyfo Bir İki Üç"*, *"Süryaniler ve Seyfo"*, *"Süryani Halk Kahramanı Şemun Hanne Haydo"*, *"Hayat Gerçeği Söyler"* adlı kitaplarımı yayımlandı. Bunlar tamamen Süryanilerle ilgili olan kitaplarımdır. Aynı zamanda Türkiye'de her konuda yazdım: şiir, öykü, roman, çocuk kitapları, araştırmalar.

Şu anda en çok ilgilendiğim konu iklim konusudur. İklim değişiklikleriyle çok ilgileniyorum. Onun dışında insan hakları, demokrasi, eğitim, çocuk eğitimi, çevre sağlığı gibi konularla

da ilgileniyorum. Ama insanın esas özü sevgi ve mutluluk olduğundan, sevgi, saygı, barış, mutluluk, kardeşlik üzerine de şiirler ve kitaplar yazıyorum.

Fakir Baykurt ve Yazarlık Okulu

Hocam, özellikle sizin Fakir Baykurt tarafından kurulan Türkiye Yazarlar Grubu'nda çok etkili faaliyetleriniz var. Bize hem Fakir Baykurt'la tanışmanızı hem onun çalışma metodunu özellikle genç kuşaklara nasıl aktarabilirsiniz? Fakir Baykurt ile aynı okuldan mezunsunuz.

Fakir Baykurt 1940'lı yıllarda Isparta Gönen'e girmiş. Fakir Baykurt'un yapmış olduğu yatakhanelerde, yemekhanelerde ve dersliklerde ders gördük. Fakir Baykurt ile aynı okulda beraber olmak bizim için bir şerefti o yıllarda. Yani benim okulda okuduğum yıllar, 1962-1967 yıllarını kapsar. Hemen hemen hepimizin ideali bir Fakir Baykurt olabilmektir. Benim de yazarlık hayatımın ustası Fakir Baykurt'tur. Yazarlığı Fakir Baykurt'tan öğrendim. Aynı zamanda Yaşar Kemal'den de çok destek gördüm ama esas ustam Fakir Baykurt'tur.

Neden bu oldu diyeceksiniz? Çünkü Fakir Baykurt 1979 yılında Almanya'ya gelmişti. Davetli olarak gelmişti. Kuzey Ren Vestfalya Eğitim Bakanlığı'nın davetiyle buraya gelmişti ve Duisburg'da yaşıyordu. Ben de Bochum'da yaşıyordum. Aramız çok yakındı.

Yarım saatlik bir yol olduğundan Fakir Baykurt ile sık sık görüşüyorduk. Daha sonra Fakir Baykurt Duisburg Edebiyat Kahvesi'ni kurdu. Ben de bu Edebiyat Kahvesi'nin devamlı müdavimlerinden oldum.

Aynı zamanda Fakir Baykurt, Kuzey Ren Vestfalya Türkiye Yazarlar Çalışma Grubu'nu kurmuştu. Buraya kitabı olan, kitap yayımlamış olan yazarlar geliyordu. Yılda iki sefer toplanıyorduk ve bu toplantılar hafta sonu semineri biçiminde geçiyordu. Fakir Baykurt da bize yazarlık anlatıyordu: kitap nasıl yazılır, tarihi roman nedir, romanda kurgu nasıl olur gibi. Bütün bunları özellikle anlatıyordu. Ama Fakir Baykurt'la ben özel olarak da yakın ilişki kurdum. Beraber uzun yürüyüşler

Bir çeyizin peşinde KEMAL YALÇIN

Babam hikayeyi anlattı. "Oğlum" dedi. "Çeyizler ananın sandığında duruyor. Dedenin vasiyeti var. Benim de vasiyetim var. Bu dünya gidiş geliş dünya. Sen git Yunanistan'a ara, bu çeyizleri geri ver" dedi. Bir de "Anan duymasın oğlum" dedi bana.

yapıyorduk, okuma günlerine gidiyorduk ve bütün bunlarda ben Fakir Baykurt'un yazarlık tekniğini, roman tekniğini araştırdım, öğrendim. Örneğin romanın isimleri nasıl olmalıdır, roman kurgusu nasıl olmalıdır, şiir nasıl yazılır, halkla ilişkiler nasıl olur, okuma günleri nasıl planlanmalıdır gibi hemen hemen her konuda Fakir Baykurt'tan dersler aldım. Bana öğütler verdi, yol gösterdi. Bu anlamda Fakir Baykurt benim hem okul arkadaşımıdır, hem yol, hem fikir arkadaşımıdır, hem ağabeyimdir, hem de ustam.

Peki, o yıllarda böyle bir potansiyel var mıydı? Yani bir edebiyat kahvesi açmak gibi, o yıllarda altyapısı var mıydı?

Tabii o yıllarda, özellikle 1982-1990 arasındaki yıllarda, burada çok sayıda Türkiye'den gelmiş olan, 12 Eylül'den sonra buraya gelmiş olan siyasi insanlar vardı. Bunların hemen hepsi de yazan çizen insanlardı. Fakat Fakir Baykurt Edebiyat Kahvesi'ne sadece yazarlar gelmiyordu. Buraya işçiler, öğrenciler, öğretmenler, yazmak isteyenler, okuma sevgisi olan herkes geliyordu. Aramızda daha ilkokulu üçten terk etmiş, ilkokulu zor bitirmiş, cümle kurmayı bile bilmeyen arkadaşlar vardı ama çok iyi niyetliydi. Bunlar Fakir Baykurt'un teşvi-kiyle yazmaya başladılar.

Bu anlamda Fakir Baykurt Edebiyat Kahvesi ve Kuzey Ren Vestfalya Türkiyeli Yazarlar Çalışma Grubu, Fakir Baykurt okulu olarak, bir yazarlık okulu olarak bir görev gördü. Bu anlamda ben de aynı okuldan yetişen bir yazarım.

Peki Fakir Hoca özellikle her gelene böyle bir yardımda bulunuyor muydu yoksa seçiyor muydu hocam? Mesela belli bir siyasi gruptan olanlara falan bir ayırım yapıyor muydu?

Hayır, hiçbir siyasi grup ayırımı falan yoktu. Fakir Baykurt Edebiyat Kahvesi'ne demokrat olan, ırkçı olmayan herkes gelebilirdi. Ama şöyle bir kural vardı: Hem Fakir Baykurt Edebiyat Kahvesi'ne hem de Kuzey Ren Vestfalya Türkiyeli Yazarlar Grubu'na üye olabilmek için önce üç toplantıya geleceksin, dinleyeceksin. Üç toplantıdan sonra konuşma hakkın oluyordu. Ondan sonra da, üç toplantıdan sonra konuşma hakkı olduktan sonra da Fakir Baykurt kendiliğinden seni üye kabul ediyordu.

Fakir Baykurt özellikle Duisburg Edebiyat Kahvesi'nde ve Kuzey Ren Vestfalya Türkiyeli Yazarlar Çalışma Grubu'nda bize yazarlığı öğretiyordu, bize yol gösteriyordu. Bu anlamda grubumuzda mesela ilkokulu zor bitirmiş, buraya gelmiş işçiler vardı ama okumayı seviyorlardı, yazmayı denemek istiyorlardı. Fakir Baykurt bunlara noktalama işaretlerini bile gösteriyordu. **"Buraya nokta koy, şu virgül olsun"** diye böyle düzeltiyordu, sabırla yapıyordu ve arkadaşlar da her zaman kendilerini geliştiriyorlardı. Bu anlamda örneğin Binali Bozkurt, şu anda vefat etti, mekanı cennet olsun. Geldiğinde daha nokta virgüli bilmiyordu ama üç tane kitap yazdı.

Ben de onlardan biriyim. Yani bana da çok yardım etti. Özellikle mesela **"Emanet Çeyiz"** romanının planlanması konusunda bana çok yardımcı oldu. **"Seninle Güler Yüreğim"** adlı roman Ermeniler üzerineydi. Bana uyarıda bulundu: **"Aman"** dedi. **"Dil barışçı olsun, kimseyi öyle kırıp dövme."** Hatta birinde çok iyi hatırlıyorum, bir edebiyat kahvesinde bir toplantıdaydım ve Kürtler üzerine böyle sert bir şiir okudum ve bunun üzerine üç arkadaş kalkıp gitti. Fakir Hoca'yı evine götürüyordum. Beni böyle şaka yaparak **"Ya Kemal ağabey,"** dedi. **"Maşallah,"** dedi. **"Bir şiir okudun, üç kişiyi kaçırdın!"** dedi. **"Bundan sonra,"** dedi, **"biraz sakın ol,"** dedi. **"Bu kadar**

sert olma" falan. İnsan bazen tabii heyecanlanıyor ama Fakir Hoca özellikle bunu anlatıyordu.

Aslında hocam bir nevi Köy Enstitüsü konsepti gibi bir çalışma anladığım kadarıyla.

Aynen onun devamı gibiydi. Yani Fakir Baykurt'un yöntemi Köy Enstitüleri'ndeki yöntemdi: yaparak, yaşayarak öğrenme. Fakir Baykurt da bunu yapıyordu. Yaparak, yazarak, okuyarak yazar olma. Yani bu böyle bir proje gibi yürüdü.

Şu anda Fakir Baykurt'u 1990'da kaybetmiştik. Ondan sonra Duisburg Edebiyat Kahvesi'ni Mevlüt Asar üstlendi. O yürüttü epeyce. Biz de 2010 yılında Köln'de Avrupa Türkiyeli Yazarlar Grubu (ATYG)'yi kurduk. Bu gruba da Almanya, Hollanda, Belçika, Fransa, İsveç, İsviçre, Türkiye'den yazarlar katılıyor. Ben de şu anda bu ATYG'nin eş başkanıyım.

"Emanet Çeyiz" in Hikayesi

*Hocam sizin Türkiye'de gerçekten büyük ses getiren **"Emanet Çeyiz"** isimli bir kitabınız var. Bize bu kitabın hikayesini anlatabilir misiniz?*

Oldukça ilginç bir hikaye tabii. Denizli'nin Honaz bucağında 1920 yılına kadar bin kadar Rum, bin kadar da Türk yaşıyor. Ortada bir dere var, bunun adı Kuruçay Dere. Bunun batı tarafında Rumlar, doğu tarafında Türkler yaşıyor. Bizim de bahçe komşularımız hep Rumlar, dedemin de bahçesi tam Rum bölgesinin ortasında. Yani komşularımızın hepsi Palıoğlu, Sabuncuoğlu, Minoğlu gibi Rumlar.

O zamanlar yaz aylarında insanlar bahçelerine göçerlerdi,

orada yatıp kalkarlardı. Yani bizim Rum komşularımız da öyle. Bu kadar birbirlerine yakın olmuşlar. Ve mesela benim ninem bir yere gideceği zaman babamı Minoğlu'nun karısına emanet edermiş. Minoğlu'nun karısı da bir yere gideceği zaman kızları Elen ile Sofya'yı nineme bırakmış falan, bu kadar yakın insanlar.

Bir gün işte 1920 yılının Eylül aylarında olduğunu söylemişti. Babam, bir gecede Honaz'ın Rum mahallesindeki eli silah tutabilecek olan yirmi beş ile kırk beş yaş arasındaki erkeklerin kaybolduğunu anlatmıştı. Ben de bu hikayeyi 1960-1961 yıllarında, yaşı dokuz-on yaşlarında olmam lazım, tarlada darı ekiyorduk. Babam da bunu böyle anlatıyordu bana, geçmiş anlatıyordu. Ondan sonra laf döndü dolaştı, işte dedi: **"Şu andaki Hisar Mahallesi'nin üstündeki yerde lalabağı derler."** **"Orada bir bağ vardı."** **"Baba"** dedim. **"Ben orada koynun güttüm. Bağın çubuğu bile yok."**

Bunu neden öyle demişler deyince babam anlatmaya başladı. **"Oğlum,"** dedi **"orada eskiden Lala isminde bir Rum'un bağı vardı. Şarapçılık yapardı. Üzümlerin ekstresi orada olur. Şarabı çok iyi olurdu. Honazlılar gider ona şarap içerdi."** **"Ne oldu bunlar?"** dedim. Babam anlatmaya başladı işte. Bir gecede erkekleri kayboldu. **"Sonra bizim bahçe komşularımız olmak üzere hepsini getirmişler. Karakolun yanındaki Gürcü Ali'nin ahırına doldurmuşlar. Orada bir ay kadar kalmış."** Babam o zamanlar on - onbir yaşlarında olması lazım. O yaşlarda ninem ona ekmek götürüyormuş. **"Komşularına ver"** diyerek falan. Bir ay sonra bir çığlık başlıyor, **"Gavırlar gidiyor"** diye.

Babam eve koşup geliyor korkusundan. Bir müddet sonra Minoğlu'nun karısı kucağında ipek bir yorgan, kızları Elen

ile Sofya'yla iki tane çuval gelmişler. Nineme diyorlar ki **"Ayşe Nine biz gidiyoruz. Bunlar kızlarımızın çeyizleri sizde emanet kalsın. Dönersek verirsın bize, dönmezsek ver bunları fakirlere, hayrımız olsun. Çok ekmek yedik. Birlikte hakkını helal et."** Babam bu noktada ağlamaya başladı. Ben de bir daha babama sormadım. **"Baba neye ağlıyorsun"** filan demedim. Ama babam tarlada çift sürerken, tarlada beraber çalışırken **"Ham meyveyı kopardılar dalından, beni ayırdılar aslan yarından"** diye türkü çeker, ah çekerdi. Ondan sonra işte **"Cevizin yaprağı dal arasında, üç beş güzel bir arada gelmiş, benim sevdiğim yol arasında"** ah derdi falan böyle.

Ben de derdim ki **"Ya baba sen niye ah çekiyorsun?"** **"Oğlum daha yaşın küçük, büyüyünce anlarsın"** diyordu. Sonradan aradan otuz altı yıl geçti. Ben Türkiye'ye gidemiyordum. 1994 yılında annemi, babamı Almanya'ya davet ettim. Ve bu şehir Bottrop'taydı o zaman. Yani çok yakın bir yerde kalıyordum ve anneme, babama anlattırdım. **"Ya baba"** dedim. **"Şu Minoğlu'nun kızlarını bir de anlat."** Babam gene anlattı, bir de anlattı. **"Oğlum"** dedi. **"Çeyizler ananın sandığında duruyor. Dedenin vasiyeti var. Benim de vasiyetim var. Bu dünya gidiş geliş dünya. Sen git Yunanistan'a ara, bu çeyizleri geri ver"** dedi. Bir de **"Anan duymasın oğlum"** dedi bana. **"Ben çok karı kız gördüm. Çok yaylanın yoğurdunu yedim ama Sofya gibisini görmedim. Anan duymasın"** diyor. Gene **"Sen"** dedi. Götür. Git. Şuradan mendilini çıkardı. **"Bu,"** dedi. **"Sofya vermişti bu mendili Yunanistan'a giderken sen bunu götür geri ver. Babam seni unutmamış"** dedi. Vay babam demek ki Sofya'yı da böyle bir seviyormuş çok. Sofya giderken babama mendil vermiş, sevgili mendili vermiş. **"Ramazan ölünceye kadar senin olacağım"** diye böyle olmuş işte.

Ben bununla merak ettim. Ve **"Baba"** dedim **"ya ben Yunanistan'a gideceğim. Şimdi on iki milyonluk nüfusta nasıl arayıp bulacağım?"** **"Oğlum"** dedi **"gidersin, sonra bulursun"** falan dedi. Ve ben anneme de geldim. **"Anne"** dedim. **"Çeyizler senin sandıkta mı doğru mu?"** dedim. **"Evet, doğru oğlum"** dedi o da. **"Ama"** dedi. **"Oğlum. Ben Honaz'a giderim. Honaz'a gelen mübadiller var. Şu anda mağdurlar da ben sorarım. 'Arkadaş siz nereden geldiniz?' Onlar da bana söyler. Sen onların köyüne gidersin. Değiş tokuş olmuş, Honazlılar oraya gitmiş, oradakiler buraya gelmiş"** dedi bana. Ve ben bunu böyle sanıyordum.

1994 yılında Atina'dan başladım aramaya. Atina, Selanik, Grevena, Kozani, Kozlar, Edessa, Potomaida, Yunanistan'ın adım adım dolaştım. Zaten onlar hep belli bir bölgelere yerleştiler. Evet, hepsi belli bölgeye yerleşmişlerdi. Yani özellikle Kuzey Yunanistan'a yerleştirilmişler. Çünkü oradaki mübadele anlaşması 1924'te yapıldığı zaman dinlere göre yapılmıştı. Müslümanlar buraya gelmiş, Ortodokslar oraya gitmiş, o anlamda olduğu için.

Ben ilk olarak Atina'dan başladığımı söylemiştim. Dolaşıyorum, her gittiğim yerde Anadolu'nun evlatlarını görüyorum. Her gittiğim yerde Kayserililer, Nevşehirililer, Amasyalılar, Aydınlılar, Samsunlular, Balıkesirli, hepsi Türkçe konuşuyor. Hepsi **"kardeşim"** diye bana sarılıyor. Böyle bir ilgi. Allah Allah. Ben o kadar böyle insanların orada Türkçe söylediklerini, ondan sonra Lazların Lazca müzik yaptıklarını, bu kadar vatan hasreti olduğunu oraya gidince öğrendim. Yani hayret ettim. Yani nasıl olur bugün bu kadar. Atina'nın üçte biri Türk, Türkçe konuşuyor.

Şimdi Yunanistan'daki Anadolu'nun evlatları **"Ah bizim Samsun'unuz"**, **"Ah bizim Nevşehir'imiz"**, **"Ah bizim Amasya'mız"** diye ağlıyorlardı. Oradan buraya gelen insanlar da **"Ah bizim Selanik'imiz"**, **"ah bizim Vişina'mız"**, **"ah bizim Grevena'mız"** diyerek ağlıyorlardı. İki taraf aynı hasreti çekiyormuş.

1996 yılında tekrar gittim Yunanistan'a ve bu sefer gene araştırmaya başladım ve Honazlıları buldum. Honazlılar, Denizli'den gidenler özellikle Atina'ya iki yüz elli kilometre uzaklıktaki, İzmir'in hemen hemen tam karşısında Volos kentine yerleştirilmişler. Volos'taymış onlar işte oraya gittim ve bir lise öğretmenini buldum. O da Bergamalıydı. O dedi ki **"Çeyizlerin sahiplerini buluruz. Ben felsefe öğretmeniyim, lisede anons ederim. Kimin dedesi ninesi Denizli'den gelmişse buluruz"** dedi ve anons etti. Bulduk.

Yani bir öğrencinin dedesi Denizli'den gelmiş. Yanis Amca diye onu bulduk. Yanis Amca on iki yaşında Denizli'den ayrılmış. Babası Delikli Çınar'da, Göce Çınar'ın altında bavalıyormuş işte o sarıldı bana. **"Ya gidi kardeşim ya"** dedi. **"Niye gelmedin bugüne kadar?"** böyle ağlıyor adam ben de ağlıyorum. Aynı Honaz diliyle konuşuyor. Honaz Denizli şivesiyle konuşuyor. **"Neredeydin"** dedi ya **"neden gelmedin"** falan **"Ne arayıp sormadınız bizi?"** Bu şekilde sonra dedim. **"Sen Minoğulları tanıyor musun?"** **"Evet"** dedi. **"Tanıyoruz. Bunlar şurada, adresi bu"** dedi. Ve bu şekilde Minoğlu ailesiyle on sekiz kişi buluştuk.

Yunanistan televizyonları naklen yayınlarıyla çeyizleri

götürdüğüm kırk parça çeyizi koyduk işte konuştuk. Özellikle ninesi ölmüş. Babamın sevgili mendilini götürdüm. Onun kızına verdim yani alıyor, gözünü siliyor. **"Ninem gelmiş, ninem gelmiş"** diye böyle sarılıyorlardı. Bu şekilde 1996 yılında çeyizleri yetmiş altı yıl sonra geri vermiş oldum.

"Emanet Çeyiz" bu şekilde bir ne diyeyim, hasretin, sevginin, vefanın, mutluluğun, o kardeşliğin romanı oldu. Ama **"Emanet Çeyiz"**'i 1996 yılında elimde çeyizlerle araştırdığım zaman Kardak krizi vardı. Türkiye ile Yunanistan savaşın eşğine gelmişti. Şimdi ben elimde iki torba çeyizle Atina'da dolaşıyorum. Televizyonlar arkamdan geliyor. **"Türk Hoca gelmiş silah değil, çeyiz getirmiş. Tamam."** Ondan sonra saniyesinde dolaşıyorum. Gene aynı şekilde **"Türk Hoca gelmiş silah değil, emanet çeyiz getirmiş"** derken bunlar hep yayın yapıyor ve çok büyük bir etki yapıyor.

1998 yılında **"Emanet Çeyiz"**'i yayımladım ve Abdi İpekçi Dostluk ve Barış Ödülü'nü aldım. Aynı zamanda Kültür Bakanlığı Roman ödülünü aldım. 1999 yılında ise o zamanki Dışişleri Bakanı İsmail Cem İpekçi'yd. Bana bir mektup gönderdi. Resmi olarak damgalı: **"Sayın Kemal Yalçın, savaşın çıkacağı dendiği bir anda sen bize barışın değerini gösterdin. Selanik'te, Atina'da. Bu nedenle biz Türkiye Yunanistan olarak anlaştık. Sana Türkiye, Yunanistan Dostluk ve**

Barış Ödülü vereceğiz. Kabul eder misin?” Dedim. **“Ben”** dedim **“şeref duyarım böyle bir şey.”** Bu şekilde Abdi İpekçi’nin de var tabii içinde. Abdi İpekçi’nin Türkiye Yunanistan Dostluk ve Barış Ödülü 1999 yılında Atina’da bana verilmiş oldu.

Bu öneri yalnız Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı İsmail Cem İpekçi’den gelmiş. Onları da sonradan öğrendim. **“Emanet Çeyiz”** daha sonra Türkiye’de mübadele konusunda yazılmış ilk mübadele romanı oldu. Bu anlamda o o zamana kadar, yani 1990’lara kadar, 1998’lere kadar falan Türkiye’de daha mübadeleyi anlatan roman yazılmamıştı. Bir bakıma bu yasak değildi ama konu tabu konusuydu, açılmak istenmiyordu. Bir de ben iki tarafı da yazdım. Yani Türkleri tutup Rumlara küfretmek yok. Rumları tutup Türklere küfretmek yok. Her iki tarafın acılarını eşit gördüm ve bu anlamda da insanların dediklerini aynen yazdım. İçinde hiçbir kötülük, nefret yoktu. Tamamen barışçı bir romandı.

Bu şekilde **“Emanet Çeyiz”** Türkiye’deki mübadele edebiyatının da bir yıldızı oldu. Ondan sonra epeyce roman çıktı, çıkıyor zaten. Bu nedenle 2023 yılında **“Emanet Çeyiz”** romanını yazdığım için bana 2023 Lozan Mübadilleri Vakfı Mübadele Roman ödülü verildi. Bu şekilde almış oldum. Aynı yıl kitap Tahran’da yayımlandı. Şu anda **“Emanet Çeyiz”** Tahran’da en çok satılan Türk romanı, aynı zamanda Yunanistan’da da best-seller oldu. En çok okunan Türk romanlarından birisi. Hâlâ daha devam ediyor. **“Emanet Çeyiz”**’in macerası böyle bir şey. Klasik bir mübadele romanı oldu.

Ama gerçek bir hikayesi. Tabii yüzde yüz gerçek hepsi. Şöyle diyeyim, bu kitabın içinde yaklaşık doksanlık yüz kaset

doldurdum. Bu kasetleri bir yılda çözdüm. Bin dört yüz sayfa sonra otele kapandım. Romanı yazdım. Uzun oldu. Baştan Fakir Hoca dedi. **“Bu uzun oldu”** dedim. Bir daha yazdım romanı baştan sona ve Fakir Hoca’nın onayından sonra **“Emanet Çeyiz”**’i yayımladım.

Tabii ki tekrar ediyorum. Fakir Baykurt bu romanın kurusunda, benim ilk romanımdı bu, üslubunda, anlatım tarzında hep dedi.

Yani bana yol gösterdi. Bana yazarlık öğretti. Her şeyi yaptım ama bir konuda Fakir Baykurt’un önerisini yapamadım. O da şuydu: Şimdi Fakir Hoca diyordu ki **“Ya romanda aşk çok önemlidir. Babanın Sofya’ya olan aşkını öne çıkar”** diyordu bana ya **“anam görürse beni döver”** diyordu. Ya **“anam üzüdür”** diyordu ya **“ben ona söylemem”** diyordu. Neyse böyle Fakir Hoca dediği gibi açık açık yazmadım ama biraz böyle babamın Sofya’ya aşık olduğunu sezdiren cümleler koydum. Ama annemden korkarak koydum bunu şimdi ama şimdi aklım olsaydı daha açık yazardım yani.

Çünkü babam gerçekten bu çeyizleri bir gün Sofya gelecek. Çeyizleri babam götürüp Sofya’ya verecek. Böyle düşünmüş, saklamış onları yani en sonunda o çok duygulu bir duygu.

Öyle bir şey tabii ama annem de dedi. Yani **“Yunanistan’a git, bunu yaz”** dedi. Yani **“bu önemli bir şey”** demişti. Şimdi hepsi yok oldu. Fakir Baykurt yok, annem yok, babam yok, mübadele için. Yani hem Türkiye’de hem Yunanistan’da konuştuğum yüz kadar insanın hiçbir tanesi yaşamıyor şimdi. Bütün bunların özlemleri, son sözleri, vasiyetleri, arzuları **“Emanet Çeyiz”**’de yazılı. ◀

Bei Amazon erhältlich

Talih Seval Tuncer
SCHRIFTSTELLERIN

YITIKÜLKE

ENİS BEHİÇ MALMÖ

Tarih: 20 Mart 2003. Akşam Bağdat'a bazı şeylerin zifiri karanlık haliyle değil, uğursuz bir şekilde geldi. Sokaklar boştu ve evlerdeki ışıklar sönmüştü. Önce Dicle'nin uykusunu bölen siren, ardından gökyüzünü aydınlatan o ürkütücü hayaletimsi yeşil parıltı. Dünya, ilk kez gece görüş kameralarının doğaüstü yeşili aracılığıyla savaşa tanık oluyordu. Ve sonra gürültü geldi. Yeryüzünü titreten, pencereleri zangırdatan ve duvarları çatlatan bir bleeping ve blooping canavarı. Bu bir ordunun yürüyüşü değil, bir medeniyetin özüne vuran teknolojik bir bal-yozdu. Amerikan askeri planlamacıları buna **"Şok ve Dehşet"** adını vermişti. Ama Bağdat'ta küçük bir evde ailesiyle çevrili bir şekilde geceyi atlatmaya çalışan 10 yaşındaki cesur Ali için bunun tek bir adı vardı: Kıyamet.

Ali, o gece 9/11'de kitle imha silahları hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Tek bildiği, güneşin ateş kustuğu ve var olduğu dünyanın özüne kadar sarsıldığıydı. Ve bu sarsıntı, yirmi yıl sonra bile ondan ya da ülkesinden silinmeyecekti.

SİS DOLU BİR SAVAŞ İLANI

Her savaşın bir nedeni vardır; bazıları doğru, bazıları ise sonradan yaratılmış yanlış nedenlerdir. Irak'taki savaşın gerekçesi, 11 Eylül 2001'de New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin enkazından çıkan duman ve dehşet üzerine kuruluydu. **"Terörle Savaş"** doktrininin kaynağı olan George W. Bush yönetimi, daha önce Afganistan'ı işgal ettikten sonra odağını Irak'a kaydırды. İkincisi üç gerekçeyle haklı gösterildi: birincisi, Saddam Hüseyin ile El Kaide arasındaki bağlantı, ikincisi, Saddam Hüseyin rejiminin bölgedeki Amerikan çıkarlarına tehdit oluşturması, üçüncüsü ve en önemlisi, kitle imha silahlarına (KİS) sahip olması, ki bu da dünyaya tehdit oluşturuyordu.

Bu kıskırtmaların zirvesi 5 Şubat 2003'te geldi. O gün, dönemin ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, dünya kamuoyunun önünde BM Güvenlik Konseyi önünde durdu. Antraks içerdiğini söylediği küçük bir şişeyi sallayarak, Saddam'ın mikrop ve zehirli gaz girişimlerini nasıl sakladığına dair bulanık uydu fotoğrafları ve **"güvenilir kanıt"** notları gösterdi. Bu sunum, savaşa direnen uluslararası toplum içinde birçok kapıyı açtı. Ancak aylar ve yıllar sonra, El Kaide bağlantısına dair hiçbir kanıt bulunamaması ve iddia edilen kitle imha silahlarının keşfedilmemesiyle acı bir gerçekle karşı karşıya kaldılar. İlk atış yapılmadan önce savaşın üzerine dolandırıcılık gölgesi düşmüştü.

ÇÖLDE HIZLI BİR ZAFER, SOKAKLARDA UZUN BİR YENİLGİ

Koalisyon işgali, askeri terimlerle baş döndürücü bir hızla ilerledi. Üç hafta sonra Amerikan tankları Bağdat'a girdi. 9 Nisan 2003'te, herkes dünyada o ikonik anı izledi: Firdos Meydanı'ndaki devasa Saddam Hüseyin heykelinin yıkılışı. Bir Iraklı'nın heykele vurmasıyla başlayan olay, bir Amerikan zırhlı aracının boynuna sarılı bir zincirle onu yere çekmesiyle sona erdi. Bu resim, zaferin ve bir diktatörlüğün çöküşünün genel bir sembolü olarak da gösterildi.

Bu hızlı zaferin baş döndürücü parıltısında, Başkan Bush, 1 Mayıs 2003'te USS Abraham Lincoln uçak gemisinin güverte-sine kendi **"top-gun"** inişini yaptı. Arkasında **"Görev Tamamlandı"** yazılı bir pankart vardı. Ancak bu, savaşın büyük ironilerinden biri olacaktı. Gerçek savaş, gerçek kaos, o pankartın altında yeni başlıyordu.

Amerikan yönetimi, işgal sonrası dönemde iki büyük hata yaparak Irak'ı cehenneme sürükledi. İlk olarak, **"Ba'ath Partisi'nden Arındırma"** programı kapsamında, ABD, Saddam'ın Baas Partisi üyesi olan yüz binlerce memuru, profesyonel kişiyi ve teknokratı işten çıkardı. İkinci ve daha ölümcül hata, 350.000 kişilik Irak ordusunu dağıtma kararıydı. Bir gecede, silah kullanmayı bilen, yapacak başka işi olmayan, işsizlik ve öfkeyle dolup taşan yüz binlerce adam, kısa süre sonra Amerikan işgaline karşı yükselecek direnişin insan potansiyeli haline geldi. Irak'ı bir devleti devlet yapan kurumlar olmadan bıraktılar ve kontrol edilemez bir kaosa sürüklendi.

MEZHEP SAVAŞI VE SAVAŞIN KIRLI YÜZÜ

Irak sokakları, **"Görev Tamamlandı"** pankartının uzak bir anı haline gelmesiyle birlikte, el yapımı patlayıcı cihazların kitlesel dağıtımıyla yeryüzündeki cehennem haline geldi. Direniş, Sünni milliyetçilerden yabancı cihatçılara kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyordu. Felluce gibi Sünni şehirler, Amerikan birlikleri ile isyancılar arasında savaş tarihindeki en kanlı kentsel çatışmaların yaşandığı yerler haline geldi. O dönemde orada bulunan bir ABD Deniz Piyadesi'nin sözleriyle, **"Felluce'de her ev bir tuzak, her köşe bir pusu. Düşman görünmezdi; sadece silahının sesini duyabilirdiniz. Her yerde, her zaman ölüm vardı."**

Savaşın etik başarısızlığı, 2004'te patlak veren Ebu Garib hapishanesi skandalıyla mühürlendi. Ve dünya çapında görülen, sistematik olarak işkence edilen ve aşağılanan Iraklı

Saddam'ın laneti

ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde tüm dünyanın gözü önünde bir sunum yaptı. Elinde, şarbonu temsil ettiğini söylediği küçük bir şişeyle, uydudan çekilmiş bulanık fotoğraflar ve **"güvenilir istihbarat"** notları göstererek, Saddam'ın biyolojik ve kimyasal silah programlarını nasıl gizlediğini anlattı. Oysa hepsi yalan çıkacaktı

mahkumların fotoğrafı var. İnsan piramitleri halinde çıplak mahkumlar, dört ayak üzerinde yürüten insanlar, tasmalara bağlı ve gülümseyen Amerikan askerleri... Bu sahneler, Amerika'nın **"demokrasi ve özgürlük getirme"** misyonunun en canlı tasviri haline geldi ve direnişe katılmak için en iyi işe alım aracı olarak hizmet etti.

Bu düzensizlik, muhtemelen Irak'ın en tehlikeli fay hattını da kırdı: Sünni-Şii bölünmesi. Saddam'ın Sünni azınlık diktatörlüğünün devrilmesi, bir tarafta güçlenen Şiiler, diğer tarafta ise dışlanmış Sünnilerle kanlı bir Şii-Sünni iç savaşına yol açtı. Cami bombalamaları, ölüm mangaları ve işkence edilmiş cesetler günlük yaşamın bir parçası haline geldi. Bağdat, görünmez çizgilerle bölünmüş bir şehir haline gelmişti.

SAYILARIN DİLİ: SAVAŞIN AĞIR MALİYETLERİ

Savaşın insanlığa ve ekonomiye maliyeti, kelimelerin ifade etmekte zorlandığı bir yıkımı anlatıyor. İşte bu trajediyi özetleyen çarpıcı, soğuk rakamlar:

Koalisyon Kayıpları: Savaşta yaklaşık 4.500 ABD askeri öldü. Diğer yabancı askerlerle birlikte toplam sayı 4.800'ü aştı. On binlerce asker sakatlandı ve travma geçirdi.

Iraklı Kayıplar: En ağır bedeli Irak halkı ödedi. 2003'te savaşın başlangıcından 2011'de ABD'nin çekilmesine kadar olan dönemdeki sivil ölümlerinin sayısına dair geniş bir yelpazede tahminler var. Güvenilir (Irak Vücut Sayımı projesi, belgelenmiş sivil ölümleri 180.000-210.000 arasında listeliyor.

Ancak, bazı akademik araştırmalar (*The Lancet dergisindeki çalışmalar dahil*), savaşın toplam (doğrudan ve dolaylı) ölüm oranının 600.000'e yaklaştığını gösterdi.

Maliyet: Amerika Birleşik Devletleri için savaşın maliyeti şaşırtıcıydı. Savaş maliyetlerini, yeniden yapılanmayı ve gazilerin bakımını hesaba katarsanız, 2 trilyon dolardan fazla harcadınız.

İnsan Bedeli: Milyonlarca Iraklı yerinden edildi. Savaş nedeniyle ülke içinde veya dışında yaklaşık 4,5 milyon kişi yerinden edildi.

MİRAS: IŞİD'İN DOĞUŞU VE BİTMİYEN SAVAŞ

Başkan Barack Obama, 21 Ekim 2011'de ulusa gururla tüm Amerikan muharip birliklerinin Irak'tan ayrıldığını ve oradaki savaşın sona erdiğini söylediğinde, geride bıraktığı şey, vaat ettiği gibi istikrarlı, gelişen bir demokrasi değil, bekleyen bir felaket olan hala dumanı tüten bir siyasi durumdu. Bu zehirli miras, daha da korkutucu bir canavar doğurdu.

Ve savaşın enkazı arasında, Amerikan hapishanelerinde cesaretlenen ve radikalleşen ve Sünni hoşnutsuzluğunu hasat eden **"Irak El Kaidesi"**, Irak ve Suriye İslam Devleti'ne dönüştü. IŞİD, 2014'te hızla Irak ve Suriye'nin geniş bölgelerini ele geçirip bir **"Hilafet"** ilan ettiğinde, dünya şaşkına döndü. Irak'ı **"özgürleştirmek"** için başlatılan savaş, bölgeyi tarihin en vahşi terörist gruplarından biri için bir oyun alanı haline getirmişti. Amerika, yıllar sonra IŞİD'le savaşmak için Irak sema-larına geri dönecekti. Özetle, 2003'te Bağdat'a karşı başlatılan **"Şok ve Deliş"** fırtınası Saddam'ı devirdi ama bitmeyen bir kaos fırtınasını serbest bıraktı. Hiçbir kitle imha silahı bulunamadı ama savaş, bölge için en büyük kitle imha silahı haline geldi. O gece ailesine sarılan küçük Ali ve onun kuşağı için savaş, hiçbir zaman **"tamamlanmış bir görev"** olmadı, aksine onları sonsuza dek talep edecek kalıcı bir miras haline geldi. ◀

RÖPORTAJ: SABRİ UÇAR ÇALIŞKAN

- Bugün sizinle beraberiz Sayın Hamdi Çetinkaya. Hoş geldiniz. Almanya'nın Rodgau şehrinde hemen Wasserturm'nun yanında Wolfschlucht diye şahane, mükemmel tabiri caizse cennet bahçesini andıran bir iş yerine sahipsiniz. Hem restoran işletmesi hem de otel işletmesi olarak birçok faaliyeti bir arada götürüyorsunuz. Önce sizi biraz tanıyalım. Seyircilerimiz de tanısin. Hamdi Çetinkaya kimdir?

Hamdi Çetinkaya: Hamdi Çetinkaya Çorum-Alaca-İsacı köyünde dünyaya gelmiş. 1960 doğumlu. 1976 senesinde Almanya'ya intikal etmiş. Aile birleşimiyle birlikte. Babamız, annemiz tabii ki rahmetli oldu. Ondan sonra tabii ki biz buraya bir işçi ailesi olarak geldiğimiz için önce bir firmada işçi olarak çalışmaya başladık. Yaşımız 16'ydı. Bütün hayalimde benim böyle kendi başına bir iş yapma düşüncesi vardı. Fakat okul okumadığım için ben orta iki terk, herhangi bir bölge bilgiye sahip olamadığım için mimar değildik, mühendis değildik, doktor değildik, hemşire değildik. Artık yapacağımız tek şey, bu hizmet sektörüne atılmaktı. Ve bu catering olayına başladım.

- Tam da oraya geleceğim. Yani bu süreçten önce Eda Keterik diye bir şirkete sahiptiniz. Düşünlere, toplantılara, ciddi toplantılara yemek servisi hizmeti veriyordunuz. Demin de sizin bahsettiğiniz gibi bu konuda çok büyük bir farklılık yarattınız. Yemek çeşidi olarak, ürün olarak, lezzet olarak. Biraz o süreçten bahsedin bize. Nasıl başladı, nasıl gelişti?

Hamdi Çetinkaya: Evet, bu süreç şöyle başladı bende. Tabii ki ben her zaman geleceği, yenilik yaratan bir insanım. Yani herkes her şeyi yapıyor. Ben de aynı şeyi yapayım diye düşünceye sahip değilim. Çünkü ben asla bir eleştiri olarak da söyleyeyim. Kimse bunu yanlış anlamasın. Bizim mutfağımız Türk mutfağı sadece dönerden ibaret değil. Son derece zengin, son derece gerçekten yani dile hitap eden, göze hitap eden, hatta muhatabına hitap eden bir mutfağımız var. Fakat maalesef şimdi biz 60 yıllık geçmişimize de rağmen Almanya'da bunu sunamadık. Bu da bizim karakterimizle ilgili. Türk insanının karakteriyle ilgili. Her zaman basit yoldan para kazanmayı düşünüyoruz. Çünkü gastronomi olayı çok zor bir iş aslında. İnsanlara yemeği beğendirmek, uzman insan çalıştırmak. Bunun devamlılığını sağlamak en zor oldu.

- O süreçten sonra buraya talip oldunuz. Şimdi buradan biraz bahsedelim. Nasıl başladı ve ne hale döndü? Benim bildiğim kadarıyla burası zaten böyle değildi. Daha çok dağıntıktı. İnanılmaz güzel bir hale getirdiniz. Nasıl oldu? Biraz anlatabilir misiniz?

Hamdi Çetinkaya: Şimdi dediğim gibi şöyle alakalı, karakterle alakalı bir şey. Bir işi yapıyorsanız doğru yapın. Şimdi burada para kazanmaktan ziyade müşteriye hizmet sunmak. Zaten ben paranın peşinden hiç koşmadım. Başarı olursa para geliyor zaten. 2017 senesinde burayı biz teslim aldık. Fakat çok döküktü yani burası. Polonyalı bir hanımefendideydi bildiğim kadarıyla. Orası 3 sene uğraşıp satamamış. İnsanlar buraya geldikleri zaman bir ürperiyordu. Çok dökük ve bakımsızdı.

Tek pantolonlu yıllardan patronluğa uzanan yol

Almanya hepimizin göç hikayeleri ile dolu. Hamdi Çetinkaya, Çorum'dan Almanya'ya ve burada kendini yetiştiren bir iş adamı olma sürecine uzanan hikayesini bizimle paylaştı.

Ben işi bildiğim için korkmadım. Bu insanın eldeki bir şey yani. İsterse burayı cennete çevirebilirler. Ama tabi büyük paralar harcadım. Esirgemedim.

- Buranın mutfak kültüründen yani müşteriye dostlarınıza sunduğunuz çeşitlerden ve genel müşteri potansiyelinden biraz bahseder misiniz?

Hamdi Çetinkaya: Bizim müşteri potansiyelimiz aşağı yukarı yüzde doksan beş Alman. Yaptığımız düğünler olsun, buradaki etkinlikler olsun ve restoranımızda gelen müşteriler olsun, yüzde doksan beş Alman. Ve de şu var; yani bizim kartımız o kadar geniş bir kart değil. Tamamı seçme. Balık, et, marna, hepsi seçme. Salatamızı bile seçme ürünlerle yapıyoruz.

- Peki mutfağınızda Türk yemek kültürünü yansıtan çeşitler var mı?

Hamdi Çetinkaya: Tabi ki. Mesela bir patlıcan dolması var. Özellikle zaten Almanlara catering yaptığımız zaman yüzde doksan dokuz Türk mutfağımız var. Zeytinyağlı dolmalar olsun, kısırs olsun, kebablarımız olsun, Adanamız olsun. Her şeyini bütün detayıyla sunuyoruz.

- Mutfak kültürü aynı zamanda bir kültür elçiliği anlamını taşıyor. Bu konuda bunun geri dönüşlerini alıyor musunuz toplumdan?

Hamdi Çetinkaya: Kesinlikle çok çok olumlu sonuçlar alıyoruz. Nedeni de şu, Almanlar aşağı yukarı yüzde doksanı Türkiye'ye gitmiş, tatil yapmışlar. Dolayısıyla Türk kültürünü orada tanıyorlar, otellerde tanıyorlar. Buraya geldikleri zaman onların daha güzel bir lezzetle karşılaştıkları zaman gerçekten çok olumlu dönüşler oluyor bize.

- Bahsettiğiniz gibi o kadar kaliteli hizmet sunmanıza rağmen, fiyat skalanız astronomik değil. Ortalama bir fiyat skalanız var. Nasıl oluyor bu?

Hamdi Çetinkaya: Şöyle oluyor, yer kendimizin olduğu için üretimde kendimiz yaptığımız için bazı fiyatlarda oynamayı yapabiliyoruz, aşağıda oluyor. Çünkü bir şeye fazla aşırı fiyat uygulamanın anlamı da yok. Bir de bu kalkülasyon olayı

çok çok önemli yani. Biz her şey normalde tutuyoruz.

- Bu arada siz sosyal bir insansınız. Özellikle Türkiye'de toplumların yapmış olduğu faaliyetlerde sık sık yer alıyorsunuz. Biraz bu yönünüzden bahseder misiniz bize?

Hamdi Çetinkaya: Ben fakir bir aileden gelen bir insanım. Almanya'ya ilk geldiğimizde yağmurlu bir havada bir ayağım kaydı yere düştüm. Eve geldim tabi ki annem onu yıkadı rahmetli. Kuruyana kadar bekledim. Yani demek istediğim ikinci bir pantolonum yoktu. Böyle ve bu durumlarda tabi illa ki sosyal oluyorsunuz. Ben parayı görünce şımaran bir insan olmadım.

- Başarılı isimlere genelde şu sorudur. Ne tavsiye ediyorsunuz böyle bir yola çıkmak isteyen insanlara?

Hamdi Çetinkaya: Şimdi önce bildiği işi yapmasını tavsiye ederim. Mutlaka. Ve kesinlikle şımarasınlar. Yani bu bir işe başladığı zaman kendini bir patron olarak görmemek lazım. Ne oldum delisi olmamak lazım. Abartmamak lazım. Ben hayatımda halen mütevazı arabalar kullanıyorum. Alışverişe kendim giderim. Gerekirse bulaşık yıkarım. Gerekirse bir yeri süpürürüm. Mütevazı olmak, başarının devamı için. Kendin yüksel, ama her zaman ayakların yerde kalsın.

- Peki bu sektör size kendi içeriğinin haricinde başka tecrübeler kazandırdı mı?

Hamdi Çetinkaya: Şimdi tabii birçok tecrübe ediniyor insan. Mesela insanları tanımak. İnsanlarla iletişim kurmak. Bazı insanları seçebiliyorsunuz. İnsanların karakterini, ölçülerini seçebiliyorsunuz.

- Peki son olarak toparlayacak olursak Hamdi Çetinkaya bizi izleyecek olan, okuyacak olan okurlarımıza, seyircilerimize ne söylemek ister?

Hamdi Çetinkaya: Valla herkese çok selam gönderiyorum yani başarılı olmak isteyen insana, iş yapmak isteyen gelip de birebir de konuşabilir. Kesinlikle konuşabilir. Konuda yanı zamanda ayrılırım.

- Çok teşekkürler Sayın Hamdi Çetinkaya. Bize zaman ayırdınız. Eyvallah çok sağ olun. Görüşmek üzere. ◀

Amca burada değil artık!

2025 yılı Türk sanat dünyası için gerçek bir yaprak dökümü oldu. Ferdi Tayfur'dan Volkan Konak'a, Edip Akbayram'dan Filiz Akın'a... Ve son olarak İlhan Şeşen. "Amca" artık burada değil ama "gurbet türküsü"nde bıraktığı ezgiler hâlâ kulağımızda. Çünkü müzik ölmez, şarkılar ölmez.

2025 yılı, Türk sanat dünyası için yaprak dökümü gibi geçiyor. Ocak ayında Ferdi Tayfur'la başlayan veda zinciri, Edip Akbayram, Filiz Akin, Volkan Konak'la devam etti. Ve şimdi, 26 Mayıs 2025'te İlhan Şeşen de **"ellerindeki çiçekleri"** bırakarak aramızdan ayrıldı...

Hayatı ve Sanat Yolculuğu

İlhan Şeşen, 18 Haziran 1948'de Manisa'da dünyaya geldi. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'ni bitirdikten sonra 10 yıl boyunca serbest avukatlık yaptı. Ancak müziğe olan tutkusu hiç bitmedi; 1968'de dans müziği orkestralarında şarkıcılık yaparak müziğe adım attı ve aynı yıl gitar çalmayı öğrendi. 1971'de **"Kavga"** adlı ilk 45'lik plağını çıkaran Şeşen, 1983'te aldığı büyük kararlar avukatlık mesleğini tamamen bıraktı. Bu kararını **"İçimde çok katı, habis bir ur kalırdı. O da beni mahvederdi. Huysuzum biri olurdum"** sözleriyle açıklıyordu.

1983'te yeğenleri Gökhan ve Burhan Şeşen ile birlikte Grup Gündoğarken'i kurdu. Grubun başarılı döneminin ardından 1994'te solo kariyerine başlayan Şeşen, **"Aşk Hakkı"** adlı ilk solo albümünü çıkardı. Asıl çıkışını ise 2001'de **"Neler Oluyor Bize"** albümüyle yaptı. Bu albümdeki aynı adlı şarkı, onu Türkiye'nin dört bir yanında tanınan bir sanatçı hâline getirdi. Müzisyenlik kariyerinin yanı sıra televizyon programcılığı, radyo programcılığı ve oyunculuk da yapan Şeşen, **"Aliye"**, **"Annem"**, **"Paramparça"** gibi dizilerde rol aldı. 2019'da **"Hayatım Hikaye"** adlı kitabını yazan sanatçı, 2023'te akciğer kanseri teşhisi aldı ve 26 Mayıs 2025'te 76 yaşında hayata veda etti.

"Ölmekten Korkuyor Musunuz?"

2018 yılında verdiği o unutulmaz röportajda, gazetecinin **"Ölmekten korkuyor musunuz?"** sorusuna İlhan Şeşen'in verdiği cevap, bugün başka bir anlam kazanıyor: **"Kim korkmaz ki ölmekten... Evet korkuyorum. Ama bunu da doğal karşılamak lazım."**

O gün devam etmişti sözlerine: **"Lisedeyken okuduğum bir kitaptan esinlenerek bugüne kadarki olgun sayabileceğim bu fikirler oluştu. Benim baş ucu kitabım Montaigne'dir. Onu okudum ve rahatladım. Diyor ki 'ölümünden korkmaya gerek yok çünkü henüz ölmedim'. Öldükten sonra zaten korku yok. Yani o arın kıymetini bilip yaşamak önemli olan o."**

Belki de bu felsefesiyle, 2023'te akciğer kanseri teşhisi konduğunda bile yaşamaya, üretmeye devam etti. **"Hastalığının ağır dönemlerinde de şarkılar yaptı"** diyor Vedat Sakman. **"Bizi hayata bağlayan şeyler bunlar zaten."**

Amcam Burada Değil Artık

"Sanat camiası İlhan Şeşen'e neden amca diyor?" sorusunun cevabını Ercan Saatçi veriyor: **"Amca diyorum çünkü o Burhan ile Gökhan'ın amcasıydı. Çocukluğumuzdan itibaren tanıdığımız için bütün müzisyenler ona amca demeye başlamıştı."**

Ama aslında İlhan Şeşen bu lakabı hiç sevmiyordu. 2012'de anlattığı o anekdot kulağımızda: **"Amca lakabını sevmiyorum. Ortaokulda 'Amca' lakaplı bir çocuk vardı, uyuzun biriydi."**

Yeğenler de alışmışlar, bana 'Amca' diyorlar. Bir gün 'Demeyin artık' dedim. 'Demeden duramıyoruz be amca' dediler."

İşte o **"amca"** artık burada değil. Radyo programının adını taşıyan **"Amcam Burada"** artık sessiz.

Ellerinde Çiçekler Soldu

"Ellerimde çiçekler

Kapıda sırlıslıkla

Görürsen bir gün şaşırma

Beni böyle çaresiz"

Bu dizeleri yazdığında, onlarca sanatçının seslendirebileceği bu şarkının bir gün kendi vedası için söyleneceğini düşünmüş müydü acaba? Kenan Doğulu'nun seslendirdiği bu şarkı, bugün başka bir anlam taşıyor. O da kapımızda sırlıslıkla kaldı, çaresiz...

İlhan Şeşen'in hayatı, ellerinde çiçeklerle geçti. Avukatlıktan müziğe geçişini **"İçimde çok katı, habis bir ur kalırdı. O da beni mahvederdi. Huysuzum biri olurdum"** diye açıklıyordu. 1983'te yeğenleri Gökhan ve Burhan'la kurduğu Grup Gündoğarken'den solo kariyerine, her adımda yeni çiçekler açtı.

Neler Oluyor Bize?

"Neler oluyor bize, yine neler oluyor gülüm

Neler sana, bana neler oluyor"

2001'de çıkardığı bu şarkıyla zirveye çıktığında, **"Bu şarkıyla Türkiye'yi sarstığımı kendi gözlerimle gördüm"** demişti. **"Beyoğlu'nda yürüyorum. Üç diikkânda birden benim plak çalıyor. Köylerde çocuklar 'Neler Oluyor Bize'yi söyleyerek yanıma geliyorlar."**

Şimdi o soru başka bir anlamda karşımızda duruyorken, **"Gittiğin günden beri yüziüm hiç gülmedi"** mısrası daha da anlamlı: Neler oluyor bize? Neden böyle ardı ardına gidiyorlar?

Sarılınca Sana

"Sarılınca sana unutuyorum her şeyi

Sanki dünya durmuş, zaman işlemiyor"

İlhan Şeşen'in şarkıları, milyonlarca insanın hayatına dokundu. Her aşkta, her ayrılıkta, her hasrette yanımızdaydı.

"Şarkılarımı verdiğim kişilere, 'Şurasına dokunmayın' demem" derdi. **"Belki dokununca daha güzel olacak..."**

Gurbet Türküsünde Kaldık

"Ben bir gurbet türküsünde, akşamın mavi örtüsünde

Öyle durdum bekliyordum geçmeyenler köprüsünde."

İlhan Şeşen'in bu dizelerinde sanki kendi vedası gizli. Şimdi o **"geçmeyenler köprüsünde"** bizler kaldık. **"Birbirini çok sevenler, böyle durmaz ayrı ayrı"** derken haklıydı. Çünkü şarkıları sayesinde ayrı durmuyoruz, hâlâ beraberiz.

Ve dokundu işte. Ayşegül Aldinç'in **"Farketmez"**i, Nükhet Duru'nun **"Aşık Oluyorum Eyvah"**ı, İzel-Ercan'ın **"Geri Dön"**ü... Hepsinde İlhan Şeşen'in parmak izi vardı.

Keşke Yoktur Ama Keşke Olsaydı

"Keşke benim dilimde vardır. Hemen geçer... Keşke yok ne keşkesi, keşke dediğim zaman benim moralim bozuluyor" derdi İlhan Şeşen. Ama sonra yazdığı bir şarkısında:

"Keşke yoktur ama keşke olsaydı"

Bugün biz de diyoruz: Keşke bu veda böyle olmasaydı. Keşke o 76 yıl daha uzun sürseydi. Keşke 2023'te konulan

teşhis başka türlü olsaydı...

55. Sanat Yılında Veda

Kısa bir süre önce sahneye çıkıp 55. sanat yılını kutlamıştı. O sahne görüntüleri şimdi başka bir anlam taşıyor. Sanki veda ediyor gibiydi. **“Müzik bende sapkınlık”** derdi. **“Gıtersız evde duramıyorum vallahi billahi samimiyetle söylüyorum.”**

Bu sapkınlığı sayesinde, onlarca şarkıya imza attı. **“Ben ve aldatıldım”** diyerek aşkın her şarkılarda anlattı. **“Bütün aşklar hem aldatır hem aldatılır”** felsefesiyle yüzlerce kalbe dokundu.

Aklımızdasın Hâlâ
“Dön bana, ağlat beni
Kapılarda yalvart beni
Tenhalarda kapat beni
Aklındaysam eğer hâlâ”

İlhan Şeşen artık dönmeyecek ama o bizim aklımızda, hâlâ. **“Bir otel odasında biraz kendimle konuştum”** dizesindeki o samimi itiraf gibi, şimdi biz de kendimizle konuşuyoruz onun şarkılarında.

Son Aşkımı Unutamadım

“İlk aşk unutulmaz derler ya, aslında son aşk unutulmaz. Son aşkımı unutamadım” d e -
mişti. İlhan Şeşen’in son aşkı müzikti. Ve bu aşkı hiç unutmadı. 2023’te hastalık teşhisi almasına rağmen müzik yapmaya devam etti.

Nükhet Duru’nun ifadesiyle: **“Benim için böyle si eserler bırakan besteciler öldü’ lafını hak etmez gibi geliyor. Hep ruhunu yâd edeceğiz. Ruhu şad olsun bütün eserleri söylendikçe.”**

Gecelerden Bir Gece O Bir Yıldızdı

Vedat Sakman’ın vedada kullandığı ifade çok anlamlı: **“Onun deyimiyle ‘gecelerden bir gece o bir yıldızdı’”** İlhan Şeşen gerçekten

de bir yıldızdı. Avukatlıktan müziğe geçen, 10 yıl hukuk mesleği yapan ama içindeki müziği bastıramayan bir yıldız.

“Müzikle uğraşan bir insanın kötü bir şey yapma ihtimali yok” derdi. Bu inancıyla yaşadı, bu inancıyla üretti.

2025’in Yaprak Dökümü

2025 yılı, Türk sa-

nat dünyası için gerçekten de yaprak dökümü gibi geçiyor. Ocak’ta Ferdi Tayfur (*Çeşme, Sana Neler Edeceğim*), sonra Edip Akbayram (*Aldırma Gönül, Bekle Bizi İstanbul*), Filiz Akın (*Yeşilçam’ın efsane yıldızı*), Osman Sınay (*Kurtlar Vadisi, Deli Yürek yönetmeni*), Volkan Konak (*Yaylalar, Sevdaluk*) ve şimdi de İlhan Şeşen...

Her biri ayrı bir çığır, ayrı bir ses, ayrı bir hikâye. Ama hepsinin ortak noktası: Türk kültürüne, Türk sanatına yaptıkları katkı. Hepsisi de unutulmaz eserleriyle, milyonların hayatına dokunan şarkılarıyla, filmleriyle, sahne performanslarıyla yaşayacaklar.

Şarkıların Ölmez, Ölmeyen Şarkılar

İlhan Şeşen’in 2018’deki röportajında söylediği o sözler bugün daha da anlamlı: **“Ben hep şey derim; benim şarkılarım şimdiden anonim isteyen istediğini yapsın.”**

İşte bugün o şarkılar gerçekten de anonimleşmeye doğru gidiyor. **“Sarılınca Sana”, “Ellerimde Çiçekler”, “Neler Oluyor Bize”**... Bunlar artık sadece İlhan Şeşen’in değil, hepimizin şarkıları. Her dinleyişte, her söyleyişte yenisinden doğuyorlar.

“Ruhu şad olsun bütün eserleri söylendikçe” diyor Nükhet Duru. Ve bu eserlerin söylenmeye devam edeceğinden kimsenin şüphesi yok.

Çünkü İlhan Şeşen haklıydı: **“Müzikten kötülük gelmez.”**

V e m ü z i k ölmez.

“Sevgili eşim, canım babamız, biricik dedem İlhan Şeşen’i kaybetmenin derin üzüntüsünü yaşıyoruz. Tüm sevenlerinin başı sağ olsun.”

Arzu Şeşen, Fuat Şeşen, Melis Şeşen ve torunu Nefes 26 Mayıs 2025

www.dekushop.de

Ihr Fachgroßhandel

für Hygieneartikel, Reinigungsbedarf und Arbeitsschutzartikel

Reinigungsmittel, Reinigungsgeräte sowie auch alles rund
um den Arbeitsschutz von Top-Marken.

 DEKUSHOP.DE
REINIGUNGSBEDARF

EMAIL: INFO@DEKUSHOP.DE
TELEFON: 0800 55 22 600
ADRESSE: LINDLEYSTR. 7
60314 FRANKFURT A.M.

IHR **FACHGROßHANDEL** FÜR
HYGIENEARTIKEL, ■
REINIGUNGSBEDARF & ■
ARBEITSSCHUTZARTIKEL ■

DİLEK YILMAZ LOS ANGELES

Medyada, Hollywood filmlerinde melekler şehri olarak bilinen Los Angeles sık sık zenginlik ve ihtişamın şehri olarak tasvir edilse de, birçok sakin için gerçeklik bu imajla keskin bir şekilde çelişiyor. Dünya sinemasının merkezi, bütün dünyanın her törenini merakla takip ettiği büyülmüş bir şehir. Işıltılı kırmızı halılar, sonsuz palmye ağaçlarıyla süslenmiş sokaklar, lüks malikaneler ve ünlülerin hayatları... Filmlerde gördüğümüz bu tablo, adeta bir rüya gibi resmediliyor. **“California Dreaming”** yazılı rengarenk duvarlarda fotoğraf çekilen insanların da havasından etkilendiği bir rüya. Ancak bu rüya, Los Angeles’in tamamını yansıtmıyor. O ihtişamın sadece bir vitrinden ibaret olduğunu, gerçek Los Angeles’ı bilenler çok iyi biliyor. Çünkü o ihtişamın yalnızca birkaç kilometre ötesinde, bambaşka bir dünya yatıyor: Skid Row.

Downtown’ın Göbeğinde Bir Çadır Şehir: Skid Row

Los Angeles şehir merkezinde yer alan Skid Row, artık sadece bir mahalle değil, adeta bir **“şehir içinde şehir”**. Onlarca sokak boyunca uzanan çadırlar, yığılmış eşyalar, çöpler, uyuşturucu bağımlıları, akıl sağlığı yerinde olmayan, kendinden geçmiş insanlar... Ve o dayanılmaz koku: İdrar, çöp ve umutsuzluk kokusu. Şehrin kalbinde, ama sanki başka bir gezegende gibi. Skid Row’dan geçen herkesin yüzünde aynı ifade belirir: şok, rahatsızlık, çaresizlik.

Sokaklarda on binlerce insan yaşıyor. Bazıları evsiz kaldıktan sonra, bazıları da sistemden dışlanıp toplumun unuttuğu bireyler haline geldikten sonra buraya sığınmış. Sokaklar, sadece yatak odası değil; tuvalet, mutfak, bazen de mezar oluyor.

Sosyolojik bir çöküşün de en canlı örneği bu melekler şehrinin bir yanda cenneti, diğer yanda cehennemi yansıtan hali. Los Angeles’taki evsizlik, yalnızca bireysel tercihler ya da kötü şansın sonucu değil; bir sistemin yıllar süren ihmalkarlığının ve yapısal sorunların sonucu. Barınma maliyetlerinin yüksekliği, yeterli sosyal konutların olmaması, ruh sağlığı hizmetlerine erişimdeki yetersizlikler, ırksal ve sınıfsal eşitsizlikler bu çöküşün en önemli dinamikleri arasında yer alıyor.

2024 yılında elde edilen son veriler gösteriyor ki sadece

Los Angeles bölgesinde 75.312 kişi evsiz. Bunlardan 22.947’si barınaklarda ve kalanı da sokaklarda yaşam savaşı veriyor. Latinler bu popülasyonun %43’ünü, siyahlar %31’ini ve beyazlar %29’unu oluşturuyor.

2024 yılında UCSF (*University of California San Francisco*) tarafından yapılan araştırmaya göre Amerika Birleşik Devletleri’nde evsizlerin %30’luk kısmına California ev sahipliği yapıyor. Her gün 171.000’den fazla insan California eyaletinde evsiz kalmakla karşı karşıya.

Los Angeles evsizlik problemiyle savaşta eyalet fonundan bu sene 380 milyon dolar pay aldı ve yeni vali ile birlikte son altı sene içerisinde en hızlı düşüş grafiğini sergiledi. Yapılan geçici ve kalıcı konutlar, rehabilitasyon programları ve işe yerleştirme programları umut vaat ediyor. Ancak bütün iyileşme çalışmalarına rağmen evsizlik tırmanmaya devam ediyor. Los Angeles evsizlikle mücadele ajansı LAHSA’dan yapılan açıklamaya göre 2023 yılında evsizlikten kurtulan her 100 kişinin yerine 120’si ekleniyor.

Yıllar önce tanıştığım belediyede bir sosyal görevli o dönem evsizlerle ilgili veri tabanlı bir çalışma yaptığını, California’ya nasıl ve neden geldiklerini sorduğunu, tek yön otobüs biletlerinin geldikleri bölgelerdeki görevlilerce alındığını, doğu ve orta eyaletlerde kış mevsiminde sokakta donarak ölmektense California gibi iklimi dört mevsim sıcak bir eyalette yaşamaya devam edebileceklerinin söylendiğini aktarmıştı.

Pandemi sonrasında gelen ekonomik dalgalanmalar, kiraların fahiş biçimde artması ve sosyal desteklerin yetersizliği zaten kırılgan olan bu kitleyi iyice savunmasız hale getirdi.

Hollywood, Los Angeles’ın sadece bir yüzü. Ve o yüz, milyonlarca insanın hayatını yansıtmaktan çok uzak. Şehir; yıldızların yaşadığı Beverly Hills’ten ibaret değil. Aynı şehirde, sadece birkaç kilometre ötedeki Skid Row’da insanlar karton kutuların üstünde, çadırlarda yaşam savaşı veriyor.

Bu ikilik, Amerikan rüyasının çelişkilerini apaçık gözler önüne seriyor. Bir yanda paranın, şöhretin ve ihtişamın merkezi olan bir şehir; diğer yanda insan onurunun hiçe sayıldığı bir yaşam mücadelesi. Bu tablo, yalnızca Los Angeles’a özgü değil; tüm Amerika’nın sosyal adalet sorunlarını simgeleyen bir panorama aslında... ◀

United States of the Homeless

Hollywood’un Gölgesinde Bir Gerçeklik: Skid Row ve Los Angeles’ın Görünmeyen Yüzü.

HABER MERKEZİ

Gazze dendiğinde zihninizde beliren ilk görüntüler; moloz yığınları, griye boyanmış bir gökyüzü, ağlayan yüzler ve bitmek bilmeyen bir savaş döngüsü olur. Modern dünyanın bu küçük, asfaltla kaplı parçası, bir insani krizin ve jeopolitik düğümün sarsıcı sembolüne dönüştü. Oysa bugünkü acı ve umutsuzluk tablosu, binlerce yıllık inanılmaz zengin ve karmaşık bir tarihin üzerini örten ince bir toz tabakasından ibaret. İşte bu tozu üfleyip altındaki katmanlara inerek –Gazze’yi bugünkü haline getiren tarihsel kırılmalara yakından bakarak– bugünü daha derinden kavrayabiliriz.

DÜNYANIN ESKİ ÇAĞLARINDAKİ STRATEJİK KAVŞAK

Gazze’nin kaderi, şüphesiz coğrafyası tarafından belirlendi. Mısır’ı Mezopotamya’ya bağlayan, tarihin en kadim ticaret yollarından biri olan *“Via Maris”* (Deniz Yolu) üzerindeki konumu, onu çağlar boyunca ordular, tüccarlar ve yükselen medeniyetler için vazgeçilmez kıldı.

Mayıs 2019’un başlarında, ünlü [Democracy Now!] radyo programında Suriye için söylenenler, Gazze için de yankılanır adeta: *“Burası zengindi, kültürler arasında el değiştirdi ve istilalar ile yıkımlar tarafından çiğnendi.”*

Gazze aslında kadim bir yerleşim yeri değildi. Tarih sahnesine M.Ö. 15. yüzyılda, Firavunlar tarafından bir ticaret yolu üzerinde stratejik bir nokta olarak kurulduğunda çıktı. Ardından, geleneksel olarak Ege kökenli olduklarına inanılan Filistinliler (*Peleset*), Filistin coğrafyasına hükmeden beş büyük şehirden (*Pentapolis*) biri olarak Gazze’yi yükseltti. Eski Ahit’te ise Gazze, Samson’un ihanete uğrayıp tutuklandığı ve şehrin görkemli duvarlarını yıktığı yer olarak geçer.

İzleyen yüzyıllarda şehir, dönemin süper güçleri olan Asurlular, Babiller ve Persler arasında adeta bir pinpon topu gibi el değiştirdi. Her yeni medeniyet, Gazze’de kendi izlerini bıraktı. Büyük İskender’in M.Ö. 332’deki Gazze kuşatması, bu sürecin en dramatik örneklerinden biriydi. Gazze’nin güçlü savunması ve stratejik konumu nedeniyle kuşatma aylarca sürdü ve İskender’in en zorlu askeri operasyonlarından biri haline geldi. Şehrin direnişi o kadar şiddetliydi ki, İskender bu kuşatma sırasında yaralandı. Sonunda düşen Gazze, Helenistik dünyanın bir parçası oldu. Roma İmparatorluğu döneminde

Bir açık hava hapishanesi: Düünden bugüne Gazze

Tarih sahnesine ilk çıkışı M.Ö. 15. yüzyılda Mısır firavunlarının kayıtlarında görülür. Ardından, adını tüm Filistin coğrafyasına verecek olan ve Ege’den geldikleri düşünülen Filistler (Pelistler), Gazze’yi beş önemli şehir devletinden biri (Pentapolis) haline getirdiler. Eski Ahit’te Samson’un esir edilip öldüğü yer olarak anlatılan Gazze, bu dönemde Filist medeniyetinin merkeziydi.

canlı bir ticaret limanı olan Gazze, Bizans döneminde Hristiyanlığın önemli bir merkezi haline geldi. Kısacası, İslam öncesi Gazze; çok kültürlü, kozmopolit, stratejik bir güç merkeziydi; günümüzdeki “*şerit*” tanımlamasının aksine, bölgesel bir iktidar kutbuydu.

İSLAM, HAÇLILAR VE HUZURLU BİR OSMANLI DÖNEMİ

Gazze’nin tarihinde yepyeni bir bölüm, 7. yüzyılda İslami savaşçıların bölgenin kontrolünü ele geçirmesiyle açıldı. Şehir, Müslüman yöneticilerin gelişiyi şaşırtıcı bir şekilde şiddet olmadan el değiştirdi. İslam dünyasında, Hz. Muhammed’in

büyük dedesi Haşim bin Abd Menaf’ın ölüm ve gömülme yeri olması sebebiyle sembolik bir öneme sahipti ve bu yüzden “*Gazzetü Haşim*” (Haşim’in Gazze’si) olarak anıldı.

Haçlı Seferleri döneminde, Gazze belli bir süre Haçlı Şövalyeleri’nin elinde kaldı (ancak Yafa Kontları’nun doğrudan kontrolü altında asla olmadı). Tapınak Şövalyeleri tarafından burada güçlü bir kale inşa edildi ancak Selahaddin Eyyubi’nin başarılarıyla bölge yeniden Müslümanların eline geçti. Memlükler döneminde ise Gazze, önemli bir posta durağı ve verimli bir tarım merkezi olarak varlığını sürdürdü.

1517’de Yavuz Sultan Selim’in fethiyle başlayan 400 yıllık Osmanlı dönemi, Gazze için belki de en huzurlu ve sakin

zamanlardı. Kudüs Sancağı'nın bir kaza merkezi olan Gazze, tüm bölge için bir pazar yeri, ticaret kervanları için önemli bir durak ve gelişen bir tarım-ticaret merkezi haline geldi. Narenciye, zeytin ve dokuma, başlıca geçim kaynaklarıydı. Çeşitli dini toplulukları barındıran zengin bir Osmanlı şehir manzarası sunuyordu. Bugünkü **"Gazze Şeridi"** adıyla bildiğimiz küçük ve parçalanmış bir toprak parçası değil, yaşamın komşu topraklara özgürce akıp gittiği, canlı bir uzuvdu. Ancak bu dört yüzyıllık sükunet, Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerin müdahalesiyle bozuldu.

İNGİLİZ MANDASI, NAKBA VE ŞERİDİN DOĞUŞU

Gazze'nin modern trajedisi, 20. yüzyılın başlarında kökle-nir. Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasının ardından, İngilizler 1917'de Filistin'in kontrolünü ele geçirdi. İngiltere aynı yıl, Filistin'de bir **"Yahudi ulusal yurdu"** kurulmasını vaat eden Balfour Deklarasyonu'nu yayınladı ve aynı zamanda buradaki Arap nüfusunun haklarının korunacağını ilan etti. Bu çelişkili vaat, Siyonistlerin bölgeye göçünü ve Yahudi yerleşimini hızlandırırken, Filistinli Araplardan güçlü bir tepki ve milliyetçi bir muhalefet uyandırdı.

Bu yüksek gerilimli durumda nihai kopma 1948'de geldi. Arapların BM'nin bölüşüm planını reddetmesi, ardından İsrail

devletinin kurulması ve İngiliz manda yönetiminin sona ermesi, ilk Arap-İsrail Savaşı'nı tetikledi. Savaş sonunda İsrail, BM planıyla kendisine tahsis edilenden çok daha fazla toprak elde etti.

İşte bu, **"Gazze Şeridi"**nin doğuş anydı – siyasi ve coğrafi bir anomali. 1949'daki savaş sonrası belirlenen Ateşkes Hattı, Mısır ordusunun kontrolü altındaki, Sina Çölü'ne sıkışmış dar bir şeridi sınır olarak belirledi. Savaş sırasında, Yafa, Aşkelon ve Beerşeba gibi şehir ve köylerden kaçarak veya sürgün edilerek gelen yüz binlerce Filistinli mülteci, bu sınırlı alana sığındı. Bir gecede Gazze'nin nüfusu üçe katlandı. Birçok çiftçinin sahip olduğu verimli tarlalar kaybedildi; Gazze artık bir tarihi şehir değil, devasa bir mülteci kampıydı.

1949'dan 1967'ye kadar Şerit, Mısır idaresi altındaydı; çoğu zaman suçlular (*Aziz Dvayk gibi*), muhalifler veya sınır dışı edilen vatandaşların yaşayabileceği bir **"sürgün yeri"** olarak tasarlandı.

İŞGAL, İNTİFADALAR VE HAMAS'IN YÜKSELİŞİ

1967 Altı Gün Savaşı, Gazze ve tüm bölge için başka bir büyük dönüm noktası oldu. İsrail, Mısır'dan Gazze Şeridi'ni ve Ürdün'den Batı Şeria'yı ele geçirdi. Bu, Gazze'yi tamamen İsrail askeri işgali altına soktu. İşgal yılları, İsrail kolonilerinin inşası (*Gush Katif*), uzun süren sokağa çıkma yasakları, ekonomik kısıtlamalar ve kalıcı askeri varlık ile damgasını vurdu.

Bu baskıcı ortam, Filistin direnişini şekillendirdi. Birinci İntifada (*Ayaklanma*), Gazze'deki Cebeliye Mülteci Kampı'nda bir İsrail askeri aracının Filistinli işçilere çarpmasıyla tetiklenen bir yol kazasından sonra, 1987'de başladı ve taşlar ile sapanlarla verilen popüler bir isyan olarak yayıldı. Gazze, bir kez daha dünya gündemine oturdu. Bu İntifada'nın ateşi içerisinde yeni bir güç ortaya çıktı – Hamas (*İslami Direniş Hareketi*), Müslüman Kardeşler'in Filistin kolu. Hamas, seküler ve milliyetçi FKÖ'ye karşı İslami bir alternatif sundu ve İsrail ile uzlaşmayı

reddetti. 1993'te Oslo Anlaşmaları imzalandığında kısa süreli bir umut ışığı belirdi. Anlaşmalar çerçevesinde Filistin Otoritesi kuruldu ve Gazze'nin bazı kesimlerinde bir derece özerklik elde edildi. Ancak barış süreci tıkandı, yerleşimler genişledi ve 2000 yılında İkinci İntifada patlak verdi. Yeni ayaklanma, ilki kadar kanlı ve daha militarize bir yapıdaydı.

AYRILIK, ABLUKA VE BUGÜNKÜ TRAJEDİ

2005, Gazze için bir diğer tarihi dönüm noktasıydı. O dönemde İsrail Başbakanı Ariel Şaron, kapsamlı bir **"Tek Taraflı Çekilme Planı"**nı uygulamaya koydu. Kuzey Gazze dahil çeşitli bölgelerden İsraililerin ve Yahudi yerleşimcilerin çekilmesi, kimileri için umut dolu bir adımdı. İsrail bunu **"barış hareketi"** olarak nitelese de, birçok analist bunu Gazze'nin demografik yükünden ve güvenlik taahhütlerinden kurtulmak için stratejik bir hamle olarak değerlendirdi. Zira İsrail, Gazze'nin sınırlarını, hava sahasını ve denizini hâlâ kontrol ediyordu.

Ancak bu kopmanın bir sonucu olarak, siyasi bir deprem yaşandı. 2006 Filistin seçimlerinde Hamas'ın zaferi, küresel çapta bir şok etkisi yarattı. Bu durum, Hamas ve FKÖ içindeki en büyük partiyi temsil eden El Fetih arasında acımasız bir güç mücadelesini tetikledi. 2007'deki kanlı çatışmaların sonunda, Gazze Şeridi tamamen Hamas'ın kontrolü altına girdi.

Bu gelişme, günümüz Gazze'sinin trajik kaderinde son adımı hızlandırdı: ablukayı. Hemen ardından İsrail ve Mısır, Gazze Şeridi üzerinde kara, hava ve deniz sınırları aracılığıyla kapsamlı bir abluka başlattı. (İsrail, ablukayı Hamas'ı zayıflatmak ve silah ithalatını engellemek amacıyla başlattığını belirtti.) Ancak Gazze halkı bunun ağır bedelini ödedi. Ekonomi çöktü, işsizlik ve yoksulluk tavan yaptı, kamu sağlığı ve altyapı sistemi çöktü. Birleşmiş Milletler ve insan hakları örgütleri, Gazze'yi **"açık hava hapishanesi"** olarak tanımladı.

O zamandan beri Gazze, her bir dalga daha da yıkıcı hale gelen, Sisypheus'u andıran bir savaş döngüsüne mahkûm edildi

(2008-09, 2012, 2014, 2021, 2023-günümüz). Binlerce insanın öldüğü, altyapının yerle bir edildiği, nesillere yayılan derin bir travma olan bir çatışma...

ÇÖZÜMSÜZLÜĞÜN ANATOMİSİ

Derin tarihi katmanlara sahip, bugünkü Gazze trajedisi, tek bir sebebe bağlı bir yıkım değil. Aksine, kadim çağların jeopolitik savaşlarından ziyade, doğrudan bugünkü eylemlerden beslenmektedir:

1. **1948 Nakba ve Mülteci Sorunu:** Gazze'nin DNA'sını, yukarıda da açıklandığı üzere, kuşaklar boyunca mülteci olarak sınıflandırılan bir nüfusun dörtte üçü oluşturmaktadır. Bu demografik yapı, sorunun temelini teşkil eder.

2. **1967 İşgali ve Başarısız Barış Süreci:** 50 yıldan fazla süren işgal altında olmak ve pratikte bir iki devletli çözümün imkânsız hale geldiği gerçekliği, umutsuzluğu ve aşırılığı körüklemiştir.

3. **İç Filistin Siyasi Bölünmesi:** Hamas ve El Fetih arasındaki gerilim, Filistinlilerin birleşik, güçlü bir duruş sergilemesini engellemektedir.

4. **2007 Sonrası Abluka:** Güvenlik gerekçesiyle dayatılan abluka, 2 milyondan fazla insanı etkileyen bir kısır döngü, toplu ceza sonucunda korkunç bir insani krize ve ekonomik çöküşe yol açmıştır.

Bir zamanlar gelişen bir medeniyet köprüsü olan, şimdi ise aşırı kalabalık Gazze Şeridi, tarihsel, coğrafi ve psikolojik olarak kuşatılmış bir halkın evidir. Sürekli bir hayatta kalma mücadelesi vermektedirler. Bu durum bize, bugünün şiddet döngüsünün birdenbire ortaya çıkmadığını, aksine çözümsüzlükler, yanlış politikalar ve göz ardı edilen acılar nedeniyle biriktiğini gösteriyor. Gerçek bir çözüm ancak bu tarihi yaraları kabul edip, bunların üstesinden gelmek için kararlılıkla çalıştığımızda gelecektir. Eğer öyle yapılmazsa, Gazze'nin hikâyesi, medeniyetin beşiğinin insan vicdanının mezarı haline geldiği bir hikâye olarak kalacaktır. ◀

TALİH SEVAL TUNCER ESSEN

Almanya sağlık sistemi, 2025 yılında sağlık personelinin etkileyen büyük zorluklarla karşı karşıya. Sağlık personeli, doğrudan veya dolaylı olarak tıbbi hizmetlerde yer alan tüm meslek gruplarını kapsamaktadır: doktorlar, hemşireler, tıbbi teknik asistanlar, terapistler ve diğer destekleyici meslekler (*İstatistik Federal Ofisi, 2023*). Son yıllarda bu meslek gruplarının durumu giderek kötüleşti; bu da büyük bir nitelikli iş gücü açığı, yüksek iş yükü ve yurtdışına göç ile kendini göstermektedir.

Sağlık sektöründeki nitelikli iş gücü açığı, tüm sektörlerde yaygın bir sorun. Almanya Tabipler Birliği (2024) ve İstatistik Federal Ofisi (2023) verilerine göre 2023/2024 yılında sağlık sektöründe yaklaşık 47.400 pozisyon doldurulamadı. Bu rakam, sağlık personelinin tüm yelpazesini etkilemektedir. Özellikle hemşirelik mesleği büyük ölçüde etkilenirken, doktorlar, tıbbi teknik asistanlar ve terapistler arasında da personel sıkıntısı fazladır. Demografik değişim durumu daha da zorlaştırıyor: Nüfus yaşıyor, tıbbi ve hemşirelik hizmetlerine olan ihtiyaç sürekli artarken, doğum patlaması yaşayan kuşaklardan birçok çalışan emekli oluyor ve yeterince genç iş gücü yetişmiyor (*Almanya Tabipler Birliği, 2024*).

Sağlık personelinin çalışma koşulları giderek daha fazla zorlayıcı hale geliyor. Vardiyalı çalışma, fazla mesai, kısa süreli hizmet programı değişiklikleri ve yüksek iş yoğunluğu, hastaneler, bakım tesisleri ve muayenehanelerde günlük yaşamı şekillendiriyor. Hans Böckler Vakfı'nın (2023) yaptığı bir anket, sağlık sektöründeki çalışanların yaklaşık %70'inin hem fiziksel hem de psikolojik yükler yaşadığını gösteriyor. Özellikle COVID-19 pandemisi sırasında bu yükler daha da belirgin hale geldi: Personel eksiklikleri, artan enfeksiyon riski ve yüksek duygusal baskı, çalışma koşullarını daha da zorlaştırdı. Birçok çalışan tükenmişlik, yanma ve uzun vadede mesleği sürdürme motivasyonunda düşüş bildirmektedir.

Sağlık personelinin yurtdışına göçü önemli bir sorun. Almanya, nitelikli uzmanları, özellikle doktorlar ve hemşireler olmak üzere, sürekli olarak İsviçre, Avusturya, İskandinav ülkeleri ve hatta Avustralya ve Kanada gibi ülkelere kaybetmektedir. Bunun birçok nedeni var: Yurt dışında uzmanlar genellikle daha iyi çalışma koşulları, daha yüksek maaşlar, iş ve aile yaşamını daha iyi dengeleme imkanı ve daha fazla toplumsal değer görmeyi bekliyorlar (*Almanya Tabipler Birliği, 2024*). 2023 yılında yalnızca 3.000'den fazla doktor Almanya'yı terk

ettiği bildirilmektedir ve bu eğilim artarak devam etmektedir. Hemşireler arasında da göç oranı yüksek olup, bu durum sağlık hizmetlerinin sağlanmasında ek zorluklar yaratmaktadır.

Açılan boşlukları kapatmak için birçok kurum, yurtdışından sağlık personeli çekmeye yönelik çabalarını artırmaktadır. Günümüzde Almanya'daki her beş doktordan biri ve hemşirelerin neredeyse üçte biri yurtdışında doğmuştur (*İstatistik Federal Ofisi, 2023*). Ancak bu gelişme sınırsız bir şekilde sürdürülebilir değildir; zira diğer Avrupa ülkeleri de benzer sorunlarla mücadele etmekte ve nitelikli sağlık personeli için uluslararası rekabet artmaktadır.

Sağlık sektöründe genç iş gücü kazanımı zorlaşmaktadır. Birçok genç, çalışma koşullarını caydırıcı bulmaktadır. Eğitim sayıları duraklama aşamasına gelmiş veya bazı alanlarda gerilemiştir. Bunun nedenleri arasında yüksek yük, özellikle hemşirelik ve tıbbi teknik mesleklerdeki karşılaştırmalı düşük maaşlar ile toplumsal tanınmanın eksikliği yer almaktadır. Ayrıca birçok sağlık mesleğinin akademikleşmesi, çalışma koşullarının hala cazip olarak algılanmaması nedeniyle belirgin bir iyileşme sağlamamıştır (*Bertelsmann Vakfı, 2024*).

Nitelikli iş gücü açığının etkileri bugün bile belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Artan sayıda hastane ve bakım kurumu, bölümleri kapatmak, yatakları devre dışı bırakmak veya hizmetleri kısıtlamak zorunda kalmaktadır. Hasta bekleme süreleri uzamakta, hizmet kalitesi düşmektedir. Kırsal bölgelerde, özellikle burada personel açığı çok yüksek olduğu için, tıbbi hizmetlerin tamamen kesilme riski bulunmaktadır (*Almanya Tabipler Birliği, 2024*). Ayrıca kalan personelin iş tatmini de düşmekte, bu da aşırı yüklenme, personel değişimi ve daha fazla iş gücü açığı kısır döngüsünü pekiştirmektedir.

Politik olarak durum alarm verici olarak değerlendirilmektedir. Hastane reformu ve personel kazanım ve bağlılık programları gibi çeşitli reformlar başlatılmıştır. Bunlar arasında mali teşvikler, çalışma saatlerinin düzenlenmesinde iyileştirmeler ve iş ile aile yaşamının daha iyi dengelenmesine

Alman sağlık sisteminde personel sorunu

Sağlık personelinin yurtdışına göçü önemli bir sorun. Almanya, nitelikli uzmanları, özellikle doktorlar ve hemşireler olmak üzere, sürekli olarak İsviçre, Avusturya, İskandinav ülkeleri ve hatta Avustralya ve Kanada gibi ülkelere kaybetmekte.

yönelik önlemler bulunmaktadır. Ancak bu önlemler birçok uzman ve çalışan tarafından yeterli bulunmamaktadır.

Özetle, Alman sağlık personeli büyük bir baskı altındadır. Nitelikli iş gücü açığı, tüm meslek gruplarını etkilemekte, çalışma koşulları birçok yerde yetersiz kalmakta ve yurtdışına göç durumu daha da zorlaştırmaktadır. Temel yapısal değişiklikler ve çalışma koşullarının sürdürülebilir bir şekilde iyileştirilmesi olmadan, önümüzdeki yıllarda büyük tedarik açıkları riski bulunmaktadır. ◀

SELMA ONATER

Geçen gün en fazla iki saat sürer dediğim alışverişimin aynı mağaza içerisinde tam dört buçuk saat sürdüğünü fark ettiğimde çok şaşırdım. Mağazaya giriş yaptığımda saatin kaç olduğunu bilmemiş olsaydım, bir veya en fazla bir buçuk saat olmuştur diye tahminde bulunurdum. Dört buçuk saat kadar zaman geçmişti ve ben bu sürenin hiç farkında olmamıştım. Hatta zamana kıymet veren ben, bu süre zarfında saate bir kez dahi bakmayı aklıma getirmemişim.

Bu kadar zaman nasıl böyle akıp gitmişti! Dört buçuk saat gibi uzun süreyi nasıl da fark etmeden kolaylıkla harcamıştım! Askılarda asılı olan kıyafetlerden beğenip ayırdığım her parçaya (*etek, pantolon, gömlek, şal, ayakkabı vb.*) diğer parçayı, modelini, kumaşını, renk uyumunu yakalamak için bir başkasını bulmaya çalışmış, **“bu buna uyar”** dediğim parçaları tekrar tekrar üzerime giymiş, aynaya bakmışım. Uyumu yalnızca parçalar arasında aramamış, **“bu şu ortama uyar, bu filanca yerde giyilir, bu ancak günlük olur”** diyerek çevrenin ve ortamın da uyumuna dikkat ederek seçimimi yapmışım.

Çünkü tüm bunlara dikkat etmediğimizde uyumsuzluk dikkat çeker. Uyumsuzluğun ön planda olmasını engellemek için model, renk, kumaş, giyileceği ortam, kendi fiziki yapımız, kıyafetin içerisinde kendimizi nasıl hissettiğimiz gibi tüm etkenleri birlikte harmanlayarak uyumu yakalayabiliriz. Bir yerde göz yumduğumuz uyumsuzluk, her seferinde karşımıza çıkar ve başka kimse fark etmese de bizi rahatsız eder.

Hayatın Her Alanında Uyum

Birkaç saatlik, günlük, bazen bir defalık giyeceğimiz kıyafetlerde uyumu yakalamak için bu kadar çaba harcıyor ve önemsiyorsak, hayatı yaşarken de farkında olmadan ailemize, iş hayatımıza, topluma uyum göstermek için kurallara ve normlara uygun davranarak uyumlu olmaya çalışırız.

Toplumsal kurallara uyum göstermediğimizde tepki ve yaptırımlarla karşılaşırız. Devletin koymuş olduğu kuralları çiğnediğimizde ceza uygulanır. Trafik kurallarına herkes (*şoförler ve yayalar*) uyum gösterdiğinde kazasız akış mümkün olur.

Her yerde, her sistemde ve her durumda uyum vardır ve olması da istenen, arzulanan, beklenen bir durumdur. Çarkın muntazam dönüyor olması orada uyum var anlamına gelir. Dişler arasında uyum olmayınca çark dönemez.

Uyumun Tanımı

UYUM: İki ya da daha fazla unsur arasında meydana gelen

uygunluk, ahenk ve bütünlük durumunu ifade eder. Türk Dil Kurumu'na göre uyum, bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki uygunluk ya da bir toplumsal çevreye veya duruma uygun davranışlar sergileme, yani intibak ve entegrasyon anlamına gelir. Toplumsal bağlamda ise bireylerin ya da grupların yeni bir sosyal çevreye, kültüre veya kurallara adapte olabilmesi, bu ortama uygun davranışlar geliştirebilmesi anlamında kullanılır.

Kısacası, uyumu hayatımızın her alanında (*kılık kıyafet, ev düzeni, yazı düzeni, toplumsal ilişkilerde...*) gözlemlemek mümkündür. Tanımda da dikkat edildiği gibi tek bir parça olduğunda uyumdan söz edilmez. Uyumu aramak için birden fazla parçaya ihtiyaç duyulur. Yani bir parçanın bulunduğu ortama, çevreye, diğer parçalara göre uyumlu ya da uyumsuz olduğuna, orada gözlemlenebilen işlevsel durumuna göre karar verilir.

En az iki parça arasında ve aynı ortamda olunca uyumu fark edebilir, varsa görebiliriz. Olmadığı yerde de **“uyumsuz”** kelimesini kullanırız. Eşyalara, nesnelere veya insan ilişkileri-ne uyumlu veya uyumsuz diyebiliriz.

Uyumun Etkileri

Uyum olan yerde bütünlük, ahenk, akış, denge, görsel güzellik, hoşluk ve huzur olduğu hemen göze çarpar. Karı-koca birbirleriyle iyi geçiniyorsa **“uyumlu bir aile”** deriz. İki arkadaş için de aynı ifadeyi kullanırız. Notaların birbirine uyumu ile muhteşem bir beste çıkar ortaya. Uyumlu bir trafikte trafik

Ahengi yakala

Renk uyumuna, mobilya uyumuna, odanın yapısına, kullanım özelliğine dikkat edilerek döşenmiş bir odada kendimizi daha mutlu ve huzurlu hissederiz. Bu, uyumun bizler üzerindeki etkisini gösterir. Uyumsuz, gelişigüzel döşenmiş bir ortamda kendimizi huzursuz hisseder, rahatsız oluruz.

akar. Anlamlı, uyumlu cümleler ile yazılmış bir metin veya şiir sizi alır götürür.

Renk uyumuna, mobilya uyumuna, odanın yapısına, kullanış özelliğine dikkat edilerek döşenmiş bir odada kendimizi daha mutlu ve huzurlu hissederiz. Bu, uyumun bizler üzerindeki etkisini gösterir. Uyumsuz, gelişigüzel döşenmiş bir ortamda kendimizi huzursuz hisseder, rahatsız oluruz. Çünkü oradaki uyumsuzluk zihnimizi rahatsız eder.

Toplumsal Uyum

Toplum, uyumu gözlemleyebileceğimiz en geniş alanı temsil eder. İki veya daha fazla birbiriyle ilişkili parçalar arasında uyumu görebiliriz. Bir toplum, birden fazla bireyden, kültürden, millettten oluşabilir. Diğer alanlara nazaran toplumda uyumun olup olmadığını gözlemleme şansımızın yüksek olması, çok fazla çeşitliliği içinde barındırmasından kaynaklanır.

İçinde bulunduğumuz çağda doğduğumuz yer ile hayatımızı sürdürdüğümüz topraklar aynı sınırlar içerisinde olmuyor artık. Sürekli yer değiştirmek, göç etmek günümüz dünyasında sık yapılan bir eylemdir. İnsan yer değiştirdiğinde hem kendinden bir şeyleri (*kültürünü, dilini, dinini, geleneğini, adetlerini, töresini...*) alıp gidiyor hem de gittiği yerde kendinden olmayan farklı kültürlerle karşılaşır.

Göç ve Uyum

Bu konuyu en iyi göç eden ve göç alan toplumları inceleyerek anlayabiliriz. Göç edilen ülke, kendi diline, kültürüne, yaşam biçimine, koymuş olduğu kamusal kurallara uyumu bekler göçmenlerden. Göçmenler de göç ettikleri ülkeye giderken tüm bu olasılıkları göz önünde bulundurmak zorundadır.

Gittikleri ülkede uyumu yakalamak için öncelikle dili öğrenerek, çalışma hayatına adım atarak yer alır ve böylelikle ekonomi ile birlikte entegrasyonu sağlarlar. Devamında çocuklarını okullara göndererek, yerel dili öğrenmelerini, bulundukları toplumun hayat şartlarını, kurallarını, normlarını öğrenmelerini ve böylelikle o toplumda kendilerinin devamı olan çocuklarının daha kolay uyumu yakalamaları için desteklerler.

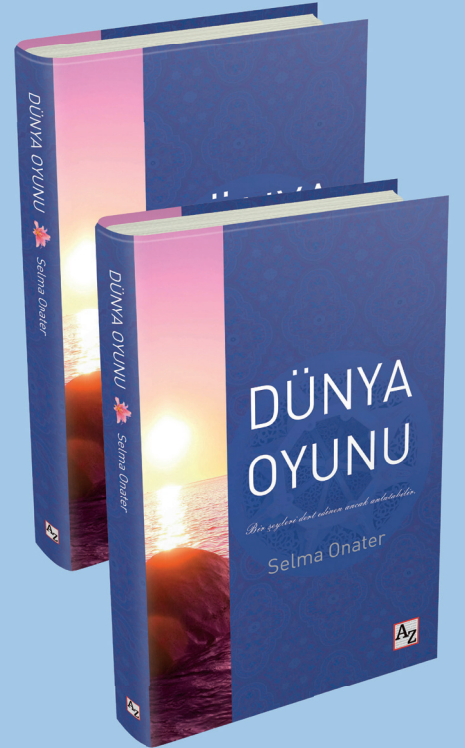
Buna karşılık ev sahibi toplum da hoşgörülü, kucak açıcı, anlayışlı olmalı ve göçmenlere karşı empati kurarak onları farklılıklarıyla kabullenerek uyuma destek olmalıdır. Göç alan ülkedeki toplum ile göçmen toplum arasında uyumu yakalamak ancak böyle mümkündür.

Sonuç

Uyum hayatımızın her alanında var ve olmalıdır! Çünkü uyum olduğunda toplum içerisindeki yaşam kolaylaşır. Uyum, tıpkı bir müzik parçası gibi ahenkli bir hayat yaşamak için doğru zaman yazılı olmayan bir yönerge. Bizlere düşen, toplum içerisinde birey olarak uyumun bizden beklediği sorumluluktan kaçmamaktır. Bulduğumuz toplum içerisinde kurallara uymalıyız. Tüm bunları yaparken benliğimizden, kendi kültürümüzden, anadilimizden, dini değerlerimizden, kısacası bizi biz yapan değerlerimizden ödün vermeden, toplum içerisinde **“ben”** olarak ama aynı zamanda o toplumdaki uyumu yakalayarak yaşamamıza dikkat etmeliyiz. ◀

**SELMA
ONATER**

WWW.KITAPYURDU.COM

HABER MERKEZİ

Mamak Askeri Cezaevi'ndeki belki de en aşağılayıcı ve insanlık dışı uygulamalardan biri, **"Havlayın ulan"** olarak bilinen işkence yöntemi idi. Albay Raci Tetik'in doğrudan talimatıyla uygulanan bu insanlık dışı muamele, cezaevindeki mahkumların anılarında silinmez bir travma olarak yer etti.

"Havlayın Ulan" İşkencesinin Anatomisi

1981 yılının soğuk bir kış günü, Mamak Cezaevi komutanı Albay Raci Tetik, rutin denetim sırasında A Blok'taki koğuşları gezerken, mahkumlar talimatlar doğrultusunda hazır olda beklemekteydi. Tetik, aniden durup bağırdı: **"Siz insan değilsiniz, hepiniz köpeksiniz. Şimdi hepiniz havlayacaksınız."**[1]

Mahkumlar önce anlam veremedi bu talimata. Ancak Tetik'in işaretiyle gardiyanlar coplarla saldırmaya başladı. **"Havlayın ulan! Size insan muamelesi yok artık!"** diye bağırdı Tetik. Dakikalarca dayak yedikten sonra, mahkumlar bir bir havlamaya başladı. Bu, cezaevinde sonraki yıllarda rutin bir uygulama haline getirildi.[2]

Mamak'ta tutulan siyasi mahkum Kemal B. o günü şöyle anlatıyor: **"İnsanlığımızdan utandığımız bir andı. Kırk yetişkin erkek, ağlayarak havlıyorduk. Bazıları dayanamayıp yere yığıldı. Onları da tekmeleyerek havlamaya zorluyorlardı. Bu işkence yetmezmiş gibi, bizi birbirimize ısırtmaya bile çalıştılar. 'Hadi köpek, arkadaşını ısır' diyorlardı."**

Raci Tetik'in Köpekleştirme Politikası

Albay Raci Tetik'in **"Havlayın ulan"** uygulaması, aslında sistematik bir psikolojik yıkım politikasının parçasıydı. Amacı, mahkumların kimliklerini ve insanlık onurlarını tamamen yok etmektir. Tetik, sık sık mahkumlara **"Burada insan yok, sadece köpekler var"** diyordu.

Bu aşağılama yöntemi zamanla daha da ileri götürüldü. Mahkumlar, mamalarını yere dökülen yemekleri elleri arkalarında bağlı halde, ağızlarıyla yerden yemeye zorlandılar. Bazı koğuşlarda ise ayakta durmak yasaklanıp, mahkumların dört ayak üzerinde dolaşmaları emredildi.

Havlatma işkencesi özellikle yeni gelen mahkumlara uygulanır, böylece daha ilk günden insanlık onurları kırılmaya çalışılırdı. Koğuş komutanı Yüzbaşı Şemsettin Karadağ, havlatma

Mamak Cezaevi'nin işkenceci Albayı

"Siz insan değilsiniz, hepiniz köpeksiniz!"

Raci Tetik, Mamak Cezaevi'nde görev yaptığı 1980-1984 yılları arasında, binlerce siyasi tutuklunun sistematik işkence görmesinden birinci derecede sorumlu tutuldu. Cezaevindeki en acımasız uygulamaların doğrudan emrini veren Tetik, bu dönemde "Demir Komutan" ve "İşkenceci Albay" gibi lakaplarla anıldı.

işkencesinin sadık bir uygulayıcısıydı. Elinde copla dolaşır, yete-rince yüksek sesle havlamayan mahkumları acımasızca döverdi.

Muhsin Yazıcıoğlu'nun "Havlayın Ulan" İşkencesine Direnişi

Ülkücü hareketin lideri Muhsin Yazıcıoğlu da **"Havlayın ulan"** işkencesine maruz kalanlar arasındaydı. Ancak Yazıcıoğlu, bu aşağılama karşısında direnmeyi seçti. Cezaevi anı-larında bu olayı şöyle anlatmıştı:

"Bir gün Raci Tetik koğuşumuza geldi ve hepimize hav-lamamızı emretti. Herkes korku içinde havlıyordu. Sıra ba-na geldiğinde, 'Ben köpek değilim, insan olarak yaratıldım ve öyle öleceğim' dedim. Tetik gözlerini kısarak bana baktı ve 'Götürün bunu' dedi. Üç gün boyunca işkence gördüm. Vücudumun her yerinde sigara söndürdüler, elektrik ver-diler. Ama ben yine de havlamadım."

Yazıcıoğlu'nun bu direnişi, diğer mahkumlar arasında bü-yük saygı uyandırdı. Sol görüşlü bir mahkum, yıllar sonra ver-diği röportajda: **"İdeolojik olarak farklı düşünüyorduk, ama Yazıcıoğlu'nun o işkenceye direnişi bize güç verdi. Sonraki günlerde daha çok mahkum havlamayı reddetti"** diyordu.[8]

Tanıkların Anlatımıyla "Havlayın Ulan" İşkencesi

"Havlayın ulan" işkencesi, sadece fiziksel değil, derin psi-kolojik yaralar da bıraktı. İşte bazı mahkumların anlatımları:

Ali D. (Sol görüşlü bir mahkum): **"En çok zoruma giden, çocuk yaştaki mahkumların da bu işkenceye maruz kalma-sıydı. 15-16 yaşında çocuklar ağlayarak havlıyordu. Bir ço-cuk havlamayı reddetti diye öyle dövdüler ki, kolunun kırıl-dığını duyunca bile durmadılar."**

Musa T. (Ülkücü bir mahkum): **"Havlatma işkencesi ge-nellikle ziyaret günlerinden önce yapılırdı. Böylece aileleri-mizle görüşürken psikolojik olarak çökmüş olurduk. Bir ke-resinde havlarken sesim kısıldı diye üç gün hücrede kaldım."**

İhsan B. (Gazeteci, Mamak mahkumu): **"Raci Tetik hav-latma işkencesini bir tür gösteri gibi yapardı. Bazen üst dü-zey komutanları davet eder, bizim havlamamızı izletirdi. 'Bakın şunlara, iki gün önce devrim yapacaklardı, şimdi köpek gibi havlıyorlar' derdi."**

"Havlayın Ulan" İşkencesinin Uzun Vadeli Etkileri

Bu insanlık dışı uygulama, mahkumların ruhlarında derin ve kalıcı izler bıraktı. Türk Psikiyatri Derneği'nin 2005 yılında 12 Eylül işkence mağdurları üzerinde yaptığı bir araştırmaya göre, **"Havlayın ulan"** işkencesine maruz kalanlar, diğer iş-kence mağdurlarına göre daha yüksek oranda post-travma-tik stres bozukluğu, depresyon ve intihar eğilimi gösteriyordu.

Birçok mahkum, tahliye olduktan sonra bile köpek sesi duyduğunda panik atak geçiriyor, rüyalarında havlamak zo-runda kaldıklarını görüyordu. Psikolojik tedavi gören işkence mağdurlarının terapi seanslarında en sık bahsettikleri travma-tik anılardan biri, bu havlatma işkencesiydi.

Yıllar sonra, 2012'de açılan 12 Eylül davası kapsamında verdiği ifadeye Raci Tetik, **"Havlayın ulan"** işkencesini inkar etmedi, ancak bunu **"askeri disiplinin bir parçası"** olarak

Raci Tetik'in işkencelerinden kurtulanların tanıklıkları

Muhsin Yazıcıoğlu

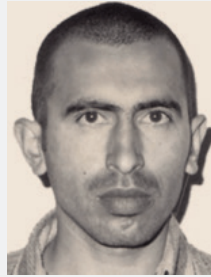
Ülkücü hareketin lideri Muhsin Yazıcıoğlu, Mamak'tan çık-tıktan sonra Raci Tetik ile ilgili şu tanıklığı paylaşmıştı:

"Albay Tetik, cezaevindeki en kor-kulan kişiydi. Bir gün beni odasına çağırttı ve 'Seni kırdığımda hepsi kırılacak, o yüzden direncini kıracağım' dedi. Ardından beni günlerce işkence-ye aldırды. Namaz kulma isteğim onu çıldırtıyordu. En sonunda ellerimi ve ayaklarımı bağlayıp beni bir köpeğin yanına koydular. Köpek açtı ve beni ısırmağa başladı. O günlerde sürekli dua ediyordum. Raci Tetik'e bile kin beslememeye çalışıyordum, çünkü kin beni de onun gibi yapabiliirdi."

Oral Çalışlar

Gazeteci ve yazar Oral Çalışlar, Mamak deneyimini ve Ra-ci Tetik ile karşılaşmasını şöyle anlatmıştı:

"Tetik, her cuma sabahı koğuşları denetlerdi. Hazır olda beklerdik. Bir keresinde ayakkabımın üzerinde bir leke gördü. 'Bu ne?' diye sordu. 'Bil-miyorum komutanım' dedim. 'Bil-memek suçtur' diyerek beni işkence odasına göndermişti. Orada üç gün boyunca elektrik verdiler. Tetik, iş-kence odasına nadiren gelirdi, ama geldiğinde herkes titremeye başladı. Buzdan bir kalbi var-dı sanki."

Dr. Gençay Gürsoy

Nörolog ve insan hakları savunucusu Prof. Dr. Gençay Gürsoy, Mamak'ta tutulduğu dönemde Raci Tetik ile ilgili şu gözlemlerini paylaşmıştı: **"Tetik, işkenceyi bir bilim gibi uy-gulayan biriydi. Her şeyi sistematik ve hesaplı yapardı. Bir keresinde tanık olmuştum, bir mahkumun başına silah da-yamış ve tetiği çekmişti. Silah boştu ama mahkum korku-dan bayılmıştı. Tetik, gülerek 'Görüyorsunuz, silaha gerek yok. Korku en büyük silah' demişti."**

Cezaevi Gardiyanı Mehmet A.

Mamak Cezaevi'nde gardiyan olarak görev yapan ve daha sonra tanıklık yapan Mehmet A., Raci Tetik hakkında şunları söylemişti: **"Albay Tetik bize 'acıma' kavramının askeri di-sipline aykırı olduğunu söylerdi. Bunlar vatan haini, acır-san sen de hain olursun' derdi. İşkence seanslarında bazen bizzat bulunur, yöntemler konusunda talimatlar verirdi. Özellikle 'havlayın ulan' diye bilinen işkenceyi kendisi icat etmişti. Bir gün bir mahkumun ölüm haberini aldığıında, hiç tepki vermeden sadece 'defnedin' demişti."**

savundu. **“Bunlar teröristlerdi, vatana ihanet etmişlerdi. Onlara acı çekirmek değil, disiplin öğretmek istiyorduk. Havlatma olayı da disiplinin bir parçasıydı”** dedi.

Bu savunma, işkence mağdurları ve insan hakları örgütleri tarafından büyük tepkiyle karşılandı. İnsan Hakları Derneği başkanı, **“İnsanları köpek gibi havlatmak hangi askeri disiplinin parçasıdır? Bu, doğrudan bir insanlık suçudur ve zaman aşımına uğramamalıdır”** açıklamasını yaptı.

İşkencenin Sanatsal ve Edebi Yansımaları

“Havlayın ulan” işkencesi, 12 Eylül dönemi konu alan birçok sanat eserine de yansdı. Yılmaz Güney’in **“Duvar”** filmi, Zülfü Livaneli’nin **“Kardeşimin Hikayesi”** romanı ve Nazım Hikmet Ran Tiyatrosu’nun **“Mamak’ta Bir Gece”** adlı oyunu, bu işkenceyi çarpıcı sahnelerle tasvir etti.

Gazeteci Ece Temelkuran, **“Mamak’tan Mektuplar”** adlı kitabında, babasının Mamak’ta yaşadığı havlatma işkencesini şöyle anlatıyordu: **“Babam tahliye olduktan sonra, geceleri uykusunda havlıyordu. Annem onu sakinleştirmeye çalışırken, babam ‘Beni affet, havlamak zorundaydım’ diye ağlıyordu. O güçlü adam, bu anılardan bahsederken hâlâ titriyor.”**

“Havlayın ulan” işkencesi, 12 Eylül döneminin ve Raci Tetik yönetimindeki Mamak Cezaevi’nin insanlık dışı

uygulamalarının belki de en çarpıcı örneklerinden biridir. Bu uygulama, sadece fiziksel bir işkence değil, insanların kimliklerini ve onurlarını yok etmeye yönelik sistematik bir psikolojik saldırıydı. Bu insanlık dışı uygulamanın sorumluları, başta Albay Raci Tetik olmak üzere, hiçbir zaman gerçek anlamda yargılanmadı ve cezalandırılmadı. Ancak mağdurların tanıklıkları ve anıları, bu karanlık dönemin unutulmaması ve benzer olayların bir daha yaşanmaması için önemli bir belge niteliği taşıyor.

Mamak Cezaevi’nde uygulanan **“Havlayın ulan”** işkencesi, Türkiye’nin insan hakları tarihinde kara bir leke olarak kalacak ve insanlık onurunun nasıl sistematik olarak çiğnenebileceğinin acı bir hatırlatıcısı olacaktır.

Raci Tetik’in Kişiliğinin Psikolojik Portresi

Raci Tetik’i yakından tanıyan kişilerin anlatımlarına göre, soğuk ve mesafeli bir kişiliğe sahipti. Nadiren gülümser, çoğunlukla sert bir ifadeyle etrafındakileri süzerdi. Orta boylu, zayıf yapılı ve keskin bakışlı olan Tetik, konuşurken bile emirler verirdi.

Psikoloji uzmanlarının sonraki yıllarda yaptığı değerlendirmelere göre, Tetik, **“otoriter kişilik bozukluğu”** ve **“sadistik eğilimler”** gösteriyordu. Özellikle güç ve otorite konusunda

Demnächst bei Amazon erhältlich

takıntılı olan Tetik, karşısındakilerin acı çekmesinden haz duyduğu yönünde tanıklıklar mevcuttu.

Cezaevindeki gardiyanlardan biri olan ve daha sonra tanıklık yapan Mehmet A., Tetik hakkında şunları söylemişti: **“Albay Tetik, işkence seanslarını izlerken bazen hafifçe gülümsedi. Bu, onun en korkunç anıydı. Gülümsediğinde, herkes daha kötü şeylerin olacağını bilirdi.”**

Yönetim Felsefesi: Sistematik İşkence ve Kimiksizleştirme

Raci Tetik’in Mamak Cezaevi’ndeki yönetim anlayışı, tamamen tutukluların fiziksel ve ruhsal olarak çökertilmesi üzerine kuruluydu. Tetik, cezaevindeki her ayrıntıyı kontrol etmek istiyordu ve bu kontrol takıntısı, mahkumlara yönelik sistematik işkenceye dönüşüyordu.

Tetik’in özel olarak tasarladığı **“Havlayın ulan”** işkencesi, onun yönetim felsefesinin en açık örneğiydi. Amacı, mahkumların kimliklerini ve insanlık onurlarını tamamen yok etmektir. Mahkumlara sık sık **“Burada insan yok, sadece buradakilerin hepsi köpek”** dediği rivayet ediliyordu.

Cezaevindeki bir başka uygulaması, **“Balık istifi”** adı verilen insanlık dışı koğu düzeniydi. Tetik’in emriyle, 20 kişilik koğuşlara 80-100 mahkum yerleştiriliyordu. Mahkumlar sırt sırta yatmak zorunda kalıyor, yan dönmek bile imkansız hale geliyordu. Bu koşullarda uyumak bir işkenceye dönüşüyordu.

İdeolojik Tutumu ve Ayrımcılık

Raci Tetik, cezaevinde hem sağ hem de sol görüşlü mahkumlara işkence yapılmasını emretmişti, ancak tanıklıklara

göre sol görüşlü mahkumlara daha acımasız davranıyordu. **“Komünistler”** olarak adlandırdığı sol görüşlü mahkumları **“vatan haini”** olarak görüyor ve özel olarak hedef alıyordu.

Tetik, sık sık milliyetçi söylemler kullanır, Türk milliyetçiliğini vurgulardı. Özellikle Kürt kökenli mahkumlara karşı ayrımcı bir tutum sergilediği, onlara **“sözde Kürt”** diye hitap ettiği ve Kürtçe konuşmalarını ağır şekilde cezalandırdığı bildiriliyordu.

İlginç bir şekilde, Tetik dindarlığıyla da biliniyordu. Beş vakit namaz kıldığı söylenen Tetik, işkence uygulamalarını dini inançlarıyla çelişkili görmüyordu. Bir keresinde bir mahkuma **“Allah rızası için seni dövüyorum, belki düzelirsin”** dediği rivayet ediliyordu.

Ölümü ve Mirası

Raci Tetik, 4 Kasım 2016 tarihinde Ankara’daki evinde hayatını kaybetti. Resmi ölüm nedeni kalp krizi olarak açıklandı. Cenazesi, ailesi ve birkaç eski askeri okul arkadaşının katıldığı sade bir törenle Ankara Karşıyaka Mezarlığı’na defnedildi.

Tetik’in ölüm haberi, Mamak’ta işkence gören mağdurlar arasında farklı duygular uyandırdı. Bazıları adaletin yerini bulmadığını düşünüyordu, zira Tetik hiçbir zaman işlediği suçlar için hesap vermemişti. Diğerleri ise **“Bu dünyada olmasa da, ahirette hesap verecek”** diyerek teselli buluyordu. Raci Tetik’in mirası, Türkiye’nin yakın tarihinde kara bir leke olarak kaldı. İsmi, 12 Eylül döneminin işkence ve zulmünün sembollerinden biri haline geldi. Tetik, hayatının son yıllarında bile yaptıklarından pişmanlık duymadığını söylemişti. ◀

Demnächst bei Amazon erhältlich

YITIKÜLKE

ERDAL ÇOLAK KOPENHAG

geogit / Shutterstock.com

İnsanın anadili, ana sütü gibidir; en saf, en hak edilmiş olandır. O, varoluşun ilk sesi, benliğin özüdür. Anadilini reddetmek kendini inkârdır; onu yaşatmak, bir halkın ruhunu diri tutmaktır. Tıpkı süt gibi, anadil de helallığı sorgulanamaz bir hakikattir. Çünkü insan, dünyaya geldiğinde ağlayarak başlar yaşama; o ilk ağlayış, kimliğinin yankısıdır. Ve insan, o yankıyla, yani anadiliyle büyür, düşünür, sever, üzülür ve hayal kurar. Anadili yalnızca bir iletişim aracı değil, aynı zamanda bir aidiyetin, bir kültürün ve bir tarihin taşıyıcısıdır. Ancak bu temel hak, Kürt halkı için yüzyıllardır hem Ortadoğu'da hem de Avrupa'da baskı, inkâr ve asimilasyon politikalarıyla zayıflatılmaya çalışılmıştır.

Avrupa'da Anadili Eğitiminin Çelişkili Gerçekliği

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi gibi kurumlar anadili eğitimi konusunda çoğulculuk ve eşitlik ilkelerini benimsediğini ilan etse de bu ilkeler çoğu zaman pratikte uygulanmamaktadır. Özellikle 1977 tarihli Avrupa Konseyi yönergesi, anadili eğitiminin "gönderen" ülkelerle işbirliği içinde yürütülmesini şart koşar. Bu model, devlet dışı bir halk olan Kürtler için fiilen olanaksızdır. Çünkü Kürtlerin "gönderen" devleti yoktur. Kürdistan, dört devlet arasında parçalanmış, siyasi ve kurumsal bir temsilden mahrum bırakılmıştır.

Bu nedenle, Avrupa'nın göçmen politikaları çelişkilerle doludur. Anadili eğitimi, Danimarka, Hollanda ve Norveç gibi ülkelerde tamamen kaldırılmış; Almanya, Fransa ve Avusturya ise bu sorumluluğu gönderen ülkelere bırakmıştır. Sınırlı istisnalar dışında, bu ülkelerdeki Kürt çocukları için nitelikli ve sürekliliği olan Kürtçe eğitim olanakları yoktur. Hatta bazı okullarda Kürtçe bahçede dahi konuşulması yasaklanmıştır. Bu yalnızca pedagojik bir sorun değil, aynı zamanda kimliğe yönelik sistematik bir baskıdır.

Ortadoğu'da Kürtçenin Statüsü

Türkiye, İran ve Suriye gibi ülkelerde Kürtçe eğitim dili olarak tanınmamaktadır. Türkiye'de 1980 darbesinden kalma yasalar ve anayasa hükümleri Kürtçenin kamusal alanda kullanılmasını hâlâ engellemektedir. Anadilde eğitim hakkı BM İnsan Hakları Bildirgesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi gibi uluslararası metinlerde açıkça tanınmasına rağmen, Türk devleti bu yükümlülükleri yerine getirmemektedir. Muhalefet

partilerinin de Kürtçeye mesafeli tutumu, Kürt dil haklarının yalnızca iktidar sorunu değil, yapısal bir devlet politikası olduğunu göstermektedir. Türkiye'deki eğitim sistemi, Kürt dilinin yaşatılmasına değil, unutturulmasına hizmet etmektedir. Anayasa ve yasal düzenlemeler, Kürtçeyi eğitim dili olmaktan alıkoymakta, bu da bir halkın kültürel soykırma uğraması anlamına gelmektedir.

Avrupa'daki Yapısal Sorunlar

Avrupa'daki Kürt göçünün üzerinden 60 yıl geçmiş olmasına rağmen hâlâ anadili eğitiminde ciddi yapısal sorunlarla karşı karşıyadır. Kürtçe dersleri genellikle okul dışında, derneklerde veya eğitime elverişli olmayan ortamlarda verilmektedir. Ders araç gereçleri çağın ihtiyaçlarına ve iki dilli çocukların pedagojik yapısına uygun değildir. Öğretmenlerin büyük bölümü yeterli eğitime sahip değildir ya da eğitim verdikleri kitlenin kültürel ve dilsel yapısını tanımamaktadır.

Bu sorunların kökeninde yalnızca Avrupa devletlerinin dil politikaları değil, aynı zamanda Kürt toplumunun örgütsüzlüğü ve kurumsal eksikliği yatmaktadır. Anadiline duyarlılık, yanlış bilgilendirme ve öğretmenlerin niteliği gibi içsel

Yasaklı dilden tehdit altındaki dile Kürtçe

Kürtçe eğitimi yalnızca bir hak değil, aynı zamanda bir haysiyet meselesidir ve bu nedenle hem Avrupa devletleri hem de Kürt toplumu bu haysiyetin korunması için kararlı adımlar atmak zorundadır. Avrupa'da yaşayan Kürt entelektüellerin, eğitimcilerin ve sivil toplum kuruluşlarının daha örgütlü ve profesyonel kurumlar inşa etmesi, dilin geleceği açısından elzemdir.

sorunlar da eğitimin etkisizliğine neden olmaktadır. Çift dilli çocukların eğitimine özel olarak eğilmek yerine, her yaştan ve her seviyeden çocuğun aynı sınıfta eğitilmesi, süreci daha da verimsiz hâle getirmektedir.

Çözüm Önerileri ve Gelecek Perspektifi

Kürtçe eğitimi yalnızca bir hak değil, aynı zamanda bir haysiyet meselesidir ve bu nedenle hem Avrupa devletleri hem de Kürt toplumu bu haysiyetin korunması için kararlı adımlar atmak zorundadır. Avrupa'da yaşayan Kürt entelektüellerin, eğitimcilerin ve sivil toplum kuruluşlarının daha örgütlü ve profesyonel kurumlar inşa etmesi, dilin geleceği açısından elzemdir. Kürtçenin gündelik yaşamın bir parçası hâline gelmesi için çocuk kitapları, çizgi filmler ve dijital platformlar gibi araçlara yatırım yapılmalı, öğretmenlerin pedagojik donanımı güçlendirilerek Kürtçe dersleri resmi ve akademik statüye kavuşturulmalıdır.

Avrupa'daki kültürel doku dikkate alınarak ders materyalleri çağdaş yaklaşımlarla hazırlanmalı, iki dilli çocuklara özel modeller geliştirilerek Kürtçe yalnızca öğretilen değil, aynı zamanda yaşatılan bir dil olmalıdır. Kürtlerin yüzyıllardır maruz kaldığı baskıların merkezinde dillerinin yok sayılması vardır; bir halkın dili görmezden gelirse o halk da zamanla silinir. Bu nedenle Kürtlerin en temel talebi, anadillerinin anayasal güvence altına alınması ve her düzeyde eğitim dili olarak tanınmasıdır.

Hiçbir yasa, hiçbir rejim, bir halkın dilini unutturacak kadar güçlü değildir, çünkü bir halk kendi varlığını dilinde yaşar; bir annenin çocuğuna söylediği ilk ninni dünyanın en haklı sesidir. İnsan için anadili gibi helal olan başka hiçbir şey yoktur ama her helal, bu dünyada özgürce yaşanmaz; işte bu yüzden mücadele sürmekte ve bu mücadele yalnızca Kürtlerin değil, insan onuruna inanan herkesin ortak vicdan meselesidir. ◀

Kitap deyince...

Türkçe ve Almanca kitaplarınızın editöryal hazırlığını yapıyor ve baskıya hazırlıyoruz.

YİTİKÜLKE

Tel: 0160 231 61 61

Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Ordusunda
Hizmet Eden Yahudiler'in Hikâyesi

“Gitmen gerekiyorsa, git. Ama bize dön.”

Vatan İçin: Birinci Dünya Savaşı'nda Alman Ordusunda Hizmet Eden
Yahudiler'in Hikâyesi

Otto Rothmann uniformasıyla., Berlin,
1914; Jüdisches Museum Berlin, Inv.-
Nr. 2006/44/427, Schenkung von John
und Ellen Rothmann, Bill und Renée
Rothmann und Susan Rothmann

1914 yılının sıcak bir Ağustos gününde, annesinin o gün Berlin sokaklarındaki veda gözyaşları arasında binlerce Alman Yahudisi, sadakatlerini savaş alanında göstermek için yola çıktı. Alman İmparatorluğu için I. Dünya Savaşı'nda savaşan tahmini 100.000 Yahudi asker bulunuyordu.

Savaşın başından itibaren, 12.000 Yahudi Alman ordusuna katıldı. 11 Kasım 1918'de bu rakam 100.000'e ulaştı. Bunların arasında 70.000 kişi cephede görev yaptı; 12.000 kişi savaş mağduru olarak öldü; 3.000 kişi subay rütbesine terfi etti, ancak yalnızca yedek subay olarak hizmet edebildiler ve düzenli orduya katılamadılar.

Savaş sırasında, 18.000 Alman Yahudisi Demir Haç madalyası ile ödüllendirildi ve bin kişi meşe yapraklı Demir Haç aldı. Yahudi kanından Dr. Wilhelm Frankl, Hava Kuvvetleri'nde Pour le Mérite ile ödüllendirilen ilk kişi oldu. Bu, imparatorlukta bir askere verilebilecek en yüksek onurdu.

Gün batımının Berlin'in çatılarını kıvılda boyadığı sıcak bir temmuz akşamıydı. David Rosenthal, babasının antika kitapçısının kapısını kilitlerken, sokaktaki kalabalığın heyecanlı uğultusunu duyabiliyordu. Gazete manşetlerini yüksek sesle okuyan satıcıların sesleri, şehrin her köşesine yayılmıştı:

"Savaş yaklaşıyor! İmparator ordusu seferberliğe çağırdı!"

Yirmi iki yaşındaki David, üniversitede felsefe eğitimini henüz tamamlamıştı. Gözlükleri arkasından, kahverengi gözlüğüyle dünyayı inceliyor, içten içe kaynayan bir ateşi hissediyordu. Üç nesil önce Hamburg'dan Berlin'e taşınan ailesi, kitaplar ve fikirler arasında büyümüş, Alman kültürünün derinliklerine kök salmıştı. Kaiser Wilhelm Caddesi'ndeki dükkânları, şehrin entelektüel çevrelerinin buluşma noktasıydı.

Eve dönerken, yolda Siegfried'le karşılaştı. Siegfried çocukluk arkadaşıydı ve savaş haberlerinden heyecanlanmış görünüyordu.

O gece, anne babasıyla yemek masasında bu konu açıldığında, babası Jakob Rosenthal derinden iç çekti. Birinci nesil Alman vatandaşı olarak, ülkesine derin bir bağlılık hissediyordu, ama oğlunun savaşa gitmesi düşüncesi onu korkutuyordu.

"Babamın babası Prusya ordusunda 1870'teki Fransız Savaşı'nda savaştı" dedi Jakob, gri saçlarını geriye doğru tarayarak.

"Onun madalyası hala çalışma odamda duruyor. Ama bu savaş farklı olacak, hissediyorum."

Annesi Sarah, gözlerinde yaşlarla başını eğdi. **"Gitmen gerekiyorsa, git David. Ama bize dön."**

Gecenin karanlığında, David pencereden Berlin'in ışıklarına bakarken kararını verdi. Yarın gönüllü yazılacaktı. Hem Alman, hem Yahudi kimliğiyle gurur duyarak, vatani için savaşacaktı.

Cephede Nasıl Yaşadılar

Alman Yahudi askerleri, vatan için savaşanlar olarak biliniyordu. İmparatorluğun silahlı kuvvetleri, her tür savaş alanı rolüne karışmış uzun süreli görevlerde bulunan erkekleri de içeriyordu: piyade, topçu, makineli tüfekçiler, süvari, askeri

Arthur Polack asker olarak, kır (saha) grisi üniforma içinde, Alman İmparatorluğu 1914 - 1917; Yahudi Müzesi Berlin, Envanter No: 2013/395/446, Orah Young'dan bağış.

mühendislik birimleri ve hatta pilotlar. Birçoğu hem Doğu Cephesi'nde (*Rusya yakınlarında*) hem de batıda, Fransa'da görev yaptı.

Savaşın başında, Alman Ordusu askeri papazları olarak hizmet edecek bir yenilik olarak **"Feld Rabbiner"** (*Cephe Yahudi din görevlileri*) istediler, bu Alman İmparatorluğu altında daha önce hiç var olmamıştı. İki ay sonra, Ağustos 1914'te, 81 Alman hahamı Feld Rabbiner olarak gönüllü oldu ve bunlardan ilk yedisi, Leo Baeck de dahil olmak üzere, ertesi ay görevlerine başladı.

Mektuplarla Anlatılan Savaş

Ön cephedeki Yahudi askerlerin cesareti ve vatanseverliği mektuplarında belirgindi. Bir asker olan Gerhard Henschel, ailesine şöyle yazdı: **"Odamız harika görünüyor - iki Hristiyan, geri kalanımız bir minyan kuruyoruz - "** Ancak sadece 21 yaşında Doğu Cephesi'nde öldü. Mektuplar, savaşın dehşetini ve askerlerin zorluklarını gösterdi. Almanya Silezyası'ndaki ön cephedeki askerler günde altı milyon mektup gönderir ve sekiz buçuk milyonu da evlerinden alırlardı. Bir ölçüde, bu özlem dolu mektuplar, siperlerde savaşan Yahudilerin ruhlarını örtüyordu.

Birinci Dünya Savaşı'nda Alman İmparatorluğu, savaş boyunca milyonlarca askerini farklı cephelerde görevlendirdi. Almanya, savaş boyunca toplamda 13.25 milyon ile 14.8 milyon arasında askeri seferber etmişti. Bu devasa gücün cephelere dağılımı şu şekilde özetlenebilir:

Walter
Abelsdorff'a ait
Birinci Dünya
Savaşı Cephe
Savaşçıları
için Şeref Haçı
(kurdeleli),
Alman
İmparatorluğu,
13 Temmuz
1934 - 1937,
Demir, bronz
kaplama, ipek
grogren, 5,1 x
3,7 x 0,3 cm;
Yahudi Müzesi
Berlin, Ruth
Abels'in başı,
Fotoğraf: Jens
Ziehe

Savaşın patlak vermesiyle birlikte Alman ordusunun büyük bir kısmı, Schlieffen Planı doğrultusunda Fransa'yı hızla yenilgiye uğratmak amacıyla Batı Cephesi'nde konuşlandırıldı. Bu dönemde Alman ordusunun toplam mevcudu yaklaşık 3.8 milyon askerdı. Bu gücün ezici çoğunluğunu oluşturan yedi ordu Batı Cephesi'ne, sadece bir ordu ise Doğu Cephesi'nde Rusya'ya karşı görevlendirilmişti.

Cepheye Gidiş, Ağustos 1914

"Bir, iki, bir, iki! Adım uydurun, Rosenthal!"

Eğitim alanında çınlayan ses, David'in kulaklarında yankılandı. İki haftalık yoğun eğitim, bedenini yeni bir disiplinle tanıştırmıştı. O artık bir askerdı - 23. Prusya Piyade Alayı'nda bir er.

Kışla avlusunda, yüzlerce asker sıraya dizilmiş, atanacakları cepheyi bekliyordu. David, üniformasını gururla taşıyordu. Yanında, Siegfried ve başka bir Yahudi arkadaşı, müzisyen Max Cohen de vardı. Aynı vagona Berlin'den gelmiş, aynı bölüğe düşmüşlerdi.

"Doğu Cephesi! Trenler bir saat içinde kalkacak," diye bağırıyor teğmen. **"Veda mektuplarınızı yazın, belki uzun süre yazamazsınız."**

David aceleyle bir mektup karaladı:

Sevgili Annem ve Babam,

Biz Doğu Cephesi'ne gidiyoruz. Temel eğitim sandığımdan zordu ama büyük bir gurur duyuyorum. Herkes burada eşit, kimse beni farklı görmüyor. Birlikte güçlüyüz. Siegfried ve Max burada, birbirimize destek oluyoruz.

Bu savaş kısa sürecek diyorlar. Belki Noel'de eve dönerim. Size söz veriyorum, dikkatli olacağım. Babamın felsefe kitaplarındaki o söz aklımdan çıkmıyor: **"İnsan ancak bir şey uğruna**

risk alırsa gerçekten yaşar."

İdeal için, vatan için gidiyorum. Kendimiz, ailemiz ve gelecek için.

Sizleri çok seven oğlunuz, David.

Küçük bir Polonya köyünü geçerken, David dikkatini çeken bir manzara gördü. Köyün kenarında, eski bir ahşap sinagog duruyordu. Kapısında bekleyen yaşlı bir adam, sakalı rüzgârda dalgalanıyordu. Adam, Alman üniforması içindeki Yahudi askere şaşkınlıkla baktı.

Bölük komutanı kısa bir mola verdi ve David, yaşlı adamla konuşmak için izin aldı. Yidiş dilinde konuştu, dedeleri Hamburg'dayken evde konuşulan dil:

"Şalom, efendi. Siz burada güvende misiniz?"

Yaşlı adam, gözleri yaşlarla dolu, cevap verdi: **"Ruslar geldi, sonra gitti. Şimdi siz buradasınız. Biz hep arada kalırız, oğlum. Sen... bizim gibisin ama farklı bir üniforma içinde."**

David yutkundu: **"Ben bir Alman askeriyim."**

"Ve aynı zamanda bir Yahudi," dedi yaşlı adam, hafifçe gülümseyerek. **"Tanrı seni korusun, evlat. Hepimiz aynı ideal için, hayatta kalmak için savaşıyoruz."**

O akşam, kamp ateşinin başında otururken, David günlüğüne notlar aldı. Doğu'daki bu Yahudilerin yaşamları, Berlin'deki konforlu evinden ne kadar farklıydı. Onlar da aynı kitabı okuyor, aynı duaları ediyordu, ancak dünyaları apayrıydı.

1916 Yılı Yahudi Sayımı ve Sonrası

1916'da, Yahudi askerlerin çoğu tarafından derin bir moral bozukluğu ve gerçek bir aşağılanma olarak görülen düşmanlık eğilimlerini işaret eden **"Juden-zählung"** (Yahudi Sayımı) meydana geldi. Savaş sırasında bu sayımın sonuçları resmi olarak hiçbir zaman yayımlanmadı. Ancak, güvenilir istatistikler

Savaş sonrası, vatan uğruna hayatlarını veren Yahudi askerleri hatırlamak için çeşitli çabalar gösterildi. 1932'de Reichsbund Jüdischer Frontsoldaten (Yahudi Cephe Askerleri Reich Federasyonu), I. Dünya Savaşı'nda ölen 12.000 Alman Yahudi askerini anmak ve "bilinen Yahudi kayıpları" listesini "sürekli olarak" devam ettirmek amacıyla bir kitap yayımladı.

1920'lerin başında mevcut hale geldiğinde, cephede savaşan ve ölen Yahudilerin oranının neredeyse tam olarak Yahudi olmayanlarla aynı olduğu ortaya çıktı.

Doğu Avrupa'daki Yahudi Karşılaşmaları

Alman ordusundaki Yahudi askerler için, Doğu Cephesi'ndeki görevler genellikle tesadüfi karşılaşmalara neden oluyordu. Berlin'den olan Helmut Freund gibi yüksek derecede asimile olmuş orta sınıf Alman Yahudileri, Doğu cephesinde hizmet ederken nispeten izole olmuş fakir Yidiş konuşan Yahudilerin yaşamlarına yakından ilgi gösteriyordu. Bu karşılaşmalar, Alman Yahudi askerlerini kimliklerini yeniden düşünmeye zorladı. Çevrelerine baktıklarında, kendi modernleşmiş dünyalarını keşfettiler ve yüzyıllar boyunca değişiklik geçirmeyen Doğulu Yahudi topluluklarının yaşam tarzıyla kıyasladılar - süreklilik arz eden yavaş bir evrimsel ilerleme altında gibiydiler.

Savaş sonrası, vatan uğruna hayatlarını veren Yahudi askerleri hatırlamak için çeşitli çabalar gösterildi. 1932'de Reichsbund Jüdischer Frontsoldaten (Yahudi Cephe Askerleri Reich Federasyonu), I. Dünya Savaşı'nda ölen 12.000 Alman Yahudi askerini anmak ve "**bilinen Yahudi kayıpları**" listesini "**sürekli olarak**" devam ettirmek amacıyla bir kitap yayımladı. 1919'da kurulan bu federasyon, I. Dünya Savaşı için Alman Yahudileri tarafından yapılan fedakarlıkları vurgulayarak anti-Semitizmi karşı koymayı amaçlıyordu. 1968'de, Almanya'daki Merkezi Yahudi Otoritesi, I. Dünya Savaşı'nın Batı Cephesindeki bilinen 3.000 Yahudi savaş mezarını özel işaretlerle tanımlamaya ve onları İbranice yazmaya karar verdi.

Bu görüş, 1933'te Nazilerin iktidara gelmesinden dört yıl sonra buharlaştı. Birinci Dünya Savaşı askeri olmak, bir Demir Haç sahibi olmak, ya da bir savaş gazisi olmak artık koruma sağlamıyordu.

Dr. Alfred Flatow, 1896 Atina Olimpiyatları'nda Almanya'yı temsil etmişti. Birinci Dünya Savaşı gaziisi olarak, 1942'de Theresienstadt'a gönderildiği ve açlıktan öldüğü belgelendi. Pilot Fritz Beckhardt, 1937 yılında "**ırksal buluşma**" suçlamasıyla yakalanıp Buchenwald toplama kampına gönderildi. Ardından, eski komutanının talebi üzerine yapılan bazı arabuluculuklar sayesinde,

İngiltere'ye kaçmayı başardı.

En dikkat çekici vakalardan biri, Adolf Hitler'ı Birinci Sınıf Demir Haç'a öneren Hugo Gutmann'dı; 1935'te vatandaşlığını kaybetti, gazilik maaşı kesildi ve son olarak Gestapo tarafından tutuklandıktan sonra Amerika'ya kaçtı.

Bunlar, adını bile duymadığımız on binlerce gazinin adlarıdır. Onlar dövuştü ve bir gün onları sistematik olarak öldürecek olan devlete sadakat yemin ettiler.

Nazi Dönemi ve Ötesi: Unutulmuş "Kahramanlar"

Yahudi askerlerin kahramanlıkları ve fedakarlıkları Nazi döneminde büyük ölçüde unutuldu. Şu anda tarihi yeniden değerlendirme döneminde, tarihçiler hikayelerini birleştirmeye başlıyorlar. Ancak o zamanlarda Yahudilerin başarılarını silme ve yenilgiyi "**arkadan bıçaklama**" efsanesi ile Yahudilerin kapısına koyma konusunda güçlü bir dürtü vardı. Naziler 1933'te iktidara geldikten sonra, Yahudi gaziler başlangıçta koruma altına alındı. Bu, uzun süre devam etmedi. Kristallnacht (Kırık Camlar Gecesi) Yahudi gaziler tutuklandıktan sonra başlangıçta serbest bırakıldılar; ancak daha sonra diğer Yahudi Alman vatandaşlarından farklı muamele görmediler. Onlar da toplama kamplarına gönderildi ve öldürüldüler. I. Dünya Savaşı'nda Kaiser için savaşan bir Yahudi olan Willi Ermann, II. Dünya Savaşı sırasında Auschwitz'de öldü. Onun kaderi, eski bir savaş kahramanının bile en acımasız imhadan kaçamaya-çağının bir örneği. ◀

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

1917'nin soğuk bir kış sabahıydı. Aram, nefesi buz kesmiş havada dumanlar saçarak, Halep'teki küçük dükkânının önünde duruyordu. Kırk yaşındaydı ama son iki yıl onu çok yaşlandırmıştı. Gözlerindeki derin çizgiler, çatık kaşlarının altında gizlenen bakışları ve yorgun omuzları, yaşadığı acıları anlatıyordu.

Tehcir'den sonra Suriye'ye yerleşmek zorunda kalan binlerce Ermeni'den biriydi. Eskiden Kayseri'de saygın bir saat tamircisiydi. Şimdi ise Halep'te, çok daha küçük bir dükkânda, çok daha az müşteriyle hayata tutunmaya çalışıyordu.

"Baba, bak ne yaptım!" diye seslendi arkasından gelen ince bir çocuk sesi. On yaşındaki oğlu Levon, elinde küçük bir ahşap parçası tutuyordu. Üzerine özenle oyulmuş küçük bir kuş figürü vardı.

Aram gülümsedi. Levon, tehcir sırasında kaybettiği üç çocuğundan hayatta kalan tek evladiydi. Eşi Anna'yı da zorlu yürüyüş sırasında hastalıktan kaybetmişti.

"Çok güzel olmuş, oğlum," dedi Aram, çocuğun başını okşayarak. **"Annen ahşap oymacılığını çok severdi, biliyor musun?"**

Levon başını salladı, annesinin yüzünü hatırlayamasa da, babasının anlattığı hikâyelerle onu tanıyordu.

Dükkânın kapısı çalındı. İçeri giren, yaşlı

bir Arap tüccardı. Aram'ın tamir ettiği saati almaya gelmişti.

"Selamünaleyküm, Aram usta," dedi tüccar. **"Saatim hazır mı?"**

"Aleykümselam, Faysal efendi. Evet, hazır," dedi Aram, raftan küçük bir kutuyu alarak.

Tehcir sonrası Suriye'deki yerli halk, özellikle de Araplar, yerleşen Ermenilere genellikle sıcak davranmış, onların zaatlarını takdir etmişlerdi. Aram'ın ustalığı da çabuk duyulmuştu.

Faysal saati inceledi.

"Harika bir iş çıkarmışsın, dostum. Allah razı olsun."

Aram teşekkür etti.

Tüccar ayrıldıktan sonra, dükkânın arkasındaki küçük odaya geçti. Duvarda asılı duran soluk bir fotoğrafa baktı. Kayseri'deki evlerinin önünde, tüm ailesiyle birlikte çekilmiş bir hatıraydı. Eşi Anna, üç çocukları, hatta Anna'nın babası... Hepsi oradaydı, gülümsüyorlardı.

Odanın bir köşesinde duran küçük sandığı açtı. İçinden, özenle sarılmış bir keman

"Baba, bak ne yaptım!"

"Baba, bak ne yaptım!" diye seslendi arkasından gelen ince bir çocuk sesi. On yaşındaki oğlu Levon, elinde küçük bir ahşap parçası tutuyordu. Üzerine özenle oyulmuş küçük bir kuş figürü vardı. Aram gülümsedi. Levon, tehcir sırasında kaybettiği üç çocuğundan hayatta kalan tek evladiydi. Eşi Anna'yı da zorlu yürüyüş sırasında hastalıktan kaybetmişti.

çıkardı. Tehcir sırasında yanına alabildikleri çok az şeyden biriydi bu. Usulca kemani çenesine dayadı ve çalmaya başladı. Eski bir Ermeni halk ezgisiydi çaldığı.

Müzik odayı doldururken, Levon sessizce içeri girdi ve babasını izlemeye başladı.

“Babam derdi ki,” dedi Aram, çalmaya devam ederken, “müzik, insan ruhunun en derin yarasını bile sarar.”

Akşam olduğunda, dükkânı kapatıp evlerine doğru yürümeye başladılar. Halep’in doğu kesiminde, birçok Ermeni ailenin yerleştiği bir mahalledeydi evleri. Yolda, Ermeniler için bir yardım merkezi kurmuş olan Amerikalı misyoner Dr. Wilson’a rastladılar.

“İyi akşamlar, Aram,” dedi Dr. Wilson. “Yeni yetimhane inşaatı için yardımını rica edecektim. Biliyorsun, birçok Ermeni çocuğu ebeveynlerini kaybetti. Onlara bakmak zorundayız.”

“Elimden ne gelirse yaparım, doktor,” dedi Aram. “Yetim çocukların ne hissettiğini iyi bilirim.”

Eve vardıklarında, komşuları Maral teyze onları karşıladı. Maral da Kayseri’den gelmişti, kocası yolda ölmüştü.

“Akşam yemeği hazırladım,” dedi Maral. “Beraber

“Yiyelim istedim.”

Masaya oturdular. Bulgur pilavı ve mercimek çorbası vardı. Yemek yerken, Halep'teki Ermeni okulunun yeniden açılması hakkında konuştular.

“Levon okula başlamalı,” dedi Maral. “Near East Relief, okul için yeni kitaplar getirmiş.”

“Evet,” dedi Aram. “Eğitim çok önemli. Ana da aynı şeyi söylledi.”

Yemekten sonra, Levon uyumaya gitti. Aram ve Maral çay içerken, geçmişten, gelecekte konuştular.

“Bazen,” dedi Aram, “neden hayatta kaldığımı düşünüyorum. Diğerleri... onlar neden?”

“Bilmiyorum,” dedi Maral. “Ama hayatta kaldıysak, bir sebebi olmalı. Belki de hikâyemizi anlatmak için.”

Aram, masanın üzerinde duran gümüş saatine baktı. Dedesinden babasına, babasından da ona kalan bu saatti. Tehcirden önce, sonra, hep yanındaydı.

“Geçmiş unutmamalıyız,” dedi Aram. “Ama geleceğe de bakmalıyız. Çocuklarımız için. Onlar bizim hikâyemizi sürdürecektir.”

O gece, yatağında uzanırken, Aram pencereden görünen yıldızlara baktı. Uzakta, çok uzakta, Anadolu'da kalan evini düşündü. Acı veren anılarını. Ama aynı zamanda, oğlu Levon'un geleceğini, onun için kurmak istediği yeni hayatı da düşündü.

“Yeni bir başlangıç,” diye fısıldadı kendi kendine. “Zor olacak, ama mümkün.”

Gözlerini kapatırken, içinde küçük bir umut ışığı belirdi. Yarınki güne, yeni bir başlangıca doğru...

Bu tip dramatik hikayelerin bolca yaşandığı Ermeni Tehciri, Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında ve ardından gelen Türk Kurtuluş Savaşı sırasında, yüz binlerce, bir milyon veya daha fazla etnik Ermeni'nin zorla kitlesel tahliyesi anlamı taşıyordu. Bu dönem, Türk ve Ermeni toplumlarına sebep olduğu büyük acılarla ünlendi ve bu nedenle *“tehcir”* veya *“Ermeni Soykırımı”* gibi çeşitli isimlerle anıldı. Tartışmalar, olayın kendisi, niyetler ve sonuçlar üzerinde yoğunlaşıyor.

Tarihsel Arka Plan

Osmanlı İmparatorluğu, 19. yüzyılın ikinci yarısında, belirli milliyetçi hareketlerin ivme kazandığı dönemde gerilemeye başladı. *“Sadık Millet”*’in bir parçası olmalarına rağmen, Ermeniler, Osmanlı İmparatorluğu'nun gerilemesi ve Avrupa devletlerinin Rus İmparatorluğu tarafından uygulanan *“Doğu Sorunu”* politikalarına yanıt olarak, kendilerini giderek daha fazla sadece sadık tebaa olarak görmemeye başladılar. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı ve 1878 Berlin Antlaşması, Ermeni Sorunu'nu uluslararası toplumun dikkatine sundu. Bu dönemde,

na olsa

Taşnak ve Hunchak Ermeni devrimci örgütleri tarafından baskıyı aşmak için ayaklanmalar ve şiddet kullanıldı. Bu gelişme, Osmanlı liderliğinde endişeyi artırdı.

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden (1914) sonra, Osmanlı İmparatorluğu'nun doğu sınırlarında Ruslarla çatışmalar tırmandı. Zaten Sarıkamış'ta (Aralık 1914-Ocak 1915) alınan yenilgi ve Van'ın Rus işgali (Nisan 1915) ile zayıflamış olan Osmanlı yetkilileri, Ermeni nüfusunun Ruslarla işbirliği yapacağından korkuyordu. Bu ortamda Osmanlı hükümeti, özellikle doğu illerindeki Ermeni nüfusunu savaş bölgesinden uzaklaştırmaya karar verdi.

Tehcir Kanunu ve Uygulama

Tehcir Kanunu, 27 Mayıs 1915'te kabul edildi ve 1 Haziran 1915'te yürürlüğe girdi. Kanun, *“ordunun güvenliğini tehdit eden”* savaş bölgesine yakın bölgelerdeki Ermeni sakinlerinin, evlerinden uzaklaştırılarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun güney kısımlarına (Musul, Halep'in doğusu, Suriye vilayetleri ve Zor bölgesi) taşınmasını öngörüyordu. Kanun, Katolik Ermeniler, Protestan Ermeniler, Osmanlı Ordusu'nda görev yapan Ermeniler ve tüccarlar, bazı yetkililer ve aileleri dışında tüm Ermeni nüfusunu kapsamıyordu.

Tehcir, 24 Nisan 1915'te İstanbul'da 250 Ermeni aydın ve liderin tutuklanmasıyla ciddi bir şekilde başlatıldı. Ermeni diasporası, bunu iddia ettikleri soykırımın başlangıcı olarak kabul eder. Toplanan ve tutuklananların çoğu Ankara'ya nakledildi ve birçoğu yolda öldü. Ermeniler genellikle Osmanlı askerlerinin silahlı koruması altında yaya olarak Suriye Çölü'ne götürüldü. Ancak yolculuk sırasında açlık ve susuzluk, hastalık, aşırı iklim koşulları ve yerel haydutlar, göçebeler veya bazı yerleşimcilerin saldırıları nedeniyle önemli kayıplar verildi.

Sayılar ve Kayıplar

Ermenilerin tehciri sırasında ölenlerin sayısı konusunda üzerinde anlaşılan ve kabul edilen kesin bir rakam bulunmuyor.

Osmanlı kayıtlarında, Patrikhane sayımlarında iddia edilen daha yüksek olan Ermeni nüfus bilgileri de bulunuyor.

Sürgünler: Osmanlı arşivlerinde bulunan sürgün sayısı 438 bin 758 idi. 382 bin 148 Ermeni varış noktasına ulaşmıştı. Amerikalılar, Şubat 1916 itibarıyla Suriye'ye giden Ermenilerin sayısının yaklaşık 485 bin –500 bin olduğunu belirtiyor.

Kayıplar: Batılı tarihçiler, 1914'ten 1918'e kadar yarım milyondan fazla Ermeni'nin öldüğünü iddia ediyorlar. Hatta 1.5 milyon rakamını telaffuz edenler de bulunuyor. Ancak kesin bir rakam ortaya koyabilen bir kaynak bulunmuyor.

Hayatta Kalanlar: 817.000 (Edirne) Ermeni mülteci Urartu'dan ayrılıyor ve 95 bin hayatta kalan Ermeni İran'da yaşamaya devam ediyor. 1917'ye gelindiğinde, 284 bin 157 Ermeni

bulunuyordu.

Dönüş: 1917'de tehcir durdurulduğunda, 117.000 Ermeni evine döndü. 20 Mart 1919 tarihli bir makalede, **“evlerine dönen ve malları kendilerine bırakılan 232.679 Ermeni ve Rum”** dan bahsediliyor.

Sürgün ve Ölüm Yürüyüşleri: Kadınlar, çocuklar ve zayıflar uzun yollar boyunca Suriye Çölü'ne sürüldü. Binlerce açlık, susuzluk, hastalık ve yoldaki saldırılar nedeniyle öldü. Hayatta kalanlar Deyrizor gibi toplama kamplarında tutuldu.

Osmanlı yetkilileri, tehcir sırasında güvenlik ve geçim düzenlemeleri yayınladı. Örneğin, 10 Haziran 1915 tarihli kararname, Ermenilerin güvenliğini ve ihtiyaçlarını korumayı amaçlıyordu. Ancak savaş ortamı ve lojistik sorunlar nedeniyle; bu yeterli değildi.

Ermeni mallarına, **“Geçici İstimlak ve Müsadere Kanunu”** (13 Eylül 1915) uyarınca el konuldu. Bu, Anadolu'da alınan **“Türkleştirme”** önlemlerinin bir parçası olarak da yorumlandı.

Tartışmalar ve Farklı Perspektifler

Türk Tezi: Türkiye, zorla sürgünün bir soykırım değil, savaş koşullarında bir güvenlik önlemi olduğunu savunuyor. Ermeni çetelerinin Ruslarla işbirliği yaptığı, Osmanlı ordusuna zarar verdiği ve Müslüman topluma saldırdığı iddia ediliyor. Resmi Türk tezleri, kayıpların büyük ölçüde abartıldığını; savaş, hastalık ve açlıktan ölen Ermenilerin sayısının tahminen 350 bin olduğunu ileri sürüyor.

Ermeni Tezi: Ermeni diasporası ve çoğu Batılı akademisyen bunu soykırım olarak adlandırıyor. Sistematik bir yok etme niyeti olduğunu, neredeyse 1.5 milyon Ermeni'nin öldüğünü ve bunun etnik temizlik olduğunu iddia ediyorlar.

Uluslararası Perspektif: Ermeni olayları, Raphael Lemkin tarafından icat edilen **“soykırım”** kelimesinin temelini oluşturuyor. Olaylar, birçok (ama hepsi değil) akademisyen ve tarihçi tarafından soykırım olarak kabul ediliyor.

Ancak bilindiği kadarıyla Osmanlı arşivlerinde dönemin hükümeti tarafından Ermenilerin katledilmesi yönünde bir yazılı emir bulunmuyor.

Almanların rolü

Friedrich Bronsart von Schellendorff: Dönemin Osmanlı

Genelkurmay 2. Başkanı olan Kurmay Albay (daha sonra General) Bronsart von Schellendorff, birçok tarihçi tarafından tehcir kararının planlayıcılarından ve en ateşli savunucularından biri olarak kabul edilir. İttihat ve Terakki lideri Enver Paşa'nın en yakınındaki Alman subaydı. Arşiv belgeleri ve kendi yazıları, Ermenileri Ruslarla iş birliği yapan **“iç düşman”** olarak gördüğünü ve sürülmelerini askeri bir zorunluluk olarak değerlendirdiğini gösteriyor. Bazı tarihçiler, tehcir emirlerinin lojistik ve askeri planlamasının bizzat onun tarafından yapıldığını veya onaylandığını belirtir. Savaştan sonra yazdığı bir yazıda, Ermenilerin **“Yahudiler gibi, kendi vatanları dışında her yerde asalak gibi yaşadıklarını”** ve **“bütün bir ulus olarak hain”** olduklarını iddia ederek ırkçı ve suçlayıcı bir tutum sergiledi.

Colmar von der Goltz: **“Goltz Paşa”** olarak da bilinen ve

Osmanlı ordusunun modernizasyonunda büyük rol oynamış olan Mareşal von der Goltz, tehcir sırasında Mezopotamya'daki Osmanlı ordusunun komutanıydı. Tehcirin bir askeri gereklilik olduğunu savunduğu ve uygulamaları onayladığı yönünde ciddi kanıtlar bulunuyor.

Liman von Sanders: Alman Askeri Islah Heyeti Başkanı

olan ve Çanakkale'deki 5. Ordu Komutanlığı ile tanınan Otto Liman von Sanders'in rolü daha muğlaktır. Bazı kaynaklar, Sanders'in kendi komuta bölgesi olan İzmir ve çevresindeki Ermenilerin tehciire tabi tutulmasını, bölgenin ekonomik hayatına vereceği zararı ve askeri olarak gereksiz olduğunu belirterek engellemeye çalıştığını aktarır. Hatta bu konuda Enver ve Talat Paşalarla tartıştığı bilinmektedir. Ancak bu tutumu, katliamların geneline yönelik insani bir karşı çıkıştan çok, kendi komuta bölgesinin istikrarına yönelik pragmatik bir yaklaşım olarak yorumlayan tarihçiler de bulunuyor. ◀

HÜRREM ERMAN FRANKFURT

Türk edebiyatının en gizemli aşk hikayelerinden biri, 1950'li yılların Ankara'sında, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin koridorlarında doğmuştu. Henüz genç Cumhuriyet'in entelektüel ruhunu solumayan, idealist gençlerin bulunduğu bu ilginç mekanda, iki büyük şairin kalbi aynı güzel bir kız için çarpacak, birisi soy isminden harf eksiltecek, diğeri ise Türk şiirinin en büyük aşk şiirlerinden birini yazacaktı.

Bu hikayenin kahramanları, zamanla Türk edebiyatının dev isimleri haline gelecek olan Sezai Karakoç ve Cemal Süreya ile onların ortak sevgilisi Muazzez Akkaya'ydı. Çözümlemesi en az 30 yıl sürecek olana bu epeyce hüznü yüklü hikaye, sadece masum bir karşılıksız aşk üçgeni değil, aynı zamanda bir edebiyat tarihinin, kültürel dönüşümünün ve iki farklı şiir anlayışının çarpışmasının da hikayesiydi.

1950'li yıllar, Türkiye'nin siyasal ve toplumsal dönüşüm yaşadığı kritik bir dönemdi. Mülkiye Mektebi'nin yatılı sınavını kazanan ilk kız öğrenci olan Muazzez Akkaya, o dönem kız yatakhaneleri olmadığı için okula evden gidip geliyordu. *"Bizler İstiklal Harbi'nden yeni çıkmış genç Cumhuriyet'in çocukları, gururlu bir nesildik. Genç kızlara, kadınlara değer veren Cumhuriyet'le birlikte çok mutluyduk"* diyecekti yıllar sonra.

Bu yıllar, Türk şiirinde de büyük değişimlerin yaşandığı bir dönemdi. Orhan Veli, Melih Cevdet Anday ve Oktay Rifat'ın öncülük ettiği *"Garip"* akımı, geleneksel şiir değerlerini alt üst ederken, divan şiirinin temelini oluşturan yapı ve içerik unsurları hafife alınarak klasik şiir estetiği arka plana itilmişti. İşte bu atmosferde, genç Sezai Karakoç için Ankara sadece okumak, yeni yerler ve insanlar keşfetmekten ibaret değildi. Ankara Sezai için o ana kadar duyduğu belki de yapbozundaki kayıp tek parçayı veriyordu: Aşk.

Kandilli Kız Lisesi'ni *"Pekiye"* derecesiyle bitiren Muazzez Akkaya, 1950'de Mülkiye'ye girdiğinde okulun en popüler kızlarından biri haline geldi. Grace Kelly tipinde bir kız olan Muazzez, aynı okulda öğrenim gören sınıf arkadaşı şair

Sezai Karakoç'u *"fırtınalı bir aşk"*ın içine sürüklediğinin farkında bile değildi. Fakat Muazzez'e gönül veren sadece Sezai Karakoç değildi. Aynı sınıfta okuyan, yine şiir yazar bir başka genç de vardı: Cemal Süreya. *(Evet o zaman soy isminde iki adet "y" vardı!)*

"Cemal Süreya daha çok cebime şiirler koyardı. Sonra sınıfa girince aynı şiiri tahtada da göürdüm. Şiirlerin ona ait olduğunu sonradan öğrendim" diyecekti Muazzez Akkaya yıllar sonra. Her iki şair de farklı yöntemlerle sevgilerini ifade ediyorlardı. Cemal Süreya daha gizli, daha üstü kapalı bir yaklaşım sergilerken, Sezai Karakoç ise daha ısrarcıydı. *"Üniversite 2. sınıftaydık. Yazdığı şiirleri bana vermek için çok uğraşıyordu, ben mecburen tekrar ısrar etmesin diye alıyordum."*

Muazzez'in her ikisini de reddetmesinin arkasında, o dönemin toplumsal kodları da yatıyordu. *"Büyüklelerimiz kafamıza çiviyle çaktıkları bazı fikirler var, 'erkek yaşça büyük, hanımı ondan küçük olmalı' gibi. Annem-babam, çevremdeki herkes de böyleydi. Sezai Karakoç da benden 1-2 yaş ka-*

dar küçüktü, benim için ilk handikap oydu zaten" diye açıklayacaktı bu durumu. *"Ben o dönem bu şekilde arkadaş edinmeyi, ilerletmeyi hiç düşünmedim"* diyor Muazzez Akkaya, aslında kendi kararlılığını da ortaya koyuyordu.

20 Nisan 1952 Pazar günü, şiirini yazdıktan sonra Ankara'daki sınıf arkadaşlarıyla Söğütözü'ne giden Sezai Karakoç, arkadaşlarının ısrarıyla şiirini okudu. Bu tarih, Türk edebiyatı açısından önemli bir gün olacaktı. O günkü bahar gezintisinden döndükten sonra akşam kendileriyle birlikte kır gezisine katılan ve Mülkiye'de Yeşilay Cemiyeti Başkanı olan, üçüncü sınıftan arkadaşı Cevat Geray yanına geldi. *"Sezai o şiirini rica edebilir miyim?"* diyerek, şiiri kendisinden aldıktan sonra Karakoç'tan habersiz bir şekilde Hisar Dergisi'ne götürdü.

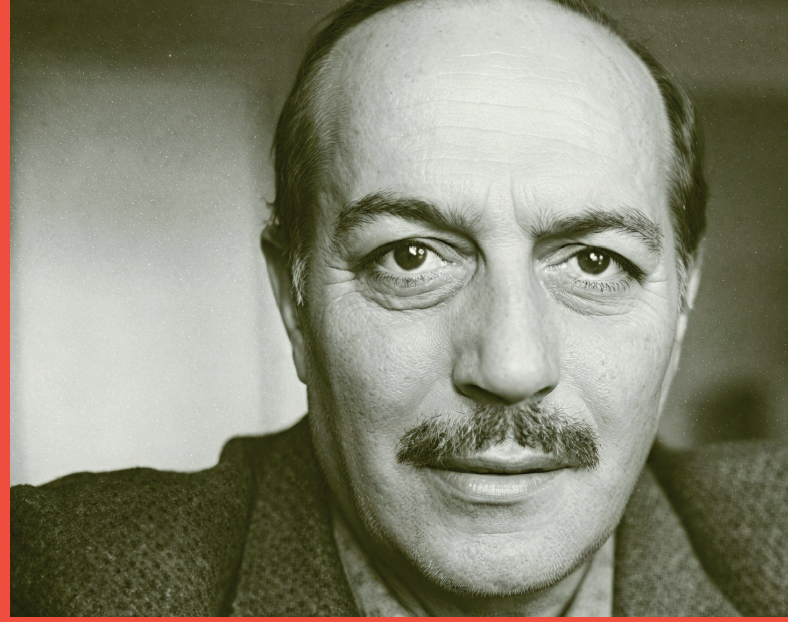
Sezai Karakoç'un aşka bakışı, onun bütün sanat anlayışının

İki şairin aşkı: Mona Rosa

Ve Türk şiirinde dillere destan olan, hakkında onlarca doğru/yanlış rivayet bulunan ünlü Mona Rosa şiirinin son kahramanı Muazzez Akkaya da vefat etti. Geride, muhteşem bir şiir, bolca efsane ve buruk bir aş üçgeni bırakarak...

Sezai Karakoç'un meşhur Mona Roza'sı yıllar boyunca şair tarafından kitaplarına konulmadı. Şiir özellikle üniversite gençliği arasında fotokopiyle elden ele dolaştı ve pek çok genç kızın gıpta hissini coşturdu. Mona Roza sıradan bir akrostiş şiiri değil, üçlü ama edepli, derin bir umutsuz aşk öyküsünün da yazılı belgesi olarak sanat tarihinde yerini almış durumda.

temeline oturuyordu. *“Aşk bazen mihrapta imam olarak bazen elinde bir kitap olarak, bazen filozof olarak ve bazen de büyük bir sanatkar olarak ortalıkta dolaşır”* diyecekti yıllar sonra. Onun için aşk sadece beşerî bir duygu değil, metafizik bir yolculuğun başlangıcıydı. Karakoç’un o dönemki tutumu net ve kararlıydı: *“Ben hecede ısrar ediyordum. ‘Gül’ kavramını yeniden diriltmenin gereğini düşünüyordum hep. ‘Mona Rosa’ böyle doğdu. Modern bir Leyla ile Mecnun denemesiydi bu.”*

Derginin, genç şairin şiirini kısaltma teklifini reddetmesi, aslında akrostiş yapısını koruma arzusundan kaynaklanıyordu. Şiirin her bendinin belirli bir harfle başlaması gerekiyordu ve bu yapı bozulduğunda gizli mesaj da kaybolacaktı. İlhan Geçer’in aktardığı yayın hikayesi şöyleydi: *“Mülkiye öğrencisi bir şair delikanlı ‘Mona Roza’ adlı bir şiir getirdi bize. Şiir güzel ama çok uzun, tam on dört bağlamdan, on dört beşlikten oluşuyor. Rica ettik, ‘kısaltman mümkün mü, ya da biz kısaltabilir miyiz?’ dedik. Diretti: ‘Hayır ya verdiğim haliyle yayımlayın ya da hiç yayımlamayın!’ Çaresiz, olduğu gibi yayımladık.”*

Cemal Süreyya’nın Muazzez Akkaya’ya olan sevgisi, Sezai Karakoç’unkinden farklı bir karakter taşıyordu. Daha gizli, daha üstü kapalı bir yaklaşım sergileyen Süreyya, şiirlerini gizlice genç kızın cebine bırakıyor, sonra da aynı şiirleri tahtada yazıyordu. *“Cemal Süreyya benimle gelip konuşmaya hiç çalışmadı”* ifadesi, Süreyya’nın daha çekingen, belki de daha romantik bir yaklaşım sergilediğini gösteriyordu.

Türk edebiyatının en meşhur efsanelerinden biri, Cemal Süreyya’nın soyadındaki ikinci ‘y’ harfinden vazgeçmesinin hikayesidir. Bu konuda yıllarca çeşitli rivayetler dolaştı, ancak gerçek hikaye Muazzez Akkaya’nın ağzından 70 yıl sonra netlik kazandı: *“Bir iddiaya girmişler, onun sonucunda soy isminden bir harf attığı doğru. Hangimiz daha ileride olursak diğeri bir şeyinden vazgeçecek diye iddiaya girmişler. Bu olay olduğunda Mülkiye’nin kafesinde arkadaşlarımızla*

oturuyorduk. Arkadaşlarım yanlarında Sezai Karakoç’la gelmişti. Aynı masadaydık. Sonra diğer arkadaşlar kalkıp gidince ve masada sadece Sezai Karakoç’la benim kaldığımı görünce Cemal Süreyya, soy isminden bir harfı sildirmiş.”

Evet artık bu şairin ismi Cemal Süreyya idi...

Bu anlatım, efsanenin gerçek boyutunu gözler önüne seriyordu. İki şairin aralarındaki rekabet, sadece edebî bir yarış değil, aynı zamanda gençlik heyecanı ile yaşanan duygusal bir mücadele idi. *“Kim Muazzez’in gönlünü çecek bakalım”* diye iddiaya tutuşan iki genç, aslında bir dostluğun ve rekabetin güzel örneğini de veriyorlardı.

Şiirin akrostiş olduğu, ilk yayınından tam 30 yıl sonra fark edildi. Mehmet Çınarlı’nın anlattığı keşif hikayesi oldukça ilginçti: *“Aradan yıllar geçtikten sonra, Çınarlı ile bir arkadaş bir araya gelir ve şiirin beğenilmeyen kısımlarının çıkartılırsa daha güzel olacağını konuşurlar. Arkadaşı şiiri bozmanın mümkün olmadığını çünkü şiirin bir kadının baş harfleriyle yazılmış bir akrostiş olduğunu söyler.”* 14 bendin ilk dizelerinin ilk harfleri yan yana getirildiğinde ortaya çıkan isim: M-U-A-Z-Z-E-Z A-K-K-A-Y-A-M. Bu keşif, şiirin sadece estetik bir eser olmadığını, aynı zamanda gizli bir aşk mektubu olduğunu gösteriyordu.

2000’li yıllarda internetin yaygınlaşmasıyla şiir yeniden keşfedildi. *“MUAZZEZ AKKAYAM”* ismiyle akrostiş edilen şiir internet ortamında paylaşıldı. Şiir çok beğenildi, dillerde, gönüllerde yer etti, hikayeler, efsaneler anlatıldı. Bu dönemde şiir, sadece edebiyat çevrelerinden çıkıp geniş kitlelere ulaştı.

Muazzez Akkaya ise esin kaynağı olduğu Mona Roza şiirinden uzun yıllar boyunca haberdar olmadı. Okul günlerinde paltosunun cebinde şairi meçhul şiirler bulur ve bu şiirlerin şairinin sınıf arkadaşı Sezai Karakoç olduğunu bilmezdi. Şiirin kendisi için yazıldığını öğrenmesi, büyük bir sürpriz olmuştu. 70 yıl boyunca bu gerçeği bilmemesi, o dönemin iletişim koşullarını da gözler önüne seriyordu.

Muazzez Akkaya'nın yetmiş yıl boyunca sürdürdüğü sessizliği 2024 yılında, 94 yaşında bozması, birden fazla nedene dayanıyordu. *"O zamanlar okuldan biriyle arkadaş olmayı, ikisinden birini tercih etmeyi hiç düşünmedim. Okul sonrası seçtiğim eşim, o da Mülkiye mezunu olan rahmetli Orhan Giray'la çok mutlu bir hayatım oldu, 4 güzel evlat yetiştirdik"* ifadesi, ne kadar kararlı bir kişi olduğunu gösteriyordu.

"Bana yazılan şiirleri zaman içinde ne yazık ki kaybettim, buna gerçekten üzüliyorum. Evlenirken problem olmasın diye düşünerek ablamın evinde bir yere koymuştum. Sonra da eşimle sorun yaşamayalım diye geri almadım" sözleri, o dönemin evlilik anlayışını çok net şekilde ortaya koyuyordu. Geçmişte yazılmış şiirlerin bile evlilikte sorun çıkarabileceği düşüncesi, toplumsal baskıların ne denli yoğun olduğunu gösteriyordu.

Muazzez'in eşi Orhan Giray ile bu konuları hiç konuşmaması da dikkat çekiciydi: *"Rahmetli eşimle çok mutlu günler geçirdim, iyi ki de onu seçmişim. Eşimle bu konuları hiç konuşmadık ama belki de haberi vardı. Çünkü bana küçük bir şiir de yazmıştı. Dizeleri hatırlımda, ezberimde, 'İsterim ömrümce, buldum ben gönülümce/Gözlerimde yaş, arzuya demlenince' böyle bir şiirdi. Belki çok küçük bir şiir ama emek verip, buna uğraşması benim için çok kıymetliydi."*

Belki de tüm hikayenin en dokunaklı bölümü, Muazzez'in Sezai Karakoç'u vefatından bir ay kadar önce Fenerbahçe sahilinde görmesi ama tanıyamamasıydı: *"Karşıdan yürüyor ve o kadar dikkatli bana bakıyordu ki... Ama beyaz saçları, sakalları olunca tanıyamadım. Bir süre sonra gazetede vefat ilanını görünce onun Sezai Karakoç olduğunu anladım. Eğer o olduğunu bilseydim, bir kafede oturup beraber bir kahve içmek isterdim."* İnsanın yüreğine bir kağıt keşiği gibi çizik atan bu sahne, zamanın ne denli acımasız olduğunu gösteriyordu.

Muazzez Akkaya'nın anlatıları, sadece kişisel anılar değil, 1950'lerin sosyolojik portresini de çiziyordu. Uluslararası

yarışmalara katılan bir ping pong şampiyonu olduğu bilgisi, Sezai Karakoç'un ünlü *"Ping Pong Masası"* şiirini de anlamlandırmaya yardımcı oluyordu. *"Durgun ve melankolik bir kadın olduğu samırdı"* ancak gerçekte *"neşeli, esprili, hayat dolu bir kadın"*dı.

"Kız çocukları muhakkak eğitim almalı, çalışmalı ve kendi ayakları üzerinde durmalı" önerisi, Muazzez'in hayat felsefesini özetliyordu. O, sadece kendi başarısını düşünmemiş, gelecek nesillere de örnek olmaya çalışmıştı. 94 yaşına kadar sivil toplum kuruluşlarında görev aldığı, sosyal yaşamdan hiç kopmadığını ve hayatını renklendirmek için çabaladığını belirten bu kadın, ölümüne kadar enerjisini korumuştur.

Her iki şair de, aşklarının karşılık bulmamasına rağmen, bu deneyimden büyük sanatsal kazanımlar elde ettiler. Sezai Karakoç'un *"Mona Rosa"*sı Türk şiirinin klasikleri arasına girerken, Cemal Süreya da bu dönemde yazdığı şiirlerle modern Türk şiirinin önemli isimlerinden biri haline geldi. Sezai Karakoç için aşk, geleneğe giden yolun ilk adımıydı. Onun şiirlerinde aşk, beşerî olandan başlayıp ilahiye ulaşan bir yolculuktu. Cemal Süreya için ise aşk, modernist şiirin imkânlarını keşfetmenin bir yoluydu.

Erdoğan Alkan'ın Cemal Süreya'dan aktardığı sözler, bu durumu özetliyordu: *"Bilirsin güzel kızlar Mülkiye'yi kazanamaz. Geyveli bir kız vardı sınıfımızda, Muazzez Akkaya. Güzelce. Neşeli. Az konuşan, durgun, içe dönük, Diyarbakırlı taşra çocuğu Sezai'yi onun bu şen şakrak hali çekti. Eğlenmeyi, dans etmeyi, güllüp oynamayı seven bir kızdı. Onu hiç elinde bir kitapla görmedim. Şiirmiş, yazınmış, sanatmış, o taraklarda bezi yoktu. Umurunda olmadı Sezai'nin aşkı. Hoş Sezai de peşinden koşmadı. Bilirsin düşkündür onuruna. 'Mona Roza' şiirini yazarak aşkını noktalayıp yüreğindeki mezara gömdü."*

Muazzez Akkaya'nın 7 Haziran 2025'te vefatıyla, Türk edebiyatının en büyük aşk hikayelerinden birinin son tanığı da dünyaya gözlerini yumdu. Yaklaşık bir yıl önce safra kesesi kanseri

teşhisi konulan ve bir süre tedavi gören Muazzez Akkaya Giray, İstanbul'daki evinde hayata gözlerini yumdu. Onun vefatıyla, sadece bir kadın değil, aynı zamanda bir dönemin, bir aşkın ve bir şiirin son tanığı da kaybedildi.

Hayat üç insanın kaderlerinin bir araya getirerek birbirlerinden bağlantısız ama ilişkili tarihin en etkileyici aşk hikayelerinden birini yaşatmıştı bu üç gence. Ve ömürleri boyunca bu aşkın aziz hatırasına zerre kadar leke sürmeden yaşadılar,

ve sıkıcı bir filminden çıkar gibi, sessizce çıkıp gittiler bu dünya salonundan. Sezai Karakoç, karşılıksız aşkını sanatsal bir zafere çevirdi. *“Aşk cellâdından ne çıkar mademki yar vardır”* mısrasında özetlediği anlayış, tüm şiir serüveninin temelini oluşturdu. Cemal Süreya, iddiayı kaybetmesine ve soyadından bir harf çıkarmasına rağmen, bu deneyimden güçlenerek çıktı. *“Süreyya”*dan *“Süreya”*ya dönüşen ismi, aslında onun sanatsal kimliğinin de dönüşümünü simgeliyordu. Muazzez ise sadece iki şairin ilham perisi olmakla kalmadı, aynı zamanda kendi döneminin ileri görüşlü kadınlarından biri oldu.

Bu hikayenin vereceği en büyük ders, hiçbir duygunun boşa gitmediği olsa gerek. Sanat böyle bir şeydi işte, sonsuzluğa silinmez bir şekilde yazı yazmak demektir! Acılar sanata, hayal kırıklıkları güzelliğe, karşılıksız aşklar ölümsüz eserlere dönüşüyor her seferinde. Mona Rosa hikayesi, aşkın en güzel paradoksunu da içinde barındırıyor: Kavuşamayan aşk, kavuşandan daha ölümsüz oluyor her seferinde” *belki de bu yüzden merhum Veysel* “Kavuşamazsın aşk olur!2 diyordu. Sezai Karakoç’un Muazzez’e kavuşamaması, aşkından bir şey eksiltmedi, çünkü hayatı boyunca evlenmedi Karakoç. Ama onu büyük bir şair yapan merdivenin ilk basamağını oluşturdu.

Evet yıllar boyu, nesilden nesile (*fanzinlerle*) fotokopi kâğıtlarıyla geçen ve her genç kızın kendisine de böyle bir şiir yazılmasını arzu ettiği *“Mona Rosa, siyah güller, ak güller”* mısraları, bundan sonra da genç kalplerde yankılanmaya, aşkın gücüne inanan ruhları beslenmeye devam edecek. Ve belki de bir gün, yeni bir Sezai, yeni bir Muazzez için yeni bir şiir yazacak. Kim bilir; belki de aşkın ve sanatın en büyük sırrı buydu! ◀

SCAN ME

MUSTAFA ILKYAZ
Inhaber

T. +49 162 42 75 991 - **W.** www.main-glanz.de - **M.** info@main-glanz.de

Am Hohen Weg 27, 60488 Frankfurt am Main

Cipsli çiğ köfte ve Kapitalizmin mezbahası!

SABRİ UÇAR ÇALIŞKAN

Kapitalizm bir mezbahadır. Özgün olan her şeyi kafesle tanımlar. Coğrafi işaretler bile artık bir satış nesnesidir. **“Yeter ki alıcısı olsun”** mantığıyla her şey pazarlanır: Mezopotamya, Amazon ormanları, bir şaman duası, bir Alevi nefesi, bir halk oyunu, bir halı motifi... Hepsi barkodlanır, ambalajlanır, üzerine gülen suratlar konur. Kültürleri yontar, törpüler, parlatır ve piyasaya sürer. Çünkü kapitalizm için gelenek, yalnızca reklam kampanyasına ilham verecek bir figürdür.

Vahşi kapitalizm bir öğütme makinesidir. Sadece emeği değil, tarihi, kültürü, geleneği de kıyma makinesine atar. Hazreti İbrahim’in ayak izini taşıyan topraklarda bin yılların geleneği ile yoğrulmuş çiğ köfte, bugün bir reklamda cipsle dürüme sarılıyor. Ve kimse **“Bu ne rezillik!”** demiyor. Çünkü bu sistemde her şey satılıktır. Çünkü kapitalizm utanmayı çoktan rafa kaldırmıştır.

Urfalı bir annenin elinde yoğrulan çiğ köftenin yerini şimdi lateks eldivenli palyaçolar almış durumda. Sosyal medya için ağızlarına cips tıktırıp **“challenge”** yapıyorlar. Oysa çiğ köfte bir yemekten öte, bir ritüeldi. Ete el değmeden yapılan bir geleneğin adıydı. Ateşe karşı duran bir inancın sembolüydü. Şimdi ise lavaşın arasına sokulmuş bir marka logosu kadar değeri var. **“Cipsli çiğ köfte”** diyorlar, tiksinden, utanmadan. Çiğ köfteyle kapitalizmin evliliği değil bu; bu, bir kültürün sokak ortasında tecavüze uğramasıdır.

Kapitalizm bir mezbahadır. Özgün olan her şeyi kafesle tanımlar. Coğrafi işaretler bile artık bir satış nesnesidir. **“Yeter ki alıcısı olsun”** mantığıyla her şey pazarlanır: Mezopotamya, Amazon ormanları, bir şaman duası, bir Alevi nefesi, bir halk oyunu, bir halı motifi... Hepsi barkodlanır, ambalajlanır,

üzerine gülen suratlar konur. Kültürleri yontar, törpüler, parlatır ve piyasaya sürer. Çünkü kapitalizm için gelenek, yalnızca reklam kampanyasına ilham verecek bir figürdür.

O çiğ köfteye cipsi koyan el, sadece bir yemek değil, bir halkı aşağılamaktadır. Urfa’nın, Mezopotamya’nın hafızasına saldırmaktadır. Çünkü bu sistem, kökleri kurutmak üzerine çalışır. İnsanları geçmişinden koparır, neye inandığını, neye yaslandığını unutturur. Sonra hafızasız kitlelere, yapay tatlar, sahte mutluluklar sunar. Böylece herkesin aynı cipsi çiğ-nediği, aynı reklama güldüğü, aynı müziğe dans ettiği zombiler üretir.

Kapitalizm bir estetik değil, bir estetik yıkımıdır. Bir çiğ köftenin içine cips koyacak kadar aşağılık, bir halayın içine TikTok efekti koyacak kadar sığ, bir ağdın içine pop şarkısı monte edecek kadar arsızdır. Gelenekleri ‘trend’ kılığına sokup üç kuruşa pazarlayan bu sistem, aslında insanlık tarihinin tüm değerlerine karşı açılmış bir savaştır.

Oysa biz biliyoruz. Her dürumde bir yalan varsa, her yalanın ardında bir çürüme de vardır. Kapitalizm, çürümüş bir sistemin adıdır. Ve çiğ köftenin içine konan her cips, aslında insanlığa atılmış bir tokattır.

Şimdi soruyorum: Cipsli çiğ köfteye gülen insan, yarın top-rağını da mı satar? Geleneğini TikTok’ta dansa açan insan, kendi mezar taşını da mı reklam panosuna çevirir?

Bu yazı bir isyandır. Cips değil, dürüstlük istiyoruz. Cips değil, kültür istiyoruz. Satış değil, sadakat istiyoruz. Urfa’nın, Diyarbakır’ın, Anadolu’nun çiğ köftesiyle dalga geçen o elin kırılması değilse de durdurulması gerekiyor.

Kapitalizme karnımız tok. ◀

ZEYNEP TÜRKYILMAZ BURSA

Bazı insanlar kelimelerden doğar. Onlar için yazmak, varoluşun en yalın, en gerçek biçimidir. Cemal Süreya da böyle bir adamdı. Ömrü boyunca eksilerek çoğaldı, kaybettikçe var oldu. Kelimeler onun sığınağı, aşkla harmanladığı şiirleri ise en büyük mirasıydı. Onu anlamak için sadece hayatına bakmak yetmezdi; dizelerinin içinde gezinmek, eksikliğin, sürgünün, tutkunun ve özlemin izlerini sürmek gerekirdi.

Sürgünle Başlayan Hayat

“1931 yılında doğdum, 1937 yılında annem öldü, 1944 yılında Dostoyevski okudum; o gün bugündür huzurum yoktur. Biyografi bu kadar” diye kendisini anlatırdı bir röportajında asıl adı Cemalettin Seber olan Cemal Süreya.

Cemal Süreya, 1931’de Erzincan Pülümür’de doğdu. Babası Hüseyin, annesi Gülbeyaz Hanım’dır. Ancak onun hayatı, bir çocuk için henüz anlaşılması zor olan kayıplarla şekillenmeye başlar. Henüz doğmadan kısa bir süre önce ailesi büyük bir acı yaşamıştı: Cemal Süreya’nın erkek kardeşi Ahmet, bebek yaşta hayatını kaybetmişti. Bu kayıp, aile içinde yıllar boyu sessizce taşınan bir yas oldu. Belki de Süreya’nın hiç tanımadığı bu kardeşin yokluğu, onun şiirlerinde sıkça karşılaştığımız o tarif edilemez boşluğun ilk iziydi. Aile içinde eksik bir yer, eksik bir isim... Belki de bu yüzden şiirleri her zaman bir arayışın, bir tamamlanma çabasının izini taşır.

Hayatındaki ikinci büyük kırılma ise Dersim İsyanıyla olmuştu. Süreya’nın ailesi Bilecik’e sürgün edilir.

“Bizi bir kamryona doldurdular. Tüfekli iki erin nezaretinde. Sonra o iki erle yük vagonuna doldurdular. Günlerce yolculuktan sonra bir köye attılar. Tarih öncesi köpekler havlıyordu. Akıldan hiç çıkmaz o yolculuk, o havlamalar, polisler.” diye bahseder Cemal Süreya sürgünle başlayan hayatından. Bir sürgün çocuğuydu Cemal Süreya. Daha sonra sürgünün altıncı ayında henüz 6 yaşındayken annesini kaybeder Cemal Süreya. Ve hayat denilen asıl hikâye burada başlar. Bilecik’in sokaklarında yürürken annesinin sıcaklığını bir daha hissedemeyeceğini bilerek büyüdü belki de. Hayatında hiç yanından ayırmadığı özlem duygusu o günlerden kalmazdır işte.

Babası Hüseyin, yıllar sonra tekrar evlendiğinde Cemal ve kız kardeşleri için yeni bir dönem başlar. Zor günler, evin içinde bir gölge gibi dolaşır. Ve Cemal, sevmediği evden kaçmak için bir fırsat arar. Yatılı okul sınavlarını kazanarak bu sevmediği evden kaçır. Ortaokul yıllarında tanıştığı Dostoyevski, ruhunda

bir kırılma yaratır. **“Dostoyevski’yi okudum, o gün bugündür huzurum yok,”** derken bir yanda insanın içindeki huzursuzluğu, diğer yanda hayata dair arayışını dile getirir. Bu, Cemal Süreya’nın hayatı boyunca sürececek bir arayışın ilk adımıdır.

“Dünya benim için hep eksik bir yer oldu,” diyordu bir röportajında. Gerçekten de hayatı boyunca hiçbir zaman tam anlamıyla ait hissedemedi. Her sürgün, her kayıp bir adım daha geriye gitmesine sebep oldu. O, dünyaya sürekli bir yer değiştirme arzusuyla baktı. Göç, kimliğini ararken yaşadığı bir süreçti. İstanbul’dan Ankara’ya, Paris’ten Diyarbakır’a kadar uzanan yolculuklarında sanki hiçbir yere tam olarak ait olmayacak gibiydi.

Cemal Süreya...

Şiirlerinde bir boşluk vardı; bu boşluk, kelimelere dökülerek bir anlam kazandı. Kayıplarının ardından yeniden var olmanın yolunu kelimelerle buldu belki de. Kayıplarıyla yüzleştiği gibi kelimelerle de yeniden var oldu. Şiirleri yalnızca bir arayışın değil, kaybolan parçaların arkasındaki keşfin de yolculuğuydu. O boşluk, bir eksiklik değil, yaşamının her daim içinde var olan bir duyguydu. Bu boşluk kelimelerle şekillendi; her dize, kaybolanları bulduğu bir yeniden doğuştu. O, kelimelerle büyüdü, kelimelerle büyüledi...

Bir Memurun Hayatında Şair Olmak

Üniversite yıllarını Ankara’da, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde geçiren Cemal Süreya, 1954 yılında bu okulun Maliye ve İktisat bölümünden mezun olur. Ardından çeşitli devlet kurumlarında müfettiş yardımcılığı, müfettişlik, uzmanlık gibi görevlerde bulunur. Hayatının büyük bölümü **“memuriyet”** çatısı altında geçer. Ancak masasındaki evrakların arasında bile şiir daima onunla birlikte olur.

Memuriyet hayatı boyunca Anadolu’nun pek çok farklı köşesini dolaşır: Diyarbakır, Erzurum, İstanbul, Ankara... Bu yolculuklar hem gözlem gücünü besler hem de şairliğinin toplumsal damarını derinleştirir. Cemal Süreya’nın kalemi yalnızca aşkı değil; yoksulluğu, yalnızlığı, taşra melankolisini, şehirlerin kalabalığı içindeki sessizliği de anlatır.

Bazen bu ikili yaşam onu zorlar. Bir yanda devletin ciddiyeti, diğer yanda kelimelerin özgürlüğü... Ama belki de şiirini en güçlü yapan şeylerden biri budur: hayatın tam içinden gelen, çatışmalı ama gerçek bir ses.

Sizin Hiç Babanız Öldü Mü? - Kör Eden Bir Veda

Cemal Süreya’nın hayatı, birçok eksikliğin üst üste bindiği

Sözün ve Sürgünün Adamı: Cemal Süreya

bir yalnızlık atlasıydı. Bu yalnızlığın merkezinde ise sessizce yaşanmış bir baba-oğul ilişkisi duruyordu. Annesinin ölümünden sonra hayatta kalan tek dayanağı, aynı zamanda en zorlandığı figür olmuştı: Babası Hüseyin Bey.

1957 yılında Hüseyin Bey'in ani bir trafik kazasında hayatını kaybetmesi, Cemal Süreya'yı derinden sarsar. Ama bu sarsıntı, dışa büyük çılgınlarla değil, içe doğru akan, yakıcı bir sessizlikle kendini gösterir. Süreya bu acıyı yıllar sonra, belki de gözyaşlarının aktığı o hamam taşlarında dizelere döker. Ortaya çıkan şiir, edebiyatımızda babaya yazılmış en çarpıcı iç döküşlerden biri olur:

Sizin Hiç Babanız Öldü Mü?

Benim bir kere öldü kör oldum

Yıkadılar aldılar götürdüler

Babamdan ummazdım bunu kör oldum...

Şiirin her dizesi, içe akan bir çığlık gibidir. **"Kör oldum"** ifadesi yalnızca görme duyusunun değil, ruhun bir yönünün de yitirildiğini anlatır. Bu körlük bir yas hali değil; içsel bir dağılmadır. Baba figürü, onun için daima karmaşık olmuştur: hem güvenli hem mesafeli, hem koruyucu hem de yokluğu öğreten bir gölge... Ama o ölümle birlikte bu karmaşanın üzerine

kayıplarla büyümenin, eksilerek tamamlanmanın öyküsüdür. Bu durum, hem hayatında hem de şiirinde en çok yankı bulan izlerden biridir. Tıpkı soyadındaki bir harfin düşmesi gibi...

Şairin gençlik yıllarında Sezai Karakoç'la yaptığı bir iddiayı kaybetmesiyle **"Süreyya"** olan soyadından bir **"y"** harfi silinir. Ama bu harf düşüşü yalnızca bir mizah ya da zarif bir edebi anekdot değildir; Süreya'nın hayatında taşıdığı eksiklik duygusunun bir simgesine dönüşür. Bu dönüşüm, onun en kendine özgü şiirlerinden biri olan **"Elma"**da somutlaşır.

"Şimdi sen cırılçıplak elma yiyorsun

Elma da elma ha Allahlık..."

diye başlar şiir. Yalnızca bir kadının elma yiyişi değil, arzusunun, hatıranın ve kederin üst üste bindiği bir sahnedir bu. Elma; hem bedeni hem günahı hem de ayrılığı simgeler. Şair, bir yandan geçmişin sıcaklığını hatırlar, bir yandan içindeki uzaklaşmayı, kırgınlığı anlatır.

"Ben de çıplağım ama elma yemiyorum

Benim öyle elmalara karnum tok

Ben böyle elmaları çok gördüm ohooo..."

Bu dizeyle birlikte Cemal Süreya hem kendini arındırır hem de geçmişteki tutkulara, kırıklıklara bir mesafe koyar. Ar-

Cemal Süreya yalnızca bir şair değil; şiiri hem biçimsel hem de içerik olarak dönüştüren bir dil mimarıdır. Dili kuralların dışına çıkararak çağrışımlarla zenginleşen, erotizmi ve aşkı cesurca işleyen bir şiir evreni kurar. Onun dizelerinde anlam bazen bir kelimenin kıvrımında kaybolur, bazen bir suskunlukta doğar. Aşk, yalnızlık, arzu, kayıp... Tüm bunlar, Süreya'nın kelimelerle dokuduğu şiir haritasının en derin duraklarıdır.

çöken kesinlik, Cemal Süreya'nın içinde yıllarca kabuk bağlamış bir sessizliği paramparça eder.

Şiirin ilerleyen dizelerinde bir hamam sahnesi belirir. Lambaların sönmesi, taşların yansıması, yüzün yarım görünmesi... Tüm bunlar, yalnızca babasını değil, kendisini de kaybeden bir çocuğun belleğinde asılı kalan imgeler gibidir. Gökyüzü söylemesine mavidir, ama artık onun için renklerden arınmış bir boşluktur. Aynalar ise yitip giden yüzlerin kırık yankılarıdır. Süreya bu şiirde, babasının ölümüyle birlikte sadece bir adamı değil, bir sesi, bir bakışı, bir ihtimali gömer.

"Siz hiç sabınlıyken ağladınız mı?" diye sorar en sonunda. Bu soru artık yalnızca bir acıyı anlatmaz. Okuyucunun içine dokunan, onu kendi kayıplarına götüren, içimizde yarım kalan her veda için açılan bir boşluk olur. Bu artık sadece bir bireyin yas şiiri değil, hepimizin içinde bir yerleri titreten ortak bir kırılmadır.

Babası ölür, Cemal Süreya kör olur. Ama o körlük onu daha derinden görmeye başlatan bir aydınlığa dönüşür. Bu şiirden sonra Süreya'nın şiiri sadece yazmak değil, kendine dokunmak, kendini onarmak için de vardır artık. Belki de o günden sonra kimseye tam anlamıyla yakın olamayacak gibi... Çünkü babasını o hamam taşlarında yalnızca yıkamamış, aynı zamanda kendi çocukluğunu da elleriyle uğurlamıştır.

Bir Harfle Eksilen, Bir Şiirle Çoğalan Adam

Cemal Süreya'nın yaşamı yalnızca kayıpların değil, o

zuya mesafeli bir bilgelik, ama içinde hâlâ sönmemiş bir yarıncı vardır. Elma artık bir kadının elinde değil; onun kalbinin ortasında ısırılmıştır.

Ve şiirin sonunda, o meşhur, neredeyse fısıltı gibi gelen dize gelir:

"Adımın bir harfini atıyorum."

İşte burada şiir, kişisel bir karardan evrensel bir eksilme metaforuna dönüşür. Bu yalnızca adından bir harf silmesi değil; annesini, kardeşini, çocukluğunu, aşklarını, şehirlerini, dostlarını ve kendine ait olan ne varsa yavaş yavaş eksiltmesidir. Cemal Süreya eksildikçe çoğalır, harf azaldıkça anlam artar. Harf gider ama şiir kalır. Ve o şiir, okurun yüreğinde yer eden bir sızıya dönüşür.

Soyadındaki **"y"** harfi artık yoktur belki, ama yerine koca bir şiir evreni gelmiştir. Tıpkı kendi hayatı gibi; o harfin düştüğü yerde bir Cemal Süreya şiiri doğar.

Sezai Karakoç ile Dostluk ve Ayrışma

Cemal Süreya, 1950'li yıllarda Türk edebiyatında önemli bir yer edinmeye başlarken aynı dönemde Sezai Karakoç'la yakın bir dostluk kurar. Bu ikili, İkinci Yeni hareketinin önemli figürleri olarak edebiyat dünyasında dikkat çekerler. Şiirleriyle bireysel ve toplumsal dünyayı sorgularken aynı zamanda varoluşsal temalar üzerine derinlemesine düşünürler.

Ancak zamanla düşünsel ve sanatsal bakış açıları arasındaki farklılıklar dostluklarını sarsar. Cemal Süreya'nın şiirleri

daha bireysel, insan ruhunun karmaşık yapısını yansıtan bir yön sergilerken Sezai Karakoç'un şiirleri toplumsal sorumluluk ve siyasi bir duruşa daha fazla yer verir. Bu düşünsel ayrışma, ikilinin yollarını farklı yönlerle çeker.

Karakoç, daha sonra Türk edebiyatında İkinci Yeni hareketinin dışına çıkarak halkçı ve milliyetçi bir edebiyat anlayışına yönelir. Bu değişim, Cemal Süreya'yla olan ilişkisinin kopmasına neden olur. Ancak Süreya, bir zamanlar yakın dost olduğu Karakoç'u her zaman büyük bir saygıyla anmıştır. Aralarındaki bu ayrılık, sanat ve edebiyatın ne kadar farklı düşünsel anlayışlara ve yönlerle kayabileceğini gösteren önemli bir örnek teşkil eder.

İkinci Yeni'nin Öncüsü

1950'li yıllarda Türk edebiyatında bir kırılma yaşanır. Toplumcu gerçekçi şiirin ve Garip Akımı'nın gündelik dile yaslanan anlayışına karşı, bireyin iç dünyasına, soyutlamalara ve özgür imgelerle örülmüş bir anlatıma yönelme başlar. Bu dönüşümün

adı İkinci Yeni'dir. Ve bu akımın öncülerinden biri, belki de en çok iz bırakanı Cemal Süreya olur.

Cemal Süreya yalnızca bir şair değil; şiiri hem biçimsel hem de içerik olarak dönüştüren bir dil mimarıdır. Dili kuralların dışına çıkararak çağrışımlarla zenginleşen, erotizmi ve aşkı cecurca işleyen bir şiir evreni kurar. Onun dizelerinde anlam bazen bir kelimenin kıvrımında kaybolur, bazen bir suskunlukta doğar. Aşk, yalnızlık, arzu, kayıp... Tüm bunlar, Süreya'nın kelimelerle dokuduğu şiir haritasının en derin duraklarıdır.

"İkinci Yeni bir bakıma şairlerin birbirini itmesidir," der Cemal Süreya. Ona göre bu akım; bireyin karmaşık duygularını, bilinçaltısını, tutkularını dışavuran bir biçimde ifade edebilmenin yoludur. Kalıpların dışına çıkmak, alışıldık anlam örgülerini yıkmak ve yeni anlamlara alan açmak... Cemal Süreya'nın şiirinde tüm bunlar, incelikli bir zarafetle yer bulur.

Şiir onun için bir kaçış değil, bir varoluş biçimidir. **"Şiir bir özgürlük alanıdır,"** der bir yazısında. Bu özgürlük, onun kelimeleriyle hem ironik hem duygusal, hem sade hem çok katmanlı bir hal alır.

Ve dizeleriyle kalplere dokunduğu o büyümlü örneklerden biri:

"Yalnızlığında yapayalnızsın / O kadar yalnızsın ki, ancak yalnızlığım kadar."

(Göçebe, 1965)

İkinci Yeni, sadece bir şiir anlayışı değil, aynı zamanda bir düşünme biçimidir. Cemal Süreya da bu anlayışı en özgün ve etkileyici şekilde hayata geçiren isimlerden biridir. Edip Cansever, Turgut Uyar, Ece Ayhan, İlhan Berk ve Sezai Karakoç gibi isimlerle birlikte Türk şiirinde bireysel ve sezgisel duyarlılıkların kapısını aralamışlardır.

Ama Süreya'nın farkı, şiirine kattığı incelikli ironi, duygusal yoğunluk ve aşkın büyüyle öne çıkar. O, kelimelerin yükünü hafifletmez; aksine onlara derinlik kazandırır. Ve şiir, onun kaleminde yalnızca yazılan değil, yaşanan bir şeye dönüşür.

İkinci Yeni ve Anlamın Parçalanışı

Dostoyevski ile içsel karanlıkla tanışan Cemal Süreya, kısa süre sonra bu karanlığı kelimelere dökmenin daha radikal yollarını aramaya başladı. 1950'li yıllarda edebiyat dünyasına damgasını vuran İkinci Yeni hareketi, onun için sadece estetik bir yöneliş değil, aynı zamanda bir varoluş biçimiydi. Bu dönemde şiir; düz anlamdan, günlük dilden, biçimsel sadelikten kopar, çağrışımın, soyutlamanın ve ritmin ön planda olduğu bir alana evrilir. Ve Cemal Süreya, bu dönüşümün tam merkezindeydi.

Şiirde anlamı değil çağrışımı, düzeni değil kırılmayı, açıklığı değil sezgiyi önemseyen bu anlayış, onun edebiyatla kurduğu bağı daha da derinleştirdi. Geleneksel kalıplardan sıyrılan bu şiir biçimi, kimi zaman eleştirmenlerin hedefi haline gelse de Süreya'nın bu eleştiriler karşısındaki tavrı oldukça netti. Bir gün bir eleştirmen İkinci Yeni için **"anlamsız şiir"** dediğinde, Süreya gülümseyerek şöyle dedi:

"Anlam yoksa da anlamı var."

Çünkü ona göre şiir, bütünlükten çok parçalanmışlıktan doğan bir özdü; yaşam gibi düzensiz, acı gibi içgüdüsel, aşk gibi karmaşıktı. Ve belki de tam bu yüzden gerçektir. Şiirinde

her şey parçalıydı, ama her parça birbirini tamamlıyordu. Bu yüzden de İkinci Yeni'nin en önemli temalarından biri, her bir kelimenin, her bir imgenin farklı ve özgün bir anlam taşımasıydı. Her şey çok anlamlıydı, ancak yalnızca okuyucunun sezgisine bırakılmıştı.

Bu dönemde şiir ve yazının sınırlarını zorlayan bir Cemal Süreya vardı. Özellikle Papirüs dergisinin editörlüğü sırasında bu radikal yeniliği etrafındaki genç şairlerle paylaşarak Türk şiirinin çehresini değiştirmeye devam etti. Papirüs, şiir anlayışındaki devrimci ruhu besleyen bir platform oldu, Süreya burada şiire dair her türlü deneyimi ve gözlemi en uygun biçimde yaşadı. İkinci Yeni şairleriyle kurduğu yakın ilişki, onun edebi dünyasında önemli bir dönüm noktasıydı. An-

Edip Cansever'in gözüne takılan, sonra Kapalıçarşı'ya gidip antikacının *"Siz bunun üstüne mi basıyorsunuz?"* diye hayret ettiği o hal. Satıldı. 2000 lira. Derginin ilk sayısı işte bu satışla basılır. Bu sahne, şiirle kurulan idealizmin somutla sınıandığı yerdir. Ne yazık ki derginin son sınıışı olmayacaktı. İkinci ekonomik sıkıntı yaşanır. Bu ekonomik sıkıntı Cemal Süreya ve Tomris'i evinden eder ve R. Tomris'in anneannesinin evine taşınırlar. Beşinci sayıda yazıhanenin üst katında bulunan bir konfeksiyon atölyesinde yangın çıkar. Yangın alt katlara da sıçrar ve yazıhanede ne var ne yoksa kül eder. Çevirisi bitmiş kitaplar, dergiye gelen yazılar, abone ve bayi defterleri, şairlerin fotoğrafları, ne varsa kül olur. Mahvolmuşlardır. Ellerinde yalnızca 300 lira gibi bir para kalır. Tam o sırada Cemal Süre-

Bazı kaynaklar şiirdeki bu gizli kadının, adını duyuramamış ama Süreya'nın kaleminde ölümsüzleşmiş bir sevgili olduğunu yazar. Adını bilen yoktur. Yüzünü gören de. Ama onun varlığı şiirin neredeyse her dizesine sinmiştir. Süreya'nın bu gizemi koruması, zamanla şiire duyulan ilgiyi daha da artırır. Üvercinka artık yalnızca bir kadın değil, bir çağrışım, bir imge, bir eksiklik haline gelir.

cak bu bağ sadece yazınsal bir işbirliği değil, bir düşünsel ve varoluşsal paylaşımdı.

Yine de Süreya'nın şiirindeki anlamın kayboluşu sadece bir başkaldırı değildi. O, anlamın kaybolmasında modern dünyanın kaotik yapısının bir yansımasını görüyordu. Kendini yalnız hisseden bir kuşağın kelimelerle ve anlamlarla kurduğu ilişki de, tıpkı bireysel varoluşları gibi parçalıydı. Şiir, anlam arayışındaki bu parçalanmışlıkla bir tür varoluşsal direniş haline gelmişti.

Papirüs: Bir Halının Üzerine Kurulmuş Edebiyat

"Bazı dergiler raflarda unutulur. Bazılarıysa bir halının üstünden kalkar, edebiyat tarihine yürür. Papirüs ikincisindendir."

Cemal Süreya'nın hayatında bazı anlar vardır ki, onları yalnızca kelimelerle değil, sahnelerle hatırlarız. Papirüs dergisinin doğuşu da işte böyle bir andır. Şiirle inşa edilmiş bir ideali, evinin ortasında duran bir halının üstünden başlatır.

1960'lı yılların ortasıdır. Süreya, edebiyatın damarlarında dolaşan yeni bir ses yaratmak istemektedir. Ancak bunun için yalnızca kelimeler yetmez; kâğıt, matbaa, dağıtım gibi dünyevi detaylar da gereklidir. Parası yoktur. Ülkü Tamer o zamanları şöyle anlatır:

"Bir gün Edip uğradı çene çalarken gözü haliya ilişti. 'Yahu bu pek fena bir şey değil galiba' dedi. 'Jak'ı gönderiyim de bir baksın'.

Jak, Edip'in ortağıydı. Kapalı Çarşı'da antikacı dükkanı vardı. Edip gittikten bir süre sonra Jak geldi. 'Sizde bir halı varmış' dedi. Gösterdik.

'Siz bunun üstüne basıyor musunuz?' dedi Jak. Aldı halıyı gitti. Bir süre sonra da Edip'le Jak'ın yanında çalışan Hakkı 2000 Lira getirdi.

Cemal, 'derginin ilk sayısına Haliya Teşekkür ilanı koyalım' dedi.

Koyacaktık da. Nedense son anda vazgeçtik."

ya'nın Emekli Sandığı'ndan talep ettiği birikmiş kesintileri gelir. 3653 lira. Bazı yayın evlerinden alacakları gelir. En güzel haber ise *"Göçebe"* ödül alır.

Bu şarkıyı ne zaman duysam akluma

Sinirli bir elin uysal bir bardağa

Çok yukardan döktüğü bir içki gelir

Sonsuz ve olağanüstü bir bira

Köpüklene köpüklene biçimlendirir

Soyunarak ağlayan bir kadını

Acı bilincinde sonrasızlığın

Ama bırakalım bırakalım bunları

Yoldan piyade erleri geçiyor tahta bavullarıyla ve büyük yakalarıyla

Ve faytoncular görüyorum

Yere basışlarındaki ağırlığı azaltmak için

Tanrısal bıyıklarıyla durumlarını paraşütlendiren

...

Böylece bir hafta içinde sıfıra inip tekrar yükselmişlerdir.

Papirüs yalnızca bir dergi değildi. Süreya'nın kelimelere olan inancının, hayatını şiire göre biçimlendirme cesaretinin ete kemiğe bürünmüş haliydi. Şiirin sadece içe dönük bir eylem olmadığını; bir matbaada, bir hanın tozunda, bir halının kaybında da var olabileceğini gösterdi.

Bugün hâlâ Türk şiirinin damarlarında bir yerlerde Papirüs'ün sesi dolaşıyorsa, bu sesin başladığı yerin yumuşacık bir halı olduğunu bilmek, bu hikâyeyi daha da unutulmaz kılar.

Üvercinka: Aşkın ve Şiirin Kesiştiği Yer

Cemal Süreya'nın edebiyat dünyasına attığı en belirgin adımlardan biri, 1956'da yayımladığı ilk şiir kitabı Üvercinka oldu. Bu kitap yalnızca onun şair kimliğini değil, Türk şiirinin yönünü de değiştirdi. Üvercinka artık bir kitap adı değil; aşkın, arayışın ve dile dokunmanın en ince hali.

Kitabın adı bile sıradışıdır. *"Güvercin"* ve *"kanat"*

sözcüklerinden türediği söylenen, sözlüklerde olmayan bu hayali kelime, aslında Cemal Süreya'nın şiir anlayışının ta kendisidir: kırılgan, özgün, somutla soyutun arasında bir yerde.

Sevdiği kadına yazılmış gibi duran şiir, aslında şairin kelimeye, bedene ve aşka duyduğu tutkunun çok katmanlı bir anlatımıdır. Bir İstanbul sabahı, bir tramvay yolculuğu, bir saç telindeki kalp atışı... Bütün bunlar, bir kadın üzerinden kurulan evrensel bir varoluş şiirine dönüşür:

**"Ben böyle canlı saç görmedim ömrümde
Her telinin içinde ayrı bir kalp çarpıyor"**

Süreya için aşk sadece bir temas değil, bir düşünme biçimidir. Sevgiliye duyulan arzu, hem fiziksel hem zihinsel bir bütünlükle betimlenir. Dize, bedeni okşarken zihni de besler.

Şiirin en çok hatırlanan kısmı belki de şu dizedir:

**"Sevişmek bir kere daha yürürlüğe giriyor
Bütün kara parçalarında
Afrika dahil"**

Burada aşk yalnızca kişisel değil; evrensel bir hak, bir direniş biçimidir. Süreya, arzusun ve temasın siyasetle, toplumla ve sınırlanmış hayatla ilişkisini inceliklerle gösterir.

Ama her güzel yakınlık gibi, bu aşk da bir baskının içindedir. Aşk yaşanırken bir yandan kurşuna dizilen bir hayat da şiire sızar. Süreya, aşkla toplumsal çürümeyi aynı dizede yan yana getirebilir:

**"Zaten bizi her gün sabahdan akşama kadar kurşuna
diziyorlar"**

Üvercinka, aşkı büyütürken onu idealize etmez. Sevgiliyi göklere çıkarırken bir yandan da onun yokluğunda başlayan o derin yoksulluğu dile getirir. Ve böylece Cemal Süreya'nın en güçlü özelliği ortaya çıkar: Şiir yalnızca söylenen değil, yaşanandır.

Bugün hâlâ Üvercinka yalnızca okunmaz; hissedilir. Çünkü o bir kitabın adı değil, bir aşk biçimi, bir yaşama sesi, bir kayboluşun izidir.

Şiirin bu büyüünün arkasında yalnızca edebi bir maharet değil; derin bir kişisel çatışma da vardı. Üvercinka'nın yazıldığı dönem, Cemal Süreya'nın hayatında fırtınalı bir zamana denk gelir. O sıralarda eşi Seniha Hanım hamiledir. Fakat tam bu dönemde Süreya, kimliğini hiçbir zaman açık etmediği genç bir kadınla tanışır. Aralarında kısa ama çok tutkulu bir ilişki başlar. O kadına ne adını söylemiştir Süreya, ne de onun adını birine anlatmıştır. Ama şiir boyunca sezilen, hissedilen, dokunulamayan bir varlık gibi dolaşır Üvercinka.

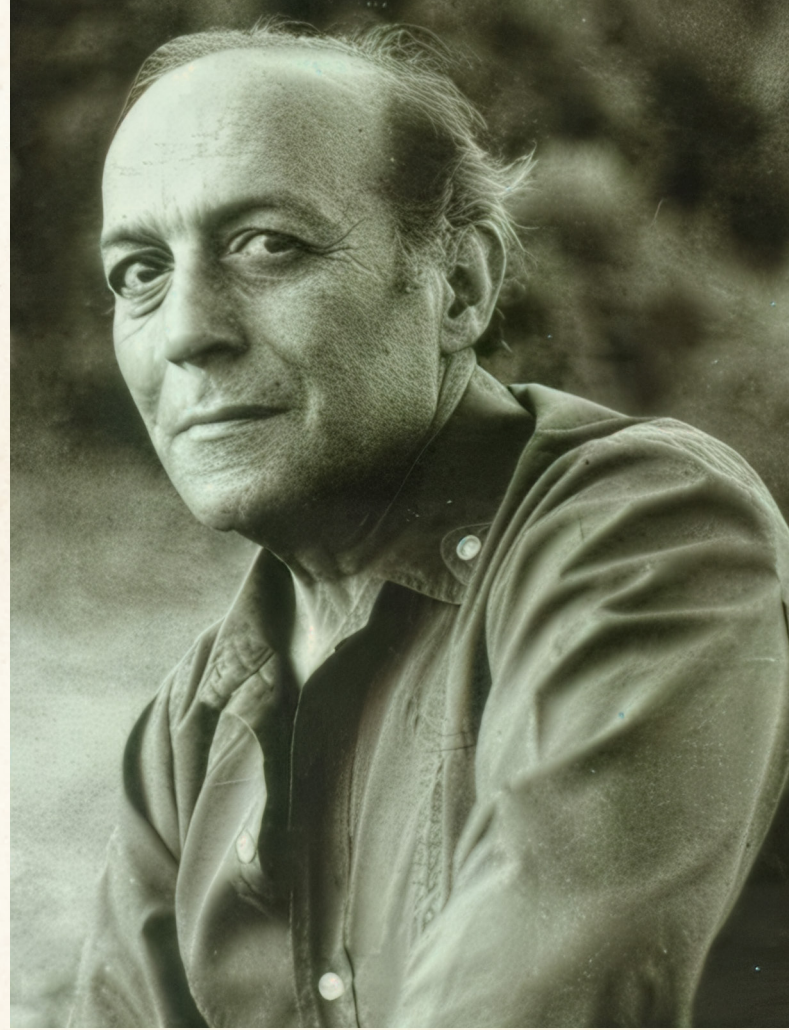
Bazı kaynaklar şiirdeki bu gizli kadının, adını duyuramamış ama Süreya'nın kaleminde ölümsüzleşmiş bir sevgili olduğunu yazar. Adını bilen yoktur. Yüzünü gören de. Ama onun varlığı şiirin neredeyse her dizesine sinmiştir. Süreya'nın bu gizemi koruması, zamanla şiire duyulan ilgiyi daha da artırır. Üvercinka artık yalnızca bir kadın değil, bir çağrışım, bir imge, bir eksiklik haline gelir.

Şiirin yayımlandığı dönemde edebiyat çevrelerinde ciddi yankı uyandırdığı bilinir. İkinci Yeni'nin soyut dünyası içinde Üvercinka daha sıcak, daha tenle temas eden bir sesle duyulmuştur. Bu yönüyle hem okuyucu hem eleştirmen tarafından büyük ilgi görmüş, Süreya'nın şair kimliğini sağlamlaştıran

eserlerden biri olmuştur.

"Üvercinka" ismiyle ilgili en yaygın kabul, **"güvercin kadanadı"** kelimelerinin Süreya tarafından kısaltılıp yeniden yaratıldığıdır. Adını koyamadığı aşkı, dilin içinde saklamayı seçmiştir. Çünkü onun şiirinde kelimeler hem maske hem de aynadır.

Ve belki de bu yüzden Üvercinka, hem en kişisel şiirlerden biri hem de en evrensel aşk anlatılarından biridir.

Aşk, Kadın ve Şiir - Bir Tutkunun Diliyle Yazmak

Cemal Süreya'nın şiirinde aşk sadece bir tema değil; bir yaşam biçimidir. Onun için sevmek, yazmakla aynı nefeste var olur. Kelimelerle dokunur, dizelele sever, bir bakışın, bir sessizliğin, bir gülüşün kıvrımına sığır. Aşkı yalnızca yaşamakla kalmaz; onun içinden geçerek kendini yeniden kurar.

"Öyle sevdim ki seni, öylesine değil yani." derken bir duyguyu değil, bir kimliği tarif eder aslında. Aşk, onun için bir teslimiyet değil; var olmanın ta kendisidir. Ve çoğu zaman bu varoluşun içinde bir eksiklik, bir ulaşamama, bir içe kapanma gizlidir.

Kadın, Cemal Süreya'nın şiirinde bir ilham kaynağı değil; bir aynadır. Onunla yalnızca konuşmaz, onunla kendini dinler. Kadına bakan bir göz değil, kadının gözünden bakan bir şiirdir onunki. Kadının teni, sesi, hatta suskunluğu bile dizelerin

arasından geçerek kelimeye dönüşür. Aşkın bedensel yönünü işlerken bile asla yüzeyde kalmaz; dokunmuş bir metafora, arzu bir imgeye, tutku bir dile dönüşür.

Ve Tomris...

Cemal Süreya'nın hayatından geçen birçok kadın oldu. Ama hiçbiri onun dizelerinde Tomris Uyar kadar yer tutmadı. Çünkü Tomris sadece bir sevgili değildi; onun içinden konuşan bir şiirdi belki de.

"Âşık olduğum kadınlara Tomris'i anlattım, Tomris'e hiç kimseden söz etmedim." derken bir insanı değil, bir yanık, bir kalıcı sessizliği işaret eder. Bu aşk, tıpkı onun şiiri gibi: keskin, katmanlı, durmaksızın değişen ama hiçbir zaman silinmeyen bir iz gibi.

Onların ilişkisi bir şiir gibiydi: bazen nazım, bazen kırık bir mısra, bazen tamamlanmayan bir beyit. Kıskaçlıklar, suskunluklar, mektuplar, vedalar... Ve hepsinin içinde duran bir sevgi: dokunulmaz ama hep orada. Tomris gittiğinde Süreya onu kaleminden sakladı. Ve o günden sonra ne zaman aşk yazsa satır aralarında hep bir Tomris dolandı.

Ama aşk hiçbir zaman onu tamamlamadı. Belki de aşkı bu kadar büyüten şey de buydu: hiçbir zaman tam olarak erişilemeyen, hep biraz eksik kalan o şey... Bu yüzden Süreya'nın aşk şiirleri, bir kavuşmanın değil; bir kavuşamamanın, bir eksik sevişin şiiridir.

Ve bazen bir tenin sıcaklığı, bazen bir gece yarısının sessizliği, bazen bir dudağın kenarında kalan kelime... Hepsisi onun şiirinde hem arzusunun hem yalnızlığın sesi olur. Çünkü Süreya için aşk yalnızca bir insanı sevmek değil; kendini o sevilme

ihtimalinde yeniden tanımaktır.

Ve belki de bu yüzden Cemal Süreya'nın aşkları hiçbir zaman sadece kalpte kalmaz; bir dizede, bir kitap arasında, bir kadının gülüşünde ya da unutulmuş bir öpücükte yaşamaya devam eder.

Her Ölüm Erken...

"Her ölüm erken ölümdür," demişti bir şiirinde. Belki de kendisi için yazmıştı o cümleyi... Çünkü Cemal Süreya'nın vedası da her şey gibi biraz erken oldu.

9 Ocak 1990 sabahıydı. İstanbul'da bir hastane odasında son nefesini verdi. Henüz 59 yaşındaydı. Kelimelerle ördüğü o büyük dünyanın ardından bu dünyadan sessizce çekildi. Gözlerinde hâlâ söylenmemiş dizelerin izleri vardı belki de...

Ama onun gidişi de tıpkı şiirleri gibi sarsıcıydı. Sadece bir şairin değil, bir dönemin, bir duygunun vedasıydı bu. Bazı anlatımlara göre son zamanlarında yalnızdı; kalbindeki yükler, yılların yorgunluğu ve ailesindeki kırılganlıklar onun sessiz çöküşünü hızlandırmıştı. Bir dönem eşi Zuhal Tekkanat, Cemal Süreya'nın Memo ve annesinden gördüğü şiddetin bu vedayı hazırlayan nedenlerden biri olduğunu söylemişti. Gerçek neydi bilinmez ama yaşadıkları onun kırılğan ruhunda iz bırakmış olmalıydı. Cemal Süreya, Kulaksız Mezarlığı'nda toprağa verildi. Onu son yolculuğunda sevenleri uğurladı. Ve o günden sonra bir şiirin içinde yaşamaya başladı. Çünkü bazı insanlar ölmez; sadece dizelerin arasında kaybolurlar.

Şimdi bir yerlerde, belki bir kitap arasında açılmayı bekleyen bir sayfada, belki bir gece yarısı akla düşen bir mısradan hâlâ bizimle. ◀

AVRUPALI TÜRK'ÜN SORUNLARI ÇOK

ERDAL PEKTAŞ

Bir izin sezonunun daha ortasına geldik. Almanya'nın kuzey eyaletlerinde ise izin dönemi bitmek üzere. Bavyera ve Baden-Württemberg, ülkede en son tatile çıkacak eyaletler arasında. Avrupa'da yaşayan yüz binlerce Türk, otomobilleriyle anavatan yollarına çıktı. Başka hiçbir ülkenin insanında bulunmayan sıra hasretiyle güzergâh üzerinde çok sayıda ülke geçilip binlerce kilometre yol kat ediliyor.

Yurtdışında yaşayan dört kişilik bir ailenin yüksek sezonda uçakla anavatanına ulaşması minimum 2.000 Euro. Bu paraya ancak havaalanına varılıyor. Günlüğü ortalama 50 Euro'dan bir de araç kiralandığında, yurtdışındaki Türk'ün kredi çekmekten başka şansı kalmıyor. Dört kişilik bir ailenin otomobille gidiş-geliş masrafı ise en fazla 1.200 Euro ve araç kiralama masrafı da ortadan kalkıyor. Türkiye Cumhuriyeti'ni yönetenler, şimdiden gelecek izin sezonu için pozitif ayrımcılık yaparak bu fahiş uçak bilet fiyatlarına bir çözüm bulmalı.

Çözüm bulunması gereken acil durumlardan biri de yurtdışı plakalı bir aracı sahibinden ve birinci dereceden akrabaları dışındaki kimsenin kullanamaması. Anavatanına ulaşana kadar çok sayıda ülkeden geçiliyor ama hiçbir aracı kimin kullandığına bakmıyor. Çok sevdikleri ülkelere tatile gitmek için tam bir yıl bu anı bekleyip arkadaşıyla yola çıkanların en büyük sorunu bu ve cezası da çok ağır. Dünyanın başka hiçbir ülkesinde olmayan bir sorunu sorunu olmaktan çıkarmak zor olmasa gerek.

Bir diğer sorun ise yurtdışında kullanılan bir telefona Türkiye'den bir SIM kartı takınca ortaya çıkıyor. Telefonunuza hemen bu SIM kartını bu telefonla ne kadar süre kullanabileceğinizi belirten bir mesaj geliyor. Türkiye dışında başka bir ülkede böyle bir uygulama var mı bilmiyorum. Onlarca yıl mücadelesini verdiğimiz çifte vatandaşlık yasası Almanya'da geçtiğimiz aylarda federal mecliste kabul edilerek yürürlüğe girdi ama 7.500 Euro'yu bulan bedelli askerlik ücreti Almanya'da yaşayan gençlerimizin sevkini kırdı. Yüz binlerce kişinin Türk vatandaşlığına geçmek için başvurması beklenirken, sayı çok düşük kaldı. Bu ekonomik şartlarda gençlerin 7.500 Euro'yu ödemesi çok zor. Bu meblağın makul bir seviyeye inmesi gençlerin en büyük arzusu.

TEK AMAÇ AfD'Yİ DURDURMAK

Almanya'da CDU/CSU ile SPD'nin oluşturduğu koalisyon hükümeti 100 gününü tamamladı. Koalisyon hükümeti, anayasa ile garanti altına alınan 'sıfır' borçlanmayla ilgili anayasa maddesini bir önceki dönem federal meclis milletvekilleriyle değiştirerek esnetti. Hükümet ilk etapta 500 milyar Euro borçlanmayı planlıyor. Şansölye Friedrich Merz'e göre, bu borçlanmanın tek iyi tarafı paranın ülkedeki alt ve üst yapıya harcanacak olması. Ülkede köprülerin, otayolların çoğunun yenilenmesi gerekiyor, kırsal yerleşim yerlerinde internet sorunu hâlâ devam ediyor.

Hükümetin attığı ilk adımlardan biri de iki yıldır durgunluk yaşayan ekonomiyi canlandırmak için işverenlerin üzerindeki enerji maliyetini azaltmak oldu. Enerjide indirimi hanelerde de yapma sözü veren hükümet, bu vaadinden ise şimdilik vazgeçti. İşverenler, kendilerine kolaylık sağlanmaması halinde üretimlerini yurtdışına taşımakla tehdit ediyor. Çalışan kesimin ise böyle bir gücü yok. Almanya'da hayat her geçen gün zorlaşıyor ve bu hükümetin başarılı olmaktan başka bir seçeneği yok. Aksi bir durumda aşırı sağcı AfD'nin bir sonraki seçimlerde iktidara geleceği kesin gibi.

FEDERAL ANAYASA MAHKEMESİ ÜYELİĞİ

Federal meclis tatile girmeden önce koalisyonu oluşturan CDU/CSU ile SPD arasında büyük bir kriz patladı. Bu krizi, koalisyonu bozmak için uğraşan AfD de körükledi. Krizin adı, ülkenin en yüksek yargı organı olan Federal Anayasa Mahkemesi'nde boşalan üyeliklere yeni yargıçların seçimi. En yüksek mahkemede bir yargıcın görev süresi en fazla 12 yıl. Yargıçlar bir defaya mahsus seçiliyor ve 40 ile 68 yaşları arasında görev

yapıyor. İki senatodan oluşan mahkemede sekiz yargıç bulunuyor. 16 yargıcın yarısı Federal Meclis tarafından, yarısı ise Eyaletler Meclisi tarafından seçiliyor. Yargıçların seçilebilmesi için her iki mecliste de üçte iki çoğunluğa ulaşması gerekiyor. Eyaletler Meclisi sekiz hâkimini doğrudan seçerken, Federal Meclis yargıçlarını bir seçim komisyonunun teklif ettiği adayların arasından belirliyor.

CDU/CSU'nun yargıç seçim komisyonunda SPD'nin iki adayına yeşil ışık yakması, daha sonra ise adaylardan birini veto etmesi koalisyonu karıştırdı. CDU/CSU, SPD'den kadın aday Frauke Brosius-Gersdorf'un adaylığını 'uygun olmadığı' gerekçesiyle geri çekmesini talep ederken, SPD buna şiddetle karşı çıkıyor. CDU/CSU, Brosius-Gersdorf'u aşırı sağcı parti AfD'nin yasaklanması, pandemi zamanında Covid-19 aşısı mecburiyeti ve en önemlisi hamileliğin sonlandırılması (*kürtaj*) konusunda eleştiriyor. Federal Meclis, yüksek mahkemeye ikisi SPD, biri CDU/CSU kontenjanından üç üye seçecek. Tartışılan aday geri çekilebileceği sinyali verirken, koalisyon partileri tartışmayı soğutmak için seçimi yeni yasama yılına erteledi.

FUTBOL

Türkiye'de futbol kulüpleri transfer sezonuna yine bomba gibi girdi. Keşke kulüplerimiz futbola da bomba gibi girse, Avrupa'da oynadıkları müsabakalarda rakiplerine sahayı dar etse. Başta dört büyükler olmak üzere borç batağında boğulmakta olan futbol kulüpleri yine milyonlarca Euro'yu cömertçe harcıyor. Gelirleri Türk lirası üzerinden olan kulüplerin harcayacak Euro'ları, dolarları nereden bulduğunu soracağım ama 'borç yiyen kesesinden yer, borç yiğidin kamçısıdır' gibi atasözlerimiz aklıma geldi. Türkiye şartlarında bir futbolcu için üç-dört yılda 150 milyon Euro harcamak nedir anlamak mümkün değil. ◀

Göç Edebiyatında Bir Ruh Sürgünü:

Halil Cibran

19. yüzyılın sonlarında Lübnan dağlarından Amerika'ya akan göç dalgası, edebiyat tarihinin en büyük mucizelerinden birini doğurdu: Mahcer (Göç) Edebiyatı. Ana vatandan koparılmış ruhların New York gökdelenleri arasında yazdığı ağıtlardan filizlenen bu ekol, geleneksel Arap şiirinin kalıplarını kırarak yeni bir dil üretti.

“Ruh, bedeninin göç etmesinden önce sürgün olur...”

Eski bir Arap atasözü der ki: *“İnsan doğduğu yerde de-ğil, öldüğü yerde vatandaştır.”* Sanki bu bilgelik, 19. yüzyılın sonlarında Akdeniz’in doğu kıyılarından Atlantik’in öte yakasına doğru akan o büyük göç dalgasını önceden sezmiş gibidir. Lübnan dağlarının çam kokulu vadilerinden Boston’un du-manlı sokaklarına, Şam’ın yasemin bahçelerinden New York’un çelik binalarla kaplı ormanlarına uzanan bu yolculuk, sadece coğrafi bir yer değiştirme değildi. Bu, bir medeniyetin dilinin, ruhunun ve hayallerinin göçüydü.

Osmanlı İmparatorluğu’nun Levant topraklarında yaşa-nan ekonomik çöküş, dini gerilimler ve zorla askere al-ma uygulamaları, binlerce Marunî Hristiyan’ın göç etmesine sebep olmuştu. Valizlerin-de taşıdıkları en değerli eşya ne altın ne gümüştü; Arapçanın melodik nağmeleri, doğunun mistik dü-şünce geleneği ve yitirilen cen-netin acı-tatlı anılarıydı.

Bu ruhsal ve fiziksel sür-gün halinde, edebiyat tarihi-nin en büyük mucizelerinden biri doğdu: Mahcer Edebiyatı. *“Mahcer”* —Arapçada *“göç edi-len yer”* anlamına gelen bu kelime, sadece coğrafi bir terimi değil, yeni bir edebi ekolün adıydı. Ana vatandan koparılmış ruhların New York’un gök-delenleri arasında yazdığı ağıtlar, iki dünya arasında sallanan kimliklerinin iç savaşlarından doğmuş bu ekol, geleneksel Arap şiirinin ka-tı kalıplarını kırarak hem Doğu’nun mistik derinliğini hem de Batı’nın bi-reyci ruhunu harmanlayan yeni bir dil doğurmuştu.

Bu geleneğin en parlak yıldızı Gibran Khalil Gibran’dı. *(Türkçe ifadesiyle Halil Cibran)* 1883’te Lübnan’ın Bşarri ka-sabasında doğan, 1895’te on iki yaşında ailesiyle birlikte Ame-rika’ya göç eden bu çocuk, zamanla iki kıtanın, iki dilin, iki ru-hun arasında köprü kuracak bir sanatçıya dönüşecekti. Onun hikâyesi, sadece bir bireyin değil, tüm sürgün ruhların arke-tip hikâyesiydi.

Cibran’ın edebi tekamülü, göç edebiyatının kendi içsel ge-lişiminin mükemmel özetidir. Önce Arapça yazdı, anadili-nin lirik güzelliğiyle Boston’un soğuk gecelerini ısıtmaya çalıştı. Sonra İngilizceye geçti, yeni vatanının dilinde eski toprağının hikmetini anlattı. Ve nihayet, 1923’te yayınlanan Peygamber adlı eseriyle, ne Doğulu ne Batılı ama ikisinden de bir şeyler taşıyan, evrensel bir dil inşa etti.

Bu dil, sürgünün paradoksunu çözmüştü: Cibran, ne tama-men Amerikalı olabilmeyi ne de Lübnanlı kalmayı başarmıştı.

Ama bu ikili yabancılık halinde, üçüncü bir kimlik keşfetmişti — *“Dünya vatandaşlığı!”*

DİLİN VE RUHUN GÖÇ ROTASI

19. yüzyılın sonlarında Amerika’ya akan Arap göçmen dal-gası, sadece insan kitlelerini değil, bin yıllık bir kültürel mira-sı da beraberinde taşıyordu. Bu göçmenler, valizlerinde Cahi-liye şiirinin bedevî çöllerine ait dizelerini, İslam öncesi Arap şairlerinin kaside geleneğini ve Doğu Akdeniz’in antik bilge-liğini saklamışlardı. Fakat New York’un çelik gökyüzü altında, bu eski formlar yeni bir gerçeklikle karşılaştığında, beklen-me-dik bir kimyasal reaksiyon başladı.

Osmanlı İmparatorluğu’nun 19. yüzyılın ikinci yarısındaki ekonomik bunalımı, özellikle Suriye ve Lübnan eyaletlerini derinden sarsmıştı. İpek ticaretinin çöküşü, 1860 mez-hep çatışmaları ve 1909’da başlayan zorunlu as-kerlik, binlerce Hristiyan’ı Amerika’ya gitmeye zorlamıştı. Boston’un South End semtinde, New York’un Lower East Side’ında kü-çük *“Suriye mahalleri”* ortaya çıkma-ya başladı. Buralarda Arapça konuşu-lan kahvehaneler, nargileli toplantılar yaşanırken, çocuklar okullarda İngiliz-ce öğreniyor, gençler Amerikan üniver-sitelerine gidiyordu. İşte bu ikili yaşamın geriliminde, ne tamamen Doğulu ne de tamamen Batılı olan hibrit bir kültür filizlendi.

1916 yılında New York’ta ku-rulan Al-Rabita al-Qalamiyya (*Ka-lem Birliği*), Mahcer edebiyatının resmi doğuş belgesi sayılabilir. Cib-ran’ın öncülüğünde Mikhail Naimi, Amin Rihani gibi yazarların bir ara-ya geldiği bu dernek, geleneksel Arap edebiyatına karşı açık bir isyan ma-nifestosuydu. *“Biz artık deve hörgücü-nün şiirini yazmayacağız,”* diyordu Nai-mi, *“çünkü hiçbirimiz deve görmeyi!”*

Mahcer yazarlarının en büyük travması ve aynı zamanda en büyük fırsatı *“dil sorunu”*ydı. Çoğu, evde Arap-ça konuşuyor, sokakta İngilizce yaşıyor, rüyalarında ise ikisinin karışımı olan gizemli bir dille düşünüyordu. Cibran’ın editö-rü Mary Haskell’in günlüklerinde bu durumu çarpıcı biçimde görmek mümkün: *“Halil bugün bana ,İngilizce düşünmeyi öğreniyorum’ dedi. Sanki yirmi senedir konuştuğu dil, dü-şünce dili olmamış gibi.”*

Bu dil göçü, sadece pratik bir sorun değil, aynı zamanda estetik bir fırsattı. Arapçanın melodik yapısı İngilizceye aktarı-lığında, İngilizce edebiyatta o zamana kadar duyulmamış bir müzikalite ortaya çıkıyordu. Örneğin Cibran’ın *“Your child-ren are not your children / They are the sons and daughters of Life’s longing for itself”* (Çocuklarınız sizin çocuklarınız de-ğil / Onlar Yaşamın kendine duyduğu özlemin oğulları ve kız-ları) dizelerindeki ritim, doğrudan Arapça şiirin kalıplarından

geliyordu.

Mahcer ekolünün en özgün yanı, Doğu mistisizmini Batı bireyci düşüncesiyle harmanlamasıydı. Amin Rihani'nin Cibran'a yazdığı ünlü mektubunda bu sentez net biçimde görülür: **"Dostum, biz ne İbn Arabî'nin mistik sarhoşluğunda kayıp olabiliriz ne de Emerson'un akli ermez idealizmine sığınabiliriz. Bizim yolumuz ikisinin arasında: Hem ruhun derinliklerini keşfetmek hem de modern dünyanın gerçekleriyle yüzleşmek."**

Mahcer şairleri, tek dilde yaşayan yazarların hiç deneyimleyemeyeceği bir şeyi keşfettiler: Dilin sınırlarını. Ve bu sınırları aştıklarında, evrensel olanı buldular. Bu yeni dil, ne saf Arapça ne de saf İngilizce değil, ikisinin alışverişinden doğan üçüncü bir dil olmuştur. Bu dil sürgünün kendisinin dili, yersizliğin, ama aynı zamanda sınırsızlığın ve evrenselliğin de diliydi.

CİBRAN: İKİ DÜNYANIN ARASINDA KÖPRÜ

6 Ocak 1883 sabahı, Lübnan'ın Bşarri kasabasında, Kadisha Vadisi'nin çam kokulu rüzgârları arasında doğan çocuğun adı Gibran Halil Cibran'dı. Cibran'ın çocukluğu, Osmanlı İmparatorluğu'nun çözülme döneminin tüm sıkıntılarıyla yoğrulmuştu. Aile fakir, hatta yoksuldu ve küçük Cibran daha çocukken babasının kumar ve içki tutkusunun acısını çekmeye başlamıştı.

1895 yılında, on iki yaşındaki Cibran'ın hayatında deprem yaşandı. Annesi Kamila, artık bu yoksullukla baş edemeyeceğine karar verdi. Üç çocuğuyla birlikte kocasını Lübnan'da bırakarak, Amerika'ya doğru yola çıktı.

Boston'a vardıklarında Ellis Island'da yaşanan trajik-komik olay, Cibran'ın hayatının sembolik başlangıcı oldu. Göçmenlik memuru, **"Gibran Khalil Gibran"** ismini anlayamadı ve kayıtlara **"Kahlil Gibran"** yazdı. Böylece çocuk, daha Amerika toprağına ayak basar basmaz, ilk kimlik dönüşümünü yaşamış oldu.

Boston'un South End semtindeki zorlu koşullar içinde, beklenmedik bir mucize gerçekleşti: Fred Holland Day ile tanışma. Boston'un Bohemyen sanat çevrelerinin önemli figürlerinden olan Day, genç Cibran'ın çizimlerini gördü, bu çocukta olağanüstü bir yetenek olduğunu fark etti. Day'in sayesinde Cibran, Batı sanatının kapılarını araladı; müzeleri gezdi, resim sergilerini izledi, Yunan heykeltıraşlığından Rönesans resmine kadar Avrupa sanat geleneğini keşfetti.

1898'de Day'in önerisiyle, **"kendisini bulmak"** için Lübnan'a geri döndü. Beyrut'taki Hikmet Okulunda geçirdiği dört yıl, onun düşünsel formasyonunun temelini attı. 1902'de Boston'a döndüğünde Cibran artık başka biriydi. Ne tamamen Amerikalı olabilmişti ne de Lübnanlı kalmayı başarmıştı.

1903-1908 arası aile trajedileriyle dolu geçti: Önce kardeşi Bütros, sonra annesi Kamila, ardından ablası Maryana vefat etti. Cibran, yirmi beş yaşında ailesinin tek hayatta kalan ferdi olmuştu. Bu kayıplar onu derinden sarstı, fakat aynı zamanda sanatsal kimliğinin kristalleşmesini sağladı. Mary Haskell ile 1904'te tanışması, hayatının dönüm noktasıydı.

Cibran'ın edebi dönüşümü, Mahcer ekolünün tüm dilsel macerasının minyatür hâliydi. İlk eserlerini Arapça yazdı: 1905'te Müzik Sanatı Üzerine, 1906'da Çayırın Perileri,

MAHCER / GÖÇ EDEBİYATI

Zaman Aralığı: 1890-1950 (en aktif dönem 1915-1940)

Coğrafi Dağılım:

Amerika: New York, Boston, Detroit (Kuzey Mahceri)

Güney Amerika: Sao Paulo, Buenos Aires (Güney Mahceri)

Dernekler:

Al-Rabita al-Qalamiyya (Kalem Birliği, New York, 1916-1920)

Al-Usha al-Andalusiyya (Endülüis Çetesi, São Paulo, 1933)

Al-Rabitat Al-Adabia (Buenos Aires)

Başlıca Yazarlar: Kahlil Gibran, Mikhail Naimy, Ameen Rihani, Elia Abu Madi, Nasib Arida, Abdul Masih Haddad, Ilya Abu Shadi, Fawzi Malouf, Rashid Ay-youb (yaklaşık 25-30 önemli yazar)

Sürelî Yayınlar:

Al-Funun (Sanatlar Dergisi)

Al-Saeh (Gezgin)

Miraat-ul-Gharb (Batının Aynası)

Al-Bayan (Beyan)

The Syrian World (İngilizce)

Al-Nisr (Kartal Gazetesi) (Toplam 20+ dergi ve gazete)

Edebi Üretim:

100+ kitap (şiir, nesir, deneme)

Binlerce makale ve gazete yazısı

The Prophet: 100+ dile çevrildi, milyonlarca kopya sattı

Özellikler:

Geleneksel Arap şiirinin kalıplarını kırdı

Serbest nazım kullandı

Doğu mistisizmi + Batı bireycilik sentezi

İki dilli yazarlık (Arapça-İngilizce/Portekizce/İspanyolca)

Modern Arap edebiyatını derinden etkiledi

1908'de İsyankâr Ruhlar. Bu son eser, kilise otoritesini eleştiren radikal fikirleri nedeniyle büyük tartışmalara yol açtı.

Fakat Cibran'ın asıl arzusu, evrensel bir dil inşa etmektir. Bu arayış, 1918'de The Madman (Deli) ile sonuçlandı. The Madman'daki şu satırlar, Cibran'ın dil felsefesinin özeti gibidir: **"You ask me how I became a madman... I woke from a deep sleep and found all my masks were stolen"** (Bana nasıl deli olduğumu soruyorsunuz... Derin bir uykudan uyandım ve tüm maskelerimin çalındığını gördüm.) Bu metafor, aslında Cibran'ın kendi durumuydu: Tüm kültürel maskeleri çalınmış, çıplak kimliğiyle iki dünya arasında koşan ruh.

1923'te yayınlanan The Prophet ise bu arayışın zirvesiydi. Cibran, bu eserde ne saf Doğu mistisizmi yapmıştı ne de Batı filozofluğu; ikisinin sentezinden doğan üçüncü bir dil bulmuştu.

"Ben artık Katolik değilim, bir paganım," demişti Cibran

bir zamanlar. Bu söz, aslında onun tüm etiketleri aştığının ilanıydı. O artık ne Maruni Hristiyan ne Amerikan vatandaşı ne de Arap şairdi; kozmik bir vatandaştı, evrensel ruhun tercümanıydı.

Bugün; Cibran'ın ölümünden bir asır sonra, dünya yeni bir göç çağıyla karşı karşıya. Suriye'den Almanya'ya, Afganistan'dan Amerika'ya akan mülteci kitleler, tıpkı yüz yıl önceki Lübnanlı göçmenler gibi, valizlerinde sadece eşya değil, kültürlerini, dillerini ve hikâyelerini de taşıyorlar.

Irak kökenli Alman yazar Abbas Khider'in Ohrfeige (*Tokat*) adlı romanında, Bağdat'tan Berlin'e uzanan yolculuk anlatılırken, Al Mustafa'nın ruhunu hissetmek mümkün. Pakistan kökenli Britanyalı yazar Mohsin Hamid'in Exit West romanında ise, kapılardan geçerek ülkeler arası seyahat eden göçmenlerin hikâyesi anlatılır. Bu sürreal kurgu, aslında Cibran'ın The Prophet'taki metaforik dil anlayışının çağdaş bir versiyonu mahiyetindedir.

21. yüzyıl göç edebiyatının en büyük farkı, dijital iletişim imkanları. Artık göçmenler, anayurtlarıyla tamamen bağlantıyı koparmıyor; WhatsApp, Instagram sayesinde sürekli irtibat halindedir. Fakat paradoks şu ki, bu sürekli bağlantı, aidiyet sorununu daha da karmaşık hale getiriyor.

Bu bağlamda Cibran'ın mirası, günümüzde daha da değerli hale geliyor. O, hiçbir zaman "*Lübnanlı-Amerikan yazar*" olarak sınıflandırılmayı kabul etmemişti; "*dünya vatandaşı*" sanatçı olmayı hedeflemişti. The Prophet'ın 100'den fazla dile çevrilmesi, onun bu evrensellik arayışının ne denli haklı olduğunu kanıtıyor.

Çağdaş göç edebiyatının en güçlü metaforları —Ruşti'nin "*köklü-köksüz*" ağaçları, Isabel Allende'nin "*göçmen kuşları*"— hep Cibran'ın sembolik dil anlayışından beslenir. Bugün tüm dünyada "*diaspora edebiyatı*" denilince akla gelen ilk eser The Prophet'tır. Bu durum tesadüfi değil; çünkü bu muhteşem eser, göç deneyiminin tüm katmanlarını ustalıkla harmanlayan nadir eserlerden biridir.

SÜRGÜNÜN EVRENSEL DİLİ

Halil Cibran'ın Mahcer (*Göç*) edebiyatına kattığı en büyük değer, sadece iki dil arasında köprü kurmak değildi. Onun gerçek mucizesi, sürgünün kendisini bir dil haline getirmesiydi. Bşarri'nin dağlık vadilerinden Boston'un endüstriyel sokaklarına uzanan o kişisel yolculuk, zamanla tüm insanlığın ortak deneyimi haline geldi.

"*Your pain is the breaking of the shell that encloses your understanding*" (*Acınız, anlayışınızı çevreleyen kabuğun kırılmasıdır*) dediğinde Cibran, aslında kendi sürgün deneyimini tanımlıyordu. Lübnan'dan kopuş acısı, Amerika'da yaşadığı yabancılaşma duygusu, iki kimlik arasında sıkışıp kalma hali —tüm bunlar, onun anlayışının kabuğunu kırmış, içinden evrensel bir hikmet çıkarmıştı.

Cibran'ın başardığı transformasyonun en çarpıcı sonucu, Mahcer ekolünün Arap edebiyatına geri etkisi oldu. 20. yüzyılın ikinci yarısında, Adonis, Mahmud Darwish, Nizar Qabbani gibi çağdaş Arap şiirinin duayenleri, doğrudan Mahcer geleneğinden etkilendiklerini açıkça belirttiler.

The Prophet'ın bugüne kadar 100'den fazla dile çevrilmiş olması, Cibran'ın bulduğu "*evrensel dilin*" gerçekten de kültürel sınırları aştığının en somut ispatı gibidir. Bu dilin sırrı, kültürel detaylardan arınmış olmasında yatar.

Günümüzün mülteci krizi karşısında, Cibran'ın vizyonunun ne denli öngörülü olduğu ortaya çıkıyor. Suriyeli şair Golan Haji'nin "*Ana yurdum çantamda, çantam sırtımda*" dizeleri ya da Somalili-Amerikalı şair Warsan Shire'nin "*No one leaves home unless home is the mouth of a shark*" (*Ev köpekbalığının ağzı olmadıkça kimse evini terk etmez*) dizesi, Cibran'ın Peygamber isimli kitabının baş kahramanı Al Mustafa'nın ruhunun çağdaş yankıları gibidir.

Cibran'ın Mahcer edebiyatına bıraktığı en derin miras, göçün trajedisini transformasyona dönüştürme formülüdür. "*Yesterday is but today's memory, and tomorrow is today's dream*" (*Dün bugünün anısı, yarın ise bugünün rüyasıdır*) dediğinde, aslında her göçmene şunu söylüyordu: Geçmişin esiri olmayın, geleceğin de kölesi. Şimdiyi yaşayın ve onu dönüştürün.

Ve belki de onun en güzel mirası şu sözünde gizli: "*Vatan özlemine çektiğiniz yer değil, henüz ulaşmadığınız yerdir.*" Bu cümle, tüm sürgün ruhların pusulası olarak duruyor: Geçmişe değil, geleceğe bakın. Çünkü gerçek vatan, henüz inşa edilecek olan, herkesi kucaklayacak olan evrensel insanlık vatanıdır.

Cibran'ın sesi böylece, Bşarri'nin dağlarından yükselerek tüm dünyaya ulaştı. O ses, her sürgün ruhunda yankılanmaya, her kayıp ruhun yolunu aydınlatmaya devam ediyor. Çünkü o sadece bir şair değildi; sürgünün kendisinin, yersizliğin, arayışın ve nihayet bulmanın tılsımlı sesiydi. ◀

Atina Harabeleri'nde Dervişler korosu

Viyana'nın kalbinde, 1811 yılında yazılmış gizli bir hazine: Beethoven'ın Almanca sözlerle Hz. Muhammed'i „Büyük Peygamber“ diye yücelten, Miraç'ı anlatan nadir eseri. İki asırdır sessizliğe gömülü bu müzikal şaheser, Doğu ile Batı'nın ruhani buluşmasının en şaşırtıcı tanığıdır.

Müzik tarihinin karanlık köşelerinde, zaman zaman öyle eserler saklıdır ki, onları keşfetmek adeta kayıp bir uygarlığın hazinelerine rastlamak gibidir. Ludwig van Beethoven'ın 1811 yılında kaleme aldığı *“Die Ruinen von Athen”* (Atina Harabeleri) Op. 113, işte böyle unutulmuş bir mücevherdir. Bu sahne müziğinin derinliklerinde, Avrupa'nın kalbi sayılan Viyana'da, Almanca sözlerle Hz. Muhammed'i yücelten, Kâbe'yi anan nadir bir eser gizli. Bu satırlar, o gizli hazinenin kapılarını aralayarak, müziğin evrensel dilinde yankılanan Müslüman ruhun izlerini sürmekte.

Ama öncelikle tarihi biraz geriye sarmaya ne dersiniz?

1811 yılının Avrupası, Napolyon'un gölgesinde titreyen bir kıttadır. Habsburg İmparatorluğu'nun başkenti Viyana'da, yenilgiler ve zaferler arasında bocalayan bir imparatorluk, kimliğini yeniden tanımlamaya çalışmaktadır. Bu karmaşık dönemde, Pest'te yeni açılan Deutsches Theater için sipariş edilen bir eser, beklenmedik şekilde Doğu'nun ruhani derinliklerine açılan bir kapı olacaktır.

İmparator Franz I'nin Macaristan'ı Habsburg çıkarlarıyla birleştirme projesi kapsamında inşa ettirdiği bu tiyatro, sadece mimari bir yapı değil, aynı zamanda siyasi bir manifesto'dur. August von Kotzebue'nin kaleme aldığı oyun ise, ustaca örülmüş propaganda sanatının bir başyapıtıdır. Ancak Beethoven'ın müziği, bu siyasi hesapların çok ötesine geçerek, ruhani bir boyut kazanacaktır.

August von Kotzebue, dönemin en *“prolific”* (üretken) yazarlarından biridir. Rus diplomatik hizmetinde bulunmuş, Sibiry'a sürgününü yaşamış bu karmaşık kişilik, oyununda çok katmanlı bir anlatı örer. Athena'nın bin yıllık uykusundan uyanışı, yalnızca edebi bir metafor değildir; aynı zamanda Avrupa'nın kendi geçmişiyle yüzleşmesinin sembolik ifadesidir.

Oyunun siyasi alt metni açıktır: Osmanlı işgalindeki Atina, dolaylı olarak Fransız hegemonyası altındaki Avrupa'yı temsil etmektedir. Ancak bu basit siyasi alegori, Beethoven'ın müziğiyle beklenmedik bir derinlik kazanır. Besteci, Kotzebue'nin sözlerini sadece politik bir araç olarak görmez; onlarda, kültürler arası bir köprü'nün inşa malzemelerini keşfeder.

Ve Dervişler Korosu!

“Chor der Derwische”’ın sözleri, Alman edebiyatı tarihinde benzersiz bir konuma sahiptir:

Du hast in deines Ärmels Falten

Den Mond getragen, ihn gespalten.

Kaaba! Mahomet!

Du hast den strahlenden Borak bestiegen

Zum siebenten Himmel aufzufliegen,

Großer Prophet! Kaaba!

(“Sen, kolunun kıvrımlarında Ay'ı taşıdın, onu böldün.

Kabe!

Muhammed!

Sen ışıldayan Burak'a bindin

Yedinci göğe uçmak için, Büyük Peygamber!

Kabe!”)

Bu dizelerde yankılanan Manevi kozmoloji, Avrupa'nın o dönemdeki din anlayışından radikal biçimde farklıdır. *“Burak”*’ın ışıltılı sırtında gerçekleşen mistik yolculuk, yalnızca egzotik bir hikaye değil; evrensel ruhani arayışın sembolik anlatımıdır. Beethoven'ın müziği, bu sözlerin mistik derinliğini kavrayarak, onları heybetli bir müzikal deneyime dönüştürür.

“Mi minör” tonalitesinin karanlık derinlikleri, dervişlerin semah ritüelinin döngüsel hareketini andıran melodik yapılarla örülür. *“Allegro ma non troppo”* temposu, ne çok hızlıdır ne de çok yavaş; tam da mistik bir dansın gerektirdiği ölçüde, kontrollü bir coşkunun ifadesidir.

Antoine Galland'ın 1704-1717 yılları arasında yayınladığı *“Les Mille et Une Nuits”*, Avrupa'nın Doğu algısında bir devrim yapmıştır. Bu çeviri, sadece edebi bir eser değil; kültürel bir dönüşümün katalizörüdür. Jorge Luis Borges'in büyüleyici tespiti doğrultusunda, Romantizm akımının tohumları bu sayfalarda atılmıştır.

Galland'ın İstanbul yılları (1670-1675), ona sadece dil bilgisini kazandırmakla kalmamış; Doğu'nun ruhani atmosferini teneffüs etme fırsatı da vermiştir. Bu deneyim, onun çevirisine

“Siebenten Himmel” (yedinci gök) kavramı, İslami kozmolojinin Avrupa müziği içindeki nadir görünümünden biri. Bu kavram, sadece mekansal bir tarif değil; aynı zamanda ruhani yükselişin metaforik ifadesidir. Beethoven'ın müziği, bu kozmolojik vizyonu ses aracılığıyla somutlaştırma iddiasındadır.

akademik bir titizlikten çok, yaşanmış bir gerçekliğin derinliğini katmıştır. Beethoven'ın 1811'deki eseri, bu kültürel mirası müzikal bir forma dönüştüren nadir örneklerden biridir.

Barthelemy d'Herbelot'un *“Bibliothèque Orientale”* (1697) projesi, Galland'ın tamamladığı bu monumental (anıt) çalışması, Katip Çelebi'nin *“Keşfü'z-Zunun”* adlı Osmanlı ansiklopedisinin Avrupa'ya aktarımıdır. Bu çeviri faaliyeti, yalnızca dil transferi değil; iki uygarlığın entelektüel mirasının buluşma noktasıdır. William Beckford'un *“Vathek”* adlı oryantal masasında bu etkiyi görmek mümkündür.

Oryantalizm'in Çok Katmanlı Doğası

Edward Said'in *“Oryantalizm”* kavramı, Batı'nın Doğu'yu algılama ve denetleme biçimlerini analiz eden güçlü bir teorik çerçeve sunar. Ancak Beethoven'ın eseri, bu teorinin katı sınırlarını zorlayan karmaşık bir durum sergiler. *“Dervişler Korosu”*’ndaki Hz. Muhammed'e *“Großer Prophet”* (Büyük Peygamber) diye hitap edilmesi, dönemin tipik Oryantalist söyleminin küçümseyici tonundan oldukça uzaktır.

Bu paradoks, 19. yüzyıl başlarının kültürel dinamiklerinin

ne denli karmaşık olduğunu gösterir. Beethoven'ın yaklaşımı, ne salt bir egzotikleştirme ne de naif bir hayranlıktır; daha ziyade, evrensel ruhani değerleri tanıma ve onurlandırma çabasıdır.

Dönemin Avusturya'sında İslam algısı, siyasi hesaplar ve kültürel meraklar arasında gel-git halindedir. 1683 Viyana Kuşatmasının travmatik anısı hâlâ tazeyken, aynı zamanda Osmanlı sarayının ihtişamına duyulan hayranlık da vardır. Bu çelişkili duygular, Beethoven'ın eserinde müzikal bir senteze kavuşur.

Öte yandan Wolfgang Amadeus Mozart'ın 1782 tarihli **“Die Entführung aus dem Serail”** (Saraydan Kız Kaçırma) operası, Türk karakterlerini olumsuz stereotiplerden kurtaran öncü eserlerden biridir. Paşa Selim'in soylu karakteri, dönemin yaygın önyargılarına meydan okuyucu bir tavır sergiler. Beethoven'ın **“Dervişler Korosu”**, bu geleneğin devamı niteliğindedir.

Her iki bes-teci de, müziğin evrensel dilini kullanarak kültürel önyargıları aşmaya çalışır. Mozart'ın humanist yaklaşımı ile Beethoven'ın ruhani derinliği, Avrupa müziğinde Doğu motiflerinin nasıl saygın bir şekilde işlenebileceğinin örneklerini sunar.

Müzikal Anatomi

“Dervişler Korosu”nun müzikal yapısı, dönemin **“alla turca”** geleneğinden çok daha sofistike bir yaklaşım sergiler. Beethoven, yüzeysel egzotizmin tuzaklarına düşmek yerine, mistik deneyimin müzikal eşdeğerini inşa etmeye odaklanır.

Mi minör tonalitesinin karanlık renkleri, dervişlerin ruhani yolculuğunun iç dünyasını yansıtır. Orkestral dokuda kullanılan vurmali çalgılar, şark müziği klişelerini tekrarlamak yerine, ritüelin kozmik boyutunu vurgular. Koro yazısındaki polifonik katmanlar, ferdi ses ile evrensel nefes'in birleşmesi-ni sembolize eder.

Eserin ritmik organizasyonu, sema ritüelinin dairesel hareketini andıran kalıplar içerir. Ancak bu, folklorik bir taklitten ziyade, döngüsel zaman anlayışının müzikal ifadesidir. Beethoven, dervişlerin ruhani cezbelerini Avrupa'nın müzikal dilinde yeniden oluşturarak, kültürler arası bir çeviri gerçekleştirir.

“Die Ruinen von Athen”in performans tarihi, dönemin

siyasi değişimlerinin kültürel yansımalarını sergiler. 1812'deki Budapeşte prömiyerinden sonra, 1822'de Viyana'da yeniden sahnelenen eser, Beethoven'ın yeni bir uvertür (*Op. 124, “Consecration of the House”*) bestelemesine vesile olur.

Franz Liszt'in 1846'da yazdığı **“Capriccio alla turca sur des motifs de Beethoven”** ile 1852'deki **“Fantasie über Motiven aus Beethovens Ruinen von Athen”**, eserin romantik dönemdeki etkisini gösterir. Leopold Auer'in keman düzenlemeleri ise, eserin virtüöz repertuvara girişini sağlar.

20. yüzyılın siyasi atmosferinde, **“Dervişler Korosu”**nun içerdiği İslam içeriği, eserin unutulmasına sebep olur. Bu durumsal ironi, sanatın siyasi rüzgarlar karşısındaki kırılganlığını da ortaya koyuyor. Türk Marşı'nın popülaritesi karşısında, koronun gölgede kalması, kültürel belleğin seçici doğasının talih-siz bir örneği olsa gerek!

21. yüzyılın çokkültürlü dünyasında, Beethoven'ın bu eseri yeni anlamlar kazanmakta. Kültürlerarası diyalogun önem kazandığı günümüzde,

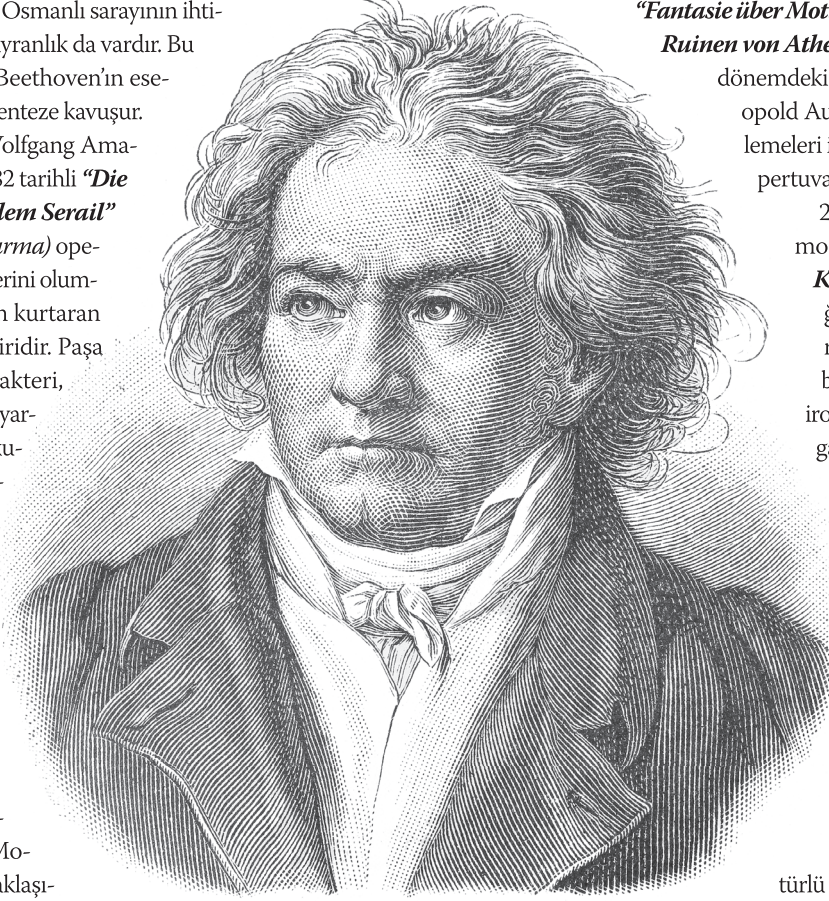
büyük bir Batılı bestecinin İslami değerlere gösterdiği bu saygı, tarihsel bir örnek oluşturuyor.

Eserin yeniden canlandırılması, hem müzikoloji hem de kültürel çalışmalar açısından değerli fırsatlar sunmakta. Özellikle İslam dünyasında bu eserin tanıtılması, Beethoven'ın evrensel müzik anlayışının farklı bir boyutunu ortaya çıkarabilir.

Modern performans yaklaşımları, eserin orijinal İslami kaynaklarına daha duyarlı interpretasyonlar geliştirme imkânı da sunacaktır. Sema ritüelinin gerçek dinamiklerinin müzikal performansa entegrasyonu, eserin otantik ruhunu yeniden canlandırabilir.

“Dervişler Korosu”nun sözlerindeki her kelime, kültürlerarası aktarımın izlerini taşır. **“Ärmels Falten”** (kolların kıvrımları) ifadesi, İslami gelenekteki mucizevi anlatıların Alman şiir diline tercümesinin başarılı bir örneğidir. **“Strahlenden Borak”** (ışıltilı Burak) tabiri ise, mistik yolculuğun fiziksel gerçekliği aşan boyutunu vurgular.

Bu filolojik detaylar, Kotzebue'nin İslami kaynaklara olan vukufiyetini ve saygısını ortaya koyuyor. Sözlerdeki sembolik

Ludwig van Beethoven.

yoğunluk, yalnızca yüzeysel bir Oryantalist fanteziden çok daha derinlikli bir kültürel anlayışın ürünü.

Yedi Gök ve Müzikal Mekân

“*Siebenten Himmel*” (yedinci gök) kavramı, İslami kozmolojinin Avrupa müziği içindeki nadir görünümünden biri. Bu kavram, sadece mekansal bir tarif değil; aynı zamanda ruhani yükselişin metaforik ifadesidir. Beethoven’ın müziği, bu kozmolojik vizyonu ses aracılığıyla somutlaştırma iddiasındadır.

Müzikal mekânın inşa edilmesinde kullanılan harmonik progressions, yeryüzünden yedi göğe yükselişin sembolik temsiliyi sunar. Orkestral renklerin gradual değişimi, bu ruhani yolculuğun farklı evrelerini karakterize eder.

Beethoven’ın “*Die Ruinen von Athen*” eserindeki “*Der- vişler Korosu*”, 19. yüzyıl başlarının kültürel karmaşasında filizlenen nadir bir çiçek gibidir. Bu eser, Oryantalizm’in basit kategorilerini aşan, kültürlerarası saygı ve anlayışın müzikal manifestosu mahiyetindedir.

Günümüzün polarize dünyasında, bu unutulmuş şaheser, sanatın birleştirici gücünün tarihi bir şahitliğini sunmakta. Beethoven’ın evrensel müzik dilinin, dinsel ve kültürel sınırları aşan bu boyutu, insanlığın ortak ruhani mirasının varlığına işaret ediyor.

Bu eserin yeniden keşfi ve performansa kazandırılması, sadece müzik tarihine bir katkı değil; aynı zamanda çağımızın kültürlerarası diyalog ihtiyacına tarihi bir perspektif sunumudur. Beethoven’ın gizli hazinesi, sessizliğe gömüldüğü iki asırdan sonra, yeniden konuşmaya başlamayı beklemektedir.

Hız. Muhammed’i “*Büyük Peygamber*” diye anan bu müzikal şaheser, sanatın evrensel dilinde yankılanan İslam ruhunun en güzel örneklerinden biridir. Onun yeniden hayat bulması, hem geçmişin zenginliğini anlamamıza hem de geleceğin köprülerini inşa etmemize katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar:

Kotzebue, August von. “*Die Ruinen von Athen: Ein Festspiel.*” 1811.

Said, Edward W. “*Orientalism.*” Vintage Books, 1978.

Galland, Antoine. “*Les Mille et Une Nuits.*” 1704-1717.

Borges, Jorge Luis. “*Other Inquisitions 1937-1952.*” University of Texas Press, 1964.

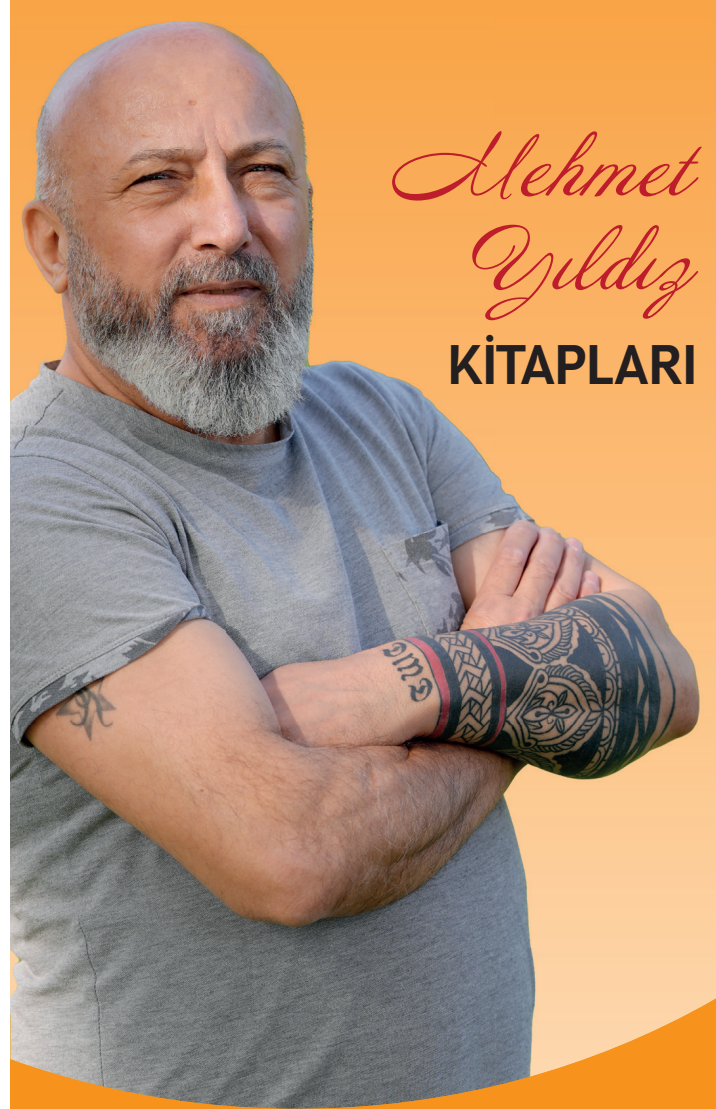
Kerman, Joseph. “*Write All These Down: Essays on Music.*” University of California Press, 1994.

Madar, Heather. “*Ottoman Women in European Portraiture.*” Renaissance Quarterly, 2005.

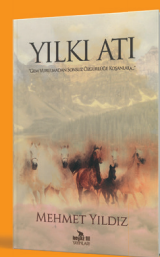
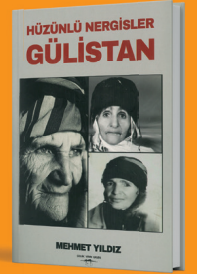
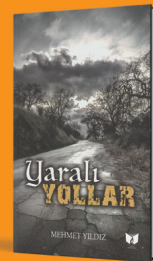
The Listener’s Club. “*Beethoven’s The Ruins of Athens: Politics and the Triumph of the Muses.*” 2022.

Foundation for the Revival of Classical Culture. “*Little-known Beethoven: His Incidental Music for Plays.*” 2020.

Çelik, Zeynep. “*Displaying the Orient: Architecture of Islam at Nineteenth-Century World’s Fairs.*” University of California Press, 1992. ◀

Mehmet Yıldız KİTAPLARI

📷 yazar_birbey
▶ firari kanal
✂ denizdevrimmert

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

Haziran 2025'in ortalarında, Kanada'da düzenlenen G7 zirvesi sırasında Alman Başbakanı Friedrich Merz'in ağzından çıkan bir kelime, uluslararası siyasi arenada yankılarını uzun süre sürdürecektir bir tartışma başlattı. **"Das ist die Drecksarbeit, die Israel macht für uns alle"** (Bu, İsrail'in hepimiz için yaptığı pis iştir) sözleri, sadece bir ifade değil, aynı zamanda çağdaş Alman siyasetinin dilbilimsel ve etik sınırlarını zorlayan bir moment oldu.

Ne Söylendi ve Neden?

Merz, ZDF'ye verdiği röportajda İsrail'in İran'daki askeri operasyonlarını överken şunları söyledi: **"Ich kann nur sagen, größten Respekt davor, dass die israelische Armee, die israelische Staatsführung den Mut dazu gehabt hat, das zu machen"** (İsrail ordusunun, İsrail devlet yönetiminin bunu yapma cesareti göstermiş olmasına en büyük saygımı sunabilirim).

Bu sözler, sadece bir diplomatik destek beyanı değildi. Merz, **"Wir hätten sonst möglicherweise Monate und Jahre weiter diesen Terror dieses Regimes gesehen und dann möglicherweise noch mit einer Atomwaffe in der Hand"** (Aksi takdirde muhtemelen aylarca ve yıllarca bu rejimin terörünü görmeye devam ederdik ve sonra muhtemelen elinde atom bombası olurdu) diyerek, İsrail'in eylemlerini Batı için yapılan bir hizmet olarak çerçeveledi.

"Drecksarbeit": Kelimenin Ağırlığı

"Drecksarbeit" terimi Almancada oldukça ağır bir ifadedir. Kelime anlamı **"pis iş"** olan bu terim, aynı zamanda bir işin ahlaki belirsizliğini, istenmeyen ama gerekli görülen eylemleri tanımlar. Merz'in bu kelimeyi kullanmasının arkasında yatan psikoloji dikkat çekicidir: Bir yandan İsrail'in eylemlerini desteklerken, diğer yandan bu eylemlerin **"kirlili"** olduğunu da kabul ediyor. Bu, Alman siyasi söyleminde nadir görülen bir açıklık örneği, ama aynı zamanda büyük bir risk alma davranışı.

İç Politikada Fırtına

SPD'li Ralf Stegner, **"Wenn der Bundeskanzler sagt, Israel mache im Iran die Drecksarbeit für uns, ist das mehr als befremdlich"** (Başbakan İsrail'in İran'da bizim için pis iş yaptığını söylerse, bu oldukça tuhaftır) diyerek hükümet ortadından gelen ilk ciddi eleştiriyi yöneltti.

BSW lideri Sahra Wagenknecht ise daha sert bir dil kullandı: Merz **"legitimiert in unverfrorener Weise einen völkerrechtswidrigen Angriffskrieg"** (utanmaz bir şekilde uluslararası hukuka aykırı bir saldırı savaşını meşrulaştırıyor).

Entelektüel Çevrelerden Tepki

Yazar Navid Kermani, Merz'in sözlerini en sert şekilde eleştirenlerin başında geldi: **"Wen meint er mit Dreck? Damit meint er offenbar die Menschen, die im Iran in den Hochhäusern ohne Luftschutzbunker sitzen"** (Pislik derken kimi kastediyor? Görünüşe göre İran'da hava saldırısı sığınağı olmayan yüksek binalarda oturan insanları kastediyor).

Kermani'nin eleştirisi kişiseldi: **"Das sind meine Verwandten, meine Cousinen und Cousins, meine Kollegen und Freunde"** (Bunlar benim akrabalarım, kuzenlerim, meslektaşlarım ve arkadaşlarım).

Uluslararası Yankılar

İran hükümeti tepkisini göstermekte gecikmedi. Alman büyükelçisi Teheran'a çağrıldı ve **"schändlichen Äußerungen des deutschen Kanzlers"** (Alman başbakanının utanç verici ifadeleri) olarak nitelendirilen açıklamalar protesto edildi.

Almanya'nın **"aufgrund der Naziverbrechen eine besondere Verantwortung für Israel und das jüdische Volk"** (Nazi suçları nedeniyle İsrail ve Yahudi halkına karşı özel bir sorumluluğu) taşıdığı gerçeği, Merz'in sözlerini daha da problemli hale getiriyor. Bu tarihsel sorumluluk, aynı zamanda **"die Pflicht zur politischen und rhetorischen Vorsicht"** (siyasi ve retorik temkinlilik yükümlülüğü) doğuruyor.

Bu paradoks birkaç boyutta kendini gösteriyor: Almanya bir

Foto: EUS-Nachrichten Shutterstock.com

Ebedî suçluluk sendromu

Bir yandan İsrail'in eylemlerini desteklerken, diğer yandan bu eylemlerin "kirlili" olduğunu da kabul ediyor. Bu, Alman siyasi söyleminde nadir görülen bir açıklık örneği, ama aynı zamanda büyük bir risk alma davranışı.

yandan İsrail'i desteklemek zorunda hissederken, diğer yandan Holokost'un yarattığı travma nedeniyle şiddet dili kullanmaktan kaçınması gerekiyor. Merz'in **"Drecksarbeit"** ifadesi, bu ince dengeyi bozuyor ve Almanya'yı çelişkili bir konuma sokuyor.

Ayrıca, Nazi döneminde **"pis işler"** için kullanılan çeşitli terimler ve euphemismeler (*örtmeceler*) olduğu düşünüldüğünde, Merz'in bu kelime seçimi daha da problematik hale geliyor. Tarihçiler, Nazi rejiminin sistematik katliamları için nasıl **"temizlik"** metaforları kullandığını uzun süredir belgeliyor. Bu bağlamda, bir Alman liderinin **"Drecksarbeit"** demesi, istemedi de olsa bu karanlık tarihi çağrıştırebilir.

Eleştirmenler, Almanya'nın tarihsel sorumluluğunun sadece İsrail'i desteklemek değil, aynı zamanda tüm insani değerleri korumak olduğunu vurguluyor. Bu çerçevede, İran halkının yaşadığı acıları **"pis iş"** olarak nitelemek, Almanya'nın ahlaki kredibilitesini zedeleyebilir.

Völkerrecht ve Pragmatizm Arasında

Eleştirmenler, Merz'in **"das Völkerrecht so verunglimpft"** (uluslararası hukuku bu şekilde aşağıladığını) ettiğini, böylece uluslararası hukuku keyfi şekilde yorumladığını savunuyor. Bu durum, **"vielen Ländern des Globalen Südens"** (Küresel Güney'deki birçok ülke) karşısında Almanya'nın kredibilitesini zedeleyebilir.

Trump Karşılaştırması

Bazı gözlemciler, Merz'in dilinin **"rhetorisch nur noch ein oder zwei Schritte von der Sprechweise eines Donald Trump entfernt"** (retorik açıdan Donald Trump'ın konuşma tarzından sadece bir veya iki adım uzakta) olduğunu belirtiyor. Bu karşılaştırma, Avrupa siyasetinin Amerikanvari populist söyleme kayıp kaymadığını bir göstergesi olabilir.

Her ne kadar eleştiriler ağır bassa da, bazı sesler Merz'in sözlerini destekledi. Özellikle **"dass ein Regime in Teheran nicht einfach so weitermachen kann wie bis letzte Woche Donnerstag"** (Teheran'daki bir rejimin geçen hafta Perşembe gününe kadar olduğu gibi devam edemeyeceği) görüşünü paylaşanlar var.

Eleştirmenler, Merz'in **"auf einmal wie Trump"** (bir anda Trump gibi) konuştuğunu, bu tür dil kullanımının Alman siyasi geleneğine uymadığını vurguluyor.

Friedrich Merz'in **"Drecksarbeit"** ifadesi, modern siyasetin en hassas noktalarından birini ortaya koydu: Nasıl ki eylemler sonuçları olduğu gibi, sözlerin de ağırlığı vardır. Bir başbakanın kullandığı her kelime, sadece o anki durumu değil, gelecekteki diplomatik ilişkileri de etkiler.

Bu olay, çağdaş Alman siyasetinin dilbilimsel sınırlarını zorlayan bir anı olarak tarihe geçti. Merz'in sözleri, hem İsrail'e olan desteğin açık ifadesi hem de uluslararası hukukun pragmatik yorumlanması olarak okunabilir.

Ancak eleştirilerin yoğunluğu, bu tür açık konuşmaların siyasi maliyetinin de oldukça yüksek olduğunu gösteriyor. Özellikle Almanya gibi tarihsel sorumluluklarla yüklü bir ülke için, her söz dikkatli tartılmalı ve sonuçları önceden hesaplanmalıdır.

"Drecksarbeit" söylemi, 2025 yılının siyasi dilinde bir kırılma noktası olarak hatırlanacak ve gelecekteki liderler için hem bir örnek hem de bir uyarı teşkil edecektir. ◀

Yakında...

YITIKÜLKE

Yaralı Yerinden Başlayanlara – Kendini İyileştirme Üzerine

SEVİM DENİSE TOGUZ

Bazı yaralar görünmezdir. Kanamazlar, ama can yakar. İz bırakmazlar, ama içten içe çürütürler.

Ve çoğu zaman bu yaraları taşımaya öyle alışırız ki, artık acıttığını bile fark etmeyiz. Sanki hayat hep böyleymiş gibi; zor, sıkışık, yorgun. Bir şey hep eksik. Hep yarım. Kimi zaman bir ilişkide, kimi zaman yalnızlığın koynunda... O eksiklik konuşur içimizde: **“Bir yerde yolumu kaybettim.”**

Ama şifa böyle anlarda başlar. Ne zaman ki insan kendine dönüp bakar, **“Ben ne zamandır böyle hissediyorum?”** diye sorar — işte o anda küçük bir ışık yanar içerde.

İyileşmek, dışarıdan görüldüğü kadar kolay, net, çizgili bir yol değildir. Bazen bir sabah uyanır, **“Bugün toparlanmalıyım”** dersin. Ama aynı gün içinde yeniden dağlanabilirsin. Ve bu da iyileşmeye dahildir. Çünkü şifa, bir hedef değil; bir süreçtir. Zamanla, yavaşça, kendine doğru.

İnsan kendini iyileştirmek istediğinde çoğu zaman ne yapacağını bilemez. O eski kalıplar öylesine yerleşmiştir ki, yenisini inşa etmeye kalktığında kendini çıplak hissederek kırılan, savunmasız ve belki biraz korkak. Ama tam da bu hisler içinde doğar gerçek güç.

Bazen biri gelir ve sadece *yanında* olur. Yargılamadan, düzeltmeden, susturmadan... Sadece tanıklık eder. Ve bu tanıklık, bir ömür boyu taşınmış yükleri hafifletebilir.

Belki uzun zamandır seni anlayan birini bekliyorsun. Belki yıllardır aynı döngüde dönüyor, farklı sonuçlar umuyorsun.

Ya da belki çoktan umudu bırakmışsın. Ama bil ki, hiçbir şey için geç değil. İnsanın kendine dönmesi için bazen tek bir içsel kıvılcım yeter.

Bir yerde okumuştum:

“Şifa; acının geçtiği yerde değil, acıya sevgiyle baktığın yerde başlar.”

Ben buna yürekten inanıyorum. İyileşmek demek, **“hiç acımadı”** demek değil. Tam tersine: **“Evet, acıttı. Ama ben onunla yüzleştim. Onu taşıdım. Ona kulak verdim,”** diyebilmektir.

Hepimiz zaman zaman yara alırız. Ama unutmamamız gereken şey şu: İçimizde bir yer, her zaman iyileşmek ister. Sadece doğru zamanda, doğru şekilde duyulmaya ihtiyaç duyar.

Bu yazıyı okuyan herkes için, küçük bir fısıltıyla seslenmek istiyorum: Kendinizi unutmuş olabilirsiniz. Ama içinizde hâlâ sizi hatırlayan bir parça var. O parça yorgun değil — sadece sessizleşmiş. Ve sizin onu yeniden duymanızı bekliyor.

Yaralar, utanılacak şeyler değil. Kimi zaman bizi yıkmış gibi görünürler... Ama içlerinde taşıdıkları ders, bizi gerçek benliğimize götürür.

Kendinizi bu yolculukta tek başınıza zannetmeyin. Bazen bir bakış, bir söz, bir yazı, bir nefes... Sizi kendinize geri getirir.

Ve şunu bilin: En güçlü haliniz, en yaralı yerinizin içinde saklı olabilir. Oradan başlayın. Utangaçça, yavaşça, sevgiyle. Kendinize doğru bir adım atın.

Belki bugün... Belki tam şu an. Yaralı yerinizden başlayabilirsiniz. ◀

Altın yaldızlı menü kartlarında Avrupa'nın güvenilir üreticiyiz

Kaliteli, suni deriden, altın veya gümüş yaldızlı menü kartlarımızı gördünüz mü?

GOLD UND SILBERPRÄGUNG | DIGITALISIERUNG | EXPRESS DRUCK

**WL WERBECENTER
-LANGEN.DE®**

Ohmstr. 6 | 63225 Langen • Tel: 06103 200 48 58 | Mobil: 0163 9 32 32 32
info@werbecenter-langen.de • www.werbecenter-langen.de

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

Takvimler 1980'lerin ilk yıllarını gösteriyordu. Türkiye, tarihinin en keskin virajlarından birini almış, 12 Eylül darbesinin gölgesi ülkenin üzerine bir karabasan gibi çökmüştü. Korku, sokaklarda kol geziyor, fısıltılar duvarlara siniyordu. Bu karanlık perdenin ardında, nice hayat hikayesi sessizce kırılıyor, nice umut, henüz yeşermeden toprağa düşüyordu. İşte o umutlardan biri, Samsun'un hayat dolu genç delikanlısı Hüseyin Kurumahmutoğlu'na aitti. Henüz 17 yaşındaydı. Geleceğe dair hayalleri, yaşanacak güzel günlere dair inancı vardı. Ancak kader, onun için bambaşka bir senaryo yazmıştı; mürekkebi kan, sahnesi ise Mamak Askeri Cezaevi'nin buz gibi taş duvarları olan bir senaryo.

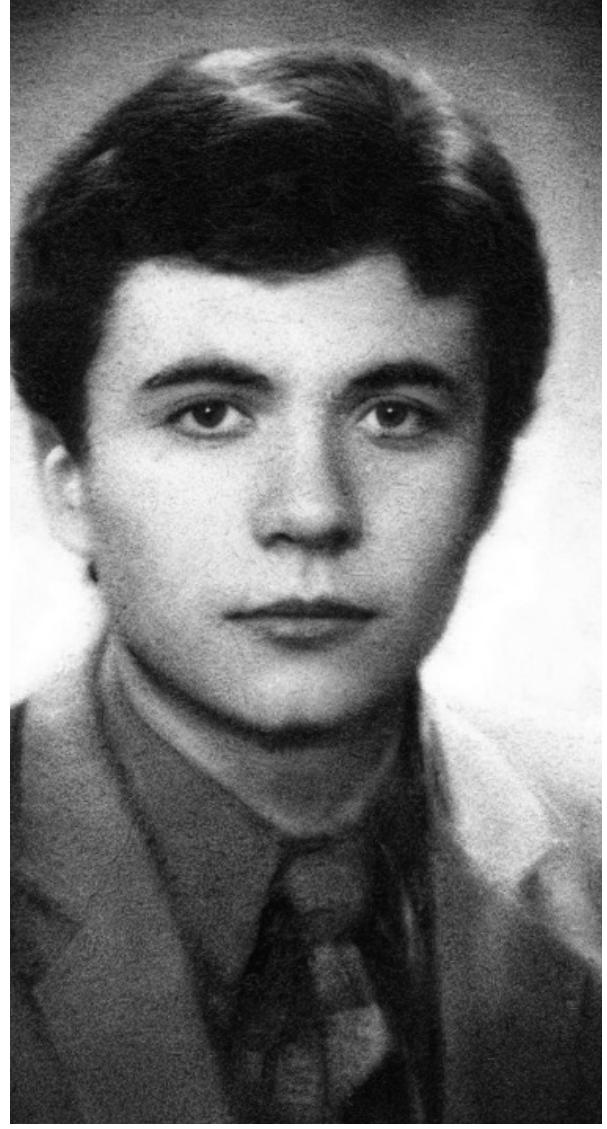
Bir MHP davası nedeniyle gözaltına alınıp yolu Ankara'ya, Mamak'ın o meşhur kapısına düştüğünde, hayatının baharından kışına savrulduğunu henüz bilmiyordu. Mamak... Sadece bir cezaevi değil, bir neslin ruhunu kırmak için tasarlanmış devasa bir işkence makinesiydi. Adını duyanların kanını donduran, içeri girenin bir daha eskisi gibi çıkmadığı bir yer. Hüseyin, bu makinenin dişlileri arasına atılan binlerce gençten sadece biriydi.

BİR BABANIN EN ACI GÖRÜŞ GÜNÜ

Cezaevindeki görüş günleri, dışarıdaki aileler için bir umut kırıntısı, içeridekiler içinse hayata tutunacak bir daldı. Ancak Kurumahmutoğlu ailesi için her görüş, bir öncekinden daha ağır, daha kahredici bir hal alıyordu. Baba Halil Kurumahmutoğlu, tel örgülerin ve demir parmaklıkların ardında oğlunun her geçen gün nasıl eridiğine tanıklık ediyordu. O hayat dolu delikanlı gitmiş, yerine gözlerindeki fer sönmüş, omuzları çökmüş, bitkin bir genç gelmişti.

Görüş kabinindeki o boğucu havada, Hüseyin'in dudaklarından dökülen her kelime, babasının yüreğine bir kor gibi düşüyordu. Bir gün, sesindeki tüm çaresizlikle babasına yalvardı: ***"Baba, beni burada öldürecekler. Dayanamıyorum artık. Boynum, kafam... Her yerim ağrıyor. Ne olur, bir hastaneye sevkim için dışarıdan bir şeyler yapın. Kurtar beni buradan baba..."***

Bu, bir oğulun babasından son yardım isteğiydi. Bir feryattı. Halil Bey için o an dünya durmuştu. Oğlunun gözlerindeki

o acıyı, o korkuyu görmek, bir babanın yaşayabileceği en büyük yıkımdı. Kapıları çaldı, dilekçeler yazdı, yetkililere yalvardı. Oğlunun hayatı için bir umut ışığı aradı. Ancak karşısına çıkan tek şey, duyarsızlığın ve zulmün soğuk duvarıydı. Bir cezaevi binbaşısının kendisine söylediği o cümleler, sistemin ne kadar acımasız olduğunun kanıtı gibiydi ve yıllar sonra bile Halil Bey'in kulaklarından silinmeyecekti: ***"Beyefendi, biz***

'Baba, beni burada öldürecekler'

Bir MHP davası nedeniyle gözaltına alınıp yolu Ankara'ya, Mamak'ın o meşhur kapısına düştüğünde, hayatının baharından kışına savrulduğunu henüz bilmiyordu. Mamak... Sadece bir cezaevi değil, bir neslin ruhunu kırmak için tasarlanmış devasa bir işkence makinesiydi. Hüseyin, bu makinenin dişlileri arasına atılan binlerce gençten sadece biriydi.

Hüseyin'in hastalığını biliyoruz. Ama o, bizde hastanede iyileşip çıkacak bir hasta değil. O, çekip gidenlerden..." Bu sözler, bir ölüm fermanının gayriresmi ilanıydı. Devletin koruması altında olması gereken bir genç, kaderine terk edilmiş, ölüme mahkûm edilmişti.

C-5: İNSANLIĞIN BİTTİĞİ YER

Hüseyin'in maruz kaldığı vahşet, "C-5" olarak bilinen o meşhur işkence merkezinde zirveye ulaşmıştı. C-5, Mamak'ın kalbiydi; ama kan pompalayan değil, kan emen bir kalp. Burası, ideolojisi, düşüncesi ne olursa olsun, herkesin "düşman" olarak görüldüğü ve sistematik olarak insanlıktan çıkarıldığı bir laboratuvarıydı. Falaka, ters askı, soğuk suyla tazyik, günlerce uykusuz ve aç bırakma... Bunlar, C-5'in standart "eğitim" metotlarıydı.

Ancak bir yöntem vardı ki, adı bile insanın kanını donduruyordu: Çelik dolapta elektrik. Mahkumları daracık bir metal dolabın içine hapsedip, vücutlarının en hassas noktalarından elektrik akımı vermek... Hüseyin, bu akıl almaz işkenceyi defalarca yaşadı. O çelik tabutun içindeki her saniye, hücrelerine işleyen her bir volt, onun genç bedeninden sadece sağlığını değil, yaşama sevincini de söküp alıyordu. Bu ve diğer ağır işkenceler, boynunda ve kafasında fiziki hasara, yani kırıklara yol açmıştı. Vücudu artık bu eziyeti taşıyamıyordu.

SON PERDE: BİR BABANIN KOLLARINDA VEDA

Sistematik işkence, Hüseyin'in bedeninde geri dönülmez yaralar açmıştı. Cezaevi revirinde uygulanan kasıtlı yanlış tedaviler, durumu daha da kötüleştirdi. Boynundaki kırıkların neden olduğu acı, zamanla tüm vücuduna yayılmış, böbrekleri bu ağır yükü daha fazla kaldıramayarak iflas etmişti. Artık durumu gizlenemez hale geldiğinde, bir kemik torbası halinde Gülhane Askeri Tıp Akademisi'ne (GATA) sevkine izin verildi.

GATA'da çekilen filmler, ailenin ve Hüseyin'in aylardır anlattığı korkunç gerçeği bilimsel olarak da doğruladı: Hüseyin'in boynunda ve kafasında, ağır travmaya bağlı kırıklar vardı. Ancak bu teşhis için artık çok geçti. Tıp, işkencenin yıktığı bedeni onarmakta çaresiz kalmıştı. Hüseyin, hastane yatağında, bilinci gidip gelirken bile Mamak'ta yaşadığı kâbusların etkisindeydi.

15 Temmuz 1987 günü... GATA'nın o soğuk odasında, Halil Kurumahmutoğlu, oğlunun başucundaydı. Oğlunun elini tutuyor, belki bir mucize olur diye dua ediyordu. Hüseyin, son bir gayretle gözlerini araladı. Babasına baktı. Belki de o son bakışta, tüm yaşadıklarını, tüm acılarını, yarım kalan hayallerini anlatmak istedi. Ve sonra, henüz 24 yaşında, hayatının en güzel çağında, o yorgun bedeni pes etti. Hüseyin Kurumahmutoğlu, uğradığı akıl almaz işkencelerin ardından, kendisini kurtarmak için çırpan ama elinden hiçbir şey gelmeyen babasının kollarında son nefesini verdi. Bir baba için, evladının işkenceyle geçen bir ömrün ardından kendi kollarında can vermesini izlemekten daha büyük bir acı olabilir miydi?

HİÇ BİTMEYEN BİR ADALET ARAYIŞI

Hüseyin Kurumahmutoğlu, Mamak'ın yuttuğu ne ilk ne de son gençti. Onun hikayesi, bir dönemin karanlığının, devlet

eliyle uygulanan zulmün en acı sembollerinden biri olarak tarihe geçti. O, sadece bir isim veya bir sayı değil; hayalleri, sevdikleri, umutları olan bir gençti. Belki mühendis olacak, belki öğretmen, belki de sevdiği kızla bir yuva kuracaktı. Ama ona bu şans verilmedi.

Hüseyin'in ölümü, aynı zamanda bir adalet mücadelesinin de başlangıcı oldu. Kurumahmutoğlu ailesi, evlatlarının katledilişinin peşini bırakmadı. Yıllarca hukuk mücadelesi vererek, Hüseyin'in işkence sonucu öldüğünü kanıtlamaya çalıştılar. Onun hikayesi, Türkiye'deki insan hakları ve işkenceyle mücadele tarihinin de önemli bir parçası haline geldi.

Bugün, Hüseyin'in adını belki yeni nesiller pek bilmez. Ama onun o kısacık ömrüne sığdırdığı o büyük acı, Türkiye'nin toplumsal hafızasında derin bir yara olarak kalmaya devam ediyor. O, demir parmaklıklar ardında adaletsizce söndürülen tüm ışıkların, yarım kalan tüm hikayelerin ve evlatlarının acısıyla yaşayan tüm anne babaların sessiz çığlığıdır. Mamak'ın soğuk duvarları yıkılsa da, Hüseyin'in ve onun gibi binlerce gencin anısı, adaletin bir gün herkese lazım olacağını hatırlatan bir anıt gibi ayakta durmaktadır. ◀

SEBAHATTİN ÇELEBİ FRANKFURT

“Bir insan bir başkasına, sanki o kendisiymiş gibi davrandığında, insanlığın o kişiye karşı tutumu en aşağılayıcı ve adaletsiz olanıdır. Önce sen kendin olmalısın, sonra bırak başkası da kendisi olsun, olduğu gibi kalsın.”

Bu sözler, sanki Tanrı Dağları’ndan esen bir rüzgarla Kırgız bozkırlarından tüm dünyaya fısıldanmış gibidir. Dünyaca ünlü Kırgız yazar Cengiz Aytmatov’un kaleminden dökülen her kelime, yerel bir hikâyeden evrensel bir hakikate uzanan bir köprüydü. Eserleri, Tanrı Dağları’ndan inen kar taneleri gibiydi: her biri eşsiz, narin ve bir araya geldiklerinde nefes kesen bir manzara oluşturan...

Kökler: Bozkır ve Acı

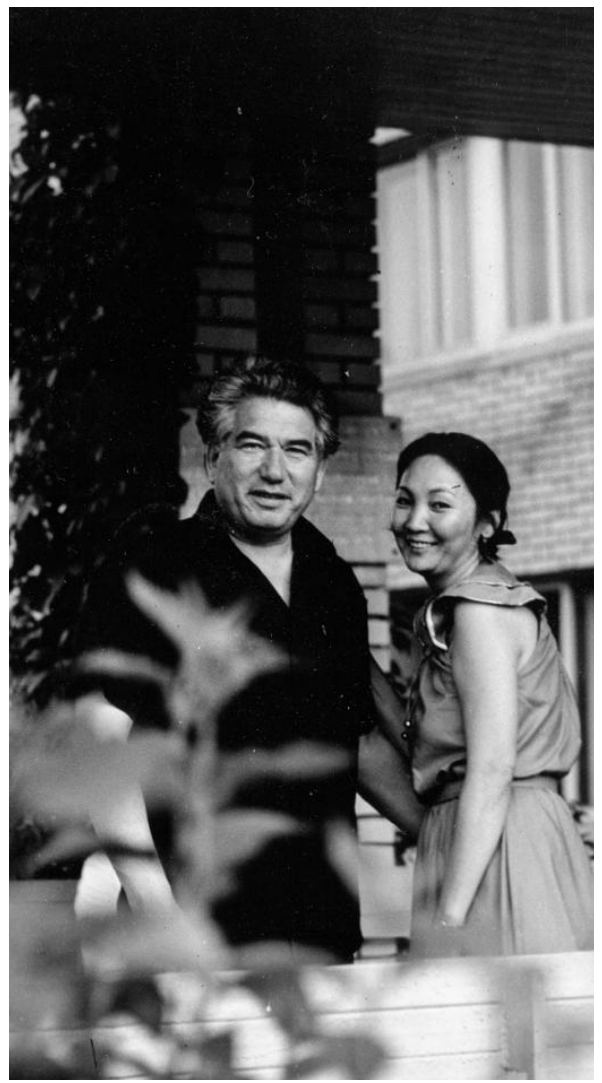
Aytmatov, 1928 yılının soğuk bir aralık gününde, Kırgızistan’ın Talas Vadisi’ndeki Şeker köyünde dünyaya geldi. Babası Töreku Aytmatov, genç Sovyet devletinin Kırgız halkı için yetiştirdiği en parlak aydınlardan biriydi. Annesi Nagima ise Tatar kökenli, bilge bir kadındı. Ancak bu aydınlık aile tablosu, Stalin’in *“Büyük Temizlik”* adıyla bilinen kanlı tasfiyeleriyle paramparça oldu. Töreku Aytmatov, 1938’de *“halk düşmanı”* ilan edilerek kurşuna dizildiğinde, Cengiz henüz on yaşındaydı.

Babasız kalan küçük Cengiz, annesi Nagima ve bilgeliğiyle ona yol gösteren büyükannesi Ayıkman’ın kanatları altında büyüdü. İkinci Dünya Savaşı’nın kıtlık ve sefalet dolu yıllarında, on dört yaşında bir çocukken köyün vergi tahsildarı olarak çalışmak zorunda kaldı. O, bozkırın sert ikliminde erken olgunlaşan bir çocuktu. Gündüzleri çalışıyor, geceleri ise gaz lambasının cılız ışığında Rus klasiklerini, özellikle de Tolstoy ve Dostoyevski’yi yutarcasına okuyordu.

Büyükannesinden dinlediği Manas Destanı, Dede Korkut hikâyeleri ve bozkır efsaneleri, onun gelecekteki eserlerinin mitolojik ve folklorik damarlarını besleyen ilk tohumlardı. Annesi için ise yıllar sonra şöyle diyecekti: *“Benim bir insan olmama, kişiliğimi bulmama yardım eden oydu.”*

Köyden Kremlin’e: Bir Yazarın Doğuşu

Hayvancılık teknik okulunun ardından Kırgız Tarım Enstitüsü’nde ziraat mühendisliği okusa da kalbinin derinliklerinde

asıl şifanın toprağı işlemekle değil, kelimeleri işlemekle geleceğini biliyordu. Edebi denemeleri 1950’lerde başladı ve ona asıl ünü getiren eseri, 1958’de yayımlanan *“Cemile”* oldu. Bu eser, Fransız şair Louis Aragon tarafından *“dünyanın en güzel aşk hikâyesi”* olarak tanımlanınca, Aytmatov’un adı bir anda dünya edebiyat çevrelerinde duyuldu. Bu başarının ardından Moskova’daki prestijli Gorki Edebiyat Enstitüsü’ne kabul edilmesi, onun edebi kariyerinde bir dönüm noktası oldu.

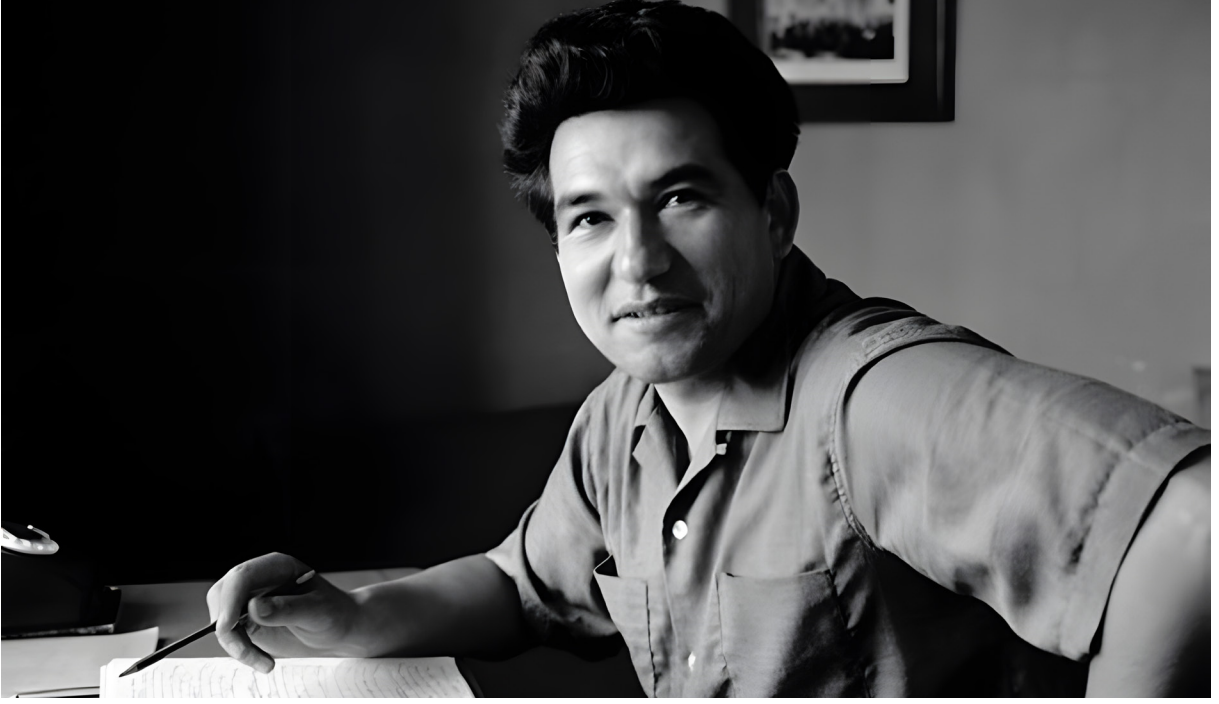
Propagandayı Aşan Anlatı: İnsan, Doğa ve Mankurtlaşma

Aytmatov, 1960’larda Sovyet edebiyatının parlayan yıldızı haline geldi. *“Elveda Gülsarı”*, *“İlk Öğretmenim”* ve *“Toprak*

Tanrı Dağları’nın uğultusu

Cengiz Aytmatov

Aytmatov, 1960’larda art arda yayımlanan eserleriyle Sovyet edebiyatının yükselen yıldızı haline geldi. *“Elveda Gülsarı”*, *“İlk Öğretmen”*, *“Beyaz Gemi”*, *“Toprak Ana”* gibi eserlerinde, kolhoz (kollektif çiftlik) yaşamını, savaşın yıkımlarını ve doğa-insan ilişkisini işledi. Ancak Aytmatov’un anlatımı, basit bir Sovyet propagandasından çok öteye geçiyordu.

Ana” gibi eserlerinde savaşın getirdiği yıkımları, kolhoz (*kolektif çiftlik*) yaşamını ve insan-doğa ilişkisini işledi. Ancak onun anlatısı, hiçbir zaman basit bir Sovyet propagandasının sınırlarına hapsolmadı.

Toprak Ana (1963): Savaşta kocasını ve üç oğlunukaybeden Tolgonay’ın, acısını toprakla konuşarak dindirmeye çalışmasını anlatır. Eser, insanın doğayla kurduğu kopmaz bağın ve anavatan sevgisinin dokunaklı bir manifestosudur.

Beyaz Gemi (1970):Issık Göl kıyısında dedesiyle yaşayan öksüz bir çocuğun masalsi hayal dünyasını anlatır. Çocuk, babasının bir denizci olduğuna inandığı beyaz bir gemiye ulaşabilmek için bir balığa dönüşmeyi hayal eder.Aytmatov bu masum hikâyenin ardında, mitlerin yıkılışını ve toplumun ahlaki çöküşünü inceliklerle işler.

Gün Olur Asra Bedel (1980):Bu eser, Aytmatov’un felsefi zirvesi olarak kabul edilir. Romanda anlattığı *“Mankurt”* efsanesi, evrensel bir metafora dönüşmüştür.

Efsaneye göre esirlerin başlarına ıslak deve derisi geçirilir ve güneşin altında kurumaya bırakılır. Kuruyan deri, başı menegene gibi sıkarak hafızasını ve kimliğini yok eder; öyle ki esir, annesini bile tanıyamaz hale gelir. Aytmatov, bu metaforla totaliter rejimlerin ve modern dünyanın, insanları köklerinden, kültürlerinden ve nihayetinde insanlıklarından nasıl kopardığını sarsıcı bir dille anlatır.

Daha sonraki eserleri olan *“Dişi Kurdun Rüyalari”* ve *“Kassandra Damgası”*’nda ise ekolojik sorunlara ve insanlığın doğaya yabancılaşmasına yönelik eleştirilerini dile getirdi.

Komünist Dünyada Özgün Bir Duruş

Aytmatov, Sovyetler Birliği’nde benzersiz bir konuma sahipti. Sistemin resmi olarak tanıdığı ve ödüllendirdiği bir yazarken, eserlerinde totaliter rejimi ve kültürel yozlaşmayı ince bir dille eleştirmekten çekinmedi.

Eserlerinin sığ bir milliyetçiliğe düşmemesi için özen

gösterdi ve farklı kültürleri kucaklayan evrensel bir hümanizmi savundu. Hem Rusçayı hem de Kırgızca’yı ustalıkla kullanarak *“Sovyet-Avrasyacı”* yazarlar kuşağının en önemli temsilcisi oldu. Sovyet sonrası dönemde ise Kırgızistan’ın Lüksemburg, Belçika ve Hollanda büyükelçisi olarak görev yaptı ve ülkesinin kültürel elçisi oldu.

Ben de Brüksel’deki büyükelçilik görevi sırasında kendisiyle tanışma ve o dönem çıkardığım Platform dergim için bir yazısını alma onuruna erişmiştim. O, sadece bir yazar değil, aynı zamanda bilge bir devlet adamıydı.

Son Yolculuk: Kökleri Toprakta, Dalları İnsanlıkta

Eserleri, köklerini kendi vadi topraklarından alıp dallarını tüm insanlığa uzatan ulu bir çınar ağacı gibiydi. *“Edebiyat, insanı daha iyi yapmalıdır,”* derdi. Onun için yazmak, estetik bir uğraştan öte, insanlığa karşı ahlaki bir sorumluluktur. Yaşadığı zengin ve fırtınalı hayata rağmen, o çobanların oğlu, her zaman *“kendisi olmayı, özünü korumayı”* başardı. Cengiz Aytmatov, 10 Haziran 2008’de, bir belgesel çekimi için gittiği Almanya’nın Nürnberg kentinde 79 yaşında hayatını kaybetti. Ölüm haberi, sadece Kırgızistan’ı değil, tüm dünya edebiyat camiasını yasa boğdu.

Naaşı, doğduğu topraklara, Kırgızistan’ın başkenti Bişkek’e getirildi. Ancak mezar yeri olarak ailesinin bulunduğu Oş kenti değil, Bişkek yakınlarındaki Ata-Beyit Anıt Mezarlığı seçildi. Bu seçim son derece anlamlıydı: Ata-Beyit, babası Törekuş Aytmatov da dahil olmak üzere Stalin döneminde katledilen 137 Kırgız aydınının toplu mezarının bulunduğu yeri. Böylece Cengiz Aytmatov, 70 yıl sonra babasına kavuşarak onun yanı başında toprağa verildi.

Bugün eserleri 170’ten fazla dile çevrilmiş olan Aytmatov, geride bıraktığı ölümsüz metinlerle yalnızca Kırgız ve Türk dünyasının değil, tüm insanlığın ortak mirası olarak yaşama-ya devam ediyor. ◀

Ihr Druckpartner

—162 cm—
Epson Surecolor SC80600L

Großformat

—162 cm—
Mimaki UJV300-160

Baupläne am selben Tag

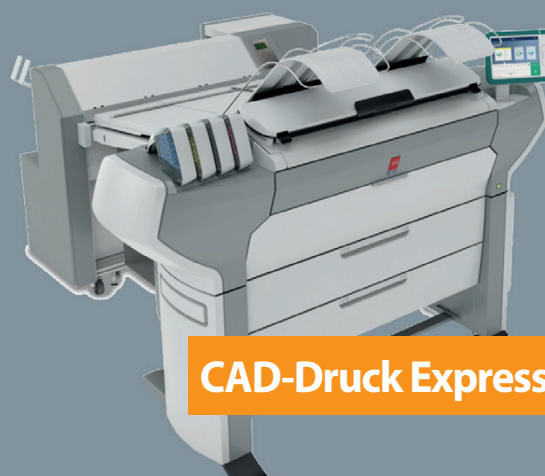
Wir bieten für unsere Kunden, schnelle Produktion und Lieferung.
Wenn sie bis 12.00 Uhr Ihre Datei schicken, bekommen Sie bis
16:00 Uhr alle Pläne gefaltet zur Hand.

Digitaldruck

Konica Minolta C1070p
70 Seite pro Minute mit Finisher
— SRA3 —

Egal was Sie brauchen, wenn Sie Drucksachen Bedarf
haben, rufen Sie uns einfach an. Wir haben immer
eine passende und günstige Lösung für Sie.

CAD-Druck Express

—110 cm—

Textildruck mit DTF

- Flyer
- Prospekte

- Broschüre
- Buchdruck

- Katalog
- Visitenkarten

- Einladungskarten
- Traukarten

GOLD UND SILBERPRÄGUNG | DIGITALISIERUNG | EXPRESS DRUCK

**WL WERBECENTER
-LANGEN.DE®**

Ohmstr. 6 | 63225 Langen • Tel: 06103 200 48 58 | Mobil: 0163 9 32 32 32
info@werbecenter-langen.de • www.werbecenter-langen.de

SEBAHATTİN ÇELEBİ, FRANKFURT

90'lı yıllarda Amerikalı tarihçi Donald M. McKale Alman Kaiseri II. Wilhelm'in Ortadoğu'da izlediği politikayı tek cümle ile özetleyecekti:

"Cihat, made in Germany".

"Türkiye ve Hindistan'daki elçilerimiz ve ajanlarımız, bütün Muhammed dünyasında nefret dolu, yalancı ve vicdansız bu millete (İngilizlere) karşı ayaklanmayı ateşlemeli. Böylelikle biz kan kaybedecek olursak, en azından İngilizler Hindistan'ı kaybetmeli..."

İslam topraklarında kirli bir savaş ve taktik yürüten İngilizlere karşı kitlesel bir ayaklanmanın gerekliliğine inanan bu sözlerin sahibi Alman Kaiseri II. Wilhelm'den başkası değildi.

Alman Kaiseri'nin bu önemli tespitlerine çok büyük katkılar sağlayacak biri vardı ve

İslam topraklarında İngilizleri durduracak sihirli formülü Berlin'in kulağına üflemişti... **"İslam'ı cihatlaştırma fikrinin babası"** idi o ve **"İngilizlerle içinde bulunduğumuz bu zorlu mücadelede, İslam bizim en önemli silahlarımızın biri olacak."** diyordu.

1914'te 136 sayfalık Berlin'e gönderilen strateji belgesinin altındaki imzanın sahibi bankacı bir babanın oğlu olduğu halde, kendisini Ortadoğu'ya atan, Max Baron von Oppenheim'dan başkası değildi. O da tıpkı Arabistanlı Lawrence gibi mükemmel bir şekilde Arapça'ya hakimdi ve o bölge insanının kıyafetlerini giyiyor, halkın arasına karışıyordu. Varlıklı ve seçkin bir ailenin oğlu olarak dünyaya gelen bu genç adam, **"tatil gezisi"** için İstanbul'a geldiğinde tarihler 1883'ün kışını gösteriyordu ve Oppenheim henüz 28 yaşındaydı. Tamamen kendi girişimleriyle ileriki yıllarda Mısır, Suriye, Mezopotamya ve yine Türkiye ve Pers Körfezi'ne seyahatler düzenledi. Daha sonra Suriye sınırları içindeki Tell Halaf'da yapacağı arkeolojik kazılarla

Operasyon 'Cihat'

İslam topraklarında kirli bir savaş ve taktik yürüten İngilizlere karşı kitlesel bir ayaklanmanın gerekliliğine inanan bu sözlerin sahibi Alman Kaiseri II. Wilhelm'den başkası değildi.

dünya çapında üne kavuşan bir arkeolog olacaktı Oppenheim.

Oppenheim, doğuya merakını anlatırken, **“İslami Orient’te bir araştırmacı gezgin olarak bulunmak, sürekli güçlenen ve beni asla terketmeyen bir düşüncedydi”** diyecekti daha sonra.

1896’da Kahire’nin köhne sokaklarına bakan İbni Tulun Camisinin muhteşem mimarisinden şehre bakan ve dört dili iyi derecede konuşan bu adam, **“rüya bir hayat”**a kavuşmakla kalmayacak, aynı zamanda **“Bütün İslam dünyasının gözlemcisi”** bir Alman olacaktı.

Birinci Dünya Savaşı’nda cephe gerisinde aktif rol oynayan bu Alman diplomat, ilerleyen yıllarda dahice bir planla dünyanın birçok yerindeki Müslümanları merkezi gücün etrafında toplamak için bir proje geliştirecekti. Plan, İslam’ın temel disiplinleri içinde önemli bir yere sahip olan ve bugün de dünyanın birçok yerindeki müslümanlar için oldukça kuvvetli bir argümanı seçmekteydi...

Cihat’ı!

Aynı zamanda Oryantalist ve Arkeolog olan Max Baron von Oppenheim’in amacı, Müslümanları Ortadoğu’daki dönemin hakim gücü İngiltere ve Fransa’ya karşı kıskırtmak ve Alman otoritesine zemin hazırlamaktı. Londra, bir İslami isyan vasıtasıyla Hindistan’daki hâkimiyetini kaybederse, **“3. dereceye düşecekti”** diyecekti. İstanbul’da müslümanlar arasında büyük bir nüfuza sahip biri yaşıyordu ve Alman Kaiseri’nin bir hareketiyle bir İslami isyanı çıkartabilecek güce sahipti. Bu isyan için gerekli olan yollar ve malzemeleri bulması istenen kişiydi Baron. Öyle ki, bazı İslamolog ve Türkologlar Max von Oppenheim için niteliğine uygun bir sıfat bulacaktı: **“Deutscher Abu Jihad / Alman Ebu Cihad’ı.”**

“Kutsal savaşın, cihadın babası” olmak dışında, **“Antiemperyalizmin Kahramanı”** deniliyordu ona. Baron, Bağdat merkezli 12. Yüzyıl başlarında kurulan Abdulkadir Geylani hazretlerinin Sufi yolunun temsilcileriyle de yakınlaşma imkanı bulmuştu. Abdulkadir Geylani’nin tarikatı, Çin’den, Hindistan, Pakistan, Türkiye, Balkanlar, Kuzey, Doğu ve Batı Afrika’ya kadar ulaşmış bir gönül hareketiydi ve onun 1893’teki lideri Akdeniz’den İran Körfezi’ne kadar seyahatinde kendisine, göğüs kabartan ve güven duyulduğu izlenimi veren bir tanımlamada bulunmuştu: **“Şam’ın en iyi dostlarından”** diye nitelenecekti Baron.

Almanya’nın Ortadoğu politikası

Alman araştırmacılar Alexander Will ve Stefan M. Kreutzer’in keşifleri, Berlin’in Ortadoğu’da 2 yöntem kullandığını ortaya koyuyordu. Birincisi, Almanya’nın düşmanı ülkelerin kolonilerinde anti-emparyalist ayaklanmaları tetiklemektir. Ki; Almanya, bu birinci yolu Ortadoğu topraklarında cömertçe kullandı. Bölgenin önemli ülkelerine yeteri sayıda ajan gönderildi. Ancak birinci yöntem Osmanlı İmparatorluğu sınırlarında çok da pozitif sonuçlar veremedi. İngilizler, Fransızlar ve diğer aktörler, Osmanlı’yı parçalayarak, kalanları paylaşma peşindeydi.

Biraz da konjunktur gereği, Osmanlı ile daha farklı ve ticarete ve dostluğa dayalı ikinci bir yöntem devreye sokulacaktı. Alman tarafı Osmanlı’nın askeri gücünü çok iyi biliyordu. Alman Genelkurmay Başkanı Hellmuth Johannes Ludwig von

Moltke, Mart 1914’te ülkesinin İngiliz ve Fransız sömürge güçlerine karşı desteklediği Osmanlı’nın durumunu şöyle özetleyecekti: **“Türkiye, askeri olarak bir sıfır!”**

Sıfır konumunda gördükleri Osmanlı ordusunu modernize etmek için, Türk subayları Alman askeri okullarında eğitime alınacaktı. Osmanlı ordusunu reorganize etme görevini üstlenen Colmar von der Goltz yani bizdeki tanınmış adıyla Goltz Paşa, Alman silah ihracatçısı firmaları Krupp, Loewe ve Mauser gibi firmalar aracılığıyla ordunun modernize edilmesi için bastırıyordu. Birazcık rüşvetle, Osmanlı ordusunun silahlandırılmasını etkilemek mümkündü. Bunun için Mareşal’in

Almanların cihat planları niçin tutmadı?

Sadece belli bir miktar Müslüman Osmanlı halifesinin cihad çağrısını tanıdı. İnanmayanların safında inanmayanlara karşı savaş girilmesine birçok Müslüman anlam veremedi.

Avrupalı cihatçılar, yerli halkla gerçek anlamda bir etkileşimde bulunamadılar.

Eksik olan şey, işin merkezinde karizmatik bir islami yönetici figürü yoktu ve finansal ve materyallerin yanısıra organize yeteneği yeterli değildi.

Almanya ve Türkiye arasındaki ilişkiler, karşılıklı güvensizlik ve korku ile şekillenmişti.

Osmanlı hakimiyet emelleri üzerine yapılan Alman cihad planları, İngilizlerin uzun soluklu politikaları ile güçlenemedi. İngiliz sömürge kuvvetleri, gerek Osmanlı gerekse Alman askeri gücü ile kıyaslanamayacak kadar güçlüydü.

rüşvet olarak gerekirse dağıtabilmesi için 30 bin Reichs marklık bir bütçe bile oluşturuldu. Hatta silah tüccarı Ludwig Loewe, ona satıştan pay teklif ettiğinde, **“Bir Preuss subayı bahşiş almaz”** diyecek kadar dik durmuştu. Bağdat’ta Tifo’dan ölen ve bugün İstanbul Tarabya’daki Alman elçiliğinin bahçesinde gömülü olan Goltz Paşa, Osmanlı ordusu içindeki Almanya karşıtı Genç Türklere karşı, Almanya taraftarı unsurları destekledi.

2 Ağustos 1914’te yapılan anlaşma ile gizli bir müttefikliğin imzaları atıldı. Anlaşmanın 4. maddesi ilginçti. Bayram değildi, seyran değildi ama Almanya garip denebilecek bir taahhütte bulunuyordu:

“Almanya, Osmanlı İmparatorluğu sınırları içinde herhangi bir tehdit halinde, gerekli hallerde silahlı savunmaya taahhüt eder.”

Aradaki ilişkiyi sıcak tutmak ve gerekli anlaşmaları yapabilmek için işin temelleri çok önceden atılmıştı aslında.

Ekim 1898’de Alman Kaiseri II. Wilhelm, imparatorluğun merkezine ve kutsal topraklara bir gezi düzenleyecekti. Ev sahibi Sultan II. Abdulhamit’ti ve bu uzun yolculukta yanında eşi Auguste Viktoria bulunuyordu. Osmanlı hastaydı ve yeni arkadaşlar, partnerler arayışındaydı. Alman tarafından gelecek

maddi bir destek umuyordu Osmanlı tarafı ve Kaiser II. Wilhelm efsanevi Bağdat demiryolu inşasının Alman firmalarına verileceği vaadiyle İstanbul'dan ayrılacaktı. 1900 yılında yapılan bugünkü İstanbul Sultanahmet'teki Alman çeşmesi, II. Wilhelm'in ziyareti ya da daha ticari bir deyişle büyük ihalenin alınması anısına inşa edilmişti.

Bağdat Demiryolu, Ortadoğu'da emelleri olan başta İngilizler olmak üzere, Fransızlar, ve Almanlar için bir siyasi hakimiyet alanı olacaktı. Toplam 30 bin hissenin 8 binini Deutsche Bank alırken, kalan 8 bini Avusturya, İsviçre, İtalyan ve Osmanlı bankerlerine aitti ve bunlar da Deutsche Bank'ın ortakları arasındaydı. Osmanlı sadece 3 bin hisseyle projede yer alabilirken, 8 bin hisse de Fransızların elindeydi.

1888'den 1918'e kadar hüküm süren Kaiser II. Wilhelm, Kudüs kapılarından girdiğinde heyecan doruktaydı ve **"II. Wilhelm barışçıl bir haçlı seferi tarzında kutsal topraklara geldi"** denecekti daha sonra. Nitekim Wilhelm'in İslam dünyasına gösterdiği **"barışçıl"** yüz, posta kartlarına kadar yansıyacaktı, **"Halife ve onun Müslümanları"**na hürmet ifade eden sözler yer alacaktı.

Oysa İstanbul **"hasta"** olmanın verdiği sıkıntılarla boğuşurken, Kahire'den İslam ve Afro-Asya Müslümanları hakkında Kaiser II. Wilhelm'e bilgiler aktaran Max von Oppenheim, Alman İmparatorluğu'nun sömürgeci devletlerin göz diktiği topraklardaki politikalarını şekillendirecekti. Hristiyan karşıtı, Senusiye gibi oluşumlar, Hristiyan hakimiyetini bitirmek amacını taşıyordu ve İstanbul, daha güçlü ve sert bir şekilde cihat

"Dini elementler Ezher Camiisi aracılığıyla öne çıkarmalı. Mümkün olan birçok küçük darbe ve saldırı gerçekleştirilmeli. Bunların başarıya ulaşmış ulaşmaması çok önemli değil. Her halükarda bunlar, İngilizleri Mısır'da başsız yapmaya katkıda bulunacaktır..."

çağrısı yapmalıydı. Aslında Senusiye akımı, İslam toplumları arasında da hoş karşılanmıyor, özellikle mezhepler konusundaki yaklaşımları nedeniyle eleştiriliyordu. 1837'de kurulan Senusiye hareketi, Kaddafi'nin askeri darbesiyle birlikte tarihe gömülecekti. Ancak bu bölgesel hareketin sert ve Selefi bir takım söylemleri Hristiyan azınlıkları da huzursuz etmekteydi. Kuşkusuz sadece küçük Hristiyan cemaatlerin sıkıntıları değildi Almanları bölgeye iten. İşin arkasında **"üzerinde güneşin batmadığı"** İngiliz Krallığının güneşini kesme düşüncesi vardı.

İlk olarak 136 sayfalık bir cihat planı Ekim 1914'te Alman Kaiserlığına ulaştırıldı Baron tarafından. Başlığı, **"Düşmanlarımıza karşı İslami bölgelerde devrim"** adını taşıyordu ve İngiliz, Fransız ve Rus hakimiyetindeki ülkelerin topraklarında Osmanlı sultanlığının ve halifeliğinin verdiği savaşı ve cihat ajitasyonunu gerçekleştiren Alman uzmanların çalışmalarını anlatıyordu.

"Dini elementler Ezher Camiisi aracılığıyla öne çıkarılmalı. Mümkün olan birçok küçük darbe ve saldırı gerçekleştirilmeli. Bunların başarıya ulaşmış ulaşmaması çok önemli değil. Her halükarda bunlar, İngilizleri Mısır'da başsız yapmaya katkıda bulunacaktır..."

Baron'un aktardığı bu kozmik bilgiler ve hedefler, bir din savaşı için değildi. Yazar Thomas M. Kreutzer'e göre, düşman milletlere karşı yürütülen bir harp söz konusu idi. Baron Max von Oppenheim, bir **"özgürlük savaşçısı"** da değildi, tam tersine, bir **"din savaşının operatörü"** idi. Afrika araştırmacısı ve yine Baron Oppenheim gibi devrim casusu Gerhard Rohlfs da, bir başka bölgede; ilerde Fransızların sömürgesi olacak olan Cezayir'de Fransızlara karşı Berberileri ayaklanmaya teşvik ediyordu.

Oppenheim, Arabistanlı Lawrence ile de iki kez

karşılaşacaktı. Rakibi ve düşmanı Lawrence'e karşı başarı sağlayamayan bu adam, 54 yaşına bastığı 1914'te ikinci kez karşılaştığında yenilgiyi kabul etmek zorunda kalacaktı. Lawrence karizmasının doruğunda idi ve o artık Arapların kahramanı idi.

Sömürge yüzyılında Almanya

Kaiser, bölgeye gönderdiği seçkin casuslarını bilim adamı kılığında ileri cephede, halkı yönlendirmek ve **"cihat şuuru"** oluşturmak için vazifelendirmişti. İngilizlerin erişilmesi güç bir dünya hakimiyetine ulaşmış bulunmaları, Alman Kaiserini endişelendirmiş ve 19. Yüzyılın o uzun ve kasvetli yıllarında yeni formüller aramaya itmişti. İngilizleri takip eden diğer iki rakip, Fransa ve Rusya da, Almanya'ya göre dünyanın değişik yerlerinde önemli köşe başlarını tutmuşlardı ve Avrupa Kolanializminin en cücesi Deutsche Reich idi. 1871'de, **"Asla sömürge istemiyorum"** diyen Bismark, bu sözü söyledikten çok da uzun olmayan bir zaman sonra Alman Kaiser'i dünyaya yayılma ve etkisini artırma çabaları gösterecekti. Fransızların, Almanların ticari bağlar kurmaya çalıştığı Osmanlılara karşı özellikle ekonomik ve politik alanlarda davranışları Kaiser'i kızdıran bir başka husustu. **"Galyalılar, Türklere 5'nci kalite bir zenci devleti gibi alay edercesine muamelede bulunuyorlar"** diyecekti Kaiser.

Kaiser'in Ortadoğu topraklarında kullandığı formül oldukça basitti aslında. Daha sonraki yıllarda Napolyon kuvvetlerine karşı İspanyol gerillalarını motive etmek için de kullanılan bir yöntem tercih edilecekti.

"Küçük savaş."

1859'da Avusturya'ya karşı İtalyan, Hırvat ve Macar özgürlük savaşçıları da aynı yöntemle motive edileceklerdi.

Çok değil, İkinci Dünya Savaşı'nın karanlık yıllarında da Almanya, cihati bir savaş enstrümanı olarak kullanacaktı. 1942 Mayısında Berlin'de sürgünde yaşayan Büyük Kudüs Müftüsü Amin el-Hüseyn de, müslümanlara cihat çağrısı yapacaktı. Yüzbaşı Andreas Mayer-Mader yönetiminde müslüman savaş esirlerinden oluşan Tiger B adı verilen özel bir birlik oluşturulacaktı. **"İlk doğu müslümanları SS-Alayı"** adı verilen birlik oluşturulduğunda tarihler 1941'i gösteriyordu.

Oppenheim'in arkeolojik çalışmaları

Max von Oppenheim'i tartışmalı yapan ve hatta kendisine **"hırsız"** damgası vurulmasına iten diğer bir konu, bugün Kuzey Suriye sınırları içinde yer alan Tell Halaf üzerindeki tapınakta bulunduğu arkeolojik değeri çok yüksek eserlerdi. 9. Yüzyıla ait bu eserler arasında paha biçilemeyecek değerdeki Tanrı figürleri bulunuyordu. Oppenheim, burada bulunduğu bütün değerli eserleri Almanya'ya taşımayı başardı. Ancak hiçbir müze Oppenheim'in illegal yollarla Almanya'ya taşıdığı arkeolojik bulguları sergilemek istemiyordu. Ciddi maddi sıkıntılara da giren Oppenheim, Amerika'ya satmakla bile tehdit ettiği ancak gerekli desteği göremediği buluntuları uzun süre sergileyemedi.

Kendisinin en sevdiği **"Baştacı Tanrıça"** heykeline **"Benim güzel Venüs'üm"** diyordu Oppenheim. İkinci Dünya Savaşı'nda yerle bir olan müzesinin yeniden toparlanması için yıllarca uğraşıldı.. ◀

Gayrimenkul alırken

AV. MUSTAFA KOÇ

Hepimizin insan olarak birtakım temel ihtiyaçları vardır. Emniyet içinde yaşamak, barınmak, beslenmek gibi.

Bunların bir kısmını devlet sağlarken bir kısmını da insanlar kendi çalışmaları ile sağlamak durumundadırlar.

Genelde her Türk ailesinin kafasında ev sahibi olmak isteği vardır. İstatistiklere bakıldığında da Türkiye'deki insanlar Avrupalılara göre daha çok mülk sahibi olmakta ve kendi konutlarında oturmaktadırlar.

Bu husus biz Avrupa'da yaşayan Türk aileleri için de geçerli olan bir durumdur. Hatta birçoğumuzun hem Avrupa'da bulunduğumuz ülkede, hem de kendi memleketimizde konut ve mülkleri bulunmaktadır.

Mal mülk sahibi olmak herkesin hakkı

Hele son yıllarda Türkiye'nin hızla gelişmesi ile artan emlak fiyatları nedeniyle Türkiye'de emlak almak isteyen vatandaşlarımızın arttığı düşünülmektedir. Yine eninde sonunda Türkiye'ye kesin dönüş yapacağını düşünen hemen herkes de Türkiye'den bir mülk sahibi olmak istemektedir.

Vatandaşımız emlak almak isterken iyi niyetlidir. Ancak piyasada iyi niyetli konut imalat ve satıcılarının yanında maalesef kötü niyetli kişiler de bulunmaktadır. Vatandaşlarımız tabiri caizse bu tür kişilere elini verip kolunu kurtaramamaktadır.

"Mal canın yongasıdır" derler.

Bu tür sorunlarla baş etmenin yolu baştan bilenlere danışmak ve onların tavsiyelerine uyarak hareket etmektir.

Zararın neresinden dönülse kârdır

Her ne kadar danışmadan işe başlasak da inşaatı, konutu, daireyi teslim almadan ve inşaat aşamasında bir takım haklarımız hep vardır. Yeri ne göre inşaat teslim alırken, hatta inşaat bittikten sonra da kullanılabilir.

Bu haklarımız, **"6502 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun"**, **"6098 Sayılı Borçlar Kanunu"** ve konu ticari ise, **"6335 sayılı Türk Ticaret Kanunu"**nda yer almaktadır. Yine diğer kanunlarda da konu ile ilgili değişik hükümler bulunmaktadır.

Bir kısım haklar ise yüksek mahkeme olan Yargıtay'ın karar ve içtihatları örnek gösterilerek ancak mahkeme yolu ile elde edilebilmektedir.

Dikkat edilecek diğer bir husus haklarımızı elde edebilmek için yasalarda belirtilen zamanaşımı sürelerini kaçırmamaktır. Aksi takdirde haklı olmak birşeye yaramamakta hak düşümü süreleri ile karşı tarafın hakkımızı alamamakta ve maalesef zararımızla başbaşa kalmaktayız.

Gözümüz ağrıdığına göz doktoruna gittiğimiz gibi yapmamız gereken en önemli şey gayrimenkul hukukunu bilen iyi bir avukat ile gayrimenkul uzmanından her aşamada yardım almaktır.

Saygılarımla. ◀

REKLAM AJANSI

Misyonumuz, Başarınızı Şekillendirmek.

Gerçek bir yatırım getirisi elde etmek için gerekli bilgileri toplamaya odaklanıyoruz.

HİZMETLER

Markanız İçin Dijital Çözümler

Markanızı dijital ortamda başarılı bir şekilde konumlandırmak için kapsamlı dijital çözümler sunuyoruz.

Web Sitesi Geliştirme

Markanızı en iyi şekilde sunan, müşterilerinizi etkileyen profesyonel ve duyarlı web siteleri.

Google Ads Kampanyaları

Hedef kitlenize ulaşmak ve web sitenize gelen trafiği artırmak için etkili Google Ads kampanyaları.

Facebook & Instagram Reklamları

Marka bilinirliğinizi artırmak ve yeni müşteriler kazanmak için hedefli sosyal medya reklamları.

UZMANLIKLARIMIZ

Ekibimiz Birinci Sınıf Hizmetler Sunar

Başarınıza tutkuyla kendini adanmış deneyimli ve uzman çalışma arkadaşlarına sahibiz.

Reklam ve Tanıtım Filmi

Markanızı duygusal bir şekilde sunan, hedef kitlenizle güçlü bir bağ kurmanızı sağlayan yaratıcı ve etkili filmler üretiyoruz.

Marka Yönetimi

Güven oluşturan ve akılda kalıcı profesyonel ve çekici bir markaları sizlerle beraber şekillendiriyoruz.

E-Ticaret Çözümleri

Amazon, Ebay ve firmanıza özel çevrimiçi satışlarınızı optimize etmek, gelirinizi artırmak için e-ticaret platformlarının geliştirilmesi.

♥ Sıcacık peynirli ♥ ACI LEZZET!

Özyörem
Özünde mutluluk var

ozyorem.de

ozyorem

SAFAK-group.

1988 den beri.

En iyi
Fiyat
garantisi

Montaj
hizmeti dahil

Planlanmış
Mutfakta
50% indirim

Safakkuechen

Safakkuechen

safak_kuechen

www.safakshop.de